

Kuuden suurimman kaupungin **päihde- ja mielenterveys- palvelut ja kustannukset** vuonna 2019

Esipuhe

Kuusikko-työssä vertaillaan kuutoskaupunkien (Helsinki, Espoo, Vantaa, Turku, Tampere ja Oulu) aikuissosiaalityötä ja toimeentulotukea, lastensuojelua, päihde- ja mielenterveyspalveluja, työllistämispalveluja, vammaisten palveluja, vanhusten palveluja sekä varhaiskasvatusta. Kaupunkien edustajista koostuvat eri palvelukokonaisuuksien asiantuntijaryhmät tuottavat vuosittain tilastollisia raportteja asiakasmääristä, suoritteista, henkilöstöstä ja kustannuksista.

Kuutostyö alkoi vuonna 1994, jolloin Helsinki, Espoo ja Vantaa päättivät alkaa toteuttaa vertailuja sosiaali- ja terveyspalveluista sekä niiden kustannuksista. Turku ja Tampere tulivat mukaan vertailuihin vuonna 1996, minkä jälkeen ryhmä nimettiin Viisikoksi. Vertailuraportteja alettiin julkaista omassa julkaisusarjassaan vuonna 1999. Kuusikko-yhteistyö alkoi vuonna 2002, kun Oulu liittyi kuudenneksi jäseneksi ryhmään. Kuusikko-työ alkoi lasten päivähoidon, toimeentulotuen sekä vanhusten palvelujen vertailulla, mutta ajan myötä mukaan on tullut uusia palvelukokonaisuuksia.

Kuusikko-tiedonkeruu sisältää sosiaali- ja terveyspalveluiden osalta ainoastaan osan kustannuksista ja toimintatiedoista. Sosiaali- ja terveyspalvelut muodostavat omanlaisensa kokonaisuuden, jossa erityisesti sosiaalipalvelut ovat vahvasti limittyneet toisiinsa. Kunta voi panostaa esimerkiksi ehkäiseviin toimintamuotoihin, mutta ehkäisevään työhön laitetut resurssit eivät näy välttämättä Kuusikko-raportoinnissa.

Raporttien tarkoituksena on palvella ensisijaisesti kuntien päättäjiä ja ne ovat yksi väline toiminnan ohjaamiseen. Kuusikko-raportit nostavat esiin eroavaisuuksia, jotka vaativat tarkempaa analyysia. Tavoitteena ei ole vertailla esimerkiksi omien ja ostopalvelujen kustannuksia. Omien ja ostopalvelujen tiedonkeruu poikkeaa merkittävästi esimerkiksi asiakasmaksujen, vuokrien, tilaamiseen liittyvien kustannusten ja hallinnon vyörytysten osalta.

Kuusikko-raporttien tiedot asiakasmääristä, suoritteista, henkilöstöstä ja kustannuksista on pääasiassa koottu kuntien omista tietojärjestelmistä ja tilinpäätöksistä. Kuusikko-työn keskiössä on työryhmissä tehtävä määrittelytyö, jonka ansiosta kerättävät tiedot saatetaan mahdollisimman vertailukelpoisiksi. Määrittelytyö on välttämätöntä, sillä palvelut poikkeavat kuntien välillä nimikkeiltään ja sisällöiltään, ja ne on organisoitu hallinnollisesti eri tavoin. Lisäksi kunnilla on käytössä toisistaan poikkeavia tietojärjestelmiä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tieto, joka yhdessä kunnassa saadaan automaattisesti, voi toisessa kunnassa vaatia paljon manuaalista työtä tai sitä ei ole edes mahdollista saada. Määrittelytyössä täytyy huomioida myös kuntien erilaiset kirjaamiskäytännöt.

Kuusikko-yhteistyön lisäksi tilastotietoja kuntien sosiaali- ja terveyspalveluista tuotetaan monilla tahoilla, kuten Tilastokeskuksessa, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksessa sekä Suomen Kuntaliitossa. Kuusikko-tiedonkeruun ja raportoinnin erityispiirteet liittyvät yhdessä sovittuihin määritelmiin ja sopimuksiin tietosisällöstä, suorite- ja taloustietojen yhdistämiseen yhteen raporttiin, palvelua koskevien tietojen kattavuuteen ja pyrkimykseen tietojen vertailukelpoisuuden yksityiskohtaiseen arviointiin. Lisäksi edellisen vuoden tietoja käsittelevät raportit ilmestyvät yleensä nopeammin aikataululla kuin valtakunnalliset yhteenvedot.

Kuuden suurimman kaupungin

Päihde- ja mielenterveys- palvelut ja kustannukset

vuonna 2019

Kuusikko-työryhmä

Päihde- ja mielenterveyspalvelut

30.6.2020

Kuusikko-työryhmän julkaisusarja

Teksti: Päihde- ja mielenterveyspalvelujen Kuusikko-työryhmä

ISSN 2342-1983 (painettu)

ISSN 2342-1991 (verkkojulkaisu)

Edita Prima Oy 2020, Helsinki

Tekijä(t)		
Päihde- ja mielenterveyspalvelujen Kuusikko-työryhmä, koonnut Varpu Mäkelä		
Nimike		
Kuuden suurimman kaupungin päihde- ja mielenterveyspalvelut ja kustannukset vuonna 2019		
Julkaisija (virasto tai laitos)	Julkaisuaika	Sivumäärä, liitteet
Helsingin sosiaali- ja terveystoimiala, Espoon sosiaali- ja terveystoimi, Vantaan sosiaali- ja terveystoimi, Turun hyvinvointitoimiala, Tampereen sosiaali- ja terveystoimien palvelualue ja Oulun hyvinvointipalvelut.	6/2020	61 s. + 32 s. liitteitä
Sarjanimike	Osanumero	
Kuusikko-työryhmän julkaisusarja	5/2020	
ISSN-numero	Kieli	
ISSN 2342-1983 (painettu) ISSN 2342-1991 (verkkojulkaisu)	Suomi	
Tiivistelmä		
Tässä raportissa tarkastellaan täysi-ikäisen väestön päihdehuollon palvelujen ja mielenterveyspalvelujen käyttöä ja kustannuksia kuutoskaupungeissa. Vuonna 2019 tarkasteltavat päihde- ja mielenterveyspalvelut on jaoteltu raportissa integroituihin palveluihin, avopalveluihin, kotiin vietäviin palveluihin, työ- ja päivätoimintaan, asumispalveluihin sekä laitoshoidon. Vuoden 2019 toiminta- ja kustannustietojen lisäksi kuvataan palvelujen toteuttamista kunnissa ja esitetään tietoja myös vuosilta 2016-2018. Kuutoskaupunkien päihde- ja mielenterveyspalvelujen kokonaiskustannukset olivat 483,0 miljoonaa euroa vuonna 2019. Ostopalvelujen osuus kustannuksista vaihteli Helsingin 39,9 prosentista Turun 91,6 prosenttiin. Integroitujen palvelujen kustannukset kuutoskaupungeissa olivat 31,0 miljoonaa euroa, päihdepalvelujen kustannukset 116,4 miljoonaa euroa ja mielenterveyspalvelujen kustannukset 335,6 miljoonaa euroa. Päihdehuollon kustannukset 18 vuotta täyttänyt asukasta kohden olivat kuutoskaupungeissa keskimäärin 79 euroa ja mielenterveyspalvelujen kustannukset keskimäärin 227 euroa. Deflatoidut päihde- ja mielenterveyspalvelujen kokonaiskustannukset nousivat 0,3 prosenttia vuodesta 2018. Päihdehuollon kustannukset nousivat 4,2 prosenttia edellisvuodesta. Mielenterveyspalvelujen kustannukset sen sijaan laskivat 1,8 prosenttia ja integroitujen palvelujen kustannukset kasvoivat 10,1 prosenttia vuoden 2018 deflatoiduista kustannuksista. Avopalvelujen kustannukset olivat 147,3 miljoonaa euroa vuonna 2019, mikä oli 30,5 prosenttia päihde- ja mielenterveyspalvelujen järjestämisen kokonaiskustannuksista. Kotiin vietävien palvelujen osuus kokonaiskustannuksista oli 11,8 prosenttia. Työ- ja päivätoiminnan osuus oli 0,4 prosenttia kustannuksista. Päihde- ja mielenterveyspalvelujen asumispalvelujen kokonaiskustannukset olivat 86,9 miljoonaa euroa, mikä oli 18,0 prosenttia kokonaiskustannuksista. Laitoshoidon järjestämisen kulut olivat 32,4 prosenttia kokonaiskustannuksista. Asiakasmäärät painottuvat integroituihin palveluihin ja avopalveluihin. Kuutoskaupunkien tasolla tarkasteluna avopalveluja käyttäneiden asiakkaiden osuus päihde- ja mielenterveyspalvelujen asiakkaista kasvoi ja raskaammissa palveluissa olleiden osuus asiakasmäärästä pieneni verrattuna vuoteen 2018.		
Asiasanat		
Kuusikko, kuutoskaupungit, kaupunkivertailut, kustannukset, päihdehuolto, mielenterveyspalvelut		
Tiedustelut		Jakelu
Työryhmän jäsenet, liite 3		www.kuusikkokunnat.fi

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2.	PÄIHDE- JA MIELENTERVEYSPALVELUJEN TARVE KUUTOSKAUPUNGEISSA	3
3.	PÄIHDE- JA MIELENTERVEYSPALVELUJEN PALVELURAKENNE JA KUSTANNUKSET	9
3.1	Palvelurakenne ja asiakas- ja palveluohjaus kunnittain	9
3.2	Päihde- ja mielenterveyspalvelujen asiakkaiden sijoittuminen palvelujärjestelmään	13
3.3	Päihde- ja mielenterveyspalvelujen kokonaiskustannukset	13
3.3.1	Päihdehuollon palvelujen kokonaiskustannukset	16
3.3.2	Mielenterveyspalvelujen kokonaiskustannukset	17
4	INTEGROIDUT PALVELUT	19
4.1	Integroitujen palvelujen järjestäminen	19
4.2	Integroitujen palvelujen asiakasmäärä ja kustannukset	23
5	AVOPALVELUT	25
5.1	Avopalvelujen järjestäminen	25
5.2	Avopalvelujen asiakasmäärä, suoritteet ja kustannukset	29
5.2.1	Päihdehuollon avopalvelut	29
5.2.2	Mielenterveysavopalvelut	33
6	KOTIIN VIETÄVÄT PALVELUT	35
6.1	Kotiin vietävien palvelujen järjestäminen	35
6.2	Kotiin vietävien päihde- ja mielenterveyspalvelujen asiakasmäärät ja suoritteet	39
6.3	Kotiin vietävien päihde- ja mielenterveyspalvelujen kustannukset	40
7	TYÖ- JA PÄIVÄTOIMINTA	42
7.1	Työ- ja päivätoiminnan järjestäminen	42
7.2	Työ- ja päivätoiminnan asiakkaat, suoritteet ja kustannukset	43
8	ASUMISPALVELUT	45
8.1	Asumispalvelujen järjestäminen	45
8.2	Asumispalvelujen asiakasmäärä, suoritteet ja kustannukset	49
8.2.1	Päihdehuollon asumispalvelut	49
8.2.2	Mielenterveyspalvelujen asumispalvelut	52
9	LAITOSHOITO	54
9.1	Laitoshoidon järjestäminen	54
9.2	Laitoshoidon asiakasmäärä, suoritteet ja kustannukset	56
9.2.1	Päihdehuollon laitoshoido	58
9.2.2	Mielenterveyspalvelujen laitoshoido	59
10	YHTEENVETO	60

LÄHTEET	62
----------------------	-----------

LIITTEET	64
-----------------------	-----------

Liite 1: Päihde- ja mielenterveyspalvelujen määritelmät 2019	64
--	----

Liite 2: Päihde- ja mielenterveyspalvelujen toiminta- ja kustannustiedot vuodelta 2019.....	72
---	----

Liite 3: Päihde- ja mielenterveyspalvelujen Kuusikko-työryhmän jäsenten yhteystiedot	96
--	----

TEKSTIN TAULUKOT

Taulukko 1. Väestön jakautuminen (%) eri ikäryhmiin kuudessa suurimmassa kaupungissa vuonna 2019	3
Taulukko 2. Päihde- ja mielenterveyspalvelujen kustannukset vuonna 2019 sekä deflatoitu muutos (%) vuodesta 2018	14
Taulukko 3. Päihde- ja mielenterveyspalvelujen kustannukset palveluittain ja kustannusten jakautuminen (%) omiin ja ostopalveluihin vuonna 2019.....	15
Taulukko 4. Päihdehuollon kokonaiskustannukset (milj. €) vuosina 2017-2019 vuoden 2019 rahan arvossa ja muutos vuodesta 2018	16
Taulukko 5. Mielenterveyspalvelujen deflatoidut kustannukset vuosina 2017-2019 sekä muutos vuodesta 2018	17
Taulukko 6. Integroitujen palvelujen asiakkaat vuonna 2019.....	23
Taulukko 7. Integroitujen palvelujen kustannukset vuonna 2019 ja deflatoitu muutos (%) vuodesta 2018	23
Taulukko 8. Päihde- ja mielenterveyspalvelujen avopalvelujen asiakasmäärä ja kustannukset vuonna 2019, asiakasmäärän muutos (%) vuodesta 2018 sekä kustannusten deflatoitu muutos (%) vuodesta 2018	29
Taulukko 9. Päihdehuollon avopalvelujen asiakasmäärä vuonna 2019 ja muutos (%) vuodesta 2018	30
Taulukko 10. Päihdehuollon avopalvelujen käynnit ilman korvaushoitoa vuonna 2019 ja muutos (%) vuodesta 2018	30
Taulukko 11. Päihdehuollon avopalvelujen kustannukset palveluittain vuonna 2019 ja deflatoitu muutos (%) vuodesta 2018	31
Taulukko 12. Päihdepoliklinikoiden asiakasmäärä vuosina 2017–2019 sekä muutos (%) vuodesta 2018	32
Taulukko 13. Polikliinisten palvelujen deflatoidut kustannukset (milj. €) vuosina 2017–2019 muutos (%) vuodesta 2018	32
Taulukko 14. Korvaushoidon asiakasmäärä ja ostopalveluissa olleiden asiakkaiden osuus (%) vuosina 2015–2019 sekä muutos vuodesta 2018	33
Taulukko 15. Mielenterveysavopalvelujen asiakas- ja käyntimäärät vuonna 2019 ja muutos (%) vuodesta 2018	33
Taulukko 16. Mielenterveysavopalvelujen kustannukset vuonna 2019, miljoonaa euroa ja muutos (%) vuodesta 2018	34
Taulukko 17. Kotiin vietävien päihde- ja mielenterveyspalvelujen asiakkaat vuonna 2019 ja muutos (%) vuodesta 2018	39
Taulukko 18. Päihdepalvelujen tukiasumisen ja tuetun asumisen asiakasmäärät ja asumisvuorokaudet vuosina 2017–2019 sekä muutos (%) vuodesta 2018.....	39
Taulukko 19. Mielenterveyspalvelujen tukiasumisen ja tuetun asumisen asiakasmäärät ja asumisvuorokaudet vuosina 2017–2019 sekä muutos (%) vuodesta 2018	40
Taulukko 20. Kotiin vietävien päihde- ja mielenterveyspalvelujen kustannukset vuonna 2019 ja deflatoitu muutos (%) vuodesta 2018	41
Taulukko 21. Mielenterveys- ja päihdepalvelujen tukiasumisen ja tuetun asumisen kustannukset vuorokautta kohden ja deflatoitu muutos (%) vuodesta 2018 sekä asumisvuorokaudet asiakasta kohden ja muutos (%) vuodesta 2018	41
Taulukko 22. Työ- ja päivätoiminnan asiakasmäärä, käyttöpäivät ja kustannukset vuonna 2019	44
Taulukko 23. Päihde- ja mielenterveyspalvelujen asumispalvelujen kokonaiskustannukset (milj. €) vuosina 2017-2019 sekä deflatoitu muutos (%) vuodesta 2018	49

Taulukko 24. Päihdehuollon asumispalvelujen asiakkaat, asumisvuorokaudet, kustannukset ja ostopalvelujen osuus (%) kustannuksista vuonna 2019, asiakkaiden ja vuorokausien muutos (%) sekä kustannusten deflatoitu muutos (%) vuodesta 2018	50
Taulukko 25. Päihdehuollon asumispalvelujen asiakasmäärät vuosina 2017–2019 ja muutos (%) vuodesta 2018	51
Taulukko 26. Päihdehuollon asumispalvelujen asumisvuorokaudet asiakasta kohden vuonna 2019 ja muutos (%) vuodesta 2018	51
Taulukko 27. Päihdehuollon asumispalvelujen kustannukset (€) asumisvuorokautta kohden vuonna 2019 ja deflatoitu muutos (%) vuodesta 2018	51
Taulukko 28. Mielenterveyspalvelujen asumispalvelujen asiakkaat, asumisvuorokaudet, kustannukset ja ostopalvelujen osuus (%) kustannuksista vuonna 2019, asiakkaiden ja asumisvuorokausien muutos (%) vuodesta 2018 sekä kustannusten deflatoitu muutos (%) vuodesta 2018	52
Taulukko 29. Mielenterveyspalvelujen asumispalvelujen asumisvuorokaudet asiakasta kohden vuonna 2019 ja muutos (%) vuodesta 2018	53
Taulukko 30. Mielenterveyspalvelujen asumispalvelujen kustannukset (€) asumisvuorokautta kohden vuonna 2019 ja deflatoitu muutos (%) vuodesta 2018.....	53
Taulukko 31. Päihde- ja mielenterveyspalvelujen laitoshoidon asiakasmäärä ja hoitovuorokaudet vuonna 2019 ja muutos (%) vuodesta 2018.....	56
Taulukko 32. Päihde- ja mielenterveyspalvelujen laitoshoidon kustannukset (milj. €) vuonna 2019 ja deflatoitu muutos (%) vuodesta 2018	57
Taulukko 33 Päihdehuollon laitoshoidon asiakkaat, hoitovuorokaudet, kustannukset (milj. €) sekä niiden jakautuminen (%) palveluittain vuonna 2019.	58
Taulukko 34. Psykiatrisen osastohoidon asiakkaat, hoitovuorokaudet, kustannukset (milj. €) sekä niiden jakautuminen (%) palveluittain vuonna 2019.	59
Taulukko 35. Tilastokeskuksen (SVT 2019a) julkisten menojen hintaindeksi sosiaalitoimelle, kuntatalous	65

TEKSTIN KUVIOT

Kuvio 1. Pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien henkilöiden osuus (%) kaikista alueella asuvista henkilöistä kuudessa suurimmassa kaupungissa ja muualla Suomessa vuosina 2014-2018.....	4
Kuvio 2. Pitkäaikaistyöttömien osuus (%) kaikista työttömistä kuudessa suurimmassa kaupungissa ja muualla Suomessa vuosien 2018 ja 2019 lopussa.....	5
Kuvio 3. Asunnottomien yksinasuvien määrä 1000 asukasta kohti kuudessa suurimmassa kaupungissa ja koko maassa vuonna 2019	6
Kuvio 4. Ikävakioitu mielenterveysindeksi kuudessa suurimmassa kaupungissa vuonna 2016 (koko Suomi = 100).....	6
Kuvio 5. Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneet 25-64-vuotiaat / 1 000 vastaavan ikäistä kohden kuudessa suurimmassa kaupungissa ja koko maassa vuosina 2015-2019	7
Kuvio 6 Poliisin tietoon tulleet huumausaineiden käyttörikokset, päihteiden vaikutuksen alaisena tehdyistä rikoksista syyllisiksi epäillyt ja päihtyneiden säilöönnotot 1000 asukasta kohti kuudessa suurimmassa kaupungissa vuonna 2019.	8
Kuvio 7. Päihde- ja mielenterveyspalvelujen asiakkaiden osuudet (%) palveluittain vuonna 2019.....	13
Kuvio 8. Päihde- ja mielenterveyspalvelujen kokonaiskustannukset 18 vuotta täyttäneitä asukasta kohden vuosina 2017–2019	14
Kuvio 9. Päihde- ja mielenterveyspalvelujen kustannusten osuudet (%) palveluittain vuonna 2019.....	15

Kuvio 10. Päihdehuollon deflatoidut kustannukset 18 vuotta täyttäneitä asukasta kohden vuosina 2017–2019	16
Kuvio 11. Päihdehuollon kustannusten jakautuminen (%) eri palveluihin vuosina 2017–2019	17
Kuvio 12. Mielenterveyspalvelujen deflatoidut kustannukset 18 vuotta täyttäneitä asukasta kohti vuosina 2017–2019.....	18
Kuvio 13. Mielenterveyspalvelujen kustannusten jakautuminen eri palveluihin vuosina 2017–2019	18
Kuvio 14. Integroitujen palvelujen kustannusten jakautuminen palveluittain vuonna 2019	24
Kuvio 15. Päihdehuollon avopalvelujen deflatoidut kustannukset 18 vuotta täyttäneitä asukasta kohden vuosina 2017–2019	31
Kuvio 16. Mielenterveysavopalvelujen deflatoidut kustannukset 18 vuotta täyttäneitä asukasta kohden vuosina 2017–2019.....	34
Kuvio 17. Päihde- ja mielenterveyspalvelujen asumispalvelujen deflatoidut kustannukset 18 vuotta täyttäneitä asukasta kohden vuosina 2017–2019.....	49
Kuvio 18. Päihde- ja mielenterveyspalvelujen laitoshoidon deflatoidut kustannukset hoitovuorokautta kohden vuosina 2017–2019	57

1 JOHDANTO

Tässä raportissa tarkastellaan Suomen kuuden väestömäärältään suurimman kaupungin täysi-ikäisen väestön päihdepalvelujen ja mielenterveyspalvelujen käyttöä ja kustannuksia. Tarkastelussa ovat kunnan järjestämät palvelut. Suomessa kunnat vastaavat asukkaidensa mielenterveyden häiriöiden ja päihderiippuvuuksien ennaltaehkäisystä sekä asianmukaisesta hoidosta ja kuntoutuksesta. Mielenterveystyöstä ja päihdetyöstä on säädetty terveydenhuoltolaissa (10.12.2010/1326), sosiaalihuoltolaissa (30.12.2014/1301), mielenterveyslaissa (14.12.1990/1116) ja päihdehuoltolaissa (17.1.1986/41).

Mielenterveysstrategia 2020–2030 (STM 2020) linjaa kansallisella tasolla tavoitteet ja periaatteet mielenterveys- ja päihdetyön kehittämisen ja päätöksenteon tueksi tulevalle vuosikymmenelle. Palvelujen näkökulmasta strategiassa nostetaan keskiöön asiakaslähtöisten, saavutettavien, joustavien ja yhdenvertaisten palvelujen tarjoaminen. Tavoitteena on saattaa palvelujen saatavuus muiden sosiaali- ja terveyspalvelujen tasolle.

Päihde- ja mielenterveyspalvelujen kehittäminen on tärkeää paitsi yksilöiden hyvinvoinnin niin myös yhteiskunnan kannalta – mielenterveyden häiriöt ja niihin lukeutuvat päihdeongelmat ovat yleisyydessään Suomessa merkittävä kansanterveydellinen haaste. Alkoholin keskikulutuksen mukaan tarkasteltuna kohtalaisen tai korkean pitkäaikaishaittojen riskin ryhmään kuului ainakin 13 prosenttia suomalaisista 15–79-vuotiaista (Lintonen & Mäkelä 2019). Huumeiden käyttö ja kokeilut ovat olleet yleistyneet (THL 2019), mikä todennäköisesti lisää myös erilaisia haittoja ja huumeita käyttävien palvelutarpeita. Havaintoa tukee tuore ongelmakäyttäjien määrää selvittänyt tutkimus, jonka mukaan amfetamiinien ja opioidien ongelmakäyttö on lisääntynyt Suomessa ja etenkin nuorten ongelmakäyttäjien määrä on suurempi kuin koskaan aiemmin (Rönkä, ym. 2020).

Päihteidenkäytön ja mielenterveyden ongelmiin liittyy yksilötason hyvinvointivajeen lisäksi yhteiskunnalle taloudellisia kustannuksia, jotka johtuvat muun muassa erilaisten korjaavien palveluiden käytöstä, toimeentulon tuista ja menetetyistä verotuloista. Puolet työkyvyttömyyseläkkeistä on mielenterveysperusteisia ja osuus on ollut jo jonkin aikaa nousussa (Eläketurvakeskus 2019). Myös mielenterveyden häiriöistä johtuvien sairauspoissaolojen määrä on ollut nopeassa kasvussa viime vuosina (Blomgren 2020). Ennaltaehkäisevä työ sekä tehokkaan hoidon varmistaminen ovat tärkeitä tavoitteita päihde- ja mielenterveyspalvelujen vaikuttavuuden vahvistamiseksi. Mielenterveyden edistämiseen ja palveluihin investoimalla voidaan saada myös pienennettyä myös niistä yhteiskunnalle koituvia epäsuoria kustannuksia merkittävästi (Wahlbeck ym. 2019).

Kuusikko-työssä on kerätty tietoja päihdehuollon palveluista jo vuodesta 2005 lähtien. Mielenterveyspalvelut liitettiin päihdehuollon raporttiin vuonna 2018. Kustannusten vertailtavuus päihdepalvelujen osalta ulottuu vuoteen 2017 asti. Tätä ennen kustannustietoihin sisällytettiin ainoastaan palvelujen tuottamisen välittömät kustannukset. Vuodesta 2017 alkaen omien palvelujen kustannuksiin sisältyvät myös vyörytykset, eli palvelujen tuottamisesta aiheutuneet välilliset kustannukset. Ostopalveluihin vyörytyksiä ovat tehneet Espoo, Turku ja Oulu.

Asiakasmäärien osalta on huomioitava, että raportissa esitettyihin lukuihin on suhtauduttava suuntaa antavina. Asiakasmäärät eivät ole vertailukelpoisia päihde- ja mielenterveyspalvelujen välillä tai sisällä: sama asiakas voi sisältyä sekä mielenterveys- että päihdepalvelujen asiakasmääriin, sillä asiakas kertaalleen –tietoa ei näiden palvelujen välillä ole kuutoskaupungeissa saatavilla. Sama asiakas voi myös asioida useassa eri palvelussa päihdepalvelujen tai mielenterveyspalvelujen sisällä, eikä asiakas kertaalleen –tietoa ole tältä osin kerätty.

Alkuun raportissa kuvataan päihde- ja mielenterveyspalvelujen palvelurakennetta ja kokonaiskustannuksia kuutoskaupungeissa. Tämän jälkeen tarkastellaan eri palvelukokonaisuuksia seuraavassa järjestyksessä: integroidut palvelut, avopalvelut, kotiin vietävät palvelut, työ- ja päivätoiminta, asu-
mispalvelut ja laitoshoido. Raportissa kuvataan myös jokaisen luvun alussa sitä, miten tarkasteltavat palvelut on kuutoskaupungeissa järjestetty. Raportin taulukot ja kuviot voi tarvittaessa pyytää saatettavassa muodossa sähköpostilla: kuusikko@hel.fi.

2. PÄIHDE- JA MIELENTERVEYSPALVELUJEN TARVE KUUTOSKAUPUNGEISSA

Vaikka suurilla kaupungeilla on monia yhdistäviä piirteitä, eroavat ne myös osin toisistaan esimerkiksi väestön ikärakenteen ja sosioekonomisen aseman suhteen. Tiettyjä väestön taustatekijöitä onkin syytä huomioda verrattaessa kuntien järjestämiä palveluja ja niiden kustannuksia keskenään, sillä asukkaiden palvelutarpeet voivat olla erilaisia eri kaupungeissa. Tässä luvussa tarkastellaan huono-osaisuuden sekä päihde- ja mielenterveysongelmien ilmenemistä kuutoskaupungeissa.

Korkeampaa palvelutarvetta selittäviä tekijöitä on tunnistettu tutkimuksissa. Päihdeasiakkaiden osalta on havaittu, että etenkin raskaampien palvelujen tarve on korkeampaa kunnissa, joissa oli matalampi tulotaso, enemmän huono-osaisuutta ja mielenterveysongelmia sekä iäkkäämpiä asukkaita (Hirschovits-Gertz 2016, 202-203). Perusterveydenhuollossa muun muassa työvoiman ulkopuolisuus sekä pienituloisuus selittävät korkeampaa palvelutarvetta. Mielenterveyspalveluiden käyttöä taas on todettu selittävän edellämainittujen ohella etenkin psykoosilääkkeiden käyttö ja mielenterveysperusteinen työkyvyttömyyseläke. (Vaalavuo, Häkkinen, Fredriksson 2013.) Lisäksi toimeentulotuen asiakkuus on usein yhteydessä muuta väestöä heikompaan hyvinvointiin, ja toimeentulotuen asiakkaiden onkin todettu käyttävän psykiatrian palveluita muuta väestöä useammin (Vaalavuo 2016). Näitä tuloksia vahvistaa myös tuore THL:n tutkimus (Vaalavuo, Haula & Bakkum 2020), jonka mukaan nuorilla toimeentulotukiasiakkailta on muihin saman ikäisiin verrattuna erityisen paljon mielenterveys- ja päihdeongelmia. Tutkimukset osoittavatkin, että hyvinvointiongelmien kasautuvat helposti ja päihdehaittoja esiintyy enemmän alemmissa sosioekonomisissa luokissa. Päihdeongelmat ja mielenterveyden häiriöt esiintyvät usein myös yhdessä.

Tällä tarkastelulla ei voida osoittaa yhteyksiä jonkin palvelun kustannusten ja korkeamman palvelutarpeen välillä. On myös huomioitava, että korkeammat kustannukset tai asiakasmäärät päihde- ja mielenterveyspalveluissa eivät kerro suoraan siitä, että jonkin kunnan väestöllä esiintyy yleisemmin mielenterveys- ja päihdeongelmia. Aktiivisempi käyttö voi myös ilmentää hyvää palvelutarjontaa ja että avun tarpeessa olevat hakeutuvat palvelujen piiriin.

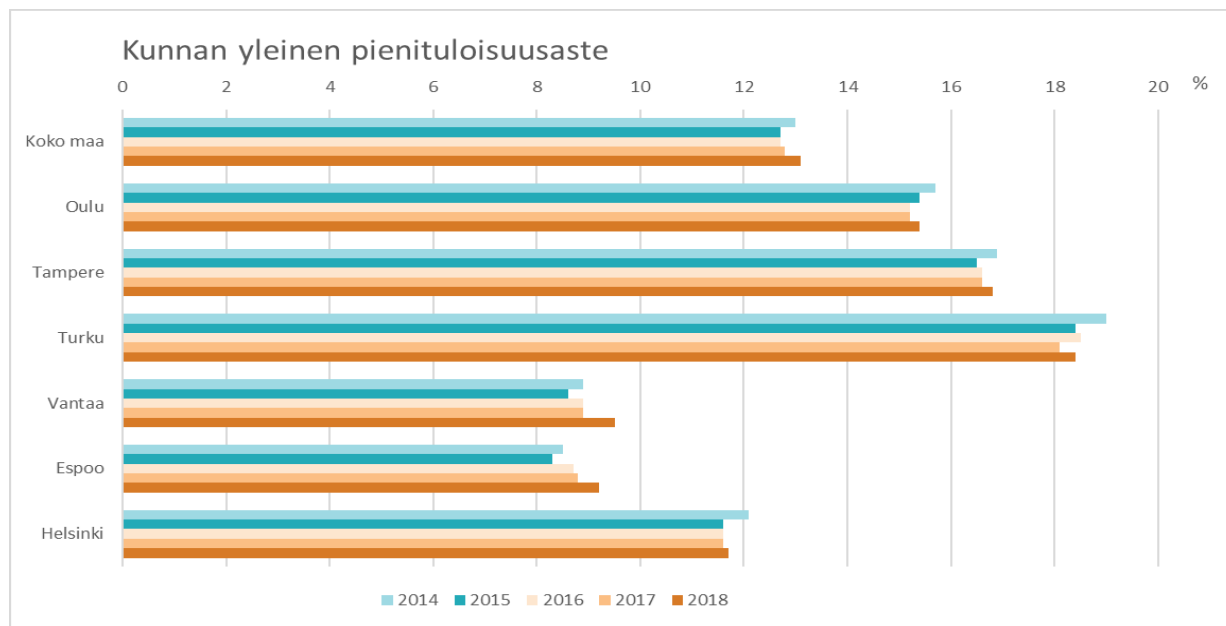
Vaikka iäkkäät henkilöt käyttävät sosiaali- ja terveyspalveluja enemmän, on havaittu, että ikä ei itsessään selitä päihdepalvelujen tai psykiatrian palvelujen käyttöä. Ikä kuitenkin oletettavasti korreloi muiden tekijöiden kanssa, jotka selittävät palvelujen käyttöä. (Vaalavuo ym. 2013, 31-35.) Kuutoskaupungeissa väestö on iäkkäintä Turussa ja Tampereella. Espoossa, Vantaalla ja Oulussa taas on muita kaupunkeja vähemmän ikäihmisiä. Helsinki on ikärakenteeltaan Kuusikon keskitasoa. (Taulukko 1.).

Taulukko 1. Väestön jakautuminen (%) eri ikäryhmiin kuudessa suurimmassa kaupungissa vuonna 2019

Ikärakenne 31.12.2019:					
	0-6 v. %	7-17v. %	18 - 64 v. %	65 v. - %	85 v. - %
Helsinki	7 %	10 %	66 %	17 %	2 %
Espoo	9 %	14 %	63 %	15 %	2 %
Vantaa	8 %	13 %	64 %	15 %	1 %
Turku	6 %	9 %	64 %	21 %	3 %
Tampere	6 %	10 %	65 %	19 %	3 %
Oulu	8 %	14 %	62 %	16 %	2 %

Lähde: Tilastokeskus

Kunnan pienituloisuusaste ilmaisee pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien henkilöiden osuuden prosentteina kaikista alueella asuvista henkilöistä (Kuvio 1). Pienituloisuuden rajana käytetään 60 % suomalaisten kotitalouksien käytettävissä olevan ekvivalentin rahatulon mediaanista. Pääkaupunkiseudun kunnissa pienituloisuusaste on muita kuutoskaupunkeja selvästi matalampi. Helsingissä pienituloisten osuus asukkaista on kuitenkin korkeampi kuin Espoossa ja Vantaalla. Yleisintä pienituloisuus on Turussa, missä on myös kuutoskaupunkien ikääntynein väestö. Turun pienituloisuusaste on kaksinkertainen Espoon ja Vantaan vastaavaan verrattuna. Pääkaupunkiseudun kaupunkeissa asutokunnat ovat keskimäärin suurituloisempia, mutta alueen sisäiset tuloerot ovat myös suurempia: seutukunnittain tarkasteltuna Suomen korkeimmat tuloerot ovat Helsingin seudulla, missä suhteellisia tuloeroja ilmentävä käytettävistä rahatuloista laskettu gini-kerroin oli 30,8, kun koko maassa vastaava luku oli 27,7.

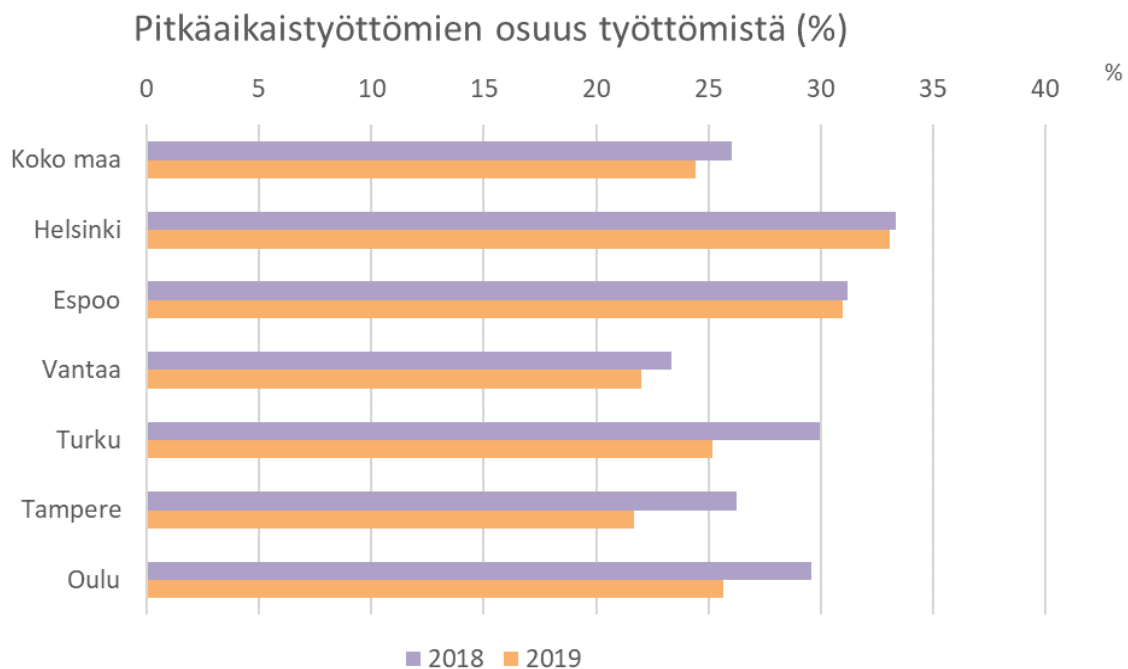
Lähde: THL / Sotkanet 15.6.2020

Kuvio 1. Pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien henkilöiden osuus (%) kaikista alueella asuvista henkilöistä kuudessa suurimmassa kaupungissa ja muualla Suomessa vuosina 2014-2018

Erityisesti toimeentulotuen pitkäaikainen käyttö kertoo köyhyydestä, sillä toimeentulotuki on viimesijainen taloudellinen tuki. Toimeentulotuen tarpeen pitkittyminen oli yleisintä Vantaalla, Helsingissä ja Tampereella. Myös Turussa ja Espoossa osuus ylitti koko maan tason. Harvinaisinta pitkäaikaisesti toimeentulotuen varassa eläminen oli Oulussa. Aikuissosiaalityön Kuusikko-työryhmän tarkastelusta (Forsell 2019, 16–17) selviää, että pääkaupunkiseudun kunnissa täysin tulottomien tai vain verottomia tuloja saaneiden perustoimeentulotuen asiakkaiden osuus on muita kuutoskaupunkeja hieman korkeampi. Etenkin alle 25-vuotiaita tulottomia toimeentulotuen varassa elävien nuorten osuus on korkeampi verrattuna pääkaupunkiseudun ulkopuolisiin kaupunkeihin. Tulottomuutta selittävät esimerkiksi työttömyysturvan odotusaika ja karenssit, mutta taustalla voi olla myös muita syitä, kuten päihde- ja mielenterveysongelmia tai asunnottomuutta.

Pitkäaikaistyöttömyys heikentää taloudellista tilannetta ja hyvinvointia. Toisaalta heikentynyt terveys ja etenkin päihde- ja mielenterveysongelmat saattavat lisätä työttömyyden riskiä ja johtaa pitkittyneeseen työttömyyteen. Korkeimmillaan pitkäaikaistyöttömyys oli useimmissa kaupungeissa vuosien 2015 tai 2016 lopussa. Oulussa osuuden kasvu oli maltillisinta. Vaikka osuudet ovat kaikki-

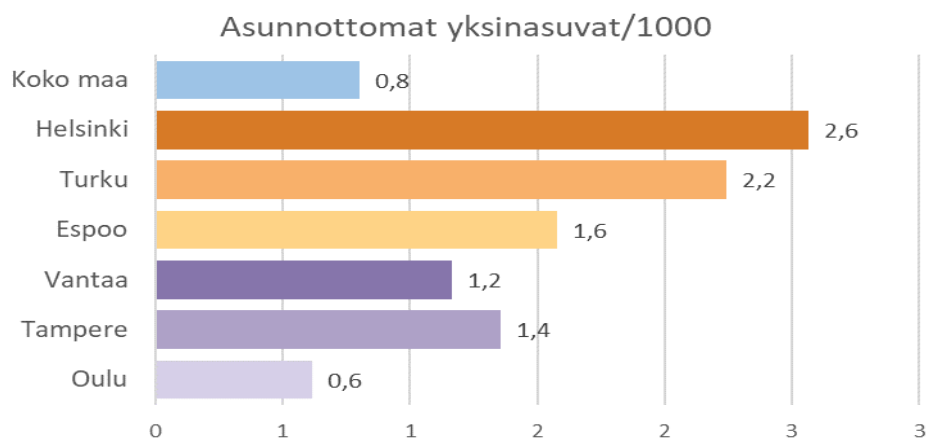
alla kääntyneet laskuun, on osassa kuutoskaupungeista pitkäaikaistyöttömyys jäänyt selvästi korkeammalle tasolle kuin muualla Suomessa. Tällä hetkellä pitkäaikaistyöttömiä on suhteessa eniten helsinkiläisten ja espoolaisten työttömien työnhakijoiden joukossa. (Kuvio 2.).

Lähde: Tilastokeskus

Kuvio 2. Pitkäaikaistyöttömien osuus (%) kaikista työttömistä kuudessa suurimmassa kaupungissa ja muualla Suomessa vuosien 2018 ja 2019 lopussa

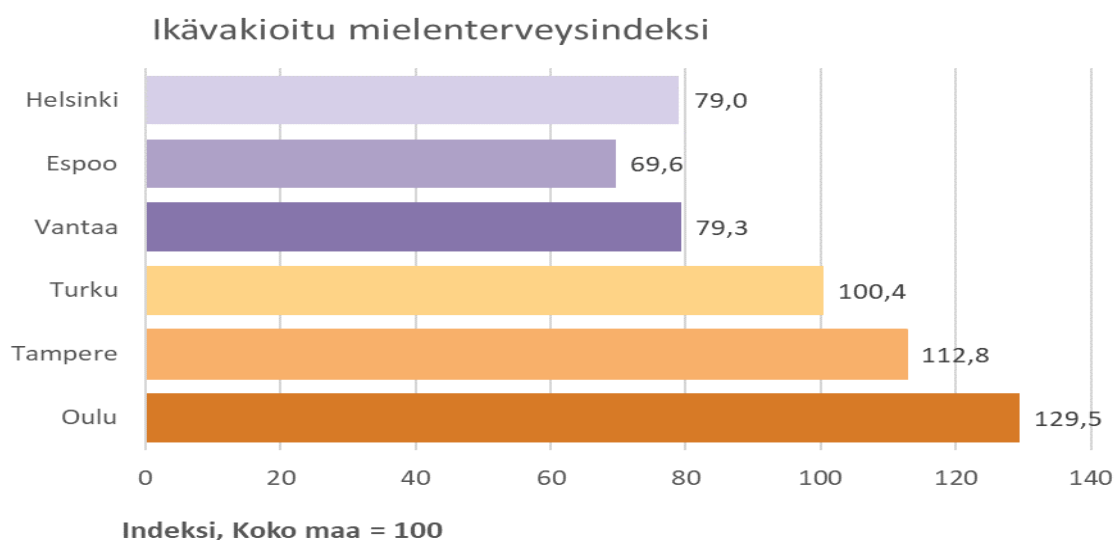
Asunnottomuutta voidaan pitää olosuhteena, joka ilmentää äärimmäistä huono-osaisuutta. Muiden sosiaalisten syiden ohella tyypillisesti päihde- ja mielenterveysongelmat lisäävät asunnottomuuden riskiä. Asunnottomuus on keskittynyt etenkin suuriin kaupunkeihin. Koko maan asunnottomista 71 prosenttia asui kuutoskaupungeissa vuonna 2018 ja kolmannes kaikista Suomen asunnottomista asui Helsingissä (Forsell 2019, 4). Helsingissä oli 2,6 asunnotonta tuhatta asukasta kohti vuonna 2019, kun Oulussa vastaava lukumäärä oli 0,6. (Kuvio 3.). Oulun muita kuutoskaupunkeja parempaa asunnottomuustilannetta selittää osaltaan kaupungin hyvä vuokra-asuntotilanne sekä kohtuullinen vuokrataso (Forsell 2019).

Lähde: THL / Sotkanet

Kuvio 3. Asunnottomien yksinasuvien määrä 1000 asukasta kohti kuudessa suurimmassa kaupungissa ja koko maassa vuonna 2019

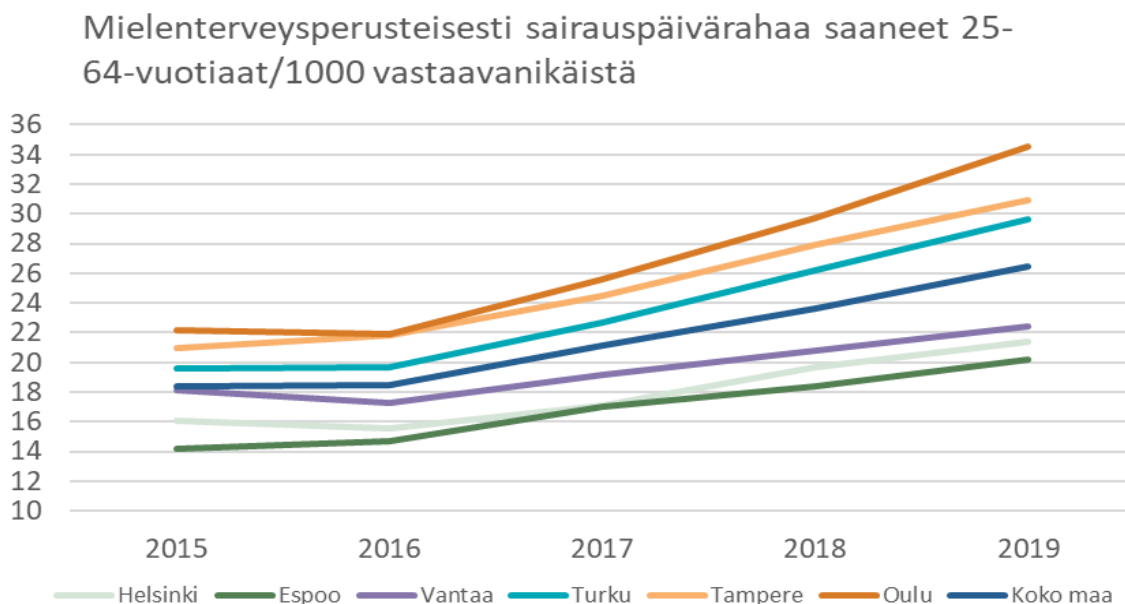
Mielenterveysindeksi kuvaa väestön mielenterveyssairastavuutta. Indeksä on ikävakioitu, eli kaupunkien erilainen ikärakenne ei vaikuta arvoihin. Mielenterveysindeksi on muodostettu kolmesta osiosta: 1. Itsemurhat ja sairaalahoitoon johtaneet itsemurhayritykset 2. Psykoosiin liittyvät lääkkeiden erikoiskorvaukset ja 3. Mielenterveyssyistä johtuvat työkyvyttömyyseläkkeet. Mielenterveysindeksillä mitattuna kuutoskaupunkien välillä on eroja väestön mielenterveyssairastavuuden suhteen. Pääkaupunkiseudun kunnissa on selvästi vähemmän mielenterveysongelmia kuin koko maassa keskimäärin (Kuvio 4.). Sen sijaan Oulussa ja Tampereella indeksi on yli koko maan keskiarvon. Turussa mielenterveysindeksi ylittää koko maan arvon vain hieman. On huomioitava, että indeksi ei kuvaa kaiken kattavasti väestön palvelutarvetta mielenterveysongelmien suhteen. Mielenterveysongelmien esiintymistä voidaan tarkastella myös esimerkiksi itseraportoidun mielenterveysoirehoidinnan kautta (ks. Parikka ym.).

Lähde: THL / Sotkanet 15.6.2020

Kuvio 4. Ikävakioitu mielenterveysindeksi kuudessa suurimmassa kaupungissa vuonna 2016 (koko Suomi = 100)

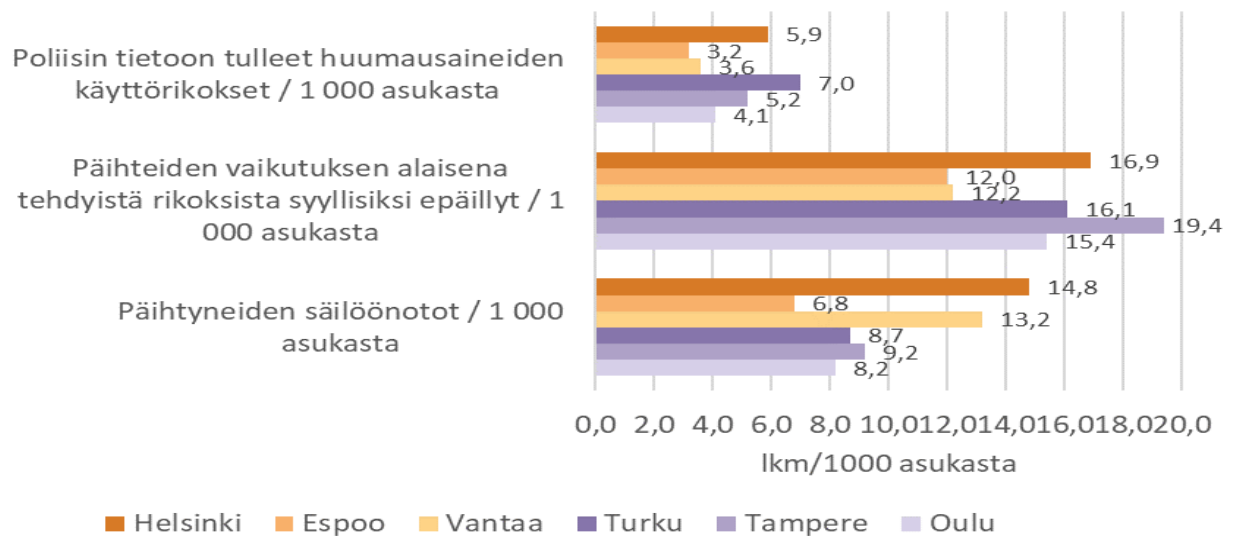
Mielenterveysongelmien yleisyys Oulussa, Tampereella ja Turussa verrattuna pääkaupunkiseudun kaupunkeihin näkyy myös, kun tarkastellaan mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneiden määrää. Mielenterveysongelmien vuoksi sairauslomalla oleminen on lisääntynyt kaikissa kaupungeissa (Kuvio 5.). Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneita on kuitenkin suhteessa vähemmän kuin koko maassa ja pääkaupunkiseudun ulkopuolisissa suurissa kaupungeissa.

Lähde: THL / Sotkanet

Kuvio 5. Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneet 25-64-vuotiaat / 1 000 vastaavan ikäistä kohden kuudessa suurimmassa kaupungissa ja koko maassa vuosina 2015-2019

Päihteisiin liittyvän rikollisuuden ja häiriökäyttäytymisen esiintyminen voivat ilmentää päihdehaittojen yleisyyttä ja päihdepalvelujen tarvetta kunnassa. Päihtyneiden säilöönottoja oli selvästi enemmän Helsingissä ja Vantaalla kuin muissa suurissa kaupungeissa (Kuvio 6.). Päihtyneenä tehdyistä rikoksista epäiltyjä taas oli runsaimmin Tampereella ja Helsingissä. Huumausainerikoksissa erot ovat pienempiä. Suhteessa väestöön huumeiden käyttörikoksia oli eniten Turussa, Tampereella ja Helsingissä.

Lähde: THL, Sotkanet

Kuvio 6. Poliisin tietoon tulleet huumausaineiden käyttörikokset, päihteiden vaikutuksen alaisena tehdyistä rikoksista syylliseksi epäilty ja päihtyneiden säilöönnotot 1000 asukasta kohti kuudessa suurimmassa kaupungissa vuonna 2019.

3. PÄIHDE- JA MIELENTERVEYSPALVELUJEN PALVELURAKENNE JA KUSTANNUKSET

Kunnat järjestävät palveluja päihde- tai mielenterveysongelmallisille sosiaalihuollossa, perusterveydenhuollossa ja erikoissairaanhoidossa. Palvelujen toteuttamistavat vaihtelevat kunnissa. Palveluja tuotetaan kuntien omana palveluina, sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymien toimintana, säätiöiden, järjestöjen ja yksityisten yritysten kanssa, kumppanuussopimuksilla tai yhdistettyinä mielenterveys- ja päihdetyön palveluina (HE 164/2014 vp, s. 30).

Tässä luvussa tarkastellaan päihde- ja mielenterveyspalvelujen kokonaisuutta – miten asiakkaat si-
joittuvat kokonaiskuvassa eri palveluihin ja millainen on palvelujen kustannusrakenne. Alkuun ku-
vataan, miten kussakin kaupungissa palvelut on organisoitu ja miten asiakas ohjautuu palveluihin.

3.1 Palvelurakenne ja asiakas- ja palveluohjaus kunnittain

Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimialan psykiatria- ja päihdepalvelut järjestää aikuisikäis-
ten tarvitsemat psykiatrisen erikoissairaanhoidon, päihdehuollon sekä mielenterveys- ja päihde-
kuntoutujien asumisen palvelut. Osa palveluista on ns. matalan kynnyksen palvelua ja osaan palve-
luista hakeudutaan lähetteellä. Osan psykiatrisesta erikoissairaanhoidosta tuottaa HUS erillisen
työnjakosopimuksen perusteella.

Helsingissä se työntekijä, jonka luo asiakas tai potilas ensimmäistä kertaa hakeutuu, vastaa palvelu-
ja hoitoonohjauksesta. Periaatteena on, että jokaiselle asiakkaalle ja potilaalle nimetään hänen ko-
konaishoidostaan ja -palvelustaan vastaava työntekijä. Työntekijän nimi kirjataan myös asiakas- ja
potilasasiakirjoihin. Erillisessä yksikössä keskitetysti järjestettyä asiakas- ja palveluohjausta ei ole.

Espoon mielenterveys- ja päihdepalvelut järjestää ehkäiseviä, hoitavia ja kuntouttavia palveluja
nuorille ja aikuisille osana kaupungin terveyspalveluja. Mielenterveys- ja päihdepalvelujen paino-
piste on avopalveluissa. Henkilöstö tekee integroidusti mielenterveys- ja päihdetyötä.

Espoon mielenterveys- ja päihdepalveluissa kaupungin omien hajasijoitettujen avopalvelujen koko-
naisuutta kutsutaan MtP-klinikaksi. Se tuottaa sairaanhoitajien ja psykologien vastaanotto toimintaa
aikuksille ja nuorille. Lisäksi MtP-klinikalta tuotetaan asiakkaiden koteihin vietävää kuntouttavaa tu-
kea. MtP-klinikalla hoidetaan pääsääntöisesti lieviä ja keskivaikeita mielenterveys- ja päihdeongel-
mia. Espoon mielenterveys- ja päihdepalveluissa avopalveluihin ei tarvita läheteitä. Ajan voi varata
sähköisesti, puhelimitse tai jonottamalla niin sanotun matalan kynnyksen vastaanotolle. MtP-klini-
kan lääkäripalvelut järjestetään kaupungin terveysasemilta. Vaikeat mielenterveys- ja päihdeongel-
mat hoidetaan erikoissairaanhoidossa, jonka tuottaa Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri
(HUS).

Espoon mielenterveys- ja päihdepalvelut -palvelualue järjestää laitosvieroitus hoitoa pääsääntöi-
sesti omana toimintana. Espoossa on yksi 16-paikkainen vieroitus hoito-osasto, selviämishoi-
toasema sekä päihteiden käyttäjien sosiaali- ja terveysneuvontapiste Linkki. Näihin palveluihin ei
tarvita läheteitä. Päihteitä käyttävät asunnottomat voivat hakeutua sosiaalihuoltolain mukaiseen
tilapäiseen majoitukseen Olarinluoman vastaanottokotiin.

Espoo järjestää perusterveydenhuollon tasoisen opioidikorvaushoidon kokonaan ostopalveluna.
Palvelu on kilpailutettu vuonna 2018. Kaikki alkaneet perustason hoidot on pystytty järjestämään
hoitotakuun puitteissa. Korvaushoidossa olevien määrän vuosittainen vaihtelu selittyy hoidon päät-
tymisillä suunnitellusti tai suunnittelemattomasti, paikkakunnan vaihdoilla tai muilla vastaavanlai-
silla syillä. Vuonna 2019 perusterveydenhuollon tasolla opioidikorvaushoidossa oli 269 asiakasta.

Päätökset ja ohjaus päihdehuollon kuntouttavaan laitoshoidon, opioidikorvaushoidon sekä sosiaalihuoltolain 21§ mukaisesti asumispalveluihin tehdään mielenterveys- ja päihdepalvelujen asiakasohjauksessa keskitetysti. Valtaosa edellä mainituista palveluista järjestetään Espoossa ostopalveluina.

Espoo järjestää mielenterveyskuntoutujien palveluasumista ja tehostettua palveluasumista ostopalveluna. Asiakasohjaus tekee päätökset näihin palveluihin sosiaalihuoltolain 21§ mukaisesti.

Vantaalla päihdepalvelut (A-klinikkatyö, huume- ja vieroitushoitopalvelut, tukiyksikkö ja ostopalvelut, lääkäripalvelut) siirtyi vuoden 2018 alussa osaksi sosiaali- ja terveystoimialan terveystalouden tulosaluetta. Päihdekuntoutujien asumisen palvelut jäivät osaksi perhepalvelujen tulosaluetta siirtyen osaksi aikuisten ja perheiden sosiaalipalvelujen tuloyksikköä.

Lievien ja keskivaikeiden mielenterveysongelmien hoito järjestetään terveystalouden tulosalueella terveysasemilla. Psykiatrisen erikoissairaanhoidon tuottaa HUS. Mielenterveyskuntoutujat, jotka tarvitsevat vahvaa ja pitempiaikaista tukea asumiseensa, tulevat aikuissosiaalityön asumispalveluiden asiakkaiksi. Osa palveluista on matalankynnyksen palvelua ja osaan palveluista hakeudutaan läheteellä.

Päihdehuollon avo- ja vieroitushoitopalvelut tuotetaan pääasiassa omana toimintana. Opiatikorvaushoidon avohoidosta noin puolet hankitaan ostopalveluna. Kuntouttava laitoshoidon tuotetaan kokonaan ostopalveluna. Omien palvelujen lisäksi hankitaan asumispalveluja ja kotiin annettavia avopalveluja. Kotiin annettava päihdevieroitus ja -kuntoutus otettiin Päihdepalveluiden omaksi toiminnaksi loppukevällä 2017. Kaikki mielenterveyskuntoutujien palveluasuminen hankitaan sopimuskumppaneilta tai suoraostoina. Tuettua asumista asumisyksiköihin on omana toimintana. Kaupunki järjestää myös palveluohjausta niille mielenterveyskuntoutujille, jotka ovat kotiutumassa vahvemmin tuetusta palvelusta omaan kotiin. Asumisyksiköissä järjestettävää tuettua asumista ja kotiin vietävää tukea ostetaan myös sopimuskumppaneilta.

Turussa päihde- ja mielenterveyspalveluiden kustannuksista ostopalveluiden osuus on noin 90 prosenttia. Perustason mielenterveys- ja päihdehoito tapahtuu terveysasemilla sekä sosiaalitoimistoissa. Integroitua palveluohjausta ja lyhytaikaista hoitoa on saatavissa terveysasemien yhteydessä toimivan mielenterveys- ja päihdetiimin kautta. Huumeidenkäyttäjien terveysneuvonta ja päihteidenkäyttäjien päiväkeskustoiminta tuotetaan omana palveluna.

Päihde- ja mielenterveyskuntoutujien asumispalveluista Turku tuottaa itse noin 20 prosenttia. Nämä palvelut ovat päihtyneiden tilapäismajoitus, päihdehuollon palveluasumisyksikkö sekä tuettu asuminen. Tilapäismajoitukseen asunnottomat asiakkaat voivat hakeutua itse vuorokauden ympäri, ja sinne ohjataan asiakkaita sekä sosiaali- että terveydenhuollon toimesta. Kaupungin omiin asumispalveluihin pääsy tapahtuu sosiaalityöntekijän ohjauksella.

Turun ostamiin asumispalveluihin hakeutuminen edellyttää sosiaalityön asiakkuuden. Asumis- ja päihdepalvelujen yksikössä työskentelee 6 sosiaalityöntekijää ja 2 sosiaaliohjaajaa. Jokaisella asiakkaalla on oma vastuusosiaalityöntekijä. Lisäksi yksikön sosiaaliohjaajat tapaavat asiakkaita joustavasti. Mielenterveyskuntoutujille tarkoitetun asumispalvelun saaminen edellyttää hoitavan tahon lähetettä. Asunnottomat päihdekuntoutujat puolestaan varaavat ajan sosiaalityöntekijälle palvelutarpeen arviointia varten. Lähetettä edellytetään päihdekuntoutujilta vain laitoshoidon kuntoutukseen hakeuduttaessa.

Turun kaupunki ostaa päihdehuollon avopalveluita, sekä selviämisaseman ja vieroitushoidon A-klinikka Oy:ltä. Asiakkaan tulee hakeutua näihin palveluihin itse, A-klinikan asiakasohjausprosessin mukaisesti.

Turussa laitosmuotoinen päihdekuntoutus ostetaan kilpailutetuilta palveluntuottajilta. Asiakasohjaus kuntoutukseen tapahtuu moniammatillisen päihdetiimin kautta, jonka jäseninä ovat riippuvuuspsykiatrian ja sosiaalihuollon työntekijöitä. Asiakkaan oma vastuusosiaalisyöntekijä esittelee asiakkaan asian palveluntarpeenarvion ja lähetteen perusteella tiimille.

Opiaattikorvaushoidon hoidontarpeenarviointi ja hoito toteutetaan erikoissairaanhoitona sairaanhoitopiirin riippuvuuspsykiatrialla. Lisäksi riippuvuuspsykiatria järjestää avo- ja laitoshoidoa sekä korvaushoitoa että kaksoisdiagnoosipotilaille.

Sairaanhoitopiirin alaisen yhteispäivystyksen yhteydessä toimii Mielenterveys- ja päihdeyksikkö, johon ohjaututaan akuutisti yhteispäivystyksen kautta. Mielenterveys- ja päihdeyksikkö palvelee potilaita, joilla on äkillinen mielenterveyden kriisi, muu psyykkisesti erityisen kuormittava tilanne tai päihteiden käyttöön liittyvä kriisitilanne.

Tampereen mielenterveys- ja päihdepalveluissa painopiste on avopalveluissa. Viime vuosina on kehitetty avohoidon monimuotoisuutta kuten mielenterveys- ja päihdetyön integraatiota, matalan kynnyksen palveluja sekä virka-ajan ulkopuolisia tehostettuja palveluja. Vuonna 2019 valmisteltiin päihdepalveluiden avo- ja laitoshoidon kilpailutusta, johon sisältyen tavoitteena oli saada asiakkaille myös monimuotoisia palveluita digitaalisia avopalveluita.

Kaupungin oman toiminnan palvelukokonaisuuteen kuuluva psykiatrinen avohoito sisältää matalan kynnyksen palvelut, psykiatrian poliklinikat ja päihdekeskuksen, liikkuvat palvelut sekä päiväsaaralatoiminnan. Palveluihin kuuluu myös kaksi psykogeriatrasta osastoa. Psykiatrinen sairaalahoito ostetaan Pirkanmaan sairaanhoitopiiriltä. Lisäksi Tampereen kaupungin palveluihin kuuluu sekä päihdehuollon avo- että laitostarkkaisuhoitot, asumispäivystys ja siihen liittyvät asumispalvelut, päihtyneiden toimintakeskus sekä seutukunnallinen selviämishoitoasema. Vuonna 2019 aloitti toimintansa matalan kynnyksen palvelu Nuppo, jonne ei tarvita lähetettä. Nupon toiminta on kohdennettu 16- 25- vuotiaille tamperelaisille ja oriveteläisille nuorille, joilla on päihteisiin liittyviä ongelmia. Nuppo auttaa myös nuorten läheisiä.

Perusterveydenhuollossa hoidetaan korvaushoidossa vakiintuneeseen vaiheeseen edenneitä. Terveysasemilla työskentelevät myös mielenterveystyöparit erikoissairaanhoidon konsultaatiopsykiatrian tukemana sekä erikoissairaanhoidosta jalkautuvat päihdetyöntekijät.

Tampere hankkii ostopalveluina suonensisäisten huumeiden käyttäjien avohuumehoitopalveluita, päihdehuollon laitoshoidon ja avohoidon, asumispalveluita sekä kotiin annettavaa tuettua asumista.

Vuonna 2019 aloittivat uudet palveluntuottajat mielenterveyspalveluiden asumispalveluissa toimintansa. Uuteen hankintaan sisältyy mielenterveysasiakkaille myös päiväkäynnit asumispalveluyksikössä.

Ostopalveluihin hakeudutaan asiakasohjausyksikön kautta. Asiakasohjaus käsittelee sekä asumispalveluiden että päihdehuollon päiväuntoutuksen ja laitoshoidon palvelupyynnöt keskitetysti. Asiakasohjauksen tehtävänä on yhteistyössä lähettävän tahon kanssa osoittaa asiakkaalle hänen tarpeitaan vastaava palvelu ja arvioida myönnettävän palvelun kesto. Asiakasohjaus antaa yhteistyötaidoille konsultointia päihdehoitoon ja asumispalveluihin hakeutumisesta.

Tampereen kaupungin mielenterveys- ja päihdepalveluiden sekä PSHP :n psykiatrian toimialueen yhdistymisen valmistelu alkoi keväällä 2019. Tampereen kaupungin ja PSHP :n psykiatrian yhdistymishankkeen visiona on turvata pirkanmaalaisten mielenterveys- ja päihdepalvelujen saatavuus, laatu ja resurssit pitkälle tulevaisuuteen yhdistämällä avo- ja sairaalahoito sekä etenemällä kohti maakunnallista kokonaisuutta. Nuoriso- ja lastenpsykiatria eivät ole mukana yhdistymisessä. Yhdistyminen toteutuu 1.1.2021.

Oulun perusterveydenhuollossa (hyvinvointikeskuksissa) hoidetaan lieviä ja keskivaikeita mielen-terveyden ongelmia, konsultoiden tarvittaessa omaa erikoissairaanhoitoa. Lisäksi perusterveydenhuollon sairaanhoitajilla käy pitkään sairastaneita, jotka tarvitsevat säännöllistä tukea lääkehoidon sekä somaattisten sairauksien seurantaan. Kaupungissa on oma erikoissairaanhoidon mielenterveysavohoitto, jossa hoidetaan aikuisten ja lasten –sekä nuorten (Lanu) erikoissairaanhoitoa vaativat mielenterveysongelmat. Painopisteenä Oulussa on viedä mielenterveys- ja päihdepalveluita hyvinvointikeskuksiin, jossa erityispalvelut tukevat perustason toimintaan mm. konsultoimalla ja työparityöskentelyllä.

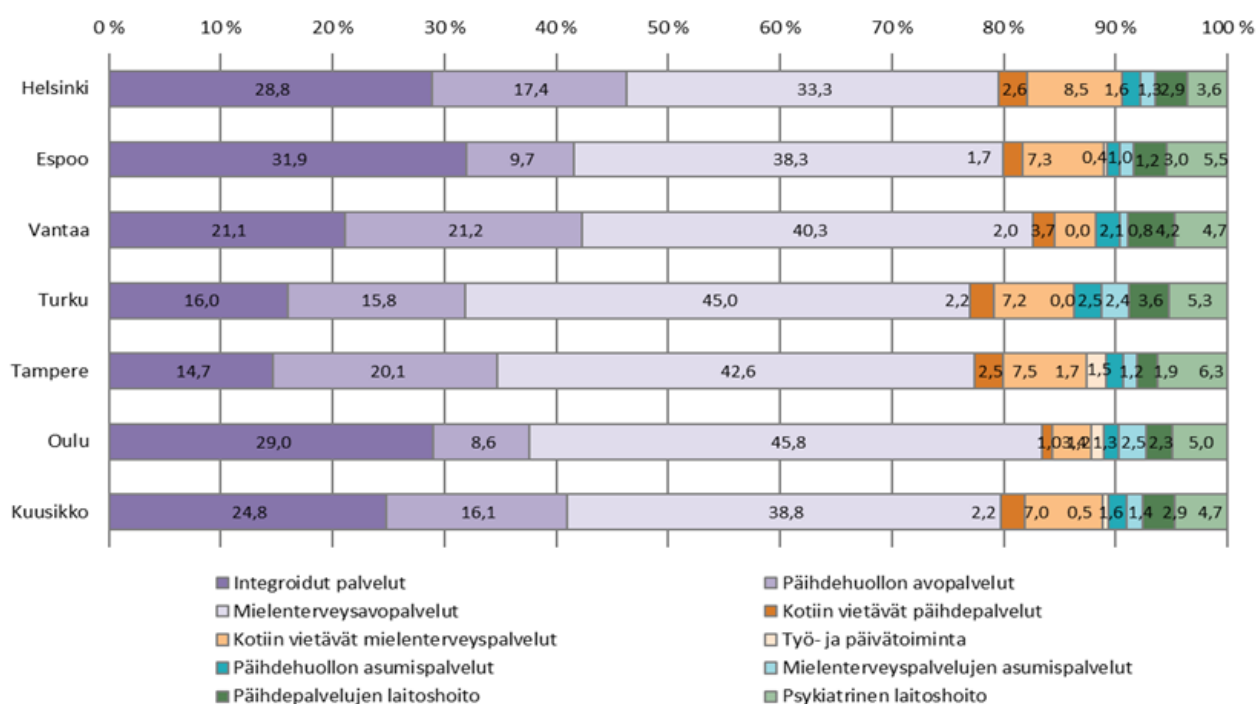
Oulussa toimii virka-aikana yhteinen mielenterveys- ja päihdepäivystys. Lisäksi Oulun seudun yhteispäivystyksessä toimii kaupungin sosiaalipäivystys, jossa työskentelee aktiivisuudessa sosiaalityöntekijä ja hänen työparinaan virka-ajan ulkopuolella psykiatrinen sairaanhoitaja. Oulun seudun yhteispäivystyksessä toimii ilta-aikaan myös mielenterveyspalveluiden psykiatrinen sairaanhoitaja, joka arvioi mielenterveys- ja päihdeasiakkaita.

Päihdehoito järjestetään pääosin omana tuotantona. Avohoitoyksiköt ovat Pohjoisen ja Eteläisen alueen avopäihdepalvelut sekä Haukiputaalla toimiva Road. Näissä yksiköissä hoidetaan kaikenikäisten päihdeongelmat. Korvaushoidon lääkkeellinen hoito järjestetään kaupungin omana toimintana. Yhdistyneiden kuntien osalta korvaushoidon lääkejakelu toteutetaan omalla asuinalueella. Kanta-Oulun alueelle lisättiin toinen korvaushoitopiste palveluiden saavutettavuuden helpottamiseksi ja yksittäisen korvaushoitopisteen asiakasmäärän kohtuullistamiseksi.

Päihdelaitoshoidtoa järjestetään päihdekllinikalla, jossa toteutetaan huume- ja vieroitushoidot sekä korvaushoidon aloitukset. Psykiatrinen laitoshoidto toteutetaan PPSHP:n toimesta kaikille ikäryhmille. Lisäksi PPSHP tuottaa psykiatrisia avohoitopalveluita lapsille, nuorille ja aikuisille. Päihdelaitoskuntoutus toteutetaan ostopalveluna.

3.2 Päihde- ja mielenterveyspalvelujen asiakkaiden sijoittuminen palvelujärjestelmään

Kuviossa 7. on kuvattu päihde- ja mielenterveyspalvelujen asiakasmäärien osuuksien jakautuminen eri palveluihin. Sama asiakas voi käyttää monia eri palveluja, joten eri palvelujen asiakasmäärät ovat suurempia kuin yksittäisten asiakkaiden kokonaismäärä. Anonyymit asiakkaat eivät sisälly tarkasteltuihin asiakasmääriin. Suurin osa kaikista päihde- ja mielenterveyspalveluja käyttäneistä asiakkaista asioi avopalveluissa. Suurimman yksittäisen osuuden muodostivat mielenterveyspalvelujen avopalvelujen asiakkaat, joita oli Kuusikon tasolla 39,3 prosenttia kaikista asiakkaista. Toiseksi suurin osuus, 24,6 prosenttia kaikista asiakkaista oli integroiduissa palveluissa, jotka sisältävät muun muassa perustason terveydenhuollon päihde- ja mielenterveyspalvelut. Päihdehuollon avopalvelujen asiakasmäärän osuus asiakkaista kuutosien tasolla oli 16,0 prosenttia. Päihdepalvelujen laitoshoidossa oli 2,9 prosenttia ja psykiatrisessa osastohoidossa 4,7 prosenttia asiakkaista Kuusikon tasolla.

Kuvio 7. Päihde- ja mielenterveyspalvelujen asiakkaiden osuudet (%) palveluittain vuonna 2019

Huom! Asiakasmäärät ovat suuntaa antavia, sillä asiakas kertaalleen -tietoa ei saada. Sama asiakas voi sisältyä usean palvelun asiakasmäärään.

3.3 Päihde- ja mielenterveyspalvelujen kokonaiskustannukset

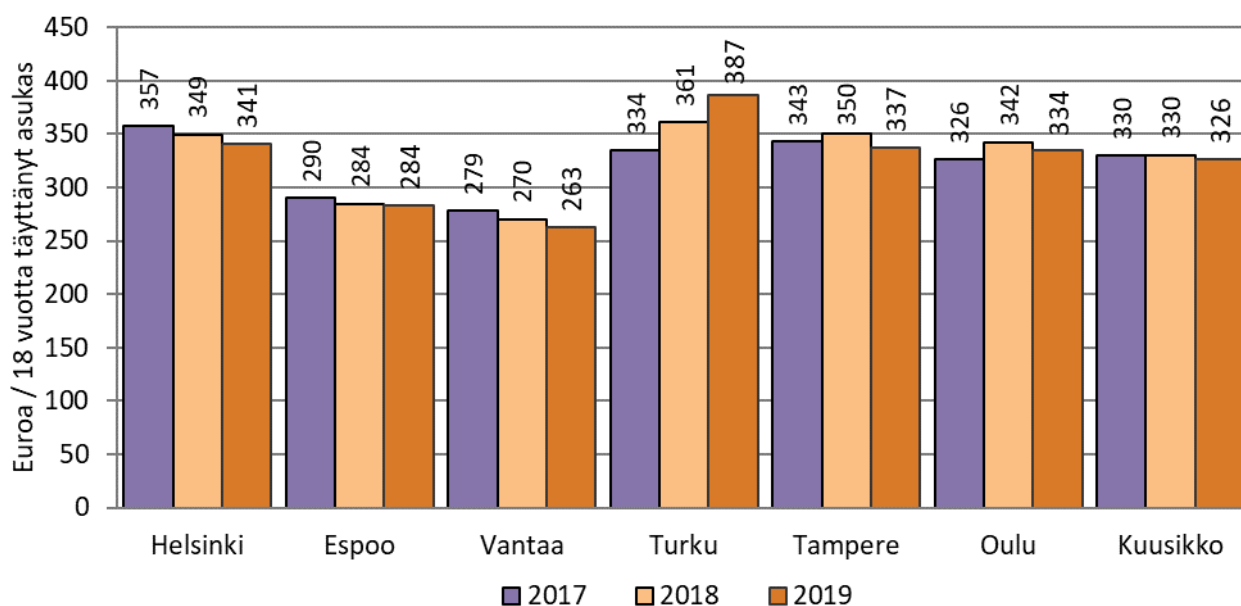
Taulukossa 2. on esitetty päihde- ja mielenterveyspalvelujen kokonaiskustannukset sekä niiden jakautuminen integroituihin palveluihin, päihdepalveluihin ja mielenterveyspalveluihin. Kuutoskaupunkien tasolla kokonaiskustannukset vuonna 2019 olivat 483,0 miljoonaa euroa, mikä on 0,3 prosenttia enemmän kuin vuotta aiemmin. Päihde- ja mielenterveyspalvelujen kokonaiskustannukset kasvoivat Turussa (+8,1 %) ja Espoossa (+2,3 %), pysyivät samana Vantaalla ja laskivat muissa kaupungeissa.

Taulukko 2. Päihde- ja mielenterveyspalvelujen kustannukset vuonna 2019 sekä deflatoitu muutos (%) vuodesta 2018

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
Kokonaiskustannukset (milj. €)	185,6	63,7	48,9	63,3	67,6	54,0	483,0
Integroitujen palvelujen kustannukset (milj. €)	13,8	4,9	2,8	4,7	2,7	2,1	31,0
Päihdepalvelujen kustannukset (milj. €)	53,9	14,3	11,5	14,1	13,9	8,8	116,4
Mielenterveyspalvelujen kustannukset (milj. €)	117,9	44,5	34,5	44,5	51,0	43,2	335,6
Kokonaiskustannukset (%)							
Integroitujen palvelujen kustannukset (%)	7,4	7,7	5,8	7,4	4,0	3,8	6,4
Päihdepalvelujen kustannukset (%)	29,0	22,5	23,6	22,2	20,5	16,2	24,1
Mielenterveyspalvelujen kustannukset (%)	63,6	69,8	70,6	70,3	75,5	80,0	69,5
Muutos 2018–2019 (%)							
Kokonaiskustannukset	-1,5	2,3	0,0	8,1	-2,2	-0,9	0,3
Integroitujen palvelujen kustannukset	19,6	1,6	10,7	14,1	-13,6	4,2	10,1
Päihdepalvelujen kustannukset	1,9	7,3	1,0	13,5	3,5	5,8	4,2
Mielenterveyspalvelujen kustannukset	-4,8	0,9	-1,1	5,9	-3,0	-2,4	-1,8

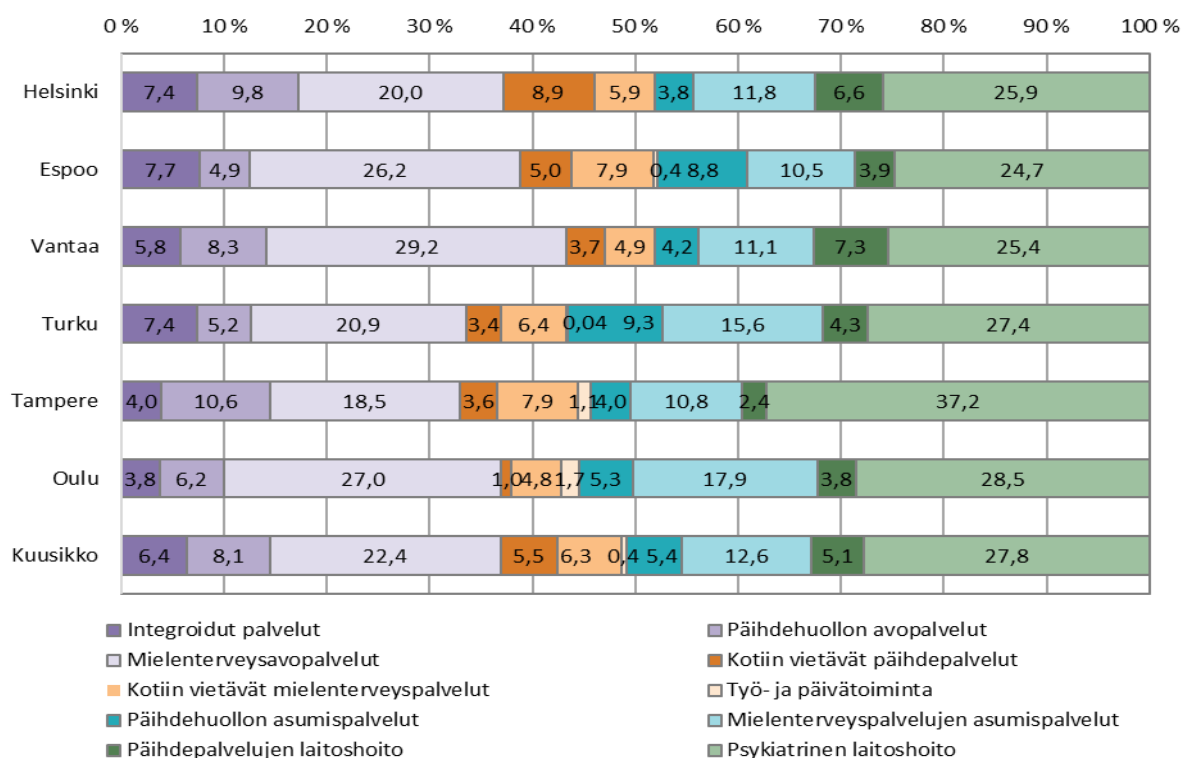
*Huom. Nuorisoasemien asiakkaat sisältyvät ainoastaan kokonaisasiakasmäärään

Päihde- ja mielenterveyspalvelujen kustannukset kuutoskaupungeissa olivat keskimäärin 326 euroa 18 vuotta täyttäneestä asukasta kohden vuonna 2019 (Kuvio 8.). Täysi-ikäiseen väestöön suhteutetut kokonaiskustannukset vaihtelivat Vantaan 263 euron ja Turun 387 euron välillä. Deflatoidut asukaskohtaiset kustannukset nousivat edellisvuodesta Turussa, pysyivät samoina Espoossa ja alenivat muissa kaupungeissa. Verrattuna vuoteen 2017 asukaskohtaiset kustannukset ovat nousseet Turussa ja Oulussa laskeneet muissa kaupungeissa.

Kuvio 8. Päihde- ja mielenterveyspalvelujen kokonaiskustannukset 18 vuotta täyttäneestä asukasta kohden vuosina 2017–2019

Kuvio 9. ilmentää, kuinka päihde- ja mielenterveyspalvelujen kustannuksista noin puolet muodostuu laitoshoidon ja asumispalvelujen järjestämisestä. Psykiatrisen laitoshoidon kulut muodostivat kuutosten tasolla suurimman yksittäisen kustannusosuuden, 27,8 prosenttia kokonaiskustannuksista vuonna 2019. Mielenterveysavopalvelujen osuus Kuusikon tasolla oli 22,4 prosenttia. Kolmanneksi suurin osuus kokonaiskustannuksista muodostuu mielenterveyspalvelujen asumispalvelujen kustannuksista, joiden osuus on kuutoskaupunkien tasolla 12,6 prosenttia.

Kuvio 9. Päihde- ja mielenterveyspalvelujen kustannusten osuudet (%) palveluittain vuonna 2019

Taulukossa 3. on esitetty päihde- ja mielenterveyspalvelujen kustannukset palveluittain sekä niiden jakautuminen kunnan itse tuottamiin ja ostopalveluna tuotettujen palvelujen kustannuksiin. Kokonaiskustannusten tasolla ostopalvelujen osuus vaihteli Helsingin 39,9 prosentin ja Turun 91,6 prosentin välillä vuonna 2019.

Taulukko 3. Päihde- ja mielenterveyspalvelujen kustannukset palveluittain ja kustannusten jakautuminen (%) omiin ja ostopalveluihin vuonna 2019

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
Kustannukset yhteensä, €	185 562 067	63 715 814	48 863 856	63 314 337	67 554 994	53 972 664	482 983 732
Josta omien palvelujen osuus, %	60,1	16,3	21,5	8,4	40,2	38,1	38,4
Josta ostopalvelujen osuus, %	39,9	83,7	78,5	91,6	59,8	61,9	61,6
Integroidut palvelut, €	13 753 007	4 905 722	2 846 491	4 699 728	2 682 881	2 063 968	30 951 796
Josta omien palvelujen osuus, %	45,0	67,5	75,1	18,9	49,8	100,0	51,5
Josta ostopalvelujen osuus, %	55,0	32,5	24,9	81,1	50,2	0,0	48,5
Avopalvelut, €	55 201 973	19 794 436	18 339 450	16 531 673	19 598 169	17 905 663	147 371 365
Josta omien palvelujen osuus, %	76,6	6,0	17,7	3,9	75,9	63,2	49,9
Josta ostopalvelujen osuus, %	23,4	94,0	82,3	96,1	24,1	36,8	50,1
Kotiin vietävät palvelut, €	27 331 692	8 257 959	4 196 830	6 212 803	7 756 352	3 151 799	56 907 435
Josta omien palvelujen osuus, %	39,4	20,2	41,4	6,4	23,4	53,4	31,8
Josta ostopalvelujen osuus, %	60,6	79,8	58,6	93,6	76,6	46,6	68,2
Työ- ja päivätoiminta, €	.	285 517	..	22 701	775 317	930 375	2 013 910
Josta omien palvelujen osuus, %	.	0,0	.	0,0	0,0	100,0	-
Josta ostopalvelujen osuus, %	.	100,0	.	100,0	100,0	0,0	-
Asumispalvelut, €	28 896 006	12 247 677	7 508 549	15 768 977	9 957 354	12 509 053	86 887 616
Josta omien palvelujen osuus, %	23,8	19,9	21,7	21,5	20,4	23,9	22,3
Josta ostopalvelujen osuus, %	76,2	80,1	78,3	78,5	79,6	76,1	77,7
Laitoshoidon, €	58 017 720	18 224 503	15 972 537	20 078 454	26 784 921	17 411 806	156 489 941
Josta omien palvelujen osuus, %	78,1	9,7	11,0	0,0	26,5	9,2	36,8
Josta ostopalvelujen osuus, %	21,9	90,3	89,0	100,0	73,5	90,8	63,2

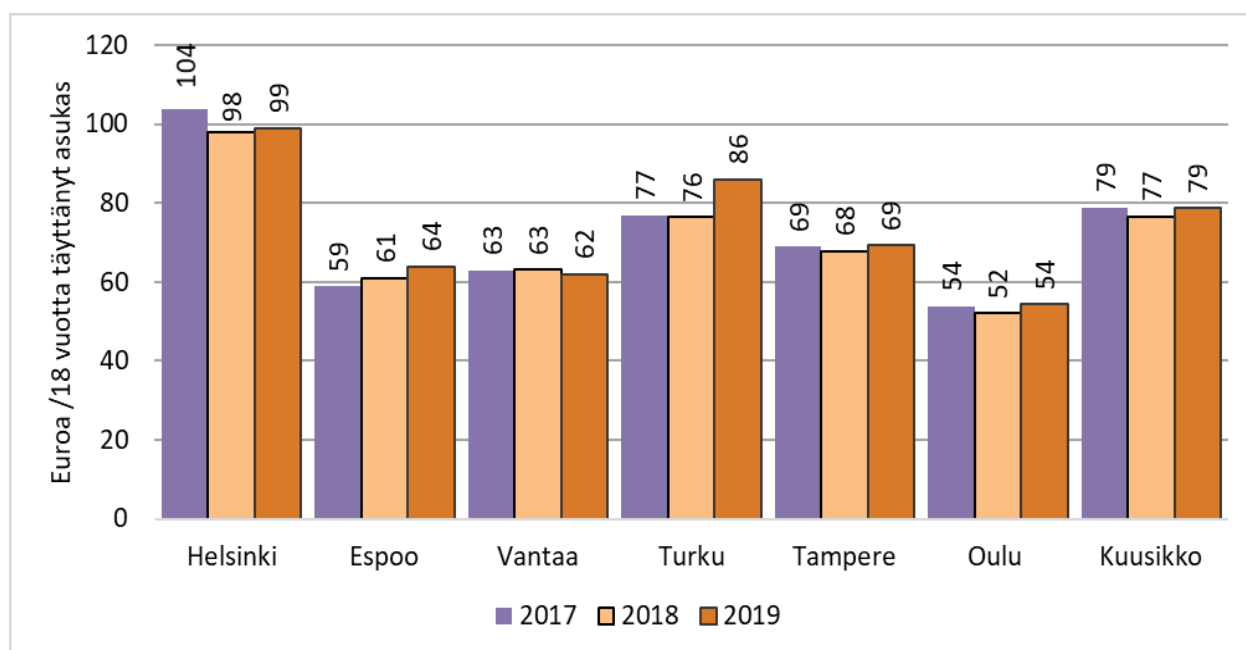
3.3.1 Päihdehuollon palvelujen kokonaiskustannukset

Vuonna 2019 päihdehuollon kokonaiskustannukset olivat kuutoskaupungeissa 116,4 miljoonaa euroa, mikä oli 4,2 prosenttia enemmän kuin deflatoidut kustannukset vuonna 2018 (Taulukko 4.). Kustannukset kasvoivat Turussa (+13,5 %), Espoossa (+7,3 %), Oulussa (+5,8 %), Tampereella (+3,5 %), Helsingissä (+1,9 %) ja Vantaalla (+1,0 %). Vertailtaessa päihdehuollon kustannuksia ja suoritteita on huomioitava, että kuntien välillä on eroja palvelujen organisoinnissa ja tilastoinnissa.

Taulukko 4. Päihdehuollon kokonaiskustannukset (milj. €) vuosina 2017-2019 vuoden 2019 rahan arvossa ja muutos vuodesta 2018

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
Kustannukset milj. € 2017	55,58	12,66	11,10	12,34	13,39	8,47	113,55
Kustannukset milj. € 2018	52,86	13,38	11,40	12,40	13,39	8,28	111,70
Kustannukset milj. € 2019	53,88	14,35	11,52	14,08	13,86	8,76	116,43
Muutos milj. €, 2018–2019	1,02	0,97	0,12	1,68	0,47	0,48	4,73
Muutos %, 2018–2019	1,9	7,3	1,0	13,5	3,5	5,8	4,2

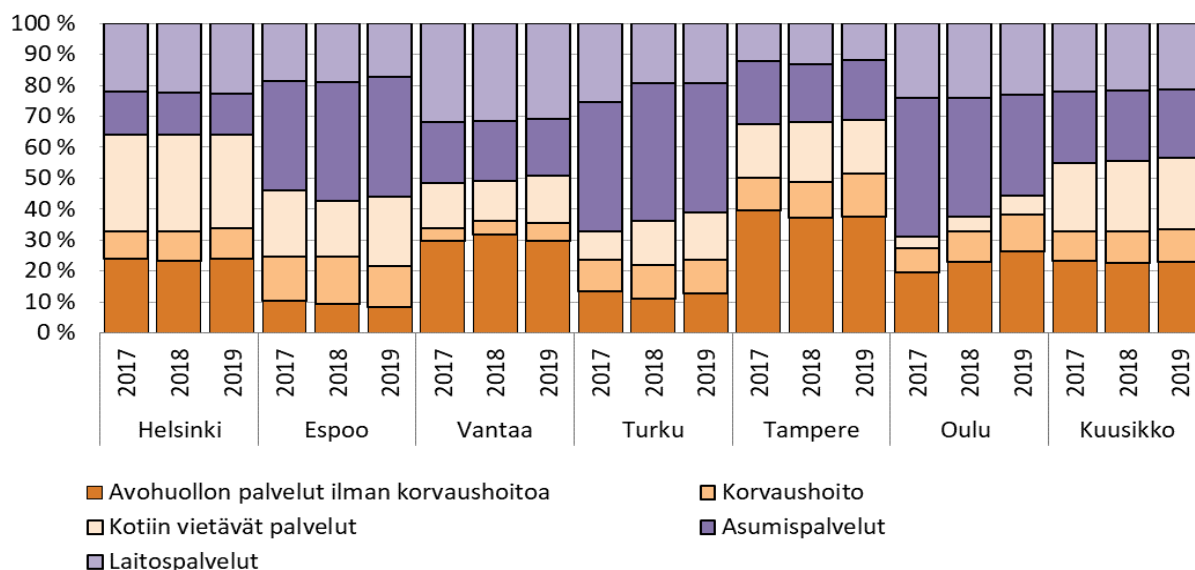
Päihdehuollon kustannukset kuutoskaupungeissa olivat keskimäärin 79 euroa 18 vuotta täyttäneeltä asukasta kohden vuonna 2019 (Kuvio 10.). Täysi-ikäiseen väestöön suhteutetut päihdehuollon kokonaiskustannukset vaihtelivat Oulun 54 euron ja Helsingin 99 euron välillä. Deflatoidut asukaskohdattaiset kustannukset ovat laskeneet vuoteen 2017 verrattuna Helsingissä ja Vantaalla, pysyneet ennallan Tampereella ja Oulussa ja nousseet Turussa ja Espoossa.

Kuvio 10. Päihdehuollon deflatoidut kustannukset 18 vuotta täyttänyt asukasta kohden vuosina 2017–2019

Kuviossa 11. on kuvattu kuutoskaupunkien päihdehuollon kustannusrakenne vuosina 2017–2019. Kuusikon tasolla kustannukset jakautuvat melko tasaisesti palveluittain: Kotiin vietävät palvelut ja asumispalvelut muodostavat yhteensä lähes puolet kokonaiskustannuksista. Laitospalvelujen osuus kokonaiskustannuksista Kuusikon tasolla oli 21,3 prosenttia vuonna 2019. Avohuollon palvelut ilman korvaushoitoa kattavat 23,2 prosenttia ja korvaushoito 10,8 prosenttia kokonaiskustannuksista. Kuutoskaupunkien tasolla laitoshoidon, asumispalvelujen ja avopalvelujen (ilman korvaushoitoa) osuus kustannuksista on laskenut suhteessa vuoteen 2017, kun taas korvaushoidon ja kotiin vietävien palvelujen osuus on vastaavassa ajassa kasvanut.

Kaupunkien kesken kustannusten osuuksien jakautumisessa on kuitenkin vaihtelua. Helsingissä kustannukset painottuvat kotiin vietäviin palveluihin ja avohuollon palveluihin. Espoossa asumis- palvelujen osuus kustannuksista ovat keskiarvoa korkeampi, kun taas avopalvelujen osuus on ver- rattain matala, sillä osa avopalveluista luokituu integroituihin palveluihin. Vantaalla suurin osuus päihdehuollon kustannuksista muodostuu avohuollon palvelujen ja laitospalvelujen menoista. Tu- russa lähes puolet kustannuksista koostuu asumispalvelujen järjestämisestä, kun taas avopalvelujen osuus on kuutosten keskiarvoa matalampi. Tampereella päihdehuollon kustannukset painottuvat avohuollon palvelujen järjestämiseen. Oulussa suhteessa suurin osa kustannuksista muodostuu asu- mispalvelujen menoista, tosin osuus on laskenut edellisvuodesta avopalvelujen kustannusten osuu- den kasvaessa johtuen palveluiden painopisteen siirtämisestä kotiin vietäviin palveluihin.

Kuvio 11. Päihdehuollon kustannusten jakautuminen (%) eri palveluihin vuosina 2017-2019

Huom! Vantaan oman korvaushoidon kustannukset sisältyvät avohuollon palveluihin. Vantaan asumispalvelujen kustan- nuksiin ei kuulu ostopalvelujen asunto ensin -periaatteen kustannukset, sillä ne kuuluvat aikuissosiaalityön kustannuksiin. Vantaan korvaushoidon kustannuksissa näkyvät ainoastaan ostopalveluina hankitun korvaushoidon kustannukset. Omana toimintana tuotettua korvaushoitoa ei saa eriteltyä H-klinikan kustannuksista, joten oman tuotannonkorvaus- hoidon kustannukset Vantaan osalta sisältyvät tässä taulukossa "Avohoidon palvelut ilman korvaushoitoa" -kohtaan

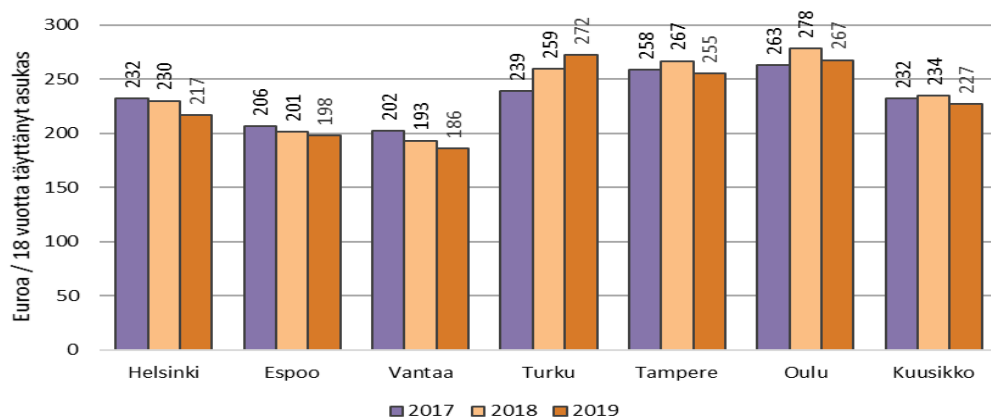
3.3.2 Mielenterveyspalvelujen kokonaiskustannukset

Kuutoskaupunkien mielenterveyspalvelujen kokonaiskustannukset olivat 335,6 miljoonaa euroa vuonna 2019, mikä oli 1,8 prosenttia vähemmän kuin deflatoidut kustannukset vuonna 2018 (Tau- lukko 5.). Kustannukset laskivat edellisvuodesta Helsingissä (-4,8 %), Tampereella (-3,0 %), Oulussa (-2,4 %) ja Vantaalla (-1,1 %) ja nousivat Turussa (+5,9 %) ja Espoossa (+0,9 %).

Taulukko 5. Mielenterveyspalvelujen deflatoidut kustannukset vuosina 2017-2019 sekä muu- tos vuodesta 2018

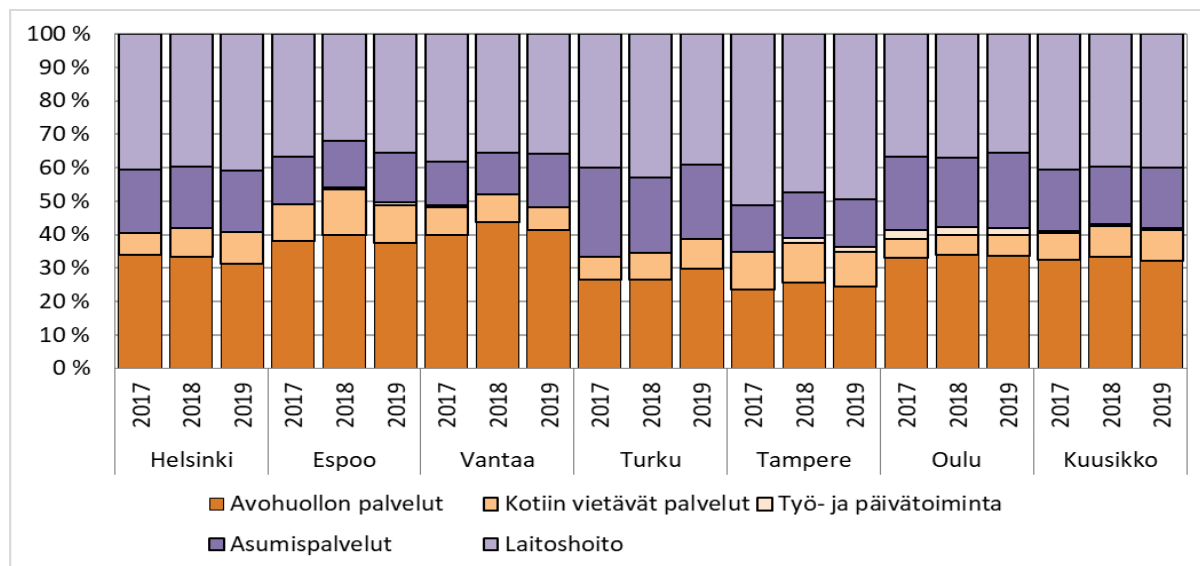
	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
Kustannukset milj. € 2017	124,25	44,47	35,56	38,34	50,22	41,23	334,07
Kustannukset milj. € 2018	123,94	44,05	34,88	42,04	52,61	44,22	341,75
Kustannukset milj. € 2019	117,93	44,46	34,50	44,53	51,02	43,15	335,60
Muutos milj. €, 2018–2019	-6,00	0,41	-0,38	2,49	-1,59	-1,07	-6,15
Muutos %, 2018–2019	-4,8	0,9	-1,1	5,9	-3,0	-2,4	-1,8

Mielenterveyspalvelujen kustannukset kuutoskaupungeissa olivat keskimäärin 227 euroa 18 vuotta täyttäneeltä asukasta kohden vuonna 2019 (Kuvio 12.). Täysi-ikäiseen väestöön suhteutetut kokonaiskustannukset vaihtelivat Vantaan 186 euron ja Turun 272 euron välillä. Deflatoidut asukaskohdaiset kustannukset nousivat edellisvuodesta Turussa ja alenivat muissa kaupungeissa. Vuoteen 2017 verrattuna mielenterveyspalvelujen asukaskohdaiset kustannukset ovat nousseet Turussa ja Oulussa.

Kuvio 12. Mielenterveyspalvelujen deflatoidut kustannukset 18 vuotta täyttäneeltä asukasta kohti vuosina 2017–2019

Mielenterveyspalvelujen kustannusten jakautuminen palveluittain on kuvattu kuviossa 13. Helsinissä, Turussa, Tampereella ja Oulussa psykiatrinen laitoshoido muodostaa suurimman osuuden mielenterveyspalvelujen kustannuksista. Espoossa ja Vantaalla suurin osuus kustannuksista muodostui mielenterveysavopalvelujen järjestämisestä. Kuutoskaupunkien kustannusrakenteen tasolla laitoshoidon ja avopalvelujen osuus on laskenut suhteessa vuoteen 2017, kun taas asumispalvelujen ja kotiin vietävien palvelujen osuus on vastaavassa ajassa kasvanut.

Kuvio 13. Mielenterveyspalvelujen kustannusten jakautuminen eri palveluihin vuosina 2017–2019

4 INTEGROIDUT PALVELUT

Päihde- ja mielenterveyspalvelujen integraatiolla pyritään siihen, että usein yhdessä esiintyviä päihde- ja mielenterveysongelmia sekä hoidettaisiin kokonaisuutena ja integroituna muuhun terveydenhuoltoon. Tässä luvussa tarkasteltuihin integroituihin palveluihin lukeutuvat ehkäisevät päihde- ja mielenterveyspalvelut, perustason terveydenhuollon päihde- ja mielenterveyspalvelut, nuorisoasemat sekä päihdepsykiatrinen erikoissairaanhoito sisältäen avo- ja laitoshoidon.

4.1 Integroitujen palvelujen järjestäminen

Helsingin integroitujen palvelujen osalta perustason mielenterveys- ja päihdepalveluihin on sisällytetty terveysasemilla toimivat mielenterveys- ja päihdesairaanhoitajat, opiskeluterveydenhuollon ja lastensuojelun psykiatriset sairaanhoitajat sekä Malmin ja Haartmanin päivystysten psykiatriset ja päihdesairaanhoitajat. Varsinaisesta perustasolla toteutettavasta mielenterveys- ja päihdetyöstä (suurimpana ryhmänä terveysasemien lääkärit ja terveydenhoitajat) ei ole saatavilla tietoa. Matalan kynnyksen mielenterveyspalvelupiste aloitti toimintansa marraskuussa ja toimintaa laajennetaan vuonna 2020.

Ehkäisevän päihde- ja mielenterveyspalvelujen kustannukset muodostuvat aikuisten ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön yksikön kustannuksista sekä mielenterveys- ja päihdealan järjestöille myönnettyistä avustuksista. Lisäksi integroituihin palveluihin on sisällytetty Nuorisoasema, HIV – positiivisten palvelukeskus ja HUS:n tuottama päihdepsykiatrinen erikoissairaanhoito.

Helsingissä nuorisoasema tuottaa matalalla kynnyksellä palveluja päihteillä, pelaamisella tai lievillä mielenterveyden häiriöillä oireileville 13–23-vuotiaille nuorille ja heidän läheisilleen. Selkeiden psyykkisten häiriöiden tai pitkäkestoisen päihderiippuvuuden kohdalla asiakkaat ohjataan hoitoon esim. psykiatria- ja päihdekeskuksiin tai nuorisopsykiatriaan.

Espoossa mielenterveys- ja päihdepalvelut -palvelualue on osa perustason terveyspalveluja. Mielenterveys- ja päihdesairaanhoitajia ja psykologeja on sijoitettu isoimmille terveysasemille, Ison Omenan palvelutorille, nuorten poliklinikka Nupoliin ja Kalaonnentien mielenterveys- ja päihdepalvelukeskukseen. Tarkoitus on, että henkilöstö tekee integroidusti mielenterveys- ja päihdetyötä. Lääkäripalvelut järjestetään terveysasematoiminnan kautta, osittain ostopalveluna. Perustasolla hoidetaan pääsääntöisesti lieviä ja keskivaikeita mielenterveys- ja päihdeongelmia. Erikoissairaanhoidon palvelut ostetaan HUSista. Perustason palveluihin voi hakeutua ilman lähetettä, puhelimitse tai sähköisesti ajan varaamalla. Ison Omenan palvelutorin Mtp-klinikalle voi hakeutua myös ilman ajanvarausta.

Vantaalla ehkäisevän päihdetyön yksikkö tuottaa päihdehaittoja ehkäiseviä palveluita kuntalaisille, kunnan työntekijöille ja viranomaisille. Palvelujen sisältöön kuuluvat mm. ehkäisevä päihdetyö kouluilla, nuorisopajoilla ja aluetyöryhmissä, tupakkatyö, Pakka-toimintamallin toteuttaminen, paikalliset päihdelausunnot sekä tiedotus. Yhteistyössä koulujen ja nuorisotoimen kanssa järjestetään vuosittain Valintojen Stoori-tapahtuma, joka on päihdekasvatus, tunne- ja turvataitomenetelmä 6.-luokkalaisille.

Päihde- ja mielenterveyspalveluyksikön psykiatriset sairaanhoitajat toimivat Vantaalla eri terveyskeskuksissa. Perusterveydenhuollon mielenterveystyö on itsenäistä ja tavoitteellista hoidontarpeen arviointia, potilasvastaanottoa, konsultaatioita sekä yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon, erikoissairaanhoidon sekä muiden toimijoiden kanssa. Sairaanhoitajat hoitavat yhteistyössä terveyskeskuksen lääkärin kanssa potilaita, joilla on mm. lievä tai keskivaikea masennus, ahdistuneisuushäiriö, jännittämis- tai paniikkihäiriö tai elämäntilannekriisi. Palvelussa tarjotaan suunnitelmallisia,

lyhytkestoisia yksilö- ja ryhmähoitoja potilaille sekä koulutusta ja konsultaatioita yhteistyökumppaneille. Hoidontarpeenarvioinnin mukaisesti potilaita voidaan ohjata myös HUS:n toteuttamaan netitterapiaan, lyhytstopalveluteraapiaan tai Kelan kuntoutusterapiaan.

Psykiatrisen sairaanhoitajan vastaanotolle potilas voi itse varata ajan sähköisen asiakasportaalin kautta tai soittaa yksikön palvelunumeroon, lääkäri voi myös tehdä lähetteen mielenterveyspalveluihin.

Vantaalla mielenterveyspalvelujen kaksi psykiatrista sairaanhoitajaa aloitti vuonna 2019 työskentelyn ammatillisten oppilaitoksen opiskelijaterveydenhuollossa.

Peijaksen yleispäivystyksessä työskentelee yksi päihde- ja mielenterveyspalvelujen sairaanhoitaja.

Mielenterveyspalveluissa on tarjolla mahdollisuus keskustella kokemusasiantuntijan kanssa. Asiakas voi varata ajan sähköisen asiakasportaalin kautta.

Psykiatrisen- ja päihdepsykiatrisen erikoissairaanhoidon Vantaalla toteuttaa HUS.

Vantaalla toimii nuorten psykososiaalisia palveluja tarjoava yksikkö Nuppi, jossa työskentelee moniammatillinen tiimi. Nuppi tuottaa matalla kynnyksellä palveluja 13–21-vuotiaille vantaalaisille ja heidän läheisilleen. Lyhytkestoista neuvontaa ja ohjausta on tarjolla 24 ikävuoteen asti. Nuppi palvelee mielenterveyteen, päihteidenkäyttöön, pelaamiseen tai internetin liikakäyttöön liittyvissä ongelmissa. Palveluun hakeutumisen syynä voivat olla myös nuoren huoli läheisen päihteidenkäytöstä tai erilaiset elämänhallinnan ongelmat. Palveluihin pääsee ilman lähetettä.

Turussa terveysasemien yhteydessä toimii mielenterveys- ja päihdetiimi (mp-tiimi), jossa työskentelee kolme terveydenhoitajaa ja kolme sosiaaliohjaajaa. Vuoden 2019 aikana MP-tiimissä on aloittanut myös depressiohoitaja (sairaanhoitaja). Mp-tiimiin jalkautuu konsultoiva päihdeterapeutti A-klinikka Oy:ltä. Lisäksi terveysasemien käytettävissä on kuusi erikoissairaanhoidon konsultoivaa psykiatrista sairaanhoitajaa, joille ohjataan täysi-ikäiset potilaat, joilla on keskivaikkea depressio, työ- tai toimintakykyä uhkaava ahdistuneisuushäiriö tai lievä syömishäiriö. Terveysasemilla on tarjolla myös psykologien vastaanottoa ja kriisiryhmiä. Seitsemän terveyskeskuspsykologin työpanos kohdistuu pääasiassa aikuisasiakkaisiin. Kouluterveydenhuoltoon jalkautuvien psykiatristen sairaanhoitajien toimintalukuja ei ole sisällytetty raporttiin.

Integroituihin palveluihin sisältyvä päihdepsykiatrinen erikoissairaanhoito kattaa Varsinais-Suomen Sairaanhoitopiiriin alaisuudessa 1.5.2017 alkaen toimivan riippuvuuspsykiatrisen avo- ja osastohoidon sekä opiaattikorvaushoidon erillisellä korvaushoitopoliklinikalla.

Nuorten aikuisten integroituihin päihde- ja mielenterveyspalveluihin sisältyvä Nuorisoasematointi hankitaan A-klinikka Oy:n ostopalveluna. Toiminta on suunnattu 16-25-vuotiaille. Nuorisoasema toimii päihdehuollon erityispalveluna, jossa hoito sisältää tukemista riippuvuudesta toipumiseen, ikävaiheen mukaiseen kehitykseen sekä oman elämänhallinnan lisääntymiseen. Alaikäisten omaiset ovat tiiviisti hoidossa mukana. Myös A-klinikan aikuisten palveluissa (sisältyy raportissa päihdeavopalveluihin) palveluun sisältyy yhtäaikaisen päihde- ja mielenterveysongelman hoito.

Integroitua päihde-mielenterveyspalvelua lastensuojeluperheiden vanhemmille antaa Lastu-tiimi. Lastu-tiimissä työskentelee psykiatrinen sairaanhoitaja, päihdeterapeutti sekä kaksi lastensuojelun perheohjaajaa. Asiakkaaksi tullaan lastensuojelun sosiaalityöntekijän kautta, jolloin asiakkaana on alaikäinen. Lastu-tiimin tilastoja ei sisällytetä raporttiin siitä syystä.

Turun hyvinvointitoimialalla toimii kaksi työntekijää ennaltaehkäisevän päihde- ja mielenterveys-työn suunnittelijoina. Heidän työtehtäviinsä kuuluu mm. päihdekasvatuksen järjestäminen, Pakka-

toimintaan osallistuminen ja järjestöavustusten koordinointi. Järjestöille myönnettyjen avustusten koordinoinnin lisäksi Turun kaupungin hyvinvointitoimiala tekee tila- ym. yhteistyötä järjestöjen kanssa. Järjestöt voivat vuokrata Turun kaupungin hyvinvointitoimialan tiloja käyttöönsä.

Järjestölle, jonka toiminta tukee vahvasti sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa, annetaan tila ilman rahallista vastiketta. Tällöin järjestön kanssa tehdään yhteistyösopimus, jossa kuvataan millä tavalla järjestön toiminta täydentää hyvinvointitoimialan omaa toimintaa. Järjestöjen kanssa on solmittu myös yhteistyösopimuksia, joihin on sidottu työntekijäpanosta hyvinvointitoimialalta.

Tampereen perusterveydenhuolto (terveysasemat, neuvolat, opiskelijaterveydenhuolto) hoitaa yhdessä sovitun porrasteisuuden mukaisesti lievät ja keskivaikeat mielenterveys- ja päihdeongelmat. Terveysasemilla toimivat mielenterveystiimit (psykiatriset sairaanhoitajat ja psykologit), joille potilaat ohjataan terveysaseman lääkäreiden toimesta. Työskentelymuotoina ovat yksilökäyntien lisäksi ryhmämuotoiset hoidot. Mielenterveystiimit ja perusterveydenhuollon toimijat saavat työhönsä tukea Mielenterveys- ja päihdepalveluiden (MTPP) konsultaatiopsykiatrilta. Integroituihin palveluihin sisältyviä päihdepsykiatrian poliklinisiä ja osastohoidon erikoissairaanhoidon palveluja tuottaa Pirkanmaan sairaanhoitopiiri.

Oulun kaupungissa perustason palvelut ovat hyvinvointikeskuksissa integroituna sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin. Perusterveydenhuollossa (hyvinvointikeskuksissa) hoidetaan lieviä ja keskivaikeita mielenterveydenongelmia konsultoiden tarvittaessa omaa erikoissairaanhoitoa. Lisäksi mielenterveystyöhön erikoistuneilla sairaanhoitajilla käy pitkään sairastaneita, jotka tarvitsevat säännöllistä tukea lääkehoidon sekä somaattisten sairauksien seurantaan. Opiskeluterveydenhuollossa on psykiatrisia sairaanhoitajia, terveydenhoitajia ja lääkäreitä, jotka ovat kouluttautuneet mielenterveysongelmien ennaltaehkäisyyn ja hoitoon. Oulussa toimii myös Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö, joka hoitaa korkeakoulu- ja ammattikorkeakouluopiskelijoiden lieviä ja keskivaikeita mielenterveysongelmia.

Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalveluissa toimii Byströmin nuorten palvelut (ohjaamopalvelut), joka on matalan kynnyksen palvelu alle 30-vuotiaille oululaisille nuorille. Tavoitteena toiminnassa on, että nuori saa tarvitsemansa palvelut yhdestä paikasta eikä joudu asioimaan useissa eri virastoissa. Nuorten asioissa tehtävä yhteistyö helpottuu, kun on yksi osoite, johon voi ottaa yhteyttä nuoren asioissa. Toiminnat kohdistetaan ensisijaisesti asiakasryhmään, joka on muiden palvelujen ulkopuolella, kuten nuoret jotka eivät ole oppilashuollon, opiskeluterveydenhuollon tai työterveyshuollon piirissä. Byströmin talossa voi asioida ilman ajanvarausta erityisesti tieto- ja neuvontapalveluissa. Nuori tulee kohdatuksi ja hänen asiaansa ryhdytään selvittämään silloin, kun nuori tulee käymään Byströmin nuorten palveluissa. Byströmin nuorten palveluissa on myös yksi psykiatrinen sairaanhoitaja sekä kerran viikossa paikalla on myös päihdetyöntekijä tarjoamassa ajanvaraus- ja walk-in aikoja.

Oulun kaupungin mielenterveys- ja päihdepalveluissa tarjotaan erikoissairaanhoitotasosta psykiatrista avohoitoa ja avopäihdepalveluita. Avopäihdepalveluissa toimii kolme yksikköä: Pohjoisen ja Eteläisen alueen avopäihdepalvelut ja Haukiputaan Road, joiden toiminnan luvut ja kustannukset sisältyvät tässä raportissa avopäihdepalveluiden kustannuksiin. Kaikki yksiköt hoitavat sekä alaikäisiä että täysi-ikäisiä asiakkaita. Alle 18-vuotiaat tulevat asiakkaiksi pääosin lastensuojelun kautta tai pyynnöstä. Päihdeavohoidon palvelut järjestetään pääosin omana tuotantona.

Laitoshoidtoa järjestetään päihdekllinikalla, jossa toteutetaan huume- ja vieroitushoidot sekä korvaushoidon aloitukset. Oululaisia palvelee myös terveysneuvontapiste Vinkki, josta saa terveysneuvontaa, saa puhtaita ruiskuja sekä neuloja, rokotuksia, HIV- ja C-hepatiittitestauksia sekä hoidetaan naisten ehkäisyasioita ja tehdään hoitoonohjausta. Oman tuotannon lisäksi Oulun kaupunki ostaa

tarvittaessa päihdelaitoskuntoutusta. Päihdeperhekuntoutus järjestetään avopalveluna (SHL). Korvaushoidon lääkkeellinen hoito järjestetään pääsääntöisesti kaupungin oman yksikön toimesta. Yhdistyneiden kuntien osalta korvaushoidon lääkejakelu toteutetaan omalla asuinalueella.

Mielenterveyspalveluissa hoidetaan aikuisten ja lasten – sekä nuorten (Lanu) erikoissairaanhoidoa vaativat mielenterveysongelmat. Psykiatristen aluetyöryhmien lisäksi Oulussa toimii ensipsykoo-seja hoitava akuuttityöryhmä, epävakaata persoonallisuushäiriötä sairastavia potilaita hoitava työryhmä, pitkäaikaipotilaiden lääkehoitoon sitoutumista tukeva avohoitotyöryhmä, liikkuva avohoitotyöryhmä sekä syömishäiriöiden ravitsemuskuntoutusta antava työryhmä ja mielenterveyskeskus Tuike, jossa tehdään mm. akuuttitilanteiden selvittelyä ja ryhmähoitoja. Liikkuva avohoido tarjoaa tukea niille mielenterveyspotilaille, jotka tarvitsevat kotikäynnein toteutettavaa avohoidon tehostamista. Avohoidon tehostamisella pyritään estämään ja lyhentämään sairaalahoitajaksoja ja tukemaan vaikeaoireisten potilaiden pärjäämistä avohoidossa.

Erikoissairaanhoidosta järjestetään säännölliset psykiatri- ja hoitajakonsultaatiot hyvinvointikeskuksiin. Lisäksi perusterveydenhuollon sairaanhoitajilla käy pitkään sairastaneita, jotka tarvitsevat säännöllistä tukea lääkehoidon sekä somaattisten sairauksien seurantaan. Oulussa toimii virka-aikaan mielenterveys- ja päihdepäivystys.

4.2 Integroitujen palvelujen asiakasmäärä ja kustannukset

Integroitujen palvelujen asiakasmäärä oli vuonna 2019 kuutoskaupunkien tasolla 42 250, mikä oli 6,2 prosenttia enemmän kuin vuotta aiemmin (Taulukko 6.). Kuutoskaupunkien tasolla kaikista asiakkaista 92 prosenttia asioi perustason päihde- ja mielenterveyspalveluissa, eli terveysasemien perusterveydenhuoltoon integroiduissa palveluissa. Turussa ja Espoossa perustason palveluita tuotettiin muista poiketen myös ostopalveluna. Integroitujen palvelujen asiakasmäärä nousi edellisvuodesta Vantaalla (+18,4 %), Espoossa (+11,0 %), Helsingissä (+7,6 %), Oulussa (+6,7 %) ja laski Turussa (-7,8 %) ja Tampereella (-3,0 %).

Taulukko 6. Integroitujen palvelujen asiakkaat vuonna 2019

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere*	Oulu**	Kuusikko
Asiakkaat yhteensä	19 087	6 686	3 963	2 872	3 978	5 664	42 250
Perustason palvelujen asiakkaat	17 727	6 042	2 931	2 322	3 768	5 664	38 454
josta oman toiminnan asiakkaat	13 127	6 007	2 931	1 351	3 768	5 664	32 848
josta ostopalvelujen asiakkaat	4600	35	-	971	-	-	5606
Nuorisoasemien asiakkaat	1 082	499	937	266	-	..	2 784
josta oman toiminnan asiakkaat	1082	492	937	-	-	..	2 511
josta ostopalvelujen asiakkaat	-	7	..	266	-	..	273
Päihdepsykiatrian asiakkaat	278	145	95	284	210	..	1 012

Muutos 2018–2019 (%)

<i>Asiakkaat yhteensä</i>	<i>7,6</i>	<i>11,0</i>	<i>18,4</i>	<i>-7,8</i>	<i>-3,0</i>	<i>6,7</i>	<i>6,6</i>
---------------------------	------------	-------------	-------------	-------------	-------------	------------	------------

*Tampereella nuorisoaseman toiminta on siirtynyt osaksi psykiatria- ja päihdekeskuksen toimintaa ja tiedot raportoidaan sen yhteydessä. **Oulu ei saa erotettua nuorisoasemien tietoja päihdepoliklinikoiden tiedoista, eikä päihdepsykiatriaa psykiatriasta.

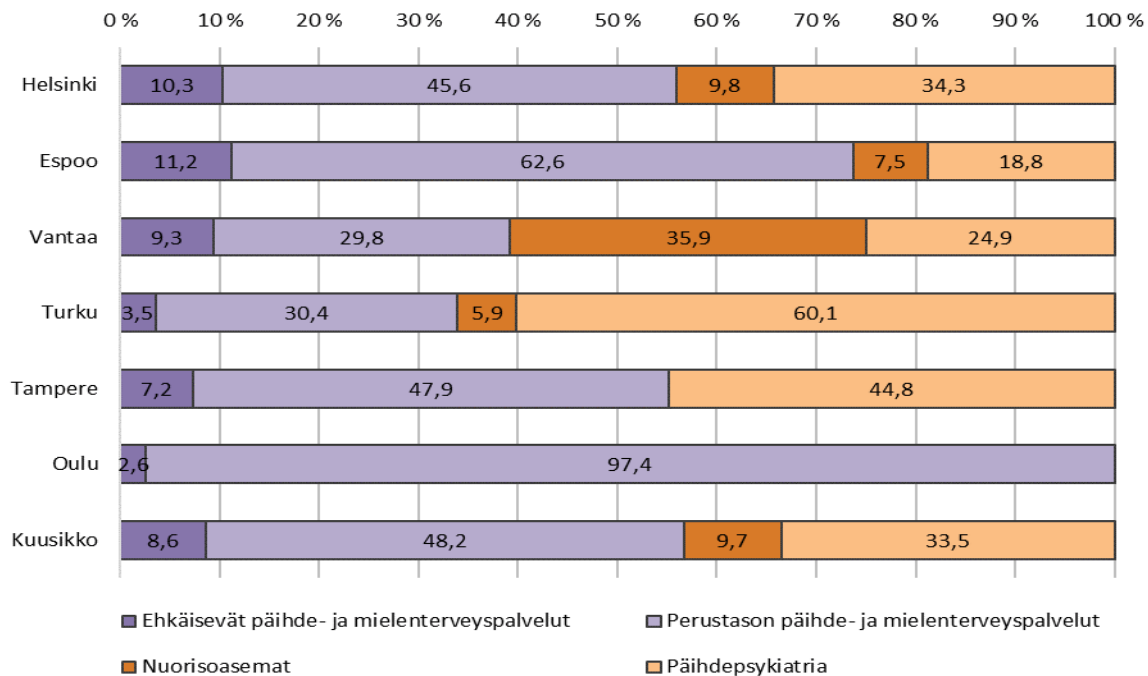
Integroitujen palvelujen kustannukset vuonna 2019 olivat kuutoskaupungeissa yhteensä 30,9 miljoonaa euroa (Taulukko 7.). Kokonaiskustannukset kasvoivat Kuusikon tasolla 10,1 prosenttia vuoden 2018 deflatoiduista kustannuksista. Kustannukset kunnan täysi-ikäistä asukasta kohden vaihtelivat Vantaan 15 euron ja Turun 29 euron välillä. Nuorisoasemien kustannukset ovat täysi-ikäisten asiakkaiden kustannusten laskennallinen osuus, sillä täysi-ikäisten asiakkaiden osuutta kustannuksista ei pystytty kunnissa erottelemaan.

Taulukko 7. Integroitujen palvelujen kustannukset vuonna 2019 ja deflatoitu muutos (%) vuodesta 2018

	Helsinki	Espoo	Vantaa****	Turku***	Tampere*	Oulu**	Kuusikko
Kokonaiskustannukset (€)	13 753 007	4 905 722	2 846 491	4 699 728	2 682 881	2 063 968	30 951 796
Ehkäisevien palvelujen kustannukset	1 419 467	548 795	265 371	166 222	194 262	53 391	2 647 508
Perustason palvelujen kustannukset	6 268 890	3 070 444	849 621	1 427 538	1 285 516	2 010 577	14 912 585
Nuorisoasemien kustannukset	1 350 056	365 819	1 022 318	279 250	..	..	3 017 443
Päihdepsykiatrian kustannukset	4 714 594	920 664	709 181	2 826 718	1 203 103	..	10 374 260
Kokonaiskustannukset (€) / yli 18-v. asukas	25	22	15	29	13	..	24
<i>Muutos 2018–2019 (% defl.)</i>							
<i>Kokonaiskustannukset</i>	<i>19,6</i>	<i>1,6</i>	<i>10,7</i>	<i>14,1</i>	<i>-13,6</i>	<i>4,2</i>	<i>10,1</i>
<i>Ehkäisevien palvelujen kustannukset</i>	<i>22,2</i>	<i>2,0</i>	<i>-17,2</i>	<i>3,4</i>	<i>0,0</i>	<i>7,6</i>	<i>9,2</i>
<i>Perustason palvelujen kustannukset</i>	<i>14,8</i>	<i>9,2</i>	<i>-1,5</i>	<i>11,9</i>	<i>-12,4</i>	<i>6,6</i>	<i>8,3</i>
<i>Nuorisoasemien kustannukset</i>	<i>14,4</i>	<i>27,2</i>	<i>308,2</i>	<i>-36,7</i>	<i>..</i>	<i>..</i>	<i>39,8</i>
<i>Päihdepsykiatrian kustannukset</i>	<i>37,3</i>	<i>-15,1</i>	<i>-34,4</i>	<i>31,6</i>	<i>-12,5</i>	<i>..</i>	<i>13,7</i>

*Tampereella nuorisoaseman toiminta on siirtynyt osaksi psykiatria- ja päihdekeskuksen toimintaa ja tiedot raportoidaan sen yhteydessä. **Oulun nuorisoaseman tiedot sisältyvät päihdepoliklinikan tietoihin ja päihdepsykiatrian tiedot psykiatriaan, eikä niitä ole mahdollista eritellä. ***Turussa Nuorisoasemien kustannuksiin on ennen vuotta 2019 sisällytetty muita nuorten asiantuntijapalveluita, eikä muutos-%:n pohjana olevat luvut ole vertailukelpoisia. ****Vantaalla nuorten psykososiaaliset palvelut ovat mukana kokonaiskustannuksissa.

Kuviossa 14. on kuvattu eri palvelujen kustannusten osuuksia integroitujen palvelujen kokonaiskustannuksista. Kuutoskaupunkien tasolla perustason päihde- ja mielenterveyspalvelut muodostivat yli puolet kustannuksista. Kaupunkitasolla perustason päihde- ja mielenterveyspalvelujen osuus kustannuksista vaihteli Espoon 62,6 prosentin ja Turun 30,4 prosentin välillä. Ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön osuus kustannuksista vaihteli Espoon 11,2 prosentin ja Oulun 2,6 prosentin välillä.

Kuvio 14. Integroitujen palvelujen kustannusten jakautuminen palveluittain vuonna 2019

Huom! Oulun nuorisoaseman tiedot sisältyvät päihdepoliklinikan tietoihin ja päihdepsykiatrian tiedot psykiatriaan, eikä niitä ole mahdollista eritellä. Tampereella nuorisoaseman toiminta on siirtynyt osaksi psykiatria- ja päihdekeskuksen toimintaa ja tiedot raportoidaan sen yhteydessä.

5 AVOPALVELUT

Tässä luvussa tarkasteltavat avopalvelut lukeutuvat joko päihdehuollon tai mielenterveyspalvelujen avohuoltoon. Integroituja avopalveluja ei tässä yhteydessä käsitellä lukuun ottamatta kokonaiskustannuksia, joiden yhteydessä raportoidaan kustannukset sekä integroitujen palvelujen kanssa, että ilman. Luvussa tarkasteltavat päihdehuollon avopalvelut jakautuvat poliklinisiin palveluihin (päihdepoliklinikat, korvaushoito ja päivä kuntoutus) ja muihin avopalveluihin (huumeiden käyttäjien terveysneuvonta, päiväkeskustoiminta ja selviämishoitoasemat). Mielenterveysavopalvelut sisältävät psykiatrisen avohoidon ja psykoterapiat. Psykiatriseen avohoitoon lukeutuvat poliklinikkakäynnit, päivystykset, yksilö- ja ryhmäkäynnit, päivä kuntoutus ja –sairaalakäynnit. Päihdepsykiatrinen hoito sisältyy tässä raportissa ainoastaan integroituihin palveluihin, myös avopalvelujen osalta.

5.1 Avopalvelujen järjestäminen

Helsingissä psykiatrian avohoito ja polikliininen päihdehoito tuotetaan alueellisissa psykiatria- ja päihdekeskuksissa: psykiatrisen erikoissairaanhoidon avohoidossa toteutettava tutkimus, hoito ja kuntoutus psykiatrian poliklinikoilla ja päihderiippuvuuksien hoito, avovieroitus ja opioidiriippuvaisten korvaushoito päihdepoliklinikoilla. Psykiatrian poliklinikkapalvelut on organisoitu hoitolinjoihin ensilinjan palveluihin, mielialahäiriö- ja psykoosipalveluihin. Korvaushoitoa ja avokuntoutusta hankitaan myös ostopalveluna. Korvaushoidon arviointipoliklinikka huolehtii helsinkiläisten opioidikorvaushoitojen koordinoinnista ja on mukana kehittämässä sekä valvomassa ostopalveluna tuotettuja korvaushoitoja.

Päihdeasiakkaiden avokuntoutus ja päivätoiminta sekä päihdehoidon erikoispalvelut (etsivä työ, jälkikuntoutus, Poliklinikka) tarjotaan koko kaupungille keskitetysti. Huumeiden käyttäjien terveysneuvonta järjestetään päivätoimintakeskuksissa sekä ostopalveluna. Selviämishoitoasema on hallinnollisesti osa psykiatria- ja päihdepalveluita.

HUS tuottaa helsinkiläisille työnjakosopimuksen mukaisesti 1) koko HUS-alueen väestölle alueellisesti keskitetyt erityispalvelut (esim. verkkopsykoterapia sekä syömishäiriö- ja neuropsykiatristen potilaiden erityispalvelut) ja 2) erikseen sovitut täydentävät seudulliset palvelut (esim. geropsykiatristen potilaiden konsultaatio ja vaativan tason tutkimus ja hoito).

Espoon mielenterveys- ja päihdepalvelut järjestää ehkäiseviä, hoitavia ja kuntouttavia palveluita nuorille ja aikuisille osana kaupungin terveyspalveluja. Espoon mielenterveys- ja päihdepalveluissa kaupungin omien avopalvelujen vastaanottotyön kokonaisuutta kutsutaan MtP-klinikaksi. MtP-klinikalla työskentelee pääsääntöisesti terveydenhuollon ammattilaisia. MtP-klinikka on hajasijoitettu, läheteitä ei tarvita ja kiireellisissä tilanteissa asiakas voi päästä vastaanotolle jonottamatta. Ei-kiireellisissä tilanteissa asiakas voi varata, siirtää tai perua ajan netissä tai puhelimitse.

MtP-klinikalla on käytössä hoitomalli, jossa asiakas tapaa ensin sairaanhoitajan. Hoitaja tekee yhdessä asiakkaan kanssa hoidontarpeen arvioinnin 1–3:lla tapaamiskerralla. Sen jälkeen laaditaan yksilöllinen hoitosuunnitelma, joka voi sisältää suunnitelman esimerkiksi varhaisesta psykoterapiasta, nettiterapiasta, yksilöllisistä supportiivisista käynneistä ja / tai hoidollisista ryhmistä. Varhaisen psykoterapian ja nettiterapian tuottamisesta vastaa HUS. Tarvittaessa asiakkaan hoidon sitä edellyttäessä voidaan tehdä lähete erikoissairaanhoidon. MtP-klinikalta tuotetaan myös kuntouttavaa tukea ja ohjausta asiakkaan kotiin. Palvelun kesto ja kotikäyntien tiheys arvioidaan asiakkaan palvelutarpeen mukaan yksilöllisesti.

Avopalveluihin kuuluu Sosiaali- ja terveysneuvontapiste Linkki, joka tuottaa palveluja huumeita ja muita päihdyttäviä aineita käyttäville asiakkaille. Linkin palveluja ovat esimerkiksi rokotukset, C-

hepatiittihoito, pikatestit, ruiskujen ja neulojen vaihto, pienet haavanhoidot sekä hoitoon ohjaus. Avopalveluihin sisältyy myös selviämishoitoaseman palvelu. Se on lyhytkestoista päihtymyksen akuuttihoitoa, johon liittyy sairaanhoidollisen seurannan tarve.

Espoon terveysasemilla hoidetaan paljon lieviä ja keskivaikeita mielenterveys- ja päihdeongelmia; kaikki eivät siis ohjaudu hoitoon mielenterveys- ja päihdepalvelujen palvelualueelle.

Vantaan päihdepalvelujen avohoito tuotetaan pääosin omana palveluna kahdella A-klinikalla ja H-klinikalla. Palvelut sisältävät päivystyksellistä vastaanottoa, yksilö-, perhe- ja ryhmähoitoa sekä opioidikorvaushoitoa. A-klinikkapalveluissa toteutetaan lisäksi kurssimuotoisena intensiivistä avokuntoutusta. Palveluihin voi hakeutua ilman lähetettä ajanvarauksella tai päivystysvastaanottojen kautta. Asiakkaan hoito pohjautuu asiakkaan kanssa yhdessä laadittuun hoitosuunnitelmaan, jota arvioidaan ja päivitetään säännöllisesti. A-klinikan ajanvarauksessa on käytössä myös sähköinen ajanvaraus- ja neuvontapalvelu.

Vantaa järjestää korvaushoidosta noin puolet omana toimintana ja loput ostopalveluna kilpailuteuissa yksiköissä. Korvaushoidon tarpeen arviointi ja aloitukset toteutetaan pääsääntöisesti omana palveluna H-klinikalla. Pieni osa arvioista ja korvaushoidosta toteutetaan erikoissairaanhoidossa HUS Päihdepsykiatriassa. Korvaushoito aloitetaan hoitotakuun puitteissa.

Huumeidenkäyttäjien terveys- ja sosiaalineuvontapalvelut toteutetaan päivystyksellisesti kahdessa Vinkkari-pisteessä. Vinkkarissa on mahdollista asioida anonymisti. Vantaalaisia palvelee myös Peliklinikka, joka on rahapeliongelmiin, digipelaamiseen ja netin liikakäyttöön erikoistunut palvelukonaisuus. Ostopalveluna hankittiin vuonna 2019 kaksi Avomyllyhoidon kuntoutusjaksoa, jotka suunnattiin ensisijaisesti työssäkäyville päihdeongelmallisille.

Vantaan perusterveydenhuollon mielenterveyspalvelu on sijoitettu terveysasemille, ammatillisiin oppilaitoksiin sekä Peijaksen yleissairaalapäivystykseen. Palvelua tarjotaan potilaille, joilla on mm. lievä tai keskivaikea masennus, ahdistuneisuushäiriö, jännittämis- tai paniikkihäiriö tai elämäntilannekriisi. Hoitaja tekee yhdessä asiakkaan kanssa hoidontarpeen arvioinnin 1–3:lla tapaamiskerralla tarvittaessa lääkäriä konsultoiden tai yhdessä lääkärin kanssa ja asiakkaalle laaditaan yksilöllinen hoitosuunnitelma. Palvelussa tarjotaan suunnitelmallisia, lyhytkestoisia yksilö- ja ryhmähoitoja potilaille sekä koulutusta ja konsultaatioita yhteistyökumppaneille. Erikoissairaanhoidon kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Mielenterveyspalveluissa tehdään arviot lyhytostopalvelutapaan, jotka HUS myöntää. Vantaan mielenterveyspalveluissa on ns. HUSin integraatiovakanssi eli yksi HUSin sairaanhoitaja toimii perusterveydenhuollossa. Peijaksen yleissairaalapäivystyksessä toimiva Vantaan sairaanhoitaja tekee päivystyksessä mielenterveys- ja päihdehoidon tarpeen arvioita ja järjestee tarvittaessa potilaalle jatkohoitoa.

Turussa päihdehuollon avopalveluita on saatavilla A-klinikalta sekä integroiduista palveluista (päihdepsykiatria, Nuorisoasema, MP-tiimi).

Turun kaupunki ostaa A-Klinikka Oy:ltä päihdehuollon avohoidon palveluja yli 25-vuotiaille päihdeongelmallisille ja heidän läheisilleen. A-klinikalle voi hakeutua myös toiminnallisten riippuvuussien vuoksi. A-klinikalle voi hakeutua itsenäisesti, ilman lähetettä ja hoito on maksutonta. Hoidon sisältö muodostuu asiakkaan omien muutostavoitteiden kartoittamisesta ja tukemisesta. Hoito voi sisältää avovieroitushoitoa, päihdearviointeja, yksilö-, pari-, perhe- ja verkostotapaamisia sekä hoidollisia ryhmiä. Päihdehoitotyön moniammatilliseen tiimiin kuuluvat lääkärit, sairaanhoitajat ja sosiaaliterapeutit. Opioidikorvaushoidossa olevien avohoito järjestetään riippuvuuspsykiatrialla (sisältyy integroituihin palveluihin).

Huumeidenkäyttäjien terveysneuvontapiste Milli kuuluu Turun kaupungin terveystalouteen. Milli on matalan kynnyksen maksuton asiointipaikka suomenkielellä huumeita käyttäville. Millissä asioidaan nimimerkillä ja henkilökuntaa sitoo vaitiolovelvollisuus. Millissä voi vaihtaa käytetyt ruiskut ja neulat puhtaisiin, otattaa verinäytteitä ja A- ja B-hepatiittirokotteita, tarkistuttaa pistopaikkojen kunnon, tehdä raskaustestin ja antaa klamydianäytteen sekä laittaa ehkäisykapselin. Lisäksi Millistä saa ohjausta ja neuvontaa, ehkäisyneuvontaa sekä keskusteluapua kriisitilanteissa.

Sirkkalan päivakeskus on osa Turun kaupungin asumis- ja päihdepalveluita. Sirkkalan päivakeskus on matalan kynnyksen palvelu päihderiippuvaisille henkilöille, jossa asioidaan pääasiassa anonyymisti. Henkilökunta auttaa asiakkaita viranomaisasioiden hoitamisessa, asumiseen liittyvissä kysymyksissä ja on mukana tukemassa elämän eri osa-alueisiin liittyvissä kysymyksissä. Päiväkeskuksessa voi käydä suihkussa, pestä pyykkiä, soittaa viranomaispuheluita, käyttää asiakastietokonetta ja levätä. Maksuton ruokailu on tarjolla päivittäin (aamupala ja lounas).

Mielenterveyteen liittyvät avopalvelut toimivat Turussa terveysasemilla ja sairaanhoitopiirissä kuten integroitujen palvelujen osiossa kuvataan. Vaikeat mielenterveysongelmat hoidetaan Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa. Psykiatrisen erikoissairaanhoidon poliklinikoilla on yksilö-, perhe- ja ryhmähoitoa. Poliklinikoilla tehdään hoidontarpeen arvioita, tutkimusjaksoja, lyhyt- tai pitkäkestoista psykoterapiaa tai muuta keskusteluapua, kriisi-työtä ja lääkehoitoja. VSSHP hankkii psykoterapiapalveluita myös ostopalveluina. Psykiatrian neuromodulaatioyksikkö vastaa keskitetysti psykiatristen sairauksien hoitoon tarkoitettujen neuromodulaatiohoitojen toteuttamisesta VSSHP:n alueella.

Tampereen kaupungin Mielenterveys- ja päihdepalveluissa (MTPP) erikoissairaanhoidon mielen-terveys- ja päihdeavopalvelut on integroitu 2015 alkaen. Mielenterveys- ja päihdeavopalveluissa toimii keskitetty lähetetiimi, jonka kautta läheteellä tulevien potilaiden hoito ohjautuu tarpeenmukaiseen hoitoyksikköön. Kotiutustiimi toimii avohoidon ja sairaalan välissä turvaamassa potilaan hoidon jatkumoa tarjoten tarvittaessa potilaalle hoitokäyntejä sairaalajakson jälkeen. Poliklinista avohoitoa tarjotaan monimuotoisesti kolmessa oirepohjaisesti muodostetussa hoitoyksikössä, kahdessa päiväsaatolassa, intensiiviyksikössä, persoonallisuushäiriö- ja syömishäiriöyksiköissä, akuutti-psykiatrian ja maahanmuuttajien poliklinikoilla, psykiatrian poliklinikalla sekä selviämisen- ja katkaisuhoidon osastolla. Nuorisopsykiatrian poliklinikan yhteyteen perustettiin kesällä 2019 Nuorten päihdepoliklinikka Nuppo, joka toimii matalan kynnyksen hoitopaikkana 16-25 vuotiaille nuorille. Nupossa potilailla on mahdollisuus asioida myös 1-2 kertaa anonyymisti.

Hoitoyksiköistä Psykiatria- ja päihdekeskuksessa toimii 3 hoitotiimiä potilaille, joilla on tutkimus- ja diagnosointitarvetta, lyhyt hoidon tarve, psykoterapia- tai työkykyarvion tarve tai komplisoitunut riippuvuussairaus (kannabis, lääkkeet, alkoholi, toiminnalliset riippuvuudet). Yksikössä tehdään myös opioidikorvaushoidon arviot. Psykiatria- ja päihdekeskukseen kuuluu matalan kynnyksen ensiohjaus Ensio, joka palvelee 13-64 vuotiaita potilaita ilman lähetettä. Ensiossa potilaan tilanne ja hoidon tarve arvioidaan 1-3 käyntikerralla ja hänet ohjataan tarpeenmukaisen avun piiriin. Valtaosa Ensioon hakeutuvista potilaista ohjautuu hoidollisen arvion jälkeen kolmannen sektorin, vertaistuen tai perusterveydenhuollon piiriin. Ensio antaa tarvittaessa konsultaatioapua eri sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoille mielen-terveys- ja/tai päihdeasioissa. Psykiatria- ja päihdekeskuksen päihdesairaanhoitajat jalkautuvat terveysasemille 1-2 pv/vko. Terveystalouteen toimiville päihdesairaanhoitajille potilaat ohjautuvat ilman lähetettä joko oman yhteydenoton perusteella tai sosiaali- tai terveydenhuollon toimijan ohjaamana.

Tipotien psykiatrian hoitoyksikkö on keskittynyt psykoosihoitoihin ja toimintakyvyltään alentuneiden potilaiden hoitoon. Yksikössä toimii psykoosi- ja nuorten aikuisten työryhmät. Sarviksen psykiatrialla mielialahäiriöiden hoitoa toteutetaan trauma-, masennus- ja kaksisuuntaisen mielialahäiriön tiimeissä. Päiväsairaalat ja intensiiviyksikkö mahdollistavat avohoidon tehostamisen ja ehkäisevät sairaalahoitoon ohjautumista.

Psykogeriatrian poliklinikalla tutkitaan ja hoidetaan läheteellä ohjattuja yli 65-vuotiaita vakavasta masennustilasta tai muusta mielialahäiriöstä, myöhäsiän psykoottistasoisesta häiriöstä, sekä muistisairaudesta kärsiviä potilaita. Usein potilailla on psykogeriatrasta osaamista vaativia liitännäisoiroita tai he vaativat erotusdiagnostista selvittelyä. Polikliinisen hoidon tukena voidaan käyttää myös psykogeriatrian kotikuntoutusta.

Tampereella toimii ostopalveluna nettiterapia (HUS) sekä palvelusetelillä lyhytpsykoterapia. Vuoden 2019 aikana kokeilussa oli lisäksi A-klinikan verkkoterapia. Tampere ostaa myös päihdekuntoutujien päiväkuntoutusta kahdelta yritykseltä ja yhdeltä yhdistykseltä.

Huumeiden käyttäjien avopalveluita tuottaa kaksi konsortiota: Helsingin Diakonissalaitoksen Hoiva Oy ja sekä A-klinikka Oy. Huumehoitopalvelu jakautuu asiakkaan kuntoutumisen etenemisen huomioiviin osiin. Aloitusvaiheen hoitoon sisältyy terveysneuvonta sekä ruiskujen ja neulojen vaihtotoiminta. Palvelukokonaisuuteen kuuluu myös korvaushoito. Huumehoidon tulosta ja vaikuttavuutta arvioidaan seuraamalla mm. asiakasmäärän vaihtelua, asiakkaiden hoidossa etenemistä sekä psykiatrisen osastohoidon ja päivystyskäyntien vähenemistä. Hyvistä tuloksista maksetaan palveluntuottajille bonusta ja tavoitetason alittavista tuloksista palveluntuottajille tulee sanktiota.

Päihdehuollon avohoitopalveluita tuotetaan myös selviämis- ja katkaisuhuitoasemalla selviämishoidon, avokatkojen ja katkaisuhoidon jälkikäyntien palveluina. Sairaanhoidollista seurantaa vaativien alkoholista päihtyneiden selviämishoitoa tuotetaan myös lukuisille sopimuskunnille. Selviämis- ja katkaisuhuitoaseman ja poliisin sopimuksessa yhteistyöstä määritellään selviämishoitoyksikön tehtäväksi ottaa rattijuopumuksen toisen vaiheen verinäytteet sekä tuottaa poliisin säilöönottotiloihin ja tutkintavankilaan terveydenhuollon arviot ja lääkehoidot.

Oulun kaupungissa perustason palvelut ovat hyvinvointikeskuksissa integroituna sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin (kuvaus luvussa 3.1). Päihdeavohoidon palvelut järjestetään pääosin omana tuotantona. Avohoitoyksiköt ovat Pohjoisen ja Eteläisen alueen avopäihdepalvelut sekä Haukiputaalla toimiva Road. Laitoshoidtoa järjestetään päihdekllinikalla, jossa toteutetaan huume- ja vieroitushoidot sekä korvaushoidon aloitukset. Oululaisia palvelee myös terveysneuvontapiste Vinkki, josta saa terveysneuvontaa, saa puhtaita ruiskuja sekä neuloja, rokotuksia, HIV- ja C-hepatiittitestejä sekä hoidetaan naisten ehkäisyasioita ja tehdään hoitoonohjausta. Oman tuotannon lisäksi Oulun kaupunki ostaa tarvittaessa päihdelaitoskuntoutusta. Ympäri vuorokautinen perhekuntoutus lakkautettiin vuosia sitten ja päihdeperhekuntoutus järjestetään avopalveluna (SHL). Korvaushoidon lääkkeellinen hoito järjestetään pääsääntöisesti kaupungin oman yksikön toimesta. Yhdistyneiden kuntien osalta korvaushoidon lääkejakelu toteutetaan omalla asuinalueella. Vuodesta 2013 alkaen avopalveluissa on toiminut virka-aikaan yhteinen päihde- ja mielenterveysystyön päivystys.

Mielenterveysavopalveluissa hoidetaan aikuisten ja lasten – sekä nuorten erikoissairaanhoitoa vaativat mielenterveysongelmat. Psykiatristen aluetyöryhmien lisäksi Oulussa toimii ensipsykooseja hoitava akuuttityöryhmä, epävakaa persoonallisuushäiriötä sairastavia potilaita hoitava työryhmä, pitkäaikaispotilaiden lääkehoitoon sitoutumista tukeva avohoitotyöryhmä, liikkuva avohoitotyöryhmä sekä syömishäiriöiden ravitsemuskuntoutusta antava työryhmä ja mielenterveyskeskus Tuike, jossa tehdään mm. akuuttitilanteiden selvittelyä ja ryhmähoitoja. Erikoissairaanhoidosta järjestetään säännölliset psykiatri- ja hoitajakonsultaatiot hyvinvointikeskuksiin

5.2 Avopalvelujen asiakasmäärä, suoritteet ja kustannukset

Taulukossa 8. kuvataan päihde- ja mielenterveysavopalvelujen asiakasmäärä ja kustannukset sekä niiden jakautuminen päihdepalveluihin ja mielenterveyspalveluihin. Palveluiden kokonaisasiakasmäärät ovat suuntaa antavia, sillä asiakasmäärät ovat yhteenlaskettuja summia eri palvelujen asiakkaista ja yksi asiakas saattaa sisältyä lukuihin useampaan kertaan. Näin ollen asiakasmäärät ovat todellisuudessa pienempiä. Päihde- ja mielenterveysavopalvelujen kustannukset ilman integroitujen avopalvelujen kustannuksia olivat kuutoskaupungeissa 147,4 miljoonaa euroa vuonna 2019, mikä oli 2,2 prosenttia vähemmän kuin deflatoidut kustannukset vuonna 2018. Avopalvelujen kustannukset nousivat edellisvuodesta Turussa ja Oulussa laskivat muissa kaupungeissa. Integroitujen avopalvelujen kustannukset Kuusikon tasolla olivat 27,1 miljoonaa euroa.

Taulukko 8. Päihde- ja mielenterveyspalvelujen avopalvelujen asiakasmäärä ja kustannukset vuonna 2019, asiakasmäärän muutos (%) vuodesta 2018 sekä kustannusten deflatoitu muutos (%) vuodesta 2018

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
Avopalvelujen asiakasmäärä* yhteensä	33 526	10 049	11 532	10 902	17 002	10 652	93 663
Päihdepalvelujen asiakkaat	11 524	2 023	3 975	2 837	5 450	1 685	27 494
Mielenterveyspalvelujen asiakkaat	22 002	8 026	7 557	8 065	11 552	8 938	66 140
<i>Avopalvelujen asiakasmäärä yhteensä (%)</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>99,7</i>	<i>100,0</i>
<i>Päihdepalvelujen asiakkaat (%)</i>	<i>34,4</i>	<i>20,1</i>	<i>34,5</i>	<i>26,0</i>	<i>32,1</i>	<i>15,8</i>	<i>29,4</i>
<i>Mielenterveyspalvelujen asiakkaat (%)</i>	<i>65,6</i>	<i>79,9</i>	<i>65,5</i>	<i>74,0</i>	<i>67,9</i>	<i>83,9</i>	<i>70,6</i>
<i>Muutos 2018–2019 (%)</i>							
<i>Asiakasmäärä yhteensä</i>	<i>9,1</i>	<i>4,2</i>	<i>3,6</i>	<i>-0,7</i>	<i>0,6</i>	<i>1,9</i>	<i>4,3</i>
Kokonaiskustannukset sis. integroidut** (milj. €)	67,9	24,3	20,8	19,8	21,8	20,0	174,4
Josta integroitujen palvelujen kustannukset	12,7	4,5	2,4	3,2	2,2	2,1	27,1
Kokonaiskustannukset ei sis. integroidut** (milj. €)	55,2	19,8	18,3	16,5	19,6	17,9	147,4
Päihdepalvelujen kustannukset	18,2	3,1	4,1	3,3	7,1	3,4	39,2
Mielenterveyspalvelujen kustannukset	37,0	16,7	14,3	13,2	12,5	14,6	108,2
<i>Kokonaiskustannukset (%)</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
<i>Päihdepalvelujen kustannukset (%)</i>	<i>32,9</i>	<i>15,7</i>	<i>22,2</i>	<i>20,1</i>	<i>36,4</i>	<i>18,7</i>	<i>26,6</i>
<i>Mielenterveyspalvelujen kustannukset (%)</i>	<i>67,1</i>	<i>84,3</i>	<i>77,8</i>	<i>79,9</i>	<i>63,6</i>	<i>81,3</i>	<i>73,4</i>
<i>Muutos 2018–2019 (%)</i>							
<i>Kokonaiskustannukset</i>	<i>-6,1</i>	<i>-5,2</i>	<i>-5,6</i>	<i>19,5</i>	<i>-2,3</i>	<i>0,8</i>	<i>-2,2</i>

*=Asiakkaiden määrä on yhteenlaskettu summa kaikista palvelujen käyttäjistä, ei asiakas kertaalleen –tieto. Sama asiakas voi käyttää monia eri palveluja ja voi olla yhteissummassa useammin kuin kerran. Asiakasmäärästä ei voida erotella integroitujen avopalvelujen asiakkaita. **Integroidut avopalvelut: Ehkäisevä työ, perustason päihde- ja mielenterveyspalvelut, nuorisoasemat ja päihdepsykiatrinen avohoito.

5.2.1 Päihdehuollon avopalvelut

Päihdehuollon avopalvelujen kokonaisasiakasmäärä kuutoskaupungeissa oli 27 763, mikä oli 12,2 prosenttia enemmän kuin edellisvuonna (Taulukko 9.). Avopalvelujen asiakasmäärä kasvoi vuotta aiempaan verrattuna Helsingissä (+42,8 %), Espoossa (+6,3 %), Vantaalla (+5,1 %), Turussa (+0,7 %) ja laski Tampereella (-10,1 %) ja Oulussa (-6,4 %) vuonna 2019. Kuutosten tasolla suurin asiakasryhmä ovat päihdepoliklinikan asiakkaat, joiden määrä laski 6,0 prosenttia edellisvuodesta. Toiseksi suurimman asiakasryhmän muodostavat selviämishoitoaseman asiakkaat, joiden määrä laski kuutosten tasolla 4,3 prosenttia vuoden takaisesta. Kolmanneksi suurimman asiakasryhmän muodostavat huumeiden käyttäjien terveysneuvonnan asiakkaat, vaikka Helsinki ja Tampere eivät saa eriteltyä asiakasmääriä. Korvaushoidon asiakasmäärä nousi kuutosten tasolla tarkastelluista palveluista nopeimmin, 6,5 prosenttia vuodesta 2018. Anonyymit asiakkaat eivät sisälly tarkasteluihin asiakasmääriin. Turku on Kuusikon kunnista ainoa, jossa päiväkeskustoiminnan asiakkaiden määrä tilastoidaan, vaikka se onkin anonyymiä.

Taulukko 9. Päihdehuollon avopalvelujen asiakasmäärä vuonna 2019 ja muutos (%) vuodesta 2018

	Muutos Helsinki*		Muutos Espoo**		Muutos Vantaa		Muutos Turku***		Muutos Tampere		Muutos Oulu****		Muutos Kuusikko	
	18-19 %		18-19 %		18-19 %		18-19 %		18-19 %		18-19 %		18-19 %	
Avopalvelujen asiakkaat yhteensä	11 498	42,8	2 023	6,3	3 965	5,1	2 837	0,7	5 450	-10,1	1 990	-6,4	27 763	12,2
Polikliniset palvelut yhteensä	6 288	0,3	270	1,1	2 638	3,8	1 264	1,1	4 440	-12,9	1 672	-7,5	16 572	-3,9
Päihdepoliklinikka	4 734	-0,1	1	-90,9	2 261	3,8	944	-2,3	3 868	-15,9	1 402	-10,0	13 210	-6,0
Korvaushoito	958	0,6	269	5,1	262	4,0	320	15,1	482	14,2	256	10,3	2 547	6,5
Päiväkuntoutus	596	2,9	-	-	115	3,6	0	-100,0	90	18,4	14	-22,2	815	3,2
Muut avopalvelut yhteensä	5 210	192,7	1 753	7,2	1 327	7,7	1 573	0,4	1 010	4,9	318	-0,6	11 191	49,3
Huumeiden käyttäjien terveysneuvor	3 576	..	1 142	14,5	1 327	7,7	1 096	3,5	0	..	318	-0,6	7 459	106,7
Päiväkeskustoiminta	..	..	-	-	-	..	200	0,0	0	..	..	..	200	0,0
Selviämishoitoasema	1 634	-8,2	611	-4,4	-	-	277	4,9	1 010	4,9	..	..	3 532	-4,3

*Helsinki on raportoinut ostopalvelujen terveysneuvonnan asiakasmäärän ensimmäisen kerran vuonna 2019. **Espoon päihdepoliklinikan tiedot sisältyvät perustason päihde- ja mielenterveyspalveluihin. ***Turun päiväkeskustoiminta oli suljettuna 8 kk vuonna 2019. ****Oulussa on tehty kirjaamiskäytänteiden muutoksia, joten vuosien 2018 ja 2019 tiedot eivät ole vertailukelpoisia.

Kaupunkien välistä ja sisäistä avopalvelusuoritteiden vertailua vaikeuttaa vaihtelevat palveluiden kirjaamiskäytännöt, jotka saattavat poiketa kuntien välillä, mutta myös kuntien sisällä. Esimerkiksi kahden ohjaajan ohjaamasta kuuden hengen hoitoryhmästä voi eri kunnissa saada suoritteita 6, 12 tai 24. Kirjaamisen käytännöt ovat myös vuosien varrella muuttuneet. Näin ollen suoritteiden määrää on asiakasmäärien tapaan tulkittava suuntaa antavana.

Kun korvaushoidon käynnit jätetään tarkastelun ulkopuolelle, tehtiin päihdehuollon avopalveluihin kuutoskaupungeissa 339 831 käyntiä vuonna 2019 (Taulukko 10.). Käyntimäärä nousi kuutoskaupunkien tasolla 2,3 prosenttia verrattuna vuoteen 2018. Palveluittain tarkasteluna käyntien määrä kasvoi Kuusikon tasolla päiväkeskustoiminnassa ja väheni muissa palveluissa. Suurin osa käynneistä kuutoskaupungeissa kohdistuu päihdepoliklinikoille ja toiseksi suurin osa päiväkeskustointaan. Kaupunkitasolla osuudet kuitenkin vaihtelevat: Helsingissä suurin osa käynneistä tapahtuu anonyymissä päiväkeskustoiminnassa, kun taas Espoossa, Vantaalla ja Oulussa vastaavaa toimintaa ei ole.

Taulukko 10. Päihdehuollon avopalvelujen käynnit ilman korvaushoitoa vuonna 2019 ja muutos (%) vuodesta 2018

	Muutos Helsinki		Muutos Espoo*		Muutos Vantaa		Muutos Turku**		Muutos Tampere		Muutos Oulu		Muutos Kuusikko	
	18-19 %		18-19 %		18-19 %		18-19 %		18-19 %		18-19 %		18-19 %	
Avopalvelujen käynnit yhteensä	186 127	2,0	8 372	-12,7	45 782	0,0	29 037	45,3	52 497	-4,4	18 016	-6,7	339 831	2,3
Polikliniset palvelut yhteensä	59 726	7,3	44	-6,4	37 472	-3,2	8 158	-9,1	37 984	-7,3	15 962	-7,3	159 346	-1,4
Päihdepoliklinikka	48 791	6,3	44	-6,4	34 596	-3,0	8 158	-7,2	29 271	-5,4	13 288	-3,1	134 148	-0,7
Päiväkuntoutus	10 935	12,3	-	-	2 876	-5,6	..	-100,0	8 713	-13,3	2 674	-23,8	25 198	-5,0
Muut avopalvelut yhteensä	126 401	-0,4	8 328	-12,7	8 310	17,6	20 879	89,6	14 513	4,2	2 054	-1,4	180 485	5,8
Huumeiden käyttäjien terveysneuvor	15 777	-8,7	5 547	-10,3	8 310	17,6	7 302	-1,6	..	..	2 054	-1,4	38 990	-2,6
Päiväkeskustoiminta	107 979	1,1	-	-	-	-	12 914	355,5	12 667	4,8	..	..	133 560	9,7
Selviämishoitoasema	2 645	-6,8	2 781	-17,2	-	-	663	-12,4	1 846	0,8	..	..	7 935	-9,7

*Espoon päihdepoliklinikan tiedot sisältyvät perustason päihde- ja mielenterveyspalveluihin. **Turun päiväkeskustoiminta oli suljettuna 8 kk vuonna 2018

Huom! Vantaan osalta on kirjattu suoritteet, ei käyntejä, paitsi terveysneuvonnasta. Taulukko 9. ei sisällä korvaushoidon käyntejä muissa kunnissa paitsi Vantaalla ja Vantaallakin suoritteet. Vantaalla korvaushoidon oman toiminnan suoritteet sisältyvät H-klinikan suoritteisiin. Helsingin osalta terveysneuvonnan käynneissä näkyy vain ostopalveluiden käynnit. Helsingissä terveysneuvontaa toteutetaan omana toimintana päiväkeskuksen yhteydessä eikä käyntitietoja saada eroteltuna.

Päihdehuollon avopalvelujen kokonaiskustannukset olivat kuutoskaupungeissa 39,2 miljoonaa euroa vuonna 2019, mikä oli 6,5 prosenttia enemmän kuin deflatoidut kustannukset vuonna 2018 (Taulukko 11.). Helsingin osuus kaikista päihdeavopalvelujen kustannuksista on lähes puolet. Kustannukset nousivat edellisvuodesta Oulussa (+23,4 %), Turussa (+22,7 %), Tampereella (+9,1 %) ja Helsingissä (+4,5 %) ja laskivat Espoossa (-5,6 %) ja Vantaalla (-1,0 %). Kuusikon tasolla päihdeavopalvelujen kustannukset kasvoivat nopeimmin päiväkeskustoiminnassa, jossa kasvua oli 18,5 prosenttia ja korvaushoidossa 9,7 prosenttia vuodesta 2018. Korvaushoidon kustannukset laskivat edellisvuodesta ainoastaan Espoossa.

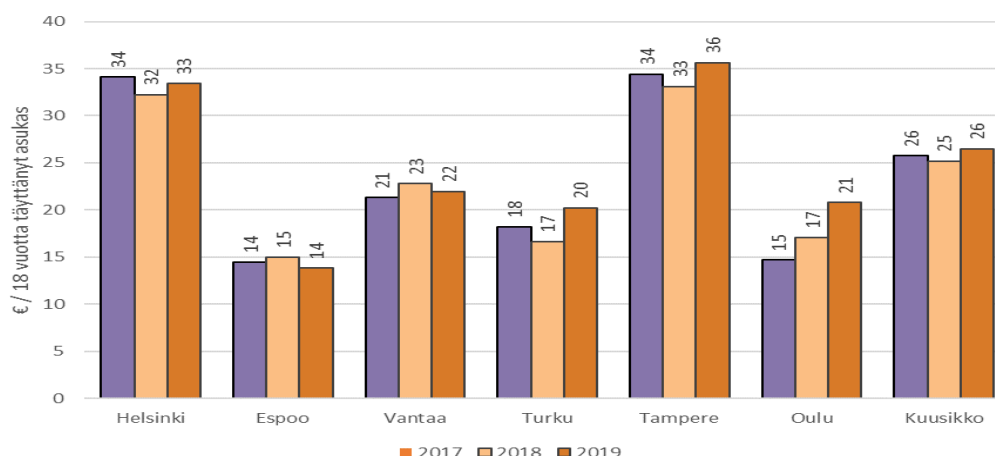
Taulukko 11. Päihdehuollon avopalvelujen kustannukset palveluittain vuonna 2019 ja deflatoitu muutos (%) vuodesta 2018

	Helsinki*	Espoo**	Vantaa	Turku***	Tampere	Oulu	Kuusikko
Kokonaiskustannukset (€)	18 174 087	3 105 873	4 079 360	3 316 142	7 132 110	3 355 285	39 162 857
Polikliinisten palvelujen kustannukset	14 399 463	1 909 824	3 982 411	2 604 575	5 125 515	3 294 267	31 316 055
Päihdepoliklinikka	7 351 030	5 933	3 238 322	1 078 050	2 671 313	2 140 488	16 485 136
Korvaushoito	5 315 348	1 903 891	670 124	1 526 525	1 934 766	1 060 239	12 410 893
Päiväkuntoutus	1 733 085	-	73 965	0	519 436	93 540	2 420 026
Muiden avopalvelujen kustannukset	3 774 624	1 196 049	96 949	711 567	2 006 595	61 018	7 846 802
Huumeiden käyttäjien terveysneuvonta	512 489	349 807	96 949	230 318	856 880	61 018	2 107 461
Päiväkeskustoiminta	2 062 450	-	0	318 814	373 699	0	2 754 963
Selviämishoitoasema	1 199 685	846 242	0	162 435	776 016	0	2 984 378
Muutos 2018–2019 (%)							
Kokonaiskustannukset	4,5	-5,6	-1,0	22,7	9,1	23,4	6,5
Polikliinisten palvelujen kustannukset	5,3	-6,2	-3,3	10,4	13,9	23,5	6,7
Päihdepoliklinikka	8,0	14,0	-7,3	7,3	8,0	23,9	6,3
Korvaushoito	4,8	-6,2	33,0	13,3	26,0	28,8	9,7
Päiväkuntoutus	-3,8	-	-39,6	-	5,7	-20,0	-4,7
Muiden avopalvelujen kustannukset	1,5	-4,6	.	106,7	-1,4	20,5	6,0
Huumeiden käyttäjien terveysneuvonta	-24,7	2,1	..	127,0	-1,1	20,5	3,2
Päiväkeskustoiminta	10,8	-	-	443,1	-7,9	..	18,5
Selviämishoitoasema	2,0	-7,1	-	-11,8	1,7	..	-1,6

*Helsingissä aiemmin terveysneuvontana ostettu HIV-positiivisten palvelukeskus aloitti psykiatria- ja päihdepalvelujen omana toimintana 1.1.2018 ja sen kustannukset ovat nyt integroiduissa palveluissa perustason päihde- ja mielenterveyspalveluissa. **Espoon päihdepoliklinikan tiedot sisältyvät perustason päihde- ja mielenterveyspalveluihin. ***Turun päiväkeskustoiminta oli suljettuna 8 kk vuonna 2018.

Huom! Vantaalla korvaushoidon kustannuksissa ilmoitetaan ostopalvelujen korvaushoidon kustannukset. Omana toimintana tuotetun korvaushoidon kustannukset sisältyvät H-klinikan kustannuksiin. Samoin omana toimintana tuotetun terveysneuvonnan kustannukset sisältyvät H-klinikan kustannuksiin. Vantaalla päivä kuntoutukseen sisältyy vain ostopalvelut. Omana toimintana toteutettu päivä kuntoutus sisältyy A-klinikan ja H-klinikan kustannuksiin. Tampereella terveysneuvonnan kustannuksiin sisältyy huume hoidon avopalveluiden aloitusvaiheen kustannukset (anonymiasiakkaat).

Kuviossa 15. on esitetty päihdehuollon avopalvelujen kustannukset suhteutettuna kunnan täysi-ikäistä asukasta kohden. Yli 18-vuotiaaseen väestöön suhteutetut kustannukset olivat kuutoskaupungeissa keskimäärin 26 euroa. Kustannukset vaihtelivat Espoon 14 eurosta Tampereen 36 euroon. Väestöön suhteutetut kustannukset ovat laskeneet vuodesta 2017 Helsingissä, pysyneet samana Espoossa ja nousseet muissa kunnissa. Kuusikon keskiarvo on säilynyt samana.

Kuvio 15. Päihdehuollon avopalvelujen deflatoidut kustannukset 18 vuotta täyttäneeltä asukasta kohden vuosina 2017-2019

Polikliiniset palvelut

Seuraavaksi esitellään tarkemmin päihdehuollon avopalvelujen polikliinisia palveluja kuutoskaupungeissa. Päihdehuollon polikliiniset palvelut – etenkin päihdepoliklinikat ja korvaushoito – muodostavat suurimman kustannusosuuden päihdehuollon avopalveluiden kokonaisuudessa. Polikliinisiin palveluihin lukeutuu lisäksi päiväkuntoutus. Päihdepoliklinikat ovat riippuvuusongelmiin erikoistuneita avohoitopaikkoja. Päihdepoliklinikoiden tietoihin sisältyvät myös A-klinikoiden, H-klinikoiden, Peliklinikoiden ja muiden vastaavien palvelujen tiedot. Taulukossa 12. kuvataan päihdepoliklinikoiden asiakasmääriä vuosina 2017–2019. Kuusikon tasolla asiakasmäärä on vähentynyt edellisestä vuodesta 6,0 prosenttia.

Taulukko 12. Päihdepoliklinikoiden asiakasmäärä vuosina 2017–2019 sekä muutos (%) vuodesta 2018

	Helsinki	Espoo*	Vantaa	Turku	Tampere**	Oulu	Kuusikko
2017	4 871	34	2 052	1 083	3 344	1 676	13 060
2018	4 741	11	2 179	966	4 601	1 557	14 055
2019	4 734	1	2 261	944	3 868	1 402	13 210
Muutos 2018–2019, %	-0,1	-90,9	3,6	-2,3	-15,9	-10,0	-6,0

*Espoossa tilastointitapa muuttui vuonna 2017 ja valtaosa aiemmin päihdehuollon avopalveluiksi luokitelluista palveluista raportoidaan integroiduissa palveluissa. **Tampereen päihdepoliklinikoiden asiakasmäärä ei ole asiakas kertaalleen – tieto.

Polikliinisten palvelujen kustannukset olivat kuutoskaupungeissa 31,3 miljoonaa euroa vuonna 2019, mikä oli 6,2 prosenttia enemmän kuin deflatoidut kustannukset vuonna 2018 (Taulukko 13.). Kustannukset laskivat vuoden 2018 deflatoituihin kustannuksiin verrattuna Espoossa (-6,6 %) ja Vantaalla (-3,4 %) ja nousivat Oulussa (+19,0 %), Tampereella (+12,2 %), Turussa (+9,5 %) ja Helsingissä (5,0 %).

Taulukko 13. Polikliinisten palvelujen deflatoidut kustannukset (milj. €) vuosina 2017–2019 muutos (%) vuodesta 2018

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
2017	13,91	1,80	3,76	2,37	4,43	2,28	28,53
2018	13,68	2,04	4,12	2,36	4,50	2,67	29,36
2019	14,40	1,91	3,98	2,60	5,13	3,29	31,32
Muutos %, 2018–2019	5,0	-6,6	-3,4	9,5	12,2	19,0	6,2
Muutos €, 2018–2019	0,72	-0,13	-0,14	0,25	0,63	0,63	1,95

Korvaushoidolla tarkoitetaan opioidiriippuvuuden hoitoa, jossa käytetään lääkkeenä buprenorfiinia tai metadonia. Hoidosta on säädetty sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa (STM 33/2008). Hoito perustuu hoitosuunnitelmaan, jossa lääkkeen lisäksi määritellään hoidon tavoite, muu lääketieteellinen ja psykososiaalinen hoito sekä seuranta. Korvaushoito kuuluu hoitotakuun piiriin ja sitä toteutetaan päihdehuollossa, erikoissairaanhoidossa, perusterveydenhuollossa tai vankilan terveydenhuollossa. Korvaushoidossa tavoitteena on asiakkaan kuntouttaminen ja päihteettömyys tai haittojen vähentäminen ja elämänlaadun parantaminen. Hoidolla pyritään vähentämään opioidien laitonta käyttöä, pistämisen myötä veriteitse tarttuvien infektioiden leviämistä, oheiskäyttöä sekä rikollisuutta. Opioidit ovat päihdehuollon huumeasiakkaiden yleisin ongelmapäihde (Nurmi & Rönkä, 2018).

Korvaushoidon asiakkaiden määrä kasvoi kuutoskaupungeissa 36,3 prosenttia verrattuna vuoteen 2015 (Taulukko 14.). Asiakasmäärä kasvoi kaikissa kaupungeissa. Kasvu oli nopeinta Tampereella (+92,0 %). Asiakasmäärät ovat verrattain pieniä, joten muutokset asiakasmäärissä näyttäytyvät prosentuaalisesti suurina. Kuutoskaupunkien tasolla ostopalveluna tuotetuissa palveluissa oli 53,7 prosenttia asiakkaista, mutta kaupunkien välillä on vaihtelua. Esimerkiksi Oulu tuottaa kaikki korvaushoidon palvelut itse, kun taas Espoo järjestää korvaushoidon kokonaan ostopalveluna.

Taulukko 14. Korvaushoidon asiakasmäärä ja ostopalveluissa olleiden asiakkaiden osuus (%) vuosina 2015–2019 sekä muutos vuodesta 2015

	Helsinki	Ostopal- velut, %	Espoo	Ostopal- velut, %	Vantaa	Ostopal- velut, %	Turku	Ostopal- velut, %	Tampere	Ostopal- velut, %	Oulu	Ostopal- velut, %	Kuusikko	Ostopal- velut, %
2015	829	46,0	188	100,0	175	39,3	251	-	251	47,3	175	-	1 869	40,6
2016	921	41,2	234	100,0	214	39,8	239	-	242	49,6	195	-	2 045	40,1
2017	939	47,9	226	100,0	229	42,0	203	70	347	67,1	206	-	2 150	53,1
2018	952	36,8	256	100,0	252	41,9	278	74,8	422	71,6	232	0	2 392	50,9
2019	958	40,3	269	100,0	262	48,9	320	76,6	482	71,4	256	-	2 547	53,7
Muutos 2015–2019, N	129		81		87		69		231		81		678	
Muutos 2015–2019, %	15,6		43,1		49,7		27,5		92,0		46,3		36,3	

Huom! Helsingin tiedot eivät sisällä HUS päihdepsykiatriaa tai HIV-positiivisten palvelukeskusta. Espoon ja Vantaan lukuihin ei sisälly erikoissairaanhoidon ja terveysasemien asiakkaat.

5.2.2 Mielenterveysavopalvelut

Mielenterveysavopalveluihin sisältyy psykiatrinen avohoito sekä sellaiset psykoterapia-asiakkaat, joiden psykoterapian kustannuksiin osallistuu kunta. Kelan kuntoutuspsykoterapian asiakkaat eivät sisälly tässä raportoituihin lukuihin. Kuusikossa raportoitua nettiterapiaa järjestää HUS Mielenterveystalo.fi –sivuston kautta. Asiakkaan ei tarvitse asua HUS-alueella, vaan palvelu on valtakunnallisesti käytettävissä. Lisäksi A-klinikkasäätiö on kehittänyt verkkoavusteisen kuntoutusohjelman alkuhoidon liikakäyttöön, jota voidaan hankkia ostopalveluna.

Kuutoskaupungeissa oli 66 140 mielenterveysavopalvelujen asiakasta vuonna 2019, mikä oli 1,1 prosenttia enemmän kuin vuonna 2018 (Taulukko 15.). Asiakasmäärä lisääntyi kaikissa muissa kaupungeissa paitsi Helsingissä, jossa laskua oli 2,9 prosenttia. Käyntien määrä kuitenkin laski kuutoskaupunkien tasolla 1,4 prosenttia vuoteen 2018 verrattuna. Psykiatrisen avohoidon asiakkaiden määrä laski Helsingissä ja Turussa ja kasvoi muissa kaupungeissa vuodesta 2018. Psykoterapia-asiakkaiden määrä nousi kuutosten tasolla 23,4 prosenttia vuotta aiemmasta ja kasvua edellisvuoteen oli kaikissa kaupungeissa. Oulu ei saa raportoitua psykoterapia-asiakkaiden määrää.

Taulukko 15. Mielenterveysavopalvelujen asiakas- ja käyntimäärät vuonna 2019 ja muutos (%) vuodesta 2018

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
Asiakkaat yhteensä	22 002	8 026	7 557	8 065	11 552	8 938	66 140
Psykiatrisen avohoidon asiakkaat	19 986	6 902	6 546	7 616	11 346	8 938	61 334
Psykoterapia-asiakkaat	2 016	1 124	1 011	449	206	..	4 806
Josta nettiterapia-asiakkaat	1 764	546	507	230	145	..	3 192
Muutos 2018–2019 (%)							
Asiakkaat yhteensä	-2,9	3,7	2,8	-1,2	6,6	3,2	1,1
Psykiatrisen avohoidon asiakkaat	-6,2	3,8	2,4	-2,8	6,2	3,2	-0,3
Psykoterapia-asiakkaat	48,6	2,7	5,3	38,2	30,4	..	23,4
Joista nettiterapia-asiakkaat	59,8	24,4	21,0	..	23,9	..	46,0
Käynnit yhteensä	232 010	80 913	68 259	90 070	79 675	76 829	627 756
Psykiatrisen avohoidon käynnit	224 135	74 655	61 894	80 951	79 146	76 828	597 609
Psykoterapiakäynnit	7 875	6 258	6 365	..	529	..	21 027
Muutos 2018–2019 (%)							
Käynnit yhteensä	-3,7	0,7	-5,8	10,1	-8,3	3,0	-1,4
Psykiatrisen avohoidon käynnit	-3,9	1,0	-7,3	7,8	-8,3	3,0	-2,0
Psykoterapiakäynnit	4,6	-1,9	11,7	..	-4,7	..	4,3

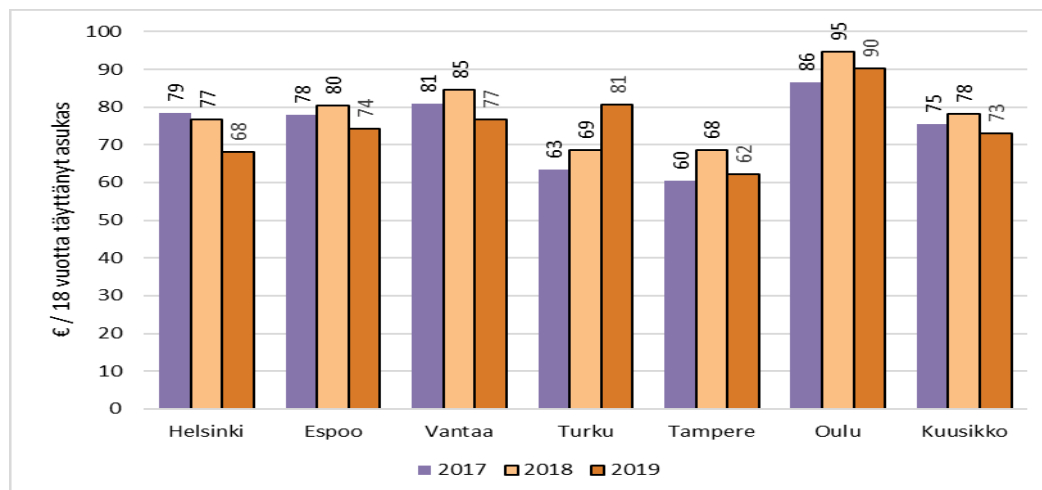
Taulukossa 16. esitetään mielenterveyspalvelujen avopalvelujen kustannusten jakautuminen eri palveluihin. Avopalvelujen kustannukset olivat kuutoskaupungeissa 108,2 miljoonaa euroa vuonna 2019. Kustannukset muodostuivat pääosin psykiatrisen avohoidon järjestämisestä. Psykoterapian

osuus on lähes 4,7 miljoonaa euroa. Psykoterapian kokonaiskustannukset sisältävät ostopalvelopsykoterapian ja HUS:lta ostettavan nettiterapian kustannukset. Mielenterveysavopalvelujen kustannukset laskivat kuutosten tasolla 5,4 prosenttia edellisvuodesta.

Taulukko 16. Mielenterveysavopalvelujen kustannukset vuonna 2019, miljoonaa euroa ja muutos (%) vuodesta 2018

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
Kokonaiskustannukset (milj. €)	37,03	16,69	14,26	13,22	12,47	14,55	108,21
Psykiatrisen avohoidon kustannukset	35,57	15,46	13,05	12,54	12,37	14,55	103,53
Psykoterapiakustannukset	1,46	1,23	1,21	0,67	0,10	..	4,68
Muutos 2018–2019 (%)							
Kokonaiskustannukset	-10,6	-5,2	-6,8	18,7	-7,8	-3,3	-5,1
Psykiatrisen avohoidon kustannukset	-11,4	-4,9	-7,0	18,9	-7,9	-3,3	-5,4
Psykoterapiakustannukset	14,8	-8,9	-4,0	15,3	3,2	..	2,4

Mielenterveysavopalvelujen kustannukset kuutoskaupungeissa olivat keskimäärin 73 euroa 18 vuotta täyttäneeltä asukasta kohden vuonna 2019 (Kuvio 16.). Täysi-ikäiseen väestöön suhteutetut kokonaiskustannukset vaihtelivat Tampereen 62 euron ja Oulun 90 euron välillä. Deflatoidut asukaskohtaiset kustannukset nousivat edellisvuodesta Turussa ja laskivat muissa kaupungeissa. Vuoteen 2017 verrattuna asukaskohtaiset kustannukset ovat laskeneet Helsingissä, Espoossa, Vantaalla ja nousseet muissa kaupungeissa.

Kuvio 16. Mielenterveysavopalvelujen deflatoidut kustannukset 18 vuotta täyttäneeltä asukasta kohden vuosina 2017–2019

6 KOTIIN VIETÄVÄT PALVELUT

Tässä luvussa tarkastellaan kotiin annettavia päihde- ja mielenterveyspalveluja, joiden on tarkoitus tukea asiakkaan itsenäistä asumista ja ehkäistä laitospalvelujen tarvetta. Kotiin vietävien päihde- ja mielenterveyspalvelujen kokonaisuuteen lukeutuvat tässä raportissa kotikatkaistu- ja kuntoutushoito, liikkuva avohoito sekä tukiasuminen ja tuettu asuminen. Ennen vuotta 2017 tukiasuminen ja tuettu asuminen raportoitiin Kuusikossa asumispalvelujen yhteydessä. Tästä johtuen kotiin vietävien palvelujen ja asumispalvelujen lukuja ei voi suoraan vertailla ennen vuoden 2017 raporttia ilmestyneiden raporttien lukuihin.

6.1 Kotiin vietävien palvelujen järjestäminen

Helsingissä osa konsultaatiosta, psykiatrisesta hoidosta ja päihdehoidosta toteutetaan liikkuvana tai kotiin vietävinä palveluna: liikkuva työ asiakkaan ja potilaan elin- ja lähiympäristöön sekä yhteistyökumppaneiden luo on vakiintunut työmuoto psykiatria- ja päihdepalveluissa. Palveluita tuotetaan mm. liikkuvissa psykiatrian arviointi-, akuutti- ja konsultaatiotyöryhmissä ensilinjan palveluissa sekä psykoosipalvelujen kotikuntoutustyöryhmissä ja liikkuvassa avohoidossa. Yksityiseltä palveluntuottajalta ostetaan kotikatkoktoimintaa.

Jokainen Y-säätiön ja Helsingin Asuntohankinnan itsenäiseen asumiseen muuttava asiakas saa sosiaaliohjaajan tuen asumiseensa psykiatria- ja päihdepalveluista. Tavoitteena on ennaltaehkäistä asunnottomuutta. Asumista tukee myös sosiaaliohjaajasta, perus- ja sairaanhoitajasta muodostuva kotikuntoutustiimi. Mielenterveysasiakkaiden jälleenvuokrausasumista järjestää Niemikotisäätiö.

Helsingissä tuettuun asumiseen sisältyy asunnottomien solutukiasunnot, tukiasuntoyksikkö, tukikodit, tuettu asuminen hajasijoitetuissa asunnoissa ja varsinainen tuettu asuminen. Mielenterveysasiakkaiden tuettua asumista järjestetään omana toimintana, Niemikotisäätiön järjestämänä ja ostopalveluna.

Espoossa mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden arjessa selviytymistä ja itsenäistä asumista tukee mielenterveys- ja päihdeklinikan liikkuva tiimi, jossa työskentelee sairaanhoitaja ja lähihoitajia. Liikkuvan tiimin työskentely muodostuu muun muassa koti-, asiointi- ja verkostokäynneistä sekä puhelinkontakteista. Työ sisältää ohjaamista ja neuvontaa ja tapahtuu virka-aikana. Liikkuvan tiimin työskentely perustuu asiakaskohtaiseen hoito- ja palvelusuunnitelmaan. Palvelu viedään joko asiakkaan omaan asuntoon tai hajasijoitettuun tukiasuntoon. Palvelu on asiakkaalle maksutonta ja käynnistyy yleensä hoitavan tahon aloitteesta. Keskitetyissä tukiasunnoissa kotikäyntityötä tekevät erikseen siihen tehtävään nimetyt ohjaajat. Lisäksi Espoo ostaa ostopalveluna kotiin annettavaa tukea.

Vantaalla omana toimintana tuotettavat kotiin annettavat päihdepalvelut sisältävät kotiin annettavaa vieroitushoitoa ja päihdekuntoutusta. Vuoden 2018 alusta päihdekuntoutujille suunnatut asumisen palvelut ja asunnottomuuden perusteella annettava sosiaalityö ja asumisen tuki keskitettiin Asumispalveluissa sijaitsevaan asunnottomien sosiaalityön yksikköön. Päihdekuntoutujille suunnattua tuettua asumista järjestetään sekä asumisyksiköissä, että etätuettuna tukiasumisena kaupungin omana palveluna. Päihdekuntoutujien tukitaloja oli vuonna 2018 viisi, jotka sijaitsivat eri puolilla Vantaata. Tukitaloista päätettiin luopua vuoden 2019 alussa, koska niiden käyttöaste on ollut liian matala ja asumisen kustannukset ovat nousseet kohtuuttoman suureksi vanhojen omakotitalojen pakollisten remonttien vuoksi. Tukitalojen lisäksi kotiin annettavaa tukea annetaan Y-säätiön omistamiin kumppanuusasuntoihin, joiden määrä vaihtelee vuosittain. Kotiin annettavaa asumisen tukea hankitaan myös ostopalveluna, asunto voi olla asiakkaan itsensä vuokraama tai palvelutuottajan vuokraama asunto. Ostopalveluna hankittavasta asumisen tuesta päätetään asiakasohjausryhmässä.

Mielenterveyspalvelujen tuettua asumista järjestetään omana toimintana kahdessa asumisyksikössä. Yhteensä asukaspaikkoja yksiköissä on 39. Kaupunki järjestää myös palveluohjausta niille mielenterveyskuntoutujille, jotka ovat kotiutumassa vahvemmin tuetusta palvelusta omaan kotiin. Ostopalveluna hankitaan tuettua asumista palveluntuottajan järjestämässä asunnossa, johon asiakas tekee vuokrasopimuksen sekä tukena asiakkaan omaan kotiin.

Omaan kotiin annettava tuettu asuminen on jaettu neljään tukitasoon tarjottavan palvelun määrän mukaan: kevyt tuki, perustuki, vahva tuki ja erityistason tuki. Erityistason tuki sisältää lääkehoidon tuen. Aikuisten ja perheiden sosiaalipalvelujen hankinnassa on painotettu kotona asumista turvaavia palveluita ja tuettua asumista. Kotiin vietävää palvelua on sekä ostettuna että omana toimintana. Tuki on tarkoitettu mielenterveyskuntoutujille tai vastaavaa palvelua tarvitseville. Palvelun hankkiminen perustuu aina palvelutarpeen arvioon ja linjaukseen joko asiakasohjausryhmässä tai asumispalveluiden tiimissä. Kotiin vietävää tuen kustannusta ei esitetä tässä raportissa.

Turussa päihdekuntoutujien tuettua asumista omana palveluna järjestetään noin 60:lle asiakkaalle. Lisäksi Liekakadun tukiasuntoyksikössä asuu 28 asiakasta. Asunnot omistaa kaupungin vuokrataloyhtiö, joka vuokraa asunnot asiakkaille. Asiakkaan palveluiden päätyttyä hallitusti hajautetussa tukiasunnossa, ei asiakkaan ”itsenäistyttyään” tarvitse muuttaa pois tukiasunnosta vaan vuokrataloyhtiö tarjoaa tilalle uuden tukiasunnon. Asukasvalinnat tekee sosiaalityön asiakasohjaustiimi asumis- ja päihdepalveluiden yksikössä. Noin 65 % tuetusta asumisesta ostetaan kilpailutetuilta asumispalveluntuottajilta. Ostopalveluna hankitut tukiasunnot ovat pääsääntöisesti välivuokrattuja. Kaikkiin palveluihin hakeudutaan sosiaalityöntekijän tekemän palveluntarpeen arvioin kautta. Osa tuetusta asumisesta tarjotaan asunto ensin – periaatteella.

Mielenterveyskuntoutujille tuettua asumista on omana palveluna kahdessa yksikössä. Töykkälänkatu on 22 paikkainen tuetun asumisyhteisö, jossa toimii kaksi ohjaajaa. Asunnot sijaitsevat isossa vuokrataloyhtiössä, jossa koko talon asukkaiden käytettävissä on järjestön ylläpitämä ”korttelitupa”.

Paavinkatu on 23 paikkainen tukiasuntoyksikkö, jossa toimii kaksi ohjaajaa. Molemmissa yksiköissä järjestetään asukkaille myös yhteisöllistä päivä- ja asukastoimintaa sekä tapahtumia.

Paavinkatu oli aiemmin osana päihdehuollon tuetun asumisen palveluja, mutta yksikkö siirrettiin osaksi mielenterveyskuntoutujien palveluja, jotta Turussa pystyttiin vastaamaan kasvaneeseen palveluntarpeeseen. Valtaosa (85%) mielenterveyskuntoutujien tuetusta asumisesta ostetaan kuitenkin edelleen kilpailutetuilta palveluntuottajilta. Sekä omiin, että ostopalveluihin hakeudutaan psykiatrisen erikoissairaanhoidon läheteellä.

Kotiin vietäviä psykiatrisia palveluita järjestetään psykiatrisen erikoissairaanhoidon intensiivisen kotihoidon yksiköstä työikäisille, ja vanhuspsykiatrian yksiköstä yli 65-vuotiaille. Tehostetun kotihoidon tarkoitus on tukea psykoosipotilaan kotona selviytymistä niin, että sairaalahoidolta välttyään sekä tukea osastolla olevaa potilasta tiiviin tuen avulla kotiutumaan turvallisesti sairaalasta.

Tampereella mielenterveys- ja päihdepalveluissa (MTPP) toimiva Liikkuva psykiatrian työryhmä tarjoaa tehostettua psykiatrista avohoitoa vaikeasti oireileville potilaille, joiden toimintakyky on heikentynyt. Tavoitteena on turvata potilaiden selviytyminen omassa arjessaan ja antaa tukea itsenäiseen elämään sekä ehkäistä sairaalahoidonjaksoja. Liikkuvassa psykiatrisessa työryhmässä hoito toteutetaan kotikäynteinä työpareittain hoitosuunnitelman mukaisesti. Liikkuva psykiatrinen työ-

ryhmä toteuttaa potilaan voinnin kriisiytyessä hoitoyksikköjen potilaille lyhytkestoisia tehostejaksoja, joihin liittyen kotikäyntejä tehdään iltaisin ja viikonloppuisin. Myös psykiatrian muista yksiköistä tehdään tarpeen mukaan kotikäyntejä - etenkin nuorten aikuisten työryhmästä.

MTPP:n psykogeriatrian kotikuntoutuksessa (erikoissairaanhoidon palvelua yli 65 vuotiaille) tavoitteena on tukea, kannustaa ja motivoida potilasta selviytymään arjessa supportiivisten keskusteluiden ja toiminnallisen kuntoutuksen keinoin.

Kotiin annettavan tuen ryhmän Konstin toiminta koostuu kotikatkoista sekä mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden kotona asumisen tuesta. Kotikatkoja toteutetaan ikääntyneille sekä asiakasryhmille, joiden hoitoa ei voida toteuttaa laitososuhteissa. Konstin moniammatillinen tiimi toimii virka-ajan lisäksi iltaisin ja viikonloppuisin. Konstin asiakkuuteen hakeudutaan matalalla kynnyksellä. Palvelu käynnistetään asiakkaan kotiin tehtävällä arviointikäynnillä. Katkaisuhuotojen aloittamisessa konsultoidaan Katkaisuhuotoaseman lääkärinä, joka on VideoVisit-ohjelman välityksellä vuorovaikutuksessa potilaaseen. Kotikäyntien lisäksi työryhmä antaa puhelimitse ohjausta ja neuvontaa sekä tukee asiakkaita osallistumaan kolmannen sektorin toimintaan.

Kotiin annettavan tuetun asumisen palvelua tarjotaan asiakkaille, jotka tarvitsevat tukea, ohjausta ja neuvontaa asumisessa ja arjen hallinnassa tai sosiaaliseen ympäristöön ja hoitoon kiinnittymisessä. Palvelua toteutetaan ostopalveluna. Tampereen kaupungilla on oma tukiasumisen yksikkö, jonka lisäksi tukiasumisen palvelua tarjoaa ostopalvelutuottajat. Tukea tarjotaan asiakkaille itsenäisen asumisen valmiuksien saavuttamiseen tai nykyisen toimintakyvyn ylläpitämiseen.

Päihde- ja mielenterveyspalveluiden tukiasumisen palveluita käytetään myös asunnottomuusohjelman toteuttamiseen. Siirtyminen asumispalveluista omaan asuntoon on vaikeutunut soveltuvien asuntojen tarjonnan vähäisyyden vuoksi.

Oulussa asumispalveluja järjestetään henkilöille, jotka erityisestä syystä tarvitsevat apua tai tukea asumisessa tai asumisensa järjestämisessä. Kotiin annettavat palvelut ovat ensisijaisia suhteessa palveluihin, jotka edellyttävät muuttamista. Kotona asumista voidaan tukea sosiaalihuoltolaissa määritellyillä palveluilla tai muilla asiakkaan tarpeen mukaisilla palveluilla. Asumista tukevat palvelut voivat olla arjen tukea ja ohjausta, hoito- ja hoivapalveluja, tukipalveluja, kuten ateriat-, vaatehuolto, hygienia- ja siivouspalveluja tai näiden yhdistelmiä.

Perinteisesti erityisryhmien asumistarpeita on lähestytty palveluiden tai palvelutuotannon näkökulmasta. Laitosasumisen vähentymisen myötä tämä on kasvattanut tehostetun palveluasumisen määrää. Oulun kaupungin erityisryhmien asuntopoliittisessa ohjelmassa lähtökohta on ”asunto ensin” -periaate: erityisryhmille pyritään järjestämään asunto, jonka yhteydessä on saatavissa erilaisia, kullekin henkilölle tarpeellisia palveluja. Erityisasumisessa pyritään erottamaan palvelut ja asuminen selvästi toisistaan ja samalla erityisryhmille luodaan edellytykset asua normaaliuden periaatteiden mukaisesti mahdollisimman pitkälle kotona.

Mielenterveys- ja päihdeasiakkaat ohjautuvat tehostettuun palveluasumiseen ja palveluasumiseen palveluohjausyksiköstä, joissa asiakkailta on sosiaalityöntekijä vastuutyöntekijänä. Asiakkaat on määritelty erityisen tuen tarpeen asiakkaiksi. Usealla asiakkaalla on sekä mielenterveys- että päihdeongelma. Sen vuoksi mielenterveys- ja päihdeasumispalveluita katsotaan yhtenä kokonaisuutena. Kaupungin omana toimintana järjestetään mielenterveyskuntoutujille kahdessa eri yksikössä lyhytaikaista asumista (Koskivirta ja Färinranta), joissa tavoitteena on asiakkaan asumisen tuen tarpeiden kartoitus, tehostettu palvelutarpeen arviointi. Toiminnassa korostuu asiakkaan kuntoutus. Näillä toiminnoilla sujuvoitetaan psykiatrisesta laitoshoidosta kotiutumista sekä toimitaan myös

”puskurina” sairaalahoitoon joutumisen estämiseksi. Tehostetun palvelutarpeen arviointi on mahdollistanut asiakkaiden siirtymisen omaan asuntoon kotiin suuntautuvien palveluiden turvin.

Asumisarvioyksiköiden asiakkaat tulevat kuntoutusjaksolle pääsääntöisesti suoraan psykiatrian osastohoidosta. Suurin osa (n.70%) asiakkaista ohjautuu ohjaajapalveluiden turvin omaan kotiin. Oulun kaupunki hankkii monituottajamallin mukaisesti suurimman osan pitempi aikaisista mielen-terveys- ja päihdekuntoutujien asumispalveluista kilpailutuksen perusteella useilta yksityisiltä palveluntuottajilta.

Mielenterveys- ja päihdeasiakkaita sosiaalisen kuntoutuksen ohjaajapalveluissa on n. 410. Ohjauksen tavoitteena on ylläpitää ja edistää omassa kodissa asuvan asiakkaan kokonaisvaltaista elämänhallintaa. Ohjauksella tuetaan asiakkaan itsenäisiä, heille mielekkäitä ja myönteisiä elämänvalintoja. Lisäksi sosiaalisena kuntoutuksena toteutuu avustajapalvelu, jolla helpotetaan asiakkaan lähtemistä kodin ulkopuolelle kuten esimerkiksi liikuntapalveluihin ja kauppa-asiointeihin. Palvelurakennemuutoksen myötä asiakkaat asuvat enemmän omissa asunnoissa kerrostaloissa.

Päihdeasiakkaille tuotetaan ensisuoijatyyppistä tilapäistä asumisen palvelua (Kenttätie). Kenttätien toimintamallia on kehitetty edesauttamaan ja tukemaan päihdeasiakkaiden siirtymistä itsenäiseen asumiseen ja normaaliin asuntokantaan. Syksyllä 2019 uutena toimintana aloittanut Päiväkeskus Huili on oululaisille asunnottomille tarkoitettu kohtaamispaikka, jossa saa neuvontaa ja opastusta asioiden hoitamisessa. Huilissa on tarjolla aamupala, lämmin ruoka ja kahvia. Sairaanhoidaja ja sosiaalityöntekijä ovat paikalla viikoittain. Päiväkeskus Huilissa on mahdollisuus pyykinpesuun ja saunomiseen ja sekä osallistua toiminnallisiin ryhmiin. Päiväkeskuksessa voi käydä halutessaan nimettömänä.

6.2 Kotiin vietävien päihde- ja mielenterveyspalvelujen asiakasmäärät ja suoritteet

Kuutoskaupunkien kotiin vietävien palveluiden asiakkaista 76,3 prosenttia oli mielenterveyspalvelujen asiakkaita vuonna 2019 (Taulukko 17.). Kotiin vietävien päihdepalvelujen asiakkaita oli kuutoskaupungeissa yhteensä 3 682 ja kotiin vietävien mielenterveyspalvelujen asiakkaita oli 11 858. Kokonaisasiakasmäärä laski kuutosten tasolla 3,5 prosenttia vuodesta 2018. Asiakasmäärä laski edellisvuodesta Tampereella (-15,6 %), Vantaalla (-4,5 %) ja Helsingissä (-3,3 %) ja nousi Turussa (+11,1 %), Oulussa (+5,1 %) ja Espoossa (+1,6 %).

Taulukko 17. Kotiin vietävien päihde- ja mielenterveyspalvelujen asiakkaat vuonna 2019 ja muutos (%) vuodesta 2018

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
Kotiin vietävien palvelujen asiakkaat yhteensä	7 343	1 878	1 060	1 672	2 729	858	15 540
Kotiin vietävien päihdepalvelujen asiakkaat	1 688	359	368	385	686	196	3 682
Kotikatkaisuhoidon ja kotikuntoutuksen asiakkaat	15	64	140	0	352	-	571
Tuki- ja tuetun asumisen asiakkaat	1673	295	228	385	334	196	3111
Kotiin vietävien mielenterveyspalvelujen asiakkaat	5 655	1 519	692	1 287	2 043	662	11 858
Liikkuvan avohoidon ja psykiatrisen kotihoidon asiakkaat	4 088	1 519	528	952	1 123	..	8 210
Tuki- ja tuetun asumisen asiakkaat	1567	..	164	335	920	662	3648
<i>Kotiin vietävien palvelujen asiakkaat yhteensä (%)</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
<i>Kotiin vietävien päihdepalvelujen asiakkaat</i>	<i>23,0</i>	<i>19,1</i>	<i>34,7</i>	<i>23,0</i>	<i>25,1</i>	<i>22,8</i>	<i>23,7</i>
<i>Kotiin vietävien mielenterveyspalvelujen asiakkaat</i>	<i>77,0</i>	<i>80,9</i>	<i>65,3</i>	<i>77,0</i>	<i>74,9</i>	<i>77,2</i>	<i>76,3</i>
<i>Muutos 2018–2019 (%)</i>							
<i>Kotiin vietävien palvelujen asiakkaat yhteensä</i>	<i>-3,3</i>	<i>1,6</i>	<i>-4,5</i>	<i>11,1</i>	<i>-15,6</i>	<i>5,1</i>	<i>-3,5</i>
<i>Kotiin vietävien päihdepalvelujen asiakkaat</i>	<i>-3,5</i>	<i>-13,5</i>	<i>29,6</i>	<i>-1,5</i>	<i>-12,2</i>	<i>23,3</i>	<i>-2,6</i>
<i>Kotikatkaisuhoidon ja kotikuntoutuksen asiakkaat</i>	<i>-81,5</i>	<i>-42,9</i>	<i>1,4</i>	<i>-100,0</i>	<i>-5,9</i>	<i>-</i>	<i>-25,1</i>
<i>Tuki- ja tuetun asumisen asiakkaat</i>	<i>0,2</i>	<i>-2,6</i>	<i>56,2</i>	<i>15,3</i>	<i>-17,9</i>	<i>23,3</i>	<i>3,1</i>
<i>Kotiin vietävien mielenterveyspalvelujen asiakkaat</i>	<i>-3,3</i>	<i>5,9</i>	<i>-16,2</i>	<i>15,5</i>	<i>-16,6</i>	<i>0,8</i>	<i>-3,8</i>
<i>Liikkuvan avohoidon ja psykiatrisen kotihoidon asiakkaat</i>	<i>-4,9</i>	<i>9,8</i>	<i>-11,0</i>	<i>11,5</i>	<i>-29,5</i>	<i>-</i>	<i>-5,8</i>
<i>Tuki- ja tuetun asumisen asiakkaat</i>	<i>1,2</i>	<i>-</i>	<i>-29,6</i>	<i>28,8</i>	<i>7,1</i>	<i>0,8</i>	<i>1,1</i>

Taulukossa 18. kuvataan päihdepalvelujen tukiasumisen ja tuetun asumisen asiakkaiden ja asumisvuorokausien määrä vuosina 2017–2019. Edelliseen vuoteen verrattuna asiakasmäärä väheni Tampereella ja Espoossa ja lisääntyi Vantaalla, Oulussa, Turussa ja Helsingissä. Asumisvuorokausien määrän kehitys mukailee pääosin asiakasmäärän muutoksia.

Taulukko 18. Päihdepalvelujen tukiasumisen ja tuetun asumisen asiakasmäärät ja asumisvuorokaudet vuosina 2017–2019 sekä muutos (%) vuodesta 2018

	Helsinki	Espoo*	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
Asiakkaat							
2017	1 724	328	229	272	378	132	3 063
2018	1 669	303	146	334	407	159	3 018
2019	1 673	295	228	385	334	196	3 111
Muutos 18-19, %	0,2	-2,7	36,0	13,2	-21,9	18,9	3,0
Asumisvuorokaudet							
2017	505 066	27 781	36 750	68 567	74 847	23 744	736 755
2018	481 502	28 277	35 401	83 670	86 294	25 340	740 484
2019	479 780	120 046	36 350	101 576	76 024	27 474	841 250
Muutos 18-19, %	-0,4	76,4	2,6	17,6	-13,5	7,8	12,0

*Espoo: Vuodesta 2017 alkaen on raportoitu aikuissosiaalityön tuki- ja tuetun asumisen asiakasmäärät. Asumisvuorokausia ei ole kuitenkaan saatu aikuissosiaalityöstä vuosilta 2016–2018, joten vuorokaudet koskevat vain mielenterveys- ja päihdepalvelujen omaa toimintaa.

Mielenterveyspalvelujen tuki- ja tuetun asumisen asiakasmäärät ja asumisvuorokaudet ovat pääasissa kasvaneet kuutoskaupungeissa kolmen viime vuoden aikana (Taulukko 19.). Kuusikon tasolla asiakasmäärä lisääntyi 1,1 prosenttia ja asumisvuorokausien määrä kasvoi 3,9 prosenttia vuoteen 2018 nähden. Asiakkaiden ja vuorokausien määrä laski ainoastaan Espoossa ja Vantaalla ja kasvoi muissa kaupungeissa verrattuna vuoden takaiseen. Vuosina 2017–2019 mielenterveyspalvelujen tuki- ja tuetun asumisen kasvu on ollut nopeinta Turussa.

Taulukko 19. Mielenterveyspalvelujen tukiasumisen ja tuetun asumisen asiakasmäärät ja asumisvuorokaudet vuosina 2017–2019 sekä muutos (%) vuodesta 2018

	Helsinki	Espoo	Vantaa*	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
Asiakkaat							
2017	1 528	46	228	182	807	531	3 322
2018	1 549	50	233	260	859	657	3 608
2019	1 567	.	164	335	920	662	3 648
Muutos 18-19, %	1,1	-100,0	-42,1	22,4	6,6	0,8	1,1
Asumisvuorokaudet							
2017	510 215	16 331	52 463	50 620	180 782	124 086	934 497
2018	529 784	16 536	54 885	66 572	230 182	170 223	1 068 182
2019	539 925	4 230	54 205	90 431	238 094	184 488	1 111 373
Muutos 18-19, %	1,9	-87,7	-1,3	26,4	3,3	7,7	3,9

*Vantaan vuoden 2019 asiakasmäärä on poikkileikkaustieto poiketen muista vuosista. Vuoden 2019 osalta ei ole saatavissa asiakas kertaalleen tietoa johtuen ostopalvelujen käsiseurannasta.

6.3 Kotiin vietävien päihde- ja mielenterveyspalvelujen kustannukset

Kotiin vietävien päihde- ja mielenterveyspalvelujen kustannukset olivat 56,9 miljoonaa euroa vuonna 2019 (Taulukko 20.). Kustannukset nousivat 0,5 prosenttia vuodesta 2018. Kustannukset nousivat edellisvuodesta Turussa, Oulussa ja Helsingissä ja laskivat muissa kaupungeissa. Kuusikon tasolla 46,7 prosenttia kotiin vietävien palvelujen kustannuksista muodostui päihdepalvelujen järjestämisestä ja 53,3 prosenttia mielenterveyspalvelujen järjestämisestä.

Kotiin vietävien päihdepalvelujen kustannukset olivat 26,5 miljoonaa euroa kuutoskaupungeissa vuonna 2019, mikä oli 7,8 prosenttia enemmän kuin deflatoidut kustannukset vuonna 2018. Kustannukset nousivat muissa kaupungeissa paitsi Tampereella. Kotiin vietävien mielenterveyspalvelujen kustannukset olivat kaikkiaan 30,4 miljoonaa euroa kuutoskaupungeissa vuonna 2019, mikä oli 1,8 prosenttia vähemmän kuin deflatoidut kustannukset vuonna 2018. Kustannukset laskivat Tampereella, Espoossa ja Vantaalla ja nousivat muissa kaupungeissa.

Taulukko 20. Kotiin vietävien päihde- ja mielenterveyspalvelujen kustannukset vuonna 2019 ja deflatoitu muutos (%) vuodesta 2018

	Helsinki	Espoo	Vantaa*	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
Kotiin vietävien palvelujen kokonaiskustannukset (€)	27 331 692	8 257 959	4 196 830	6 212 803	7 756 352	3 151 799	56 907 435
Päihdepalvelujen kustannukset	16 430 218	3 203 142	1 790 623	2 167 026	2 426 621	534 223	26 551 853
Kotikatkaisuhoidon ja kotikuntoutuksen kustannukset	4 705	148 138	..	..	420 751	..	573 594
Tuki- ja tuetun asumisen kustannukset	16 425 513	3 055 004	1 790 623	2 167 026	2 005 870	534 223	25 978 260
Mielenterveyspalvelujen kustannukset	10 901 474	5 054 817	2 406 206	4 045 777	5 329 731	2 617 576	30 355 582
Liikkuvan avohoidon ja psykiatrisen kotihoidon kustannukset	328 338	4 195 248	634 950	2 055 060	1 255 508	..	7 213 596
Tuki- ja tuetun asumisen kustannukset	6 359 647	141 395	1 771 256	1 990 717	4 074 223	2 617 576	16 954 815
<i>Kotiin vietävien palvelujen kokonaiskustannukset (%)</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
<i>Päihdepalvelujen kustannukset</i>	<i>60,1</i>	<i>38,8</i>	<i>42,7</i>	<i>34,9</i>	<i>31,3</i>	<i>16,9</i>	<i>46,7</i>
<i>Mielenterveyspalvelujen kustannukset</i>	<i>39,9</i>	<i>61,2</i>	<i>57,3</i>	<i>65,1</i>	<i>68,7</i>	<i>83,1</i>	<i>53,3</i>
Muutos 2018–2019 (%)							
<i>Kotiin vietävien palvelujen kokonaiskustannukset</i>	<i>0,3</i>	<i>-1,8</i>	<i>-2,2</i>	<i>20,7</i>	<i>-11,3</i>	<i>5,3</i>	<i>0,1</i>
<i>Päihdepalvelujen kustannukset</i>	<i>1,7</i>	<i>34,5</i>	<i>25,0</i>	<i>23,7</i>	<i>-3,6</i>	<i>36,6</i>	<i>7,8</i>
<i>Kotikatkaisuhoidon ja kotikuntoutuksen kustannukset</i>	<i>-92,9</i>	<i>41,1</i>	<i>..</i>	<i>..</i>	<i>-3,2</i>	<i>..</i>	<i>-17,3</i>
<i>Tuki- ja tuetun asumisen kustannukset</i>	<i>2,1</i>	<i>34,2</i>	<i>25,0</i>	<i>30,2</i>	<i>-3,7</i>	<i>36,6</i>	<i>8,5</i>
<i>Mielenterveyspalvelujen kustannukset</i>	<i>4,0</i>	<i>-13,4</i>	<i>-12,8</i>	<i>23,4</i>	<i>-11,6</i>	<i>3,3</i>	<i>-1,8</i>
<i>Liikkuvan avohoidon ja psykiatrisen kotihoidon kustannukset</i>	<i>-23,8</i>	<i>-16,7</i>	<i>-13,5</i>	<i>5,2</i>	<i>..</i>	<i>..</i>	<i>-11,6</i>
<i>Tuki- ja tuetun asumisen kustannukset</i>	<i>9,2</i>	<i>-43,2</i>	<i>-12,6</i>	<i>50,2</i>	<i>-4,0</i>	<i>3,3</i>	<i>4,7</i>

*Vantaalla kotikatkaistu- ja kuntoutus siirtyneet omaksi toiminnaksi, kustannukset raportoitu A-klinikan kustannuksissa avopalvelujen yhteydessä.

Taulukossa 21. on kuvattu päihde- ja mielenterveyspalvelujen tukiasumisen ja tuetun asumisen kustannukset suhteutettuna asumisvuorokausiin sekä asumisvuorokaudet suhteutettuna asiakasmäärään. Vuorokautta kohden jaetut kustannukset tuki- ja tuetussa asumisessa olivat päihdepalveluissa keskimäärin 31 euroa ja mielenterveyspalveluissa keskimäärin 16 euroa vuonna 2019. Päihdepalveluissa laskennalliset vuorokausihinnat vaihtelivat Oulun 19 euron ja Vantaan 43 euron välillä. Mielenterveyspalvelujen osalta asumisvuorokausiin suhteutetut kustannukset vaihtelivat Helsingin 12 eurosta Vantaan 54 euroon. Laskennallinen asumisjakson pituus päihdepalvelujen tuki- ja tuetussa asumisessa oli kuutosten tasolla 273 vuorokautta ja mielenterveyspalvelujen tuki- ja tuetussa asumisessa 302 vuorokautta vuonna 2019.

Taulukko 21. Mielenterveys- ja päihdepalvelujen tukiasumisen ja tuetun asumisen kustannukset vuorokautta kohden ja deflatoitu muutos (%) vuodesta 2018 sekä asumisvuorokaudet asiakasta kohden ja muutos (%) vuodesta 2018

	Muutos 18-19 %		Muutos 18-19 %		Muutos 18-19 %		Muutos 18-19 %		Muutos 18-19 %		Muutos 18-19 %		Muutos 18-19 %	
	Helsinki	Espoo*	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko							
Kustannukset vuorokautta kohti														
Päihdepalvelujen tuki- ja tuettu asuminen	34	0,2	..	49	19,0	21	4,8	26	6,8	19	23,2	31	-4,5	
Mielenterveyspalvelujen tuki- ja tuettu asuminen	12	7,2	33	117,0	33	-13,5	22	8,1	17	-9,3	14	-6,8	15	-1,7
Asumisvuorokausia asiakasta kohti														
Päihdepalvelujen tuki- ja tuettu asuminen	287	-0,6	407	336,0	159	-34,2	264	5,3	228	7,4	140	-12,0	270	10,2
Mielenterveyspalvelujen tuki- ja tuettu asuminen	345	0,7	..	331	40,3	270	5,4	259	-3,4	279	7,6	305	2,9	

* Vuosien 2018 ja 2019 tiedot eivät ole vertailukelpoisia

7 TYÖ- JA PÄIVÄTOIMINTA

Työ- ja päivätoiminta on toimintakykyä ylläpitävää toimintaa, jonka tarkoituksena ei ole asiakkaan kuntoutuminen avoimille työmarkkinoille. Tässä yhteydessä raportoidaan muun muassa mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden työtoiminta, mielenterveysasiakkaiden päivätoiminta sekä päihdeasiakkaiden päiväkeskuspalvelut, mikäli palvelusta on tehty päätös. Anonymisti tapahtuva päiväkeskuspalvelu raportoidaan kohdassa päiväkeskustoiminta. Tiedot on kerätty erikseen työtoiminnasta ja päivätoiminnasta.

7.1 Työ- ja päivätoiminnan järjestäminen

Helsingissä päihdehuollon päivätoiminta järjestetään omana toimintana. Lisäksi psykiatria- ja päihdepalvelut ostaa mielenterveysasiakkaiden päivä- ja työkeskustoimintaa. Määritelmän mukaisesta ns. päätökseen perustuvasta työ- ja päivätoiminnasta ei ole tietoja saatavilla.

Espoo järjestää päivätoimintaa mielenterveys- ja päihdeasiakkaille yhteistyössä järjestöjen kanssa. Päivätoimintaa ei ole kilpailutettu; sitä järjestävät järjestöt ovat saaneet kaupungilta avustuksia toiminnan tuottamiseen. Tämän lisäksi Espoo ostaa mielenterveysasiakkaille yksilöllisen palvelutarpeen perusteella maksusitoumuksin päivä- ja työtoimintaa. Työtoiminta ei ole luonteeltaan avoimille työmarkkinoille kuntouttavaa.

Vantaalla työ- ja päivätoimintaa järjestetään omana toimintana Koisojen työpajalla ja hankitaan ostopalveluna sopimuskumppaneilta sekä suorahankintoina, asiakkaan palvelutarpeen perusteella. Koisojen työpajalle ohjaututaan asumisyksiköistä sosiaaliohjaajan välityksellä. Päivätoiminta on lähtökohtaisesti suunnitelmallista ja mielekäs tekeminen suunnitellaan yhteistyössä asiakkaan kanssa. Koisojen työpajalla vahvistetaan sosiaalista osallisuutta ja arvostetaan jokaisen henkilökohtaisia vahvuuksia. Työpajalla on mahdollista osallistua mm. korjaus, entisöinti ja pienimuotoisiin rakennustöihin ohjattuna, lisäksi tarjolla on erilaisia pihatöitä sekä matonkudontaa.

Perinteisesti ostopalveluna hankittavassa työtoiminnassa on ollut tarjolla suorittavia tehtäviä (mm. pakkaustyö) sekä toiminnallisia tehtäviä, esimerkiksi kahvila- ja keittiötehtäviä. Päivätoiminta on erilaista ryhmätoimintaa sisältäen mm. keskusteluja, liikuntaa, yhdessä tekemistä taikka retkiä. Uuden hankinnan puitesopimukset alkoivat 1.7.2019. Uudessa hankinnassa etsittiin erityisesti uusia ja innovatiivisia ratkaisuja perinteisen päivä- ja työtoiminnan rinnalle. Lisäksi vahvistettiin nuorille suunnattua valmentavaa toimintaa. Jokaisen palveluntuottajan tuli nimetä toimintainnovaattori, jonka tehtävänä on luoda uusia toimintatapoja asiakkaiden kanssa. Asiakkaille halutaan palveluita, jotka on helppo räätälöidä heidän mielenkiintojensa mukaan kuntoutumista ja omaa toimintakykyä vahvistaen. Kuntouttavaa ja osallisuutta vahvistavaa työtettä painotetaan. Samalla halutaan säilyttää palvelut, jotka ylläpitävät mielekästä päivärutmiä. Palveluihin ohjaututaan palvelutarpeen arvioinnin perusteella ja päätös palvelun myöntämisestä tehdään asiakasohjausryhmässä tai mielenterveyskuntoutujien tiimissä. Kustannuksia ja asiakasmääriä ei voida vuonna 2019 luotettavasti toimittaa.

Turussa asumis- ja päihdepalveluiden sosiaalityön yksikkö ostaa yksilöllisen palvelutarpeen arvioon perusteella työtoimintaa mielenterveyskuntoutujien asumispalveluissa asuville asiakkaille. Hankintaa ei ole erikseen kilpailutettu, koska asiakasmäärä on vähäinen. Työtoimintaa ostetaan lähinnä valtion mielisairaaloista kotiutetuille asumispalveluasiakkaille. Erilaisten järjestöjen kautta on saatavilla päivätoimintaa arjen ja kädentaitojen sekä sosiaalisen osallisuuden vahvistamiseksi, mutta näistä ei tilastotietoa ole saatavilla. Myös asumispalveluihin sisältyy pienimuotoista työtoimintaa, josta maksetaan ahkeruusrahaa.

Tampere järjestää työ- ja päivätoimintaa työikäisille päihde- ja mielenterveyskuntoutujille sosiaalihuoltolain 17 §:n mukaisena sosiaalisena kuntoutuksena. Sosiaalisen kuntoutuksen palvelua toteuttaa viisi kilpailutuksen kautta valittua palveluntuottajaa. Toiminnan sisältönä on työpajatyypinen toiminta ja päivätoimintana esim. ryhmätoimintaa. Sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaat ovat pääosin joko pysyvällä tai määräaikaisella työkyvyttömyyseläkkeellä. Palvelun tavoite määräytyy asiakkaan tilanteen ja tarpeen mukaan, ja palveluntuottaja tukee asiakasta tavoitteen mukaisesti. Aikuissosiaalityön alaisen Osku-tiimin sosiaalityöntekijät tekevät päätökset palvelusta. Palveluun ohjautuu eniten asiakkaita mielenterveyspalveluista.

Oulussa työtoimintaa järjestetään mielenterveys- ja päihdekuntoutujille Kipinän ja Tsempin toimintakeskuksissa sekä kierrätyskeskuksessa. Lisäksi työtoimintaa järjestetään klubitalo Pölkässä. Mielenterveyskuntoutujille päätöksen päivä- ja työtoiminnasta tekee palveluohjausyksikkö ja päihdeasiakkaille hyvinvointikeskusten aikuis- ja perhesosiaalityön sosiaalityöntekijä.

Työtoiminta tarjoaa asiakkaalle päivittäisen sosiaalisen ympäristön. Toiminta voi olla esimerkiksi alihankinta-, siivous-, kädentaito-, pyykinhuolto-, puu-, logistiikka-, postinlajittelu- tai lounaskahvilatyöhön liittyviä tehtäviä. Osa työtoiminnasta toteutuu liikkuvana työtoimintana Kipinä-talon ulkopuolella.

Palvelu tukee aikuisen asiakkaan hyvinvointia ja osallisuuden kokemusta. Asiakkaat saavat ohjausta ja kuntoutusta jokapäiväisissä toimissaan sekä rakennetta päiväohjelmaansa. Asiakkaille tarjotaan erilaisia työn luontaisen toiminnan mahdollisuuksia asiakkaiden omat mielipiteet ja kyvyt huomioiden. Tavoitteena on osallisuuden ja elämänhallinnan vahvistaminen, kuntoutumisen ja toimintakyvyn tukeminen, sosiaalisten taitojen kehittäminen, työ- ja opiskeluvalmiuksien lisääminen, työ- ja toimintakyvyn selvittäminen, osaamisen vahvistaminen ja työllistymisen tukeminen

Palvelun tavoitteena on parantaa asiakkaiden valmiuksia sijoittua avoimille työmarkkinoille, koulutukseen ja tuetun työllistymisen palveluihin. Myös pitkäaikaisille mielenterveys- ja kehitysvammaasiakkaille tarjoutuu mahdollisuus entistä ammatillisempaan toimintaan. Työaikoja voidaan jaksottaa asiakkaan tarpeen ja voimien mukaan. Asiakkaat saavat korvauksen tekemästään työstä joko työvoimapoliittisin perustein, kuntien eläkevakuutuksen tai/ja kaupungin kustantamana. Mielenterveyskuntoutajat ja kehitysvammaiset työtoiminnan asiakkaat voivat saada työkyvyttömyys- ja työeläkettä. Lisäksi huoltosuhteisesta työtoiminnasta voidaan maksaa työosuusrahaa, joka määräytyy lautakunnan ohjeiden mukaisesti.

Muita työtoiminnan muotoja ovat: työkokeilu, kuntouttava työtoiminta, työ- ja toimintakyvyn selvitykset, ryhmämuotoinen kerhotoiminta sekä tuettu työtoiminta.

7.2 Työ- ja päivätoiminnan asiakkaat, suoritteet ja kustannukset

Vaikka työ- ja päivätoimintaa järjestetään kaikissa kuutoskaupungeissa, eivät kaikki kuitenkaan pysty erittelemään tilastoinnissaan kyseisten palveluiden kustannuksia, suoritteita ja asiakkaita muusta toiminnasta. Raportoidut työ- ja päivätoiminnan asiakasmäärät, käyttöpäivät ja kustannukset esitetään taulukossa 22.

Taulukko 22. Työ- ja päivätoiminnan asiakasmäärä, käyttöpäivät ja kustannukset vuonna 2019

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
Asiakkaat yhteensä	.	81	0	5	463	226	775
<i>josta työtoiminta (%)</i>	<i>.</i>	<i>100,0</i>	<i>..</i>	<i>100,0</i>	<i>..</i>	<i>100,0</i>	<i>..</i>
<i>josta päivätoiminta (%)</i>	<i>.</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>100,0</i>	<i>-</i>	<i>..</i>
Käyttöpäivät yhteensä	.	..	0	500	28 963	9 495	38 958
<i>josta työtoiminta (%)</i>	<i>.</i>	<i>..</i>	<i>..</i>	<i>100,0</i>	<i>..</i>	<i>100,0</i>	<i>..</i>
<i>josta päivätoiminta (%)</i>	<i>.</i>	<i>..</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>100,0</i>	<i>..</i>	<i>..</i>
Kokonaiskustannukset (€)	.	285 517	..	22 701	775 317	930 375	2 013 910
<i>josta työtoiminta (%)</i>	<i>.</i>	<i>100,0</i>	<i>..</i>	<i>100,0</i>	<i>..</i>	<i>100,0</i>	<i>..</i>
<i>josta päivätoiminta (%)</i>	<i>.</i>	<i>..</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>100,0</i>	<i>-</i>	<i>..</i>

8 ASUMISPALVELUT

Asumispalvelu järjestetään sosiaalihuoltolain (SHL 1301/2014, §21) ja Helsingissä sekä Turussa osittain päihdehuoltolain (PHL 41/1986) mukaan tehostettuna palveluasumisena, palveluasumisena tai tuettuna asumisena. Asunto ensin -periaatteen myötä on syntynyt uudenlaisia asunnottomille tarkoitettuja asumispalveluja, joista osa on tuettua asumista asumisyksiköissä ja osa tukiasumista hajasijoitetuissa asunnoissa tai soluissa. Tukiasumisen palvelua voidaan myöntää myös omaan kotiin. Periaatteena on se, että asumispalveluiden piiriin pääseminen ei edellytä asiakkaalta raittiutta, vaan kuntoutus alkaa vasta asunnon saannin jälkeen. Asiakkaan oikeudet ja asema määräytyvät sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) mukaan. Kunnalla on velvollisuus järjestää myös mielenterveysongelmaisten tarvitsemat asumispalvelut. Niitä voivat olla palveluasuminen, tehostettu palveluasuminen ja kevyempi tuettu asuminen.

Asiakkaan omaan kotiin vietävät palvelut ovat ensisijaisia suhteessa niihin palveluihin, jotka edellyttävät asukkaan muuttamista. Asumispalvelujen sisältöä kuvataan tarkemmin tiedonkeruun määritelmässä (Liite 1). Tässä luvussa tarkasteluihin asumispalveluihin sisältyvät palveluasuminen ja tehostettu palveluasuminen. Tuettu ja tukiasuminen raportoidaan luvussa 5. kotiin vietävien palvelujen yhteydessä.

8.1 Asumispalvelujen järjestäminen

Helsingissä psykiatria- ja päihdepalvelut järjestää mielenterveysasiakkaiden, päihdehuollon ja asunnottomien asumispalveluja. Asumispalveluihin hakeudutaan SAS – arvion kautta. Psykiatria- ja päihdepalvelut vastaa myös asunnottomien arviointi- ja sijoitustyöstä sekä asumispalveluihin liittyvästä lähi- ja sosiaalityöstä. Omassa toiminnassa on myös psykiatrian asumiskuntoutusta ja perhehoitoa. Psykiatrian perhehoitoon ei sijoiteta enää uusia asukkaita.

Palveluasumista järjestetään ostopalveluna asunnottomille ja mielenterveysasiakkaille. Mielenterveysasiakkaiden tehostettua palveluasumista järjestetään omana toimintana, Niemikotisäätiön järjestämänä ja ostopalveluna. Päihdehuollon asumispalveluja järjestetään omana toimintana ja ostopalveluna. Asunnottomien tilapäistä asumista (asumispäivystys ja tilapäinen asuminen) järjestetään omana toimintana Hietaniemenkadun palvelukeskuksessa. Yöpyjille tarjotaan myös mm. terveydenhuollon ja sosiaalityön palveluja

Espoo järjestää mielenterveys- ja/tai päihdeasiakkaille sosiaalihuoltolain mukaisia asumispalveluja, joita ovat tilapäinen majoitus, tuettu asuminen, palveluasuminen ja tehostettu palveluasuminen. Päätökset asukasvalinnoista tehdään mielenterveys- ja päihdepalvelujen asiakasohjauksessa keskitetysti. Asumispalvelut on kilpailutettu ja uudet sopimukset ovat astuneet voimaan vuonna 2020. Tarkoitus on järjestää palvelut mahdollisimman monelle asiakkaalle Espoon alueelta, mutta palveluja ostetaan myös muissa kunnissa sijaitsevista yksiköistä. Asunnottomien päihteitä käyttävien tilapäismajoitus järjestetään omana toimintana Olarinluoman vastaanottokodissa. Suurin osa, lähes 80 prosenttia, asumispalveluista järjestetään ostopalveluna.

Vantaalla päihdekuntoutujien omana toimintana tuotetut asumispalvelut ovat suurelta osin palveluasumistyyppistä päivittäin tai ympärivuorokautisesti tuettua määräaikaista asumista, josta kuntoutumisen myötä siirrytään itsenäisempään asumiseen. Tästä erotuksena vuonna 2013 rakennettu Pähkinärinteen asumispalveluyksikkö, joka on suunnattu sekä päihde- että mielenterveyskuntoutujille ja jossa asuminen on tarvittaessa pysyvää. Ostopalveluina hankitaan tuettua asumista sekä vahvasti tuettua palveluasumista. Ostopalvelujen osuus oli vuonna 2018 noin 25 prosenttia.

Päihdekuntoutujien tilapäinen asuminen ja kriisiasuminen järjestetään Koisorannan palvelukeskuksessa, jossa on 22 asiakaspaikkaa asumispäivystyksessä. Asumispäivystykseen ei tarvitse lähetettä, asiakaspaikat täytetään tulojärjestyksessä. Asumispäivystyksestä asiakkaat siirtyvät matalalla kynnyksellä yleensä Arvi-yhteisöön, joka on 11-paikkainen arviointi- ja selvittely-yksikkö, tai muuhun palvelutarpeensa mukaiseen palveluun, joka voi olla joko omaa tai ostopalvelua. Pieni osa asiakkaista onnistuu järjestämään asumisensa itse.

Mielenterveyskuntoutujien palveluasuminen ja tehostettu palveluasuminen hankitaan sopimus- kumppaneilta tai erillisostoina. Vuonna 2018 tehtiin uusi kilpailutus, jossa uudeksi tuotteeksi lisättiin Tehostettu palveluasuminen päihdettä käyttäville. Palvelun hankkiminen johtui asiakkaiden tarpeista, nykyiset palvelut eivät olleet riittäviä. Asiakkaat kiersivät palvelusta toiseen, heillä oli sairaala- ja asunnottomuusjaksoja. Kilpailutus uusittiin keväällä, jolloin aluetta, jolta palvelua voi tarjota, laajennettiin aiemmasta naapurikuntamäärittelystä. Päihdeasiakkaiden näkökulmasta hankinnassa on huomioitu sekä päihdetön että asunto ensin tyyppinen asuminen, joista jälkimmäinen raportoidaan aikuissosiaalityön Kuusikon raportissa.

Mielenterveyskuntoutujat, jotka tarvitsevat vahvaa ja pidempiaikaista tukea asumiseensa, tulevat asumispalveluiden asiakkaiksi. Vantaan kaupungin aikuisten ja perheiden sosiaalipalvelut ostavat mielenterveyskuntoutujille asumispalveluita pääosin yksityisiltä palveluntuottajilta. Valtaosa asiakkailla ostettavista palveluista hankitaan keskitetysti asumispalvelujen toimintayksiköstä. Ostopalveluna hankitaan tehostettua palveluasumista ja palveluasumista. Palvelutarpeen arvioinnin tukena käytetään lyhytaikaista arvioivaa asumista, jota ostetaan palveluasumista tuottavilta sopimus- kumppaneilta. Näin asiakkaalle löydetään hänelle sopivin tukimuoto. Aikuisten ja perheiden sosiaalipalvelujen asumispalveluiden hankinnassa on painotettu kotona asumista turvaavia palveluita, kuntouttavaa työtettä kaikissa palveluissa. Omaan kotiin vietävää tukea ostetaan kaikista aikuisten ja perheiden sosiaalipalveluista.

Turussa päihdehuollon asumispalveluista noin puolet tuotetaan kaupungin omana toimintana. Orikedon palvelukeskus aloitti toiminnan elokuussa 2015 yhdistäen kaksi lopetettavaa yksikköä yhdeksi palveluasumisen (51 paikkaa) ja tehostetun palveluasumisen (20 paikkaa) yksiköksi. Sil- lankorvan ensisuojan 32 paikasta puolet on tilastoitu palveluasumiseen vuoden 2018 loppuun, mutta vuoden 2019 alusta koko toiminta on tilastoitu tilapäisasumiseksi.

Kaikki mielenterveysasiakkaiden asumispalvelut ostetaan kilpailutetuilta palveluntuottajilta. Asu- mispalvelupäätökset tehdään keskitetysti asumis- ja päihdepalveluiden sosiaalityön yksikössä, jossa sosiaalityöntekijä ja sosiaaliohjaaja vastaavat asumispalveluhakemusten käsittelystä ja asu- mispaikan valinnasta. Turun psykiatria tekee tiivistä verkostoyhteistyötä asumis- ja päihdepalve- luiden sosiaalityön yksikön kanssa silloin, kun asiakkaalle hankitaan asumispalvelua.

Tampereella mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumispalveluissa on tarjolla palvelu - ja tehos- tettua palveluasumista sekä tehostettua palveluasumista erityishoivaa tarvitseville. Palvelut järjes- tetään pääsääntöisesti ostopalveluna. Kaupunki järjestää asumispäivystyksen sekä tuottaa palvelu- asumista. Ostopalveluiden vaikuttavuusperusteinen hankinta otettiin käyttöön keväällä 2019. Han-

kinta sisältää palveluasumisen lisäksi uutena palveluna päiväkäynnit asumispalveluyksikköön. Hankinnassa painotetaan nuorille suunnattujen asumispalveluiden kehittämistä sopimuskaudella. Asiakkaiden osallisuutta vahvistamalla pyritään asiakaslähtöiseen kuntoutumiseen.

Oulussa mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumispalvelut järjestetään sosiaalihuoltolain (SHL 1301/2014) mukaisina palveluina monituottajamallin mukaisesti. Asiakkaita ohjautuu asumisen- ja sosiaalisen kuntoutuksen ohjaajapalveluihin hyvinvointikeskusten aikuissosiaalityön, mielenterveys-, päihde-, lasten- ja nuorten- tai perhepalveluiden toimesta. Perheille tarjotaan avopalveluna päihdeperhekuntoutusta yhteistyössä eri toimijoiden kanssa sekä kotipalvelu- ja perhetyötä. Kotipalvelu on maksutonta kahden viikon ajalla vuosittain ja kotipalvelua saa mm. vanhemman kokemaan uupumukseen.

Asumispalveluja järjestetään henkilöille, jotka erityisestä syystä tarvitsevat apua tai tukea asumisessa tai asumisensa järjestämisessä. Kotiin annettavat palvelut ovat ensisijaisia suhteessa palveluihin, jotka edellyttävät muuttamista. Kotona asumista voidaan tukea sosiaalihuoltolaissa määritellyillä palveluilla tai muilla asiakkaan tarpeen mukaisilla palveluilla. Asumista tukevat palvelut voivat olla arjen tukea ja ohjausta, hoito- ja hoivapalveluja, tukipalveluja, kuten ateriat-, vaatehuolto, hygienia- ja siivouspalveluja tai näiden yhdistelmiä.

Perinteisesti erityisryhmien asumistarpeita on lähestytty palveluiden tai palvelutuotannon näkökulmasta. Laitosasumisen vähentymisen myötä tämä on kasvattanut tehostetun palveluasumisen määrää. Oulun kaupungin erityisryhmien asuntopoliittisessa ohjelmassa lähtökohta on ”asunto ensin” -periaate: erityisryhmille pyritään järjestämään asunto, jonka yhteydessä on saatavissa erilaisia, kullekin henkilölle tarpeellisia palveluja. Erityisasumisessa pyritään erottamaan palvelut ja asumisen selvästi toisistaan ja samalla erityisryhmille luodaan edellytykset asua normaaliuden periaatteiden mukaisesti mahdollisimman pitkälle kotona.

Mielenterveys- ja päihdeasiakkaat ohjautuvat tehostettuun palveluasumiseen ja palveluasumiseen palveluohjausyksiköstä, joissa asiakkailta on sosiaalityöntekijä vastuutyöntekijänä. Asiakkaat on määriteltävä erityisen tuen tarpeen asiakkaiksi. Usealla asiakkaalla on sekä mielenterveys- että päihdeongelma. Sen vuoksi mielenterveys- ja päihdeasumispalveluita katsotaan yhtenä kokonaisuutena. Kaupungin omana toimintana järjestetään mielenterveyskuntoutujille kahdessa eri yksikössä lyhytaikaista asumista (Koskivirta ja Färinranta), joissa tavoitteena on asiakkaan asumisen tuen tarpeiden kartoitus, tehostettu palvelutarpeen arviointi. Toiminnassa korostuu asiakkaan kuntoutus. Näillä toiminnoilla sujuvoitetaan psykiatrisesta laitoshoidosta kotiutumista sekä toimitaan myös ”puskurina” sairaalahoitoon joutumisen estämiseksi. Tehostetun palvelutarpeen arviointi on mahdollistanut asiakkaiden siirtymisen omaan asuntoon kotiin suuntautuvien palveluiden turvin.

Asumisarvioyksiköiden asiakkaat tulevat kuntoutusjaksolle pääsääntöisesti suoraan psykiatrian osastohoidosta. Suurin osa (n.70%) asiakkaista ohjautuu ohjaajapalveluiden turvin omaan kotiin. Oulun kaupunki hankkii monituottajamallin mukaisesti suurimman osan pitempi aikaisista mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumispalveluista kilpailutuksen perusteella useilta yksityisiltä palveluntuottajilta.

Mielenterveys- ja päihdeasiakkaita sosiaalisen kuntoutuksen ohjaajapalveluissa on n. 410. Ohjauksen tavoitteena on ylläpitää ja edistää omassa kodissa asuvan asiakkaan kokonaisvaltaista elämänhallintaa. Ohjauksella tuetaan asiakkaan itsenäisiä, heille mielekkäitä ja myönteisiä elämänvalintoja. Lisäksi sosiaalisena kuntoutuksena toteutuu avustajapalvelu, jolla helpotetaan asiakkaan lähtemistä kodin ulkopuolelle kuten esimerkiksi liikuntapalveluihin ja kauppa-asiointeihin. Palvelurakennemuutoksen myötä asiakkaat asuvat enemmän omissa asunnoissa kerrostaloissa.

Päihdeasiakkaille tuotetaan ensisuojatyyppistä tilapäistä asumisen palvelua (Kenttätie). Kenttätien toimintamallia on kehitetty edesauttamaan ja tukemaan päihdeasiakkaiden siirtymistä itsenäiseen asumiseen ja normaaliin asuntokantaan. Syksyllä 2019 uutena toimintana aloittanut Päiväkeskus Huili on oululaisille asunnottomille tarkoitettu kohtaamispaikka, jossa saa neuvontaa ja opastusta asioiden hoitamisessa. Huilissa on tarjolla aamupala, lämmin ruoka ja kahvia. Sairaanhoidaja ja sosiaalityöntekijä ovat paikalla viikoittain. Päiväkeskus Huilissa on mahdollisuus pyykinpesuun ja saunomiseen ja sekä osallistua toiminnallisiin ryhmiin. Päiväkeskuksessa voi käydä halutessaan nimettömänä.

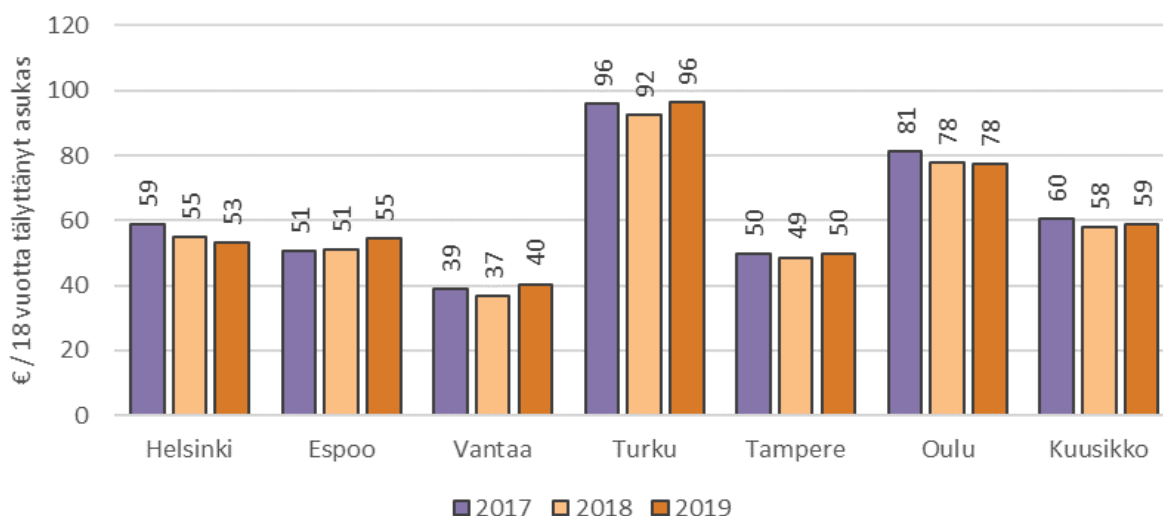
8.2 Asumispalvelujen asiakasmäärä, suoritteet ja kustannukset

Päihde- ja mielenterveyspalvelujen asumispalvelujen kokonaiskustannukset olivat kuutoskaupungeissa 86,9 miljoonaa euroa vuonna 2019, mikä oli 2,8 prosenttia enemmän kuin deflatoidut kustannukset edellisvuonna (Taulukko 23.). Asumispalvelujen kokonaiskustannukset kasvoivat vuoden takaisesta Vantaalla (+13,4 %), Espoossa (+9,4 %), Turussa (+5,1 %), Tampereella (+3,7 %) ja Oulussa (+1,1 %) ja laskivat ainoastaan Helsingissä (-2,7 %).

Taulukko 23. Päihde- ja mielenterveyspalvelujen asumispalvelujen kokonaiskustannukset (milj. €) vuosina 2017-2019 sekä deflatoitu muutos (%) vuodesta 2018

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
2017	31,4	10,9	6,8	15,4	9,7	12,8	87,0
2018	29,7	11,2	6,6	15,0	9,6	12,4	84,5
2019	28,9	12,2	7,5	15,8	10,0	12,5	86,9
Muutos milj. €, 2018–2019	-0,8	1,1	0,9	0,8	0,4	0,1	2,4
Muutos %, 2018–2019	-2,7	9,4	13,4	5,1	3,7	1,1	2,8

Kuviossa 17. on kuvattu päihde- ja mielenterveyspalvelujen asumispalvelujen kustannusten kehitystä suhteessa täysi-ikäiseen väestöön vuosina 2017–2019. Asumispalvelujen järjestäminen maksoi keskimäärin 54 euroa kuutoskaupungin 18 vuotta täyttäneestä asukasta kohden vuonna 2019. Asukaskohtaiset kustannukset vaihtelivat Vantaan 40 euron ja Turun 96 euron välillä vuonna 2019. Asukaskohtaiset kustannukset nousivat Espoossa, säilyivät samalla tasolla Turussa ja Tampereella ja laskivat muissa kuutoskaupungeissa verrattuna vuoteen 2017.

Kuvio 17. Päihde- ja mielenterveyspalvelujen asumispalvelujen deflatoidut kustannukset 18 vuotta täyttäneestä asukasta kohden vuosina 2017–2019

8.2.1 Päihdehuollon asumispalvelut

Päihdehuollon asumispalveluissa on tavoitteena luoda kokonaisuus, jossa eri vaiheissa oleville asiakkaille pystytään tarjoamaan kuntoutumista tukeva asumismuoto. Asumispalveluilla pyritään turvaamaan asiakkaan asuminen, tukemaan päiheteettömyyttä sekä ohjaamaan palvelujen piiriin. Päihdehuollon perinteisen – niin sanotun porrasteisen ja kuntouttavan – palvelujärjestelmän ohella kuutoskaupungit järjestävät asumispalveluja myös asunto ensin –periaatteella.

Päihdehuollon asumispalvelujen asiakkaita oli kuutoskaupungeissa yhteensä 2808 vuonna 2019 ja asiakasmäärä laski 1,5 prosenttia verrattuna vuoden takaiseen (Taulukko 24.). Asiakkaiden määrä väheni Turussa (-26,7 %) ja Tampereella (-6,7 %) ja lisääntyi Vantaalla (+26,7 %), Helsingissä (+5,0 %), Oulussa (+4,1 %) ja Espoossa (+1,9 %) vuodesta 2018. Asumisvuorokausien määrä laski Kuusikon tasolla 4,5 prosenttia verrattuna vuoden takaiseen. Päihdehuollon asumispalvelujen kustannukset kuutoskaupungeissa olivat 26,1 miljoonaa euroa vuonna 2019. Deflatoidut kustannukset nousivat 1,6 prosenttia vuotta aiemmasta Kuusikon tasolla. Kustannukset laskivat Oulussa (-10,3 %), Vantaalla (-6,8 %) ja Helsingissä (-2,0 %) ja kasvoivat Espoossa (+9,3 %), Tampereella (+7,0 %) ja Turussa (+6,9 %) ja verrattuna vuoteen 2018. Ostopalveluna järjestettyjen palvelujen osuus kustannuksista vaihteli Vantaan 21,4 prosentin ja Helsingin 70,2 prosentin välillä.

Taulukko 24. Päihdehuollon asumispalvelujen asiakkaat, asumisvuorokaudet, kustannukset ja ostopalvelujen osuus (%) kustannuksista vuonna 2019, asiakkaiden ja vuorokausien muutos (%) sekä kustannusten deflatoitu muutos (%) vuodesta 2018

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
Asiakkaat	1 079	219	394	443	420	253	2 808
Palveluasumisen asiakkaat	410	20	119	180	36	40	805
Tehostetun palveluasumisen asiakkaat	31	88	-	88	33	29	279
Tilapäisen asumisen asiakkaat	638	111	265	175	351	184	1 724
<i>Asiakkaat yhteensä, muutos 2018–2019, %</i>	<i>5,0</i>	<i>1,9</i>	<i>26,7</i>	<i>-26,7</i>	<i>-6,7</i>	<i>4,1</i>	<i>-1,5</i>
<i>Palveluasumisen asiakkaat</i>	<i>-1,0</i>	<i>0,0</i>	<i>26,6</i>	<i>-34,5</i>	<i>16,1</i>	<i>60,0</i>	<i>-6,3</i>
<i>Tehostetun palveluasumisen asiakkaat</i>	<i>-8,8</i>	<i>1,1</i>	<i>-</i>	<i>11,4</i>	<i>43,5</i>	<i>-46,3</i>	<i>0,7</i>
<i>Tilapäisen asumisen asiakkaat</i>	<i>10,0</i>	<i>2,8</i>	<i>22,1</i>	<i>-30,0</i>	<i>-11,4</i>	<i>12,2</i>	<i>0,5</i>
Asumisvuorokaudet	116 436	40 938	16 470	64 435	29 792	32 132	300 203
Palveluasumisen vuorokaudet	67 877	4 416	7 416	33 130	8 230	10 751	131 820
Tehostetun palveluasumisen vuorokaudet	10 808	28 964	-	23 676	8 766	8 573	82 394
Tilapäisen asumisen vuorokaudet	37 751	7 558	7 447	7 629	12 796	12 808	85 989
<i>Vuorokaudet yhteensä, muutos 2018–2019, %</i>	<i>-3,0</i>	<i>3,7</i>	<i>-30,6</i>	<i>-4,9</i>	<i>9,6</i>	<i>-10,9</i>	<i>-4,5</i>
<i>Palveluasumisen vuorokaudet</i>	<i>0,0</i>	<i>0,3</i>	<i>-51,7</i>	<i>-18,4</i>	<i>-3,8</i>	<i>69,4</i>	<i>-7,9</i>
<i>Tehostetun palveluasumisen vuorokaudet</i>	<i>-6,3</i>	<i>4,7</i>	<i>-</i>	<i>19,7</i>	<i>17,2</i>	<i>-40,9</i>	<i>1,8</i>
<i>Tilapäisen asumisen vuorokaudet</i>	<i>-7,0</i>	<i>1,9</i>	<i>-11,0</i>	<i>3,5</i>	<i>14,7</i>	<i>-15,8</i>	<i>-4,6</i>
Kustannukset, milj. €	7,02	5,58	2,08	5,89	2,67	2,84	26,08
Palveluasumisen kustannukset	4,29	0,43	0,94	2,58	0,59	0,66	9,48
Tehostetun palveluasumisen kustannukset	0,86	3,60	-	2,47	1,16	0,83	9,13
Tilapäisen asumisen kustannukset	1,87	1,55	0,92	0,84	0,93	1,35	7,46
<i>Ostopalvelujen osuus kokonaiskustannuksista, %</i>	<i>70,2</i>	<i>56,4</i>	<i>21,4</i>	<i>42,5</i>	<i>31,5</i>	<i>52,4</i>	<i>51,2</i>
<i>Kokonaiskustannukset, muutos 2018–2019, %</i>	<i>-2,0</i>	<i>9,3</i>	<i>-6,8</i>	<i>6,9</i>	<i>7,0</i>	<i>-10,3</i>	<i>1,6</i>
<i>Palveluasumisen kustannukset</i>	<i>2,5</i>	<i>20,0</i>	<i>-28,5</i>	<i>-10,6</i>	<i>14,7</i>	<i>65,7</i>	<i>-1,7</i>
<i>Tehostetun palveluasumisen kustannukset</i>	<i>-13,3</i>	<i>10,3</i>	<i>-</i>	<i>13,2</i>	<i>5,2</i>	<i>-49,1</i>	<i>-0,5</i>
<i>Tilapäisen asumisen kustannukset</i>	<i>-5,9</i>	<i>4,6</i>	<i>0,9</i>	<i>88,2</i>	<i>4,7</i>	<i>19,3</i>	<i>9,0</i>

Päihdehuollon asumispalvelujen asiakasmäärä on vähentynyt kuutoskaupungeissa myös pidemmällä aikavälillä tarkasteltuna. Vuonna 2019 asiakkaita oli Kuusikon tasolla 1,5 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2018 (Taulukko 25.). Muista kunnista poiketen asiakasmäärä asumispalveluissa on laskenut Turussa ja Tampereella. Asiakasmäärän mukaisesti asumisvuorokausien määrä kuutos-ten tasolla on laskenut. Asumisvuorokaudet laskivat kuutoskaupungeissa 4,5 prosenttia vuodesta 2018.

Taulukko 25. Päihdehuollon asumispalvelujen asiakasmäärät vuosina 2017–2019 ja muutos (%) vuodesta 2018

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu*	Kuusikko
Asiakkaat							
2017	1 134	192	338	572	373	262	2 871
2018	1 028	215	311	604	450	243	2 851
2019	1 079	219	394	443	420	253	2 808
Muutos %, 2018–2019	5,0	1,9	26,7	-26,7	-6,7	4,1	-1,5
Asumisvuorokaudet							
2017	124 948	33 302	22 946	63 890	27 198	37 424	309 708
2018	119 990	39 482	23 726	67 757	27 193	36 078	314 226
2019	116 436	40 938	16 470	64 435	29 792	32 132	300 203
Muutos %, 2018–2019	-3,0	3,7	-30,6	-4,9	9,6	-10,9	-4,5

Huom! Asiakasmäärät ovat suuntaa antavia. Mikään kunnista ei saa asiakas kertaalleen -tietoa. Lisäksi joillakin kunnilla osa asiakkaista tilastoituu esimerkiksi aikuissosiaalityöhön.

Taulukossa 26. on esitetty päihdehuollon asumispalvelujen laskennalliset asumisjaksojen pituudet. Asiakas asuu keskimäärin pisimpään intensiivisyydeltään suurimmassa palvelussa eli tehostetussa palveluasumisessa. Tehostetun palveluasumisen asumisjakson keskimääräinen pituus oli pisin Helsingissä (349 vrk) ja lyhin Tampereella (266 vrk) vuonna 2019. Palveluasumisen asumisjakson laskennallinen pituus vaihteli Oulun 269 vuorokaudesta Vantaan 62 vuorokauteen vuonna 2019. Tilapäisen asumisen jaksot olivat keskimäärin pisimpiä Oulussa (70 vrk) ja lyhimpiä Vantaalla (28 vrk) vuonna 2019. Kuutosten tasolla asumisjaksojen pituudet ovat kasvaneet palveluasumisen ja tehostetun palveluasumisen ja laskeneet tilapäisen asumisen asumispalveluissa verrattuna edellisvuoteen.

Taulukko 26. Päihdehuollon asumispalvelujen asumisvuorokaudet asiakasta kohden vuonna 2019 ja muutos (%) vuodesta 2018

	Helsinki	Muutos 18- 19 %	Espoo	Muutos 18- 19 %	Vantaa	Muutos 18- 19 %	Turku	Muutos 18- 19 %	Tampere	Muutos 18- 19 %	Oulu	Muutos 18- 19 %	Kuusikko	Muutos 18- 19 %
Palveluasuminen	166	1,0	221	0,3	62	-61,9	184	24,7	229	-17,2	269	5,9	164	-1,7
Tehostettu palveluasuminen	349	2,7	329	3,5	-	-	269	7,4	266	-18,3	296	10,0	295	1,0
Tilapäinen asuminen	59	-15,5	68	-0,9	28	-27,1	44	47,9	36	29,4	70	-25,0	50	-5,1

Huom! Taulukkoa lukiessa tulee huomioida, että osa asiakkaista on aloittanut palvelumuodon edellisen vuoden puolella ja osa jatkaa seuraavan vuoden puolelle. Taulukossa ei ole esitettyä toteutuneiden asumisjaksojen pituudet.

Päihdehuollon asumispalvelujen asumisvuorokausiin suhteutetut kustannukset on kuvattu taulukossa 27. Palveluasumisen laskennallinen keskivuorokausihinta Kuusikon tasolla oli 72 euroa, tehostetun palveluasumisen 111 euroa ja tilapäisen asumisen 87 euroa vuonna 2019. Palveluasumisen asumisvuorokautta kohden suhteutetut kustannukset vaihtelivat Oulun 61 eurosta Vantaan 127 euroon. Tehostetun palveluasumisen laskennalliset vuorokausikustannukset vaihtelivat Helsingin 80 eurosta Tampereen 132 euroon. Tilapäisen asumisen kustannukset asiakasta kohden taas olivat kuutoskaupungeissa Helsingin 49 euron ja Espoon 205 euron väliltä.

Taulukko 27. Päihdehuollon asumispalvelujen kustannukset (€) asumisvuorokautta kohden vuonna 2019 ja deflatoitu muutos (%) vuodesta 2018

	Helsinki	Muutos 18- 19 %	Espoo	Muutos 18- 19 %	Vantaa	Muutos 18- 19 %	Turku	Muutos 18- 19 %	Tampere	Muutos 18- 19 %	Oulu	Muutos 18- 19 %	Kuusikko	Muutos 18- 19 %
Palveluasuminen	63	2,5	98	19,7	127	48,2	78	9,6	71	19,3	61	-2,2	72	6,7
Tehostettu palveluasuminen	80	-7,5	124	5,3	-	-	104	-5,4	132	-10,3	97	-14	111	-2,2
Tilapäinen asuminen	49	1,2	205	2,7	124	13,4	111	81,8	73	-8,7	105	41,8	87	14,2

8.2.2 Mielenterveyspalvelujen asumispalvelut

Kuutoskaupunkien mielenterveyspalvelujen asumispalveluissa oli 2 471 asiakasta vuoden 2019 aikana, mikä oli 1,5 prosenttia vähemmän kuin edellisvuonna (Taulukko 28.). Asiakkaiden määrä väheni Vantaalla (-29,8 %) ja Helsingissä (-7,7 %) ja nousi Espoossa (+12,1%), Turussa (+10,8 %), Tampereella (+4,7 %), ja Oulussa (+2,3 %). Asumispalvelujen asumisvuorokausia sen sijaan oli kuutosten tasolla 2,3 prosenttia enemmän kuin vuonna 2018. Mielenterveysasiakkaiden asumispalvelujen kustannukset olivat kuutoskaupungeissa noin 62,2 miljoonaa euroa vuonna 2019, mikä oli 5,8 prosenttia enemmän kuin deflatoidut kustannukset edellisvuonna. Kustannukset laskivat Helsingissä (-2,9 %) ja nousivat Vantaalla (+23,7), Espoossa (+9,6 %), Oulussa (+5,0%), Turussa (+4,0 %) ja Tampereella (+2,6 %). Mielenterveyspalvelujen asuminen järjestetään pääosin ostettuna palveluna: Ostopalvelujen osuus kustannuksista oli matalin Helsingissä 78,2 prosenttia. Espoo, Vantaa ja Turku tuottivat palvelut kokonaan ostopalveluina.

Taulukko 28. Mielenterveyspalvelujen asumispalvelujen asiakkaat, asumisvuorokaudet, kustannukset ja ostopalvelujen osuus (%) kustannuksista vuonna 2019, asiakkaiden ja asumisvuorokausien muutos (%) vuodesta 2018 sekä kustannusten deflatoitu muutos (%) vuodesta 2018

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
Asiakasmäärä yhteensä	832	259	151	431	315	483	2 471
Palveluasumisen asiakkaat	225	163	151	241	171	164	1 115
Tehostetun palveluasumisen asiakkaat	607	96	-	190	144	319	1 356
<i>Asiakasmäärä yhteensä, muutos 2018–2019 (%)</i>	<i>-7,7</i>	<i>12,1</i>	<i>-29,8</i>	<i>10,8</i>	<i>4,7</i>	<i>2,3</i>	<i>-1,5</i>
<i>Palveluasumisen asiakkaat</i>	<i>6,6</i>	<i>13,2</i>	<i>-21,4</i>	<i>-2,4</i>	<i>16,3</i>	<i>-8,4</i>	<i>-0,4</i>
<i>Tehostetun palveluasumisen asiakkaat</i>	<i>-5,7</i>	<i>9,1</i>	<i>-</i>	<i>0,5</i>	<i>-2,7</i>	<i>0,3</i>	<i>-2,2</i>
Asumisvuorokaudet yhteensä	262 989	76 153	52 693	137 000	84 213	101 680	714 728
Palveluasumisen vuorokaudet	70 689	46 541	52 693	76 132	43 485	48 944	338 484
Tehostetun palveluasumisen vuorokaudet	192 300	29 612	-	60 868	40 728	52 736	376 244
<i>Asumisvuorokaudet yhteensä, muutos 2018–2019 (%)</i>	<i>-3,4</i>	<i>6,0</i>	<i>-7,8</i>	<i>6,7</i>	<i>12,5</i>	<i>8,4</i>	<i>2,3</i>
<i>Palveluasumisen vuorokaudet</i>	<i>28,9</i>	<i>9,4</i>	<i>1,1</i>	<i>-0,1</i>	<i>9,4</i>	<i>-2,9</i>	<i>7,2</i>
<i>Tehostetun palveluasumisen vuorokaudet</i>	<i>-4,1</i>	<i>12,6</i>	<i>-</i>	<i>-0,2</i>	<i>7,5</i>	<i>5,3</i>	<i>0,2</i>
Kokonaiskustannukset (milj. €)	21,88	6,67	5,43	9,88	7,28	9,67	62,21
Palveluasumisen kustannukset	4,25	3,38	5,43	5,04	2,58	3,74	24,43
Tehostetun palveluasumisen kustannukset	17,63	3,29	-	4,84	4,70	5,93	36,38
<i>Ostopalvelujen osuus kokonaiskustannuksista (%)</i>	<i>78,2</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>97,3</i>	<i>83,0</i>	<i>89,1</i>
<i>Kokonaiskustannukset, muutos 2018–2019 (%)</i>	<i>-2,9</i>	<i>9,6</i>	<i>23,7</i>	<i>4,0</i>	<i>2,6</i>	<i>5,0</i>	<i>5,8</i>
<i>Palveluasumisen kustannukset</i>	<i>6,6</i>	<i>6,8</i>	<i>23,7</i>	<i>5,5</i>	<i>4,3</i>	<i>-0,4</i>	<i>8,3</i>
<i>Tehostetun palveluasumisen kustannukset</i>	<i>-4,9</i>	<i>12,5</i>	<i>-</i>	<i>2,5</i>	<i>1,7</i>	<i>8,7</i>	<i>0,4</i>

Huom! Lähtöpäivän tilastointi vaihtelee omien- ja ostopalvelujen välillä. Vaihtelua on myös kuntien välillä. Kirjaamiskäytänteiden ero vaikuttaa asumisvuorokausien määrään. Vantaalla ja Turussa asiakas kirjautuu asiakkaaksi uudelleen, jos hän vaihtaa palvelutuottajaa.

Taulukossa 28. kuvataan mielenterveysasiakkaiden asumispalvelujen asumisjakson laskennallista pituutta. Palveluasumisen asumisjakson laskennallinen pituus oli Kuusikon tasolla 304 vuorokautta ja tehostetun palveluasumisen asumisjakson pituus oli 277 vuorokautta vuonna 2019. Palveluasumisen asumisjakson pituus vaihteli Tampereen 254 vuorokaudesta Vantaan 349 vuorokauteen. Tehostetun palveluasumisen asumisjaksojen pituus vaihteli Oulun 165 vuorokauden ja Turun 320 vuorokauden välillä. Oulussa tehostetun asumispalveluiden asumisjaksojen pituutta supisti lyhytaikainen tehostettu asuminen arvio sekä ostopalveluissa tavoitteellinen intensiivinen asumispalvelu.

Taulukko 29. Mielenterveyspalvelujen asumispalvelujen asumisvuorokaudet asiakasta kohden vuonna 2019 ja muutos (%) vuodesta 2018

	Helsinki	Muutos 18-19, %	Espoo	Muutos 18-19, %	Vantaa	Muutos 18-19, %	Turku	Muutos 18-19, %	Tampere	Muutos 18-19, %	Oulu	Muutos 18-19, %	Kuusikko	Muutos 18-19, %
Palveluasuminen	314	20,9	286	-3,3	349	28,5	316	2,4	254	-6,0	298	6,0	304	7,6
Tehostettu palveluasuminen	317	1,8	308	3,2	-	-	320	-0,7	283	10,5	165	5,0	277	2,4

Mielenterveyspalvelujen asumispalvelujen kustannukset asumisvuorokaudta kohden on esitetty taulukossa 30. Laskennalliset vuorokausikohtaiset kustannukset olivat kuutoskaupungeissa palveluasumisen osalta keskimäärin 65 euroa ja tehostetussa palveluasumisessa keskimäärin 95 euroa vuonna 2019. Palveluasumisen keskimääräinen vuorokausihinta vaihteli Helsingin 60 euron ja Vantaan 115 euron välillä. Tehostetun palveluasumisen asumisvuorokausia kohden suhteutettu vaihteli Turun 76 eurosta Tampereen 115 euroon.

Taulukko 30. Mielenterveyspalvelujen asumispalvelujen kustannukset (€) asumisvuorokaudta kohden vuonna 2019 ja deflatoitu muutos (%) vuodesta 2018

	Helsinki	Muutos 18-19, %	Espoo	Muutos 18-19, %	Vantaa	Muutos 18-19, %	Turku	Muutos 18-19, %	Tampere	Muutos 18-19, %	Oulu	Muutos 18-19, %	Kuusikko	Muutos 18-19, %
Palveluasuminen	60	-	73	-	115	28,7	66	7,6	59	-3,3	69	-2,8	65	-5,8
Tehostettu palveluasuminen	92	-	111	-	-	-	79	3,8	115	-3,4	103	-2,8	95	1,1

9 LAITOSHOITO

Ympäri vuorokautinen hoito päihde- ja mielenterveyspalveluissa tulee kyseeseen silloin, kun avohoidon keinot ovat riittämättömiä. Päihde- ja mielenterveyspalvelujen laitoshoidon koostuu päihdepsykiatrisesta hoidosta, päihdehuollon laitoshoidosta sekä mielenterveyspalvelujen laitoshoidosta. Päihdepsykiatrisen laitoshoidon on integroitua hoitoa ja se raportoidaan pääosin integroitujen palvelujen yhteydessä. Päihdehuollon laitoshoidon kustuu ympärivuorokautisesta katkaisu- ja vieroitus- hoidosta ja kuntouttavasta laitoshoidosta. Mielenterveyspalvelujen laitoshoidon on psykiatrista osastohoidon, joka kattaa akuutti- ja kuntoutushoidon, oikeuspsykiatrisen hoidon sekä vanhuspsykiatrisen hoidon. Vanhuspsykiatrisen raportoinnissa on kuutoskaupunkien välillä eroja. Palvelujen järjestämisen yleisenä suuntauksena on se, että laitoshoidon pyritään vähentämään ja siirtämään vieroitus- ja kuntoutushoidot avopalveluihin.

Päihdehuollon laitospalvelujen järjestämistavat kunnissa saattavat poiketa toisistaan hyvinkin paljon. Kunnat voivat tuottaa palvelut itse tai ostaa niitä toiselta kunnalta, kuntayhtymältä tai muilta julkisen, kolmannen tai yksityisen sektorin palveluntuottajilta. Palveluita tuotetaan myös kumppanuussopimuksella tietyn päihdepalvelun tarjoajan kanssa. Osassa kuntia päihdepalveluiden erityis- palvelut tuotetaan osana kunnan sosiaalihuoltoa ja toisissa taas osana terveydenhuollon palvelutarjontaa. Myös avohoidon ja laitoshoidon painotukset vaihtelevat kunnissa.

9.1 Laitoshoidon järjestäminen

Helsingissä psykiatrisesta sairaalahoidosta vastaa Auroran sairaala. Sairaalassa on mm. psykiatrisen ensihoito-osasto, mielialahäiriöosastoja sekä psykoosipalvelujen akuutti- ja kuntoutusosastoja. HUS tuottaa helsinkiläisille mm. oikeus- ja geropsykiatrisen sekä ruotsinkielisten osastohoidon. Valtion sairaaloiden ja HUSin läpilaskuttamien palvelujen tiedot eivät sisälly raporttiin.

Alkoholivieroitusosasto sijaitsee Laakson sairaalan yhteydessä ja huumevieroitusosasto Auroran sairaalan alueella. Auroran vieroitusosastolla hoidetaan helsinkiläisten osastohoidon vaativat huume- ja lääkevieroitukset sekä korvaushoidon aloitukset, lopetukset ja lääkkeen vaihdot. Päihdehuollon laitostuntoutusta tuotettiin Tervalammen kartanon kuntoutuskeskuksessa, joka muutti joulukuussa 2019 Auroran sairaalan alueelle (Päihdekuntoutus Luoto). Samassa yhteydessä ympärivuorokautista kuntoutusta vähennettiin ja lisättiin päivätoimintaa. Lisäksi Helsinki on osaomistajana Ridasjärven päihdehoitokeskuksessa ja ostaa laitostuntoutusta puitesopimuskumppaneilta.

Espoo ostaa psykiatrisen erikoissairaanhoidotasaisen osastohoidon Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiriltä. Laitosvieroitusosaston Espoo tuottaa pääosin omana toimintana; käytössä on yksi 16-paikkainen vieroitusosasto, joka toimii koko vuoden ympärivuorokautisesti. Päihdehuollon kuntouttavan laitoshoidon Espoo järjestää kokonaan ostopalveluna; palveluntuottajia on useita. Kuntouttava laitoshoidon on kilpailutettu ja uudet sopimukset ovat astuneet voimaan 2019. Espoo on yksi Uudenmaan päihdehuollon kuntayhtymän Ridasjärven päihdehoitokeskuksen omistajakunnista ja ostaa myös sieltä vieroitusosastoa ja kuntouttavaa laitoshoidon.

Vantaa tuottaa päihdepalveluissa laitosvieroitusosastopalvelut ensisijaisesti omana toimintana. Vantaan oma päihdevieroitusyksikkö toteuttaa ympärivuorokautista vieroitusosastoa täysi-ikäisille vantaalaisille sekä korvaushoidon osastotoimintaa. Lisäksi päihdevieroitusyksikkö toteuttaa huumehoitoklinikan opiaattikorvaushoitoasiakkaiden viikonlopun ja arkipäivien poliklinistä lääkkeenjakoa. Vieroitusosaston jälkeen asiakas voi itse hakeutua tarvittaessa 1-3 vrk kestoiseen kriisihoitoon (esim. retkahduspelon takia) soittamalla suoraan yksikköön. Tarvittaessa vieroitusosastoa hankitaan myös ostopalveluna. Kuntouttavaa laitoshoidon hankitaan ensisijaisesti Uudenmaan Ridasjärven

päihdehoitokeskuksesta, jossa Vantaa on osaomistajana. Vantaa hankkii kuntouttavaa laitoshoidoa myös muilta kilpailutetuilta palveluntuottajilta.

Vantaalla psykiatrinen laitoshoido toteutetaan Peijaksen sairaalassa ja muilla HUS:n psykiatrisilla osastoilla. Sairaalapalveluissa toimii HUS:n kanssa yhteinen geropsykiatrinen yksikkö, jossa on viisi paikkaa.

Turussa päihdehuollon katkaisu- ja vieroitushoitoa on toteutettu sekä A-klinikka Oy:n vieroitus- hoitoyksiköissä, että riippuvuuspsykiatrian osastolla. Päihdehuollon laitostuntoutukset hankitaan kilpailutetuista puitesopimuspaikoista. A-klinikan alkoholikatkaisun hoitojakso on pääsääntöisesti 3-7 vrk ja huume- ja lääkevieroituksen hoitojakso 14 vrk. Vieroitushoitoyksiköiden tiloissa toimii myös selviämishoitoasema. Yksiköt sijaitsevat Turussa ja Salossa. Psykiatrinen laitoshoido on 1.5.2017 alkaen toteutettu Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirissä TYKS-psykiatrian osastoilla.

Tampereella alkoholikatkaisuhoidot järjestetään kaupungin selviämisen - ja katkaisuhoidoasemalla. Huumevieroitukset sekä tarvittaessa opioidikorvaushoidon laitostuotoiset aloitus- ja lääkkeen- vaihtojaksot hankitaan ostopalveluna A -klinikka Oy:ltä sekä erityistilanteissa Taysin päihdepsyki- atrian osastolta. Laitostuntoutukseen käytetään puitesopimukseen perustuen viittä laitoshoidon yksikköä. Kuntouttava laitoshoido koostuu peruskuntoutus- ja intervallijaksoista.

Tampereella psykiatrinen osastohoido tarvitsevia potilaita hoidetaan Pirkanmaan sairaanhoitopiiri- rin (PSHP) psykiatrisilla osastoilla. Lisäksi ikäihmisiä hoidetaan Tampereen kaupungin Hatanpään puistosairaalan kahdella psykogeriatrisella osastolla.

Oulussa osastohoido tarvitsevia mielenterveyspotilaita (lapset, nuoret ja aikuiset) hoidetaan Poh- jois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin psykiatrian osastoilla. Oulussa päihdepalveluiden laitoshoido järjestetään päihdekliniikalla, jossa toteutetaan huume- ja vieroitushoidot sekä korvaushoidon aloi- tukset. Laitostuntoutus päättyi 31.3.2018 ja siirryttiin järjestämään avokuntoutusta. Laitostuntou- tusta tuotetaan tarpeen mukaan ostopalveluna.

9.2 Laitoshoidon asiakasmäärä, suoritteet ja kustannukset

Päihde- ja mielenterveyspalvelujen laitoshoidossa kuutoskaupungeissa oli 12 952 asiakasta vuoden 2019 aikana (Taulukko 31.) Mielenterveyspalvelujen asiakkaiden osuus laitoshoidon kokonaisasiakasmäärästä vaihteli Vantaan 52,7 prosentin ja Tampereen 76,7 prosentin välillä. Laitoshoidon asiakasmäärä laski Kuusikossa 2,4 prosenttia edellisvuodesta. Hoitovuorokausien määrä laski samassa suhteessa 2,3 prosenttia.

Päihdehuollon laitosasiakkaiden määrä kuutoskaupungeissa oli 4 952 vuonna 2019, mikä oli 1,9 prosenttia vähemmän kuin edellisvuonna. Asiakasmäärä väheni Oulussa (-25,4 %), Vantaalla (-7,6 %) ja Espoossa (-7,5%) ja lisääntyi Turussa (+10,2 %), Helsingissä (+5,9 %) ja Tampereella (+1,8 %). Hoitovuorokausia oli 82 300 vuonna 2019. Vuorokausien määrä nousi kuutosten tasolla 0,4 prosenttia edellisvuodesta.

Psykiatrisessa osastohoidossa oli kuutoskaupungeissa kaikkiaan 8 000 asiakasta vuonna 2019, mikä oli 2,7 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2018 (Taulukko 31). Asiakasmäärä laski Helsingissä (-7,4 %) ja lisääntyi Oulussa (+20,8%), Tampereella (+14,0 %), Espoossa (+8,4 %), Turussa (+7,4 %) ja Vantaalla (+4,5 %). Hoitovuorokausien määrä laski kuutosten tasolla 3,0 prosenttia verrattuna vuoden 2018.

Taulukko 31. Päihde- ja mielenterveyspalvelujen laitoshoidon asiakasmäärä ja hoitovuorokaudet vuonna 2019 ja muutos (%) vuodesta 2018

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
Asiakasmäärä* yhteensä	4 303	1 766	1 665	1 579	2 211	1 428	12 952
Päihdepalvelujen asiakkaat	1 932	620	787	639	516	458	4 952
Mielenterveyspalvelujen asiakkaat	2 371	1 146	878	940	1 695	970	8 000
<i>Asiakasmäärä yhteensä (%)</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
<i>Päihdepalvelujen asiakkaat</i>	<i>44,9</i>	<i>35,1</i>	<i>47,3</i>	<i>40,5</i>	<i>23,3</i>	<i>32,1</i>	<i>38,2</i>
<i>Mielenterveyspalvelujen asiakkaat</i>	<i>55,1</i>	<i>64,9</i>	<i>52,7</i>	<i>59,5</i>	<i>76,7</i>	<i>67,9</i>	<i>61,8</i>
<i>Muutos 2018–2019 (%)</i>							
<i>Asiakkaat yhteensä</i>	<i>-1,9</i>	<i>2,3</i>	<i>-1,6</i>	<i>-23,0</i>	<i>10,9</i>	<i>0,8</i>	<i>-2,4</i>
<i>Päihdepalvelujen asiakkaat</i>	<i>5,9</i>	<i>-7,5</i>	<i>-7,6</i>	<i>10,2</i>	<i>1,8</i>	<i>-25,4</i>	<i>-1,9</i>
<i>Mielenterveyspalvelujen asiakkaat</i>	<i>-7,4</i>	<i>8,4</i>	<i>4,5</i>	<i>7,4</i>	<i>14,0</i>	<i>20,8</i>	<i>-2,7</i>
Hoitovuorokaudet yhteensä (sis. integroitu)	138 740	48 713	43 680	51 172	65 540	..	388 170
Josta päihdepsykiatrian hoitovuorokaudet	2 221	907	860	2 959	2 761	..	9 708
Hoitovuorokaudet yhteensä (ei sis. integroitu)	136 519	47 806	42 820	48 213	62 779	40 325	378 462
Päihdepalvelujen vuorokaudet	34 824	8 608	15 395	10 657	6 746	6 070	82 300
Mielenterveyspalvelujen vuorokaudet	101 695	39 198	27 425	37 556	56 033	34 255	296 162
<i>Hoitovuorokaudet yhteensä (%)</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
<i>Päihdepalvelujen vuorokaudet</i>	<i>25,5</i>	<i>18,0</i>	<i>36,0</i>	<i>22,1</i>	<i>10,7</i>	<i>15,1</i>	<i>21,7</i>
<i>Mielenterveyspalvelujen vuorokaudet</i>	<i>74,5</i>	<i>82,0</i>	<i>64,0</i>	<i>77,9</i>	<i>89,3</i>	<i>84,9</i>	<i>78,3</i>
<i>Muutos 2018–2019 (%)</i>							
<i>Hoitovuorokaudet yhteensä</i>	<i>-4,4</i>	<i>2,8</i>	<i>-1,9</i>	<i>1,6</i>	<i>-8,8</i>	<i>6,0</i>	<i>-2,3</i>
<i>Päihdepalvelujen vuorokaudet</i>	<i>3,8</i>	<i>-10,9</i>	<i>-3,9</i>	<i>10,0</i>	<i>-1,9</i>	<i>-2,6</i>	<i>0,4</i>
<i>Mielenterveyspalvelujen vuorokaudet</i>	<i>-6,9</i>	<i>6,3</i>	<i>-0,7</i>	<i>-0,5</i>	<i>-9,6</i>	<i>7,7</i>	<i>-3,0</i>

*Asiakasmäärästä ei voida erotella päihdepsykiatrisen laitoshoidon asiakkaita.

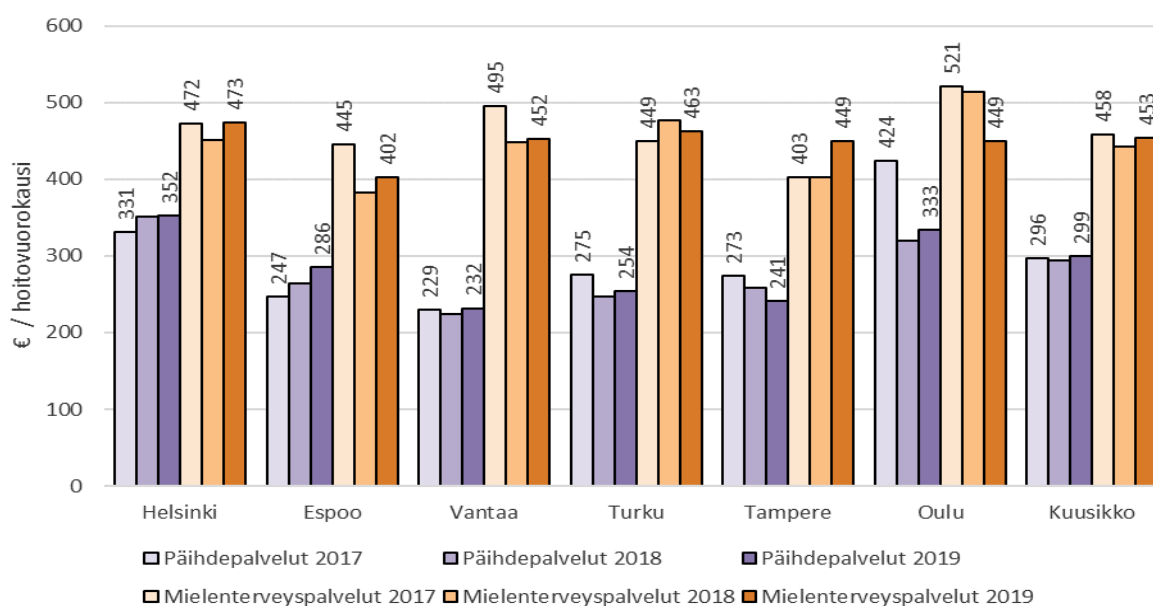
Päihde- ja mielenterveyspalvelujen laitoshoidon kokonaiskustannukset on kuvattu sekä sisältäen integroidun päihdepsykiatrisen laitoshoidon, että ilman sitä, sisältäen vain joko päihdepalvelujen tai mielenterveyspalvelujen laitoshoidon (Taulukko 32.). Laitoshoidon kokonaiskustannukset ilman päihdepsykiatrista laitoshoidoa olivat kuutoskaupungeissa 156,5 miljoonaa euroa. Psykiatrisen laitoshoidon kustannusten osuus kokonaiskustannuksista vaihteli Vantaan 77,6 prosentin ja Tampereen 93,9 prosentin välillä. Laitoshoidon deflatoidut kustannukset kasvoivat kuutosten ta-

solla 1,7 prosenttia vuodesta 2018. Päihdepsykiatrisen laitoshoidon kustannukset kuutosten tasolla olivat 4,6 miljoonaa euroa vuonna 2019. Päihdehuollon laitoshoidon kustannukset kuutoskaupungeissa olivat 24,6 miljoonaa euroa vuonna 2019, mikä oli 4,7 prosenttia enemmän kuin deflatoidut kustannukset vuonna 2018.

Taulukko 32. Päihde- ja mielenterveyspalvelujen laitoshoidon kustannukset (milj. €) vuonna 2019 ja deflatoitu muutos (%) vuodesta 2018

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
Kokonaiskustannukset (sis. integroitu), milj. €	59,08	18,66	16,39	21,56	27,95	17,41	161,05
Josta päihdepsykiatrisen kustannukset, milj. €	1,07	0,44	0,41	1,48	1,16	..	4,56
Kokonaiskustannukset (ei sis. integroitu), milj. €	58,02	18,22	15,97	20,08	26,78	17,41	156,49
Päihdepalvelujen kustannukset	12,25	2,46	3,57	2,71	1,63	2,02	24,64
Mielenterveyspalvelujen kustannukset	48,13	15,76	12,40	17,37	25,16	15,39	134,21
<i>Kokonaiskustannukset (%)</i>	<i>102,2</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>101,5</i>
<i>Päihdepalvelujen kustannukset</i>	<i>20,7</i>	<i>13,5</i>	<i>22,4</i>	<i>13,5</i>	<i>6,1</i>	<i>11,6</i>	<i>15,7</i>
<i>Mielenterveyspalvelujen kustannukset</i>	<i>81,5</i>	<i>86,5</i>	<i>77,6</i>	<i>86,5</i>	<i>93,9</i>	<i>88,4</i>	<i>85,8</i>
<i>Muutos 2018–2019 (%)</i>							
<i>Kokonaiskustannukset</i>	<i>-0,1</i>	<i>11,9</i>	<i>2,4</i>	<i>0,6</i>	<i>2,6</i>	<i>-2,9</i>	<i>1,7</i>
<i>Päihdepalvelujen kustannukset</i>	<i>6,5</i>	<i>-1,1</i>	<i>1,8</i>	<i>15,7</i>	<i>-6,6</i>	<i>4,0</i>	<i>4,7</i>
<i>Mielenterveyspalvelujen kustannukset</i>	<i>-0,1</i>	<i>14,2</i>	<i>2,6</i>	<i>-1,4</i>	<i>3,2</i>	<i>-3,7</i>	<i>1,6</i>

Kuviossa 18. on kuvattu päihde- ja mielenterveyspalvelujen laitoshoidon kustannusten kehitystä suhteutettuna hoitovuorokausien määrään. Päihdehuollon laitoshoidon vuorokausiin suhteutetut kustannukset vaihtelivat Vantaan 232 euron ja Helsingin 352 euron välillä. Psykiatrisen osastohoidon laskennallinen vuorokausihinta vaihteli Espoon 402 eurosta Helsingin 473 euroon. Päihdepalvelujen laitoshoidon vuorokausiin suhteutetut kustannukset vuoteen 2017 nähden kasvaneet pääkaupapaupunkiseudulla ja laskeneet muissa kunnissa. Mielenterveyspalvelujen laitoshoidon vuorokautta kohden suhteutettu hinta on kasvanut Helsingissä, Turussa ja Tampereella ja laskenut Espoossa, Vantaalla ja Oulussa vuodesta 2017.

Kuvio 18. Päihde- ja mielenterveyspalvelujen laitoshoidon deflatoidut kustannukset hoitovuorokautta kohden vuosina 2017–2019

9.2.1 Päihdehuollon laitoshoido

Päihdehuollon laitoshoido kostuu katkaisu- ja vieroitushoidosta ja kuntouttavasta laitoshoidosta. Katkaisu- ja vieroitushoido on lyhytkestoista ympärivuorokautista laitoshoidoa, jonka pituus määrittyy yksilöllisesti hoidon tarpeen arvioinnin perusteella. Suljetussa laitoshoidossa tapahtuvan katkaisu- ja vieroitushoidossa toteutetaan vieroitusta alkoholista, keskushermostoon vaikuttavista lääkkeistä, huume- tai sekakäytöstä sekä korvaushoidon aikaisesta oheiskäytöstä silloin, kun vieroitusta ei ole mahdollista toteuttaa avohoidossa. Kohderyhmänä ovat myös ne korvaushoidossa olevat asiakkaat, joille toteutetaan korvaushoitolääkkeen vaihto, tehdään korvaushoidoasetuksen mukaisia hoidon arviointeja ja aloituksia tai vieroitetaan korvaushoitolääkkeestä. Katkaisuhoidoa toteutetaan myös terveyskeskusten vuodeosastoilla ja psykiatrisissa sairaaloissa.

Päihdehuollon kuntouttava laitoshoido taas on ympärivuorokautista pitempiaikaista laitoshoidoa ja se perustuu asiakkaalle tehtävään palvelu- ja kuntoutussuunnitelmaan. Kuntouttava laitoshoido on tarkoitettu avohoidoa tukevaksi hoitajaksoksi vaikeasti päihdeongelmaisille, joille avohuollon palvelut tai katkaisu- sekä vieroitushoido laitoshoidossa eivät ole riittäviä tai tarkoituksenmukaisia, tai joiden kuntoutuminen edellyttää väliaikaista irrottautumista normaalista elinympäristöstä. Hoidon pituus määrittyy yksilöllisesti hoidon tarpeen arvioinnin perusteella.

Taulukossa 33. on esitetty päihdehuollon laitoshoidon asiakkaiden, hoitovuorokausien sekä kustannusten jakautuminen palveluittain. Päihdehuollon asiakkaita oli vuonna 2019 Kuusikossa 4952. Kuusikon tasolla asiakkaista 71,3 prosenttia oli katkaisu- ja vieroitushoidon ja 28,7 prosenttia kuntoutushoidon asiakkaita. Hoitovuorokausista Kuusikon tasolla 42,1 prosenttia oli katkaisu- ja vieroitushoidon ja 57,9 prosenttia kuntoutushoidon hoitovuorokausia. Katkaisu- ja vieroitushoidon asiakkaiden osuudet vaihtelivat Turun 87,5 prosentin ja Helsingin 64,1 prosentin välillä. Hoitovuorokausien osalta katkaisu- ja vieroitushoidon osuudet vaihtelivat Oulun 71,1 prosentin ja Helsingin 32,3 prosentin välillä. Vieroitushoidon kustannuksista kuusikon tasolla 56,0 prosenttia koostui katkaisu- ja vieroitushoidon kustannuksista ja 44,0 prosenttia kuntoutushoidon kustannuksista. Katkaisu- ja vieroitushoidon kustannusosuudet vaihtelivat Oulun 79,0 prosentin ja Vantaan 53,3 prosentin välillä.

Taulukko 33. Päihdehuollon laitoshoidon asiakkaat, hoitovuorokaudet, kustannukset (milj. €) sekä niiden jakautuminen (%) palveluittain vuonna 2019.

	Helsinki*	Espoo	Vantaa**	Turku	Tampere	Oulu***	Kuusikko
Asiakkaat yhteensä	1 932	620	787	639	516	458	4 952
<i>Josta katkaisu- ja vieroitushoidon asiakkaat, %</i>	64,1	73,2	72,0	87,5	68,4	77,9	71,3
<i>josta kuntoutushoidon asiakkaat, %</i>	35,9	26,8	28,0	12,5	31,6	..	28,7
Hoitovuorokaudet yhteensä	34 824	8 608	15 395	10 657	6 746	6 070	82 300
<i>Josta katkaisu- ja vieroitushoidon vuorokaudet, %</i>	32,3	49,0	37,1	57,3	43,4	71,1	42,1
<i>josta kuntoutushoidon vuorokaudet, %</i>	67,7	51,0	62,9	42,7	56,6	..	57,9
Kustannukset yhteensä, milj. €	12,25	2,46	3,57	2,71	1,63	2,02	24,64
<i>Josta katkaisu- ja vieroitushoidon kustannukset, %</i>	..	62,5	53,3	63,9	69,0	79,0	56,0
<i>josta kuntoutushoidon kustannukset, %</i>	..	37,5	46,7	36,1	31,0	..	44,0

Huom! Lähtöpäivän tilastointi vaihtelee omien- ja ostopalvelujen välillä. Vaihtelua on myös kuntien välillä. Kirjaamiskäytäntöjen ero vaikuttaa hoitovuorokausien määrään. Vantaan ja Tampereen katkaisu- ja vieroitushoidon kustannuksiin sisältyy korvaushoidon viikonloppukäyntien kustannuksia, mitkä eivät sisälly muiden kaupunkien kustannuksiin.

*Helsinki ei saa erotettua katkaisu- ja vieroitushoidon ja kuntouttavan laitoshoidon kustannuksia ostopalvelujen osalta.
 Vantaan oman päihdevieroituksen kustannukset sisältävät korvaushoidon laitosaloituksen ja korvaushoidon polikliniikin viikonloppuajan palvelun tuottamisen kustannukset, eikä niitä saa eroteltua *Oulu ei saa erotettua kustannuksista korvaushoidon aloitusten kustannuksia.

9.2.2 Mielenterveyspalvelujen laitoshoido

Taulukossa 34. on esitetty psykiatrisen laitoshoidon asiakkaiden, hoitovuorokausien sekä kustannusten jakautuminen palveluittain. Psykiatrisen osastohoidon hoitovuorokausia oli asiakasta kohden kuutoskaupungeissa keskimäärin 37 vuonna 2019 Laskennallinen hoitojakson pituus vaihteli Vantaan 31 vuorokauden ja Helsingin 43 vuorokauden välillä. Kustannukset kuutoskaupunkien psykiatrisesta osastohoidosta olivat noin 134 miljoonaa euroa vuonna 2019. Deflatoidut kokonaiskustannukset lisääntyivät 1,6 prosenttia Kuusikossa edellisvuodesta. Psykiatrisen osastohoidon hoitovuorokautta kohden suhteutettu kustannus oli kuutoskaupungeissa keskimäärin 453 euroa vuonna 2019. Laskennallinen vuorokausihinta vaihteli Espoon 402 euron ja Helsingin 473 euron välillä.

Psykiatrisen laitoshoidon asiakkaita oli vuonna 2019 Kuusikossa 8000. Kuusikon tasolla asiakkaista 81,2 prosenttia oli akuutti- ja kuntoutushoidon, 2,9 prosenttia oikeuspsykiatrian ja 15,9 prosenttia vanhuspsykiatrian asiakkaita. Hoitovuorokausista Kuusikon tasolla 63,2 prosenttia oli akuutti- ja kuntoutushoidon, 10,9 prosenttia oikeuspsykiatrian ja 17,4 prosenttia vanhuspsykiatrian hoitovuorokausia. Akuutti- ja kuntoutushoidon asiakkaiden osuudet vaihtelivat Helsingin 89,8 prosentin ja Tampereen 65,0 prosentin välillä. Hoitovuorokausien osalta akuutti- ja kuntoutushoidon osuudet vaihtelivat Helsingin 84,6 prosentin ja Tampereen 49,3 prosentin välillä. Asiakasmääriä ja hoitovuorokausia mukaillen akuutti- ja kuntoutushoidon kustannusosuudet vaihtelivat Helsingin 86,5 prosentin ja Tampereen 53,5 prosentin välillä.

Taulukko 34. Psykiatrisen osastohoidon asiakkaat, hoitovuorokaudet, kustannukset (milj. €) sekä niiden jakautuminen (%) palveluittain vuonna 2019.

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
Asiakkaat yhteensä	2 371	1 146	878	940	1 695	970	8 000
<i>Josta akuutti- ja kuntoutushoidon asiakkaat, %</i>	89,8	76,9	87,6	84,7	65,0	84,4	81,2
<i>josta oikeuspsykiatrisen hoidon asiakkaat, %</i>	2,3	2,7	3,9	3,5	3,5	2,4	2,9
<i>josta vanhuspsykiatristen yksikköjen asiakkaat, %</i>	8,0	20,4	8,5	11,8	31,5	13,2	15,9
Hoitovuorokaudet yhteensä	101 695	39 198	27 425	37 556	56 033	34 255	296 162
<i>Josta akuutti- ja kuntoutushoidon vuorokaudet, %</i>	84,6	69,1	78,7	65,9	49,3	..	63,2
<i>josta oikeuspsykiatrisen hoidon vuorokaudet, %</i>	7,5	8,8	12,1	25,0	4,5	17,8	10,9
<i>josta vanhuspsykiatristen yksikköjen vuorokaudet, %</i>	7,9	22,1	9,1	9,1	46,3	8,9	17,4
Hoitojakson pituus vrk/asiakas	43	34	31	40	33	35	37
Kustannukset yhteensä, milj. €	48,13	15,76	12,40	17,37	25,16	15,39	134,21
<i>Josta akuutti- ja kuntoutushoidon kustannukset, %</i>	86,5	79,9	80,1	70,5	53,5	..	67,0
<i>josta oikeuspsykiatrisen hoidon kustannukset, %</i>	6,0	8,2	10,8	19,7	9,2	16,0	10,2
<i>josta vanhuspsykiatristen yksikköjen kustannukset, %</i>	7,5	11,9	9,1	9,7	37,3	12,5	14,6
Kustannukset € /vrk	473	402	452	463	449	449	453
Kustannukset €/vrk, muutos 2018–2019, %	3,1	5,0	1,0	-3,1	11,6	-12,6	2,4

10 YHTEENVETO

Kuutoskaupunkien tasolla päihde- ja mielenterveyspalvelujen kokonaiskustannukset vuonna 2019 olivat 483,0 miljoonaa euroa, mikä on 0,3 prosenttia enemmän kuin vuotta aiemmin. Vuoteen 2016 verrattuna kokonaiskustannukset ovat kasvaneet 7,5 prosenttia. Päihde- ja mielenterveyspalvelujen kustannukset kuutoskaupungeissa olivat keskimäärin 326 euroa 18 vuotta täyttäneeltä asukasta kohden vuonna 2019. Vuonna 2016 asukaskohtaiset kustannukset olivat kuutoskaupungeissa 308 euroa 18 vuotta täyttäneeltä asukasta kohden, Asukaskohtaisissa kustannuksissa nousua on ollut 5,5 prosenttia vuoteen 2016 verrattuna.

Kuutoskaupunkien tasolla kustannukset nousivat päihdehuollossa, mutta laskivat mielenterveyspalveluissa verrattuna vuoteen 2018. Päihdehuollon palvelujen kustannukset nousivat 4,2 prosenttia edellisvuodesta. Päihdehuollon kustannusten osuus Kuusikon kokonaiskustannuksista oli 24,1 prosenttia. Päihdehuollon palvelujen kustannukset 18 vuotta täyttäneeltä asukasta kohden olivat kuutoskaupungeissa keskimäärin 79 euroa.

Mielenterveyspalvelujen kustannukset laskivat 1,8 prosenttia vuodesta 2018. Mielenterveyspalvelujen osuus Kuusikon kokonaiskustannuksista oli 69,4 prosenttia. Mielenterveyspalvelujen järjestämisen kustannukset täysi-ikäistä asukasta kohden olivat kuutoskaupungeissa keskimäärin 227 euroa. Kuusikon integroitujen päihde- ja mielenterveyspalvelujen kustannukset nousivat 10,1 prosenttia verrattuna vuoteen 2018. Integroitujen palvelujen osuus kokonaiskustannuksista oli 6,4 prosenttia.

Suurin osa kuutoskaupunkien päihde- ja mielenterveyspalveluja käyttävistä asiakkaista asioi avopalveluissa ja asiakasmäärä kasvoi 4,3 prosenttia vuoteen 2018 verrattuna. Suurimman yksittäisen osuuden muodostivat mielenterveyspalvelujen avopalvelujen asiakkaat, joita oli Kuusikon tasolla 38,8 prosenttia kaikista asiakkaista. Mielenterveysavopalveluiden käyntien määrä laski kuutoskaupunkien tasolla 1,4 prosenttia vuoteen 2018 verrattuna. Toiseksi suurin osuus, 24,8 prosenttia kaikista asiakkaista oli integroiduissa palveluissa, jotka sisältävät muun muassa perustason terveydenhuollon päihde- ja mielenterveyspalvelut. Päihdehuollon avopalvelujen asiakasmäärän osuus asiakkaista kuutosten tasolla oli 16,1 prosenttia. Kuusikon tasolla avopalveluiden asiakasmäärä painottui mielenterveysavopalveluihin, joita käytti 70,6 prosenttia kaikista asiakkaista sekä integroituihin palveluihin, joiden piirissä oli 45,1 prosenttia asiakkaista. Päihdehuollon avopalveluja käytti 29,4 prosenttia asiakkaista.

Hoitotakuun piiriin kuuluvaa korvaushoitoa toteutetaan päihdehuollossa, erikoissairaanhoidossa, perusterveydenhuollossa tai vankilan terveydenhuollossa. Korvaushoidon asiakkaiden määrä kasvoi kuutoskaupungeissa 36,3 prosenttia verrattuna vuoteen 2015. Asiakasmäärä kasvoi kaikissa kaupungeissa. Asiakasmäärät ovat verrattain pieniä, joten muutokset asiakasmäärissä näyttäytyvät prosentuaalisesti suurina. Kuutoskaupunkien tasolla ostopalveluna tuotetuissa palveluissa oli 53,7 prosenttia asiakkaista, mutta kaupunkien välillä on vaihtelua. Avohuollossa toteutettavan korvaushoidon kokonaiskustannukset kuutoskaupunkien tasolla vuonna 2019 olivat 12,4 milj. euroa.

Raskaampien palvelujen, kuten asumispalvelujen ja laitoshoidon piirissä asiakasmäärät ovat pienempiä. Ympäri vuorokautiset palvelut muodostavat kuitenkin suurimman osuuden palvelujen järjestämisen kustannuksista. Päihdepalvelujen laitoshoidossa oli 2,9 prosenttia ja psykiatrisessa osastohoidossa 4,7 prosenttia asiakkaista Kuusikon tasolla. Päihde- ja mielenterveyspalvelujen laitoshoidon hoitovuorokausien määrä laski 2,3 prosenttia vuoteen 2018 verrattuna.

Raportoituja asiakasmääriä tulkittaessa on huomioitava, että sama asiakas saattaa käyttää useaa palvelua ja voi sisältyä kokonaissummaan enemmän kuin kerran. Todellinen asiakkaiden määrä on pienempi kuin raportoitu yhteissumma.

LÄHTEET

Blomgren, J. (2020). Mielenterveyden häiriöstä johtuvien sairauspoissaolojen kasvu jatkuu jyrkkänä. Kelan tutkimusblogi 29.1.2020.

Eläketurvakeskus (2019). Työ- ja kansaneläkejärjestelmän työkyvyttömyyseläkkeensaajat sairauspääryhmittäin. Osoitteessa: <https://tilastot.etk.fi/pxweb/fi/ETK>

Forsell, M. (2019). Suomen kuuden suurimman kaupungin aikuissosiaalityö ja toimeentulotuki vuonna 2018. Kuusikko-työryhmän julkaisusarja 3/2019.

Hirschovits-Gertz, T., Kuussaari, K., Stenius, K. & Tammi, T. (2016). Miten päihdepalveluiden tarvetta on mahdollista mitata? Esimerkkinä tarveanalyysissa seitsemän kuntaa. Yhteiskuntapolitiikka 81 (2016):2, 195–205.

Nurmi, T. & Rönkä, S. (2018). Päihdehuollon huumeasiakkaat 2018. Tilastoraportti 31/2019. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Parikka S, Pentala-Nikulainen O, Koskela T, Kilpeläinen H, Ikonen J, Aalto A-M, Muuri A, Koskinen S & Lounamaa A. Kansallisen terveys-, hyvinvointi ja palvelututkimus FinSoten perustulokset 2017-2018. Verkkojulkaisu: thl.fi/finsote

Rönkä, S., Ollgren, J., Alho, H., Brummer-Korvenkontio, H., Gunnar, T., Karjalainen, K., Partanen, A. & Väre, T. (2020). Amfetamiinien ja opioidien ongelmakäytön yleisyys Suomessa vuonna 2018. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim.

STM (2008). Suomen asetuskokoelma 2008, No. 33. Sosiaali- ja terveysministeriön asetus opioidiriippuvaisten vieroitus- ja korvaushoidosta eräillä lääkkeillä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

STM (2020). Kansallinen mielenterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma vuosille 2020–2030. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:6.

Suomen virallinen tilasto (SVT 2019a) Julkisten menojen hintaindeksi. Osoitteessa: <http://tilastokeskus.fi/til/jmhi/index.html>

Suomen virallinen tilasto (SVT 2019b) Väestörakenne. Osoitteessa: <http://www.tilastokeskus.fi/til/vaerak/index.html>.

Lintonen, T. & Mäkelä, P. (2019). Kuinka suuri osa juomisesta on alkoholin riskikäyttöä? Teoksessa Mäkelä, P., Härkönen, J., Lintonen, T., Tigerstedt C. & Warpenius, K. (toim.) Näin Suomi juo. Suomalaisen muuttuvat alkoholinkäyttötavat. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Vaalavuo, M., Häkkinen, U. & Fredriksson, S. (2013) Sosiaali- ja terveydenhuollon tarvetekijät ja valtionosuusjärjestelmän uudistaminen. Raportti 24/2013. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Vaalavuo, M. (2016). Toimeentuloasiakkaiden terveystulot käyttö pääkaupunkiseudulla. Janus vol. 24 (3) 2016, 230–250.

Vaalavuo, M., Haula, T. & Bakkum, B. (2020). Nuoret aikuiset, terveys ja toimeentulotuki. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, raportti 4/2020. Helsinki

Valvira (2012). Mielenterveys- ja päihdehuollon ympärivuorokautiset asumispalvelut sekä päihdehuollon laitoshoidon, valvontakunnallinen valvontaohjelma 2012–2014. Helsinki: Valvira, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto.

Wahlbeck, K., Hietala, O., Kuosmanen, L., McDaid, D., Mikkonen, J., Parkkonen, J., Reini, K., Salovuori, S. & Tourunen, J, (2018). Toimivat mielenterveys- ja päihdepalvelut. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 89/2018. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

LIITTEET

Liite 1: Päihde- ja mielenterveyspalvelujen määritelmät 2019

Tiedonkeruun yleiset periaatteet ja määritelmät

Lait päihdehuollosta (41/1986) ja mielenterveyspalveluista (1116/1990 ja 1066/2009) asettavat päihde- ja mielenterveyspalvelujen järjestämisen tarvittavassa laajuudessa kunnan tehtäväksi. Laki päihdehuollosta määrittelee palvelujen tavoitteiksi ”ehkäistä ja vähentää päihteiden ongelmakäyttöä sekä siihen liittyviä sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja sekä edistää päihteiden ongelmakäytön ja hänen läheistensä toimintakykyä ja turvallisuutta.” Mielenterveystyöllä tarkoitetaan puolestaan ”yksilön psyykkisen hyvinvoinnin, toimintakyvyn ja persoonallisuuden kasvun edistämistä sekä mielisairauksien ja muiden mielenterveydenhäiriöiden ehkäisemistä, parantamista ja lievittämistä.”

Kuusikko-raportissa tarkasteltaviin integroituihin päihde- ja mielenterveyspalveluihin sisältyvät ehkäisevät päihde- ja mielenterveyspalvelut, perustason päihde- ja mielenterveyspalvelut, nuori-soasemat ja päihdepsykiatrinen erikoissairaanhoito. Päihdehuollon erityispalveluihin sisältyvät polikliiniset palvelut, korvaushoito, selviämishoitoasema, kotiin vietävät palvelut, asumispalvelut, kuntouttava laitoshoido sekä katkaisu- ja vieroitushoito laitoksissa. Mielenterveyspalvelujen raportoitaviin erityispalveluihin sisältyvät psykiatrinen avohoito, kuntien kustantama psykoterapia, kotiin vietävät palvelut, asumispalvelut sekä psykiatrinen osastohoito.

Päihde määritellään Kuusikko-raportissa samoin kuin laissa päihdehuollosta eli päihde on alkoholi-juoma tai muu päihtymistarkoituksessa käytettävä aine. Joiltakin osin Kuusikko-raportissa on kuitenkin tietoja myös toiminnallisista riippuvuuksista eli esimerkiksi peliriippuvuudesta.

PÄIHDE- JA MIELENTERVEYSPALVELUJEN KUSTANNUSTEN, SUORITTEIDEN JA ASIAKSMÄÄRIEN RAPORTOINNIN PERIAATTEET

Mielenterveyspalvelut ovat olleet mukana Kuusikko-raportoinnissa vuodesta 2017 alkaen. Muutos liittyi valmisteilla olleeseen valtakunnalliseen muutokseen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen ja kustannusten raportoinnissa; sote-tietopaketteihin. Työryhmä pilotoi sote-tietopakettien mukaista raportointia, jossa päihde- ja mielenterveyspalvelut ovat yksi kokonaisuus. Palvelupakettiajattelussa kaikki kustannukset tulee kohdentaa palvelupaketeille, tieto kuluista tarvitaan sekä brutto- että nettotasolla ja kustannuksiin tulee sisällyttää myös sisäiset erät ja vyörytykset. Tuotos on palvelupakettiajattelussa ensisijaisesti hoidettu asiakas/vuosi tai hoidossa ollut asiakas/vuosi. Asiaksmäärät tulee saada raportoinnissa tilastoitua kertaalleen sekä palveluittain, toiminnoittain että koko palvelupakettitasolla. Tähän asiakas kertaalleen -raportointiin ei kuitenkaan vielä päihde- ja mielenterveyspalvelujen Kuusikko-raportoinnissa päästä. Kuusikkokunnilla ei vielä ole valmiuksia palvelupakettien mukaiseen raportointiin esimerkiksi seuraavista syistä: tietojärjestelmät eivät keskustele keskenään ja mielenterveyspuolen kanssa tehtävien yhteisajojen käytännön toteutus vaatisi lisäresurssointia.

Tietopaketeissa tukipalvelujen ja hallinnon kustannukset kohdistetaan tietopaketeille joko sisäisen laskutuksen tai kustannusvyörytysten kautta. Osa palveluista voidaan hankkia myös ostopalveluna ulkopuoliselta palveluntuottajalta, jolloin kohdistus tapahtuu ulkoisen laskutuksen perusteella. Tukipalvelujen laskutus ja hallinnon vyörytys tehdään nettona. Lähtökohtaisesti tukipalvelujen ja hallinnon kustannukset kohdistetaan sote-tietopaketeille todellisen käytön mukaisesti. Myös ostopalveluille tulee kohdistaa hallinnon kustannukset. Hallinnon kustannukset kohdistetaan ostopalveluille kokonaiskustannusten suhteessa pois lukien sairaanhoitopiirien kustannukset, joihin vyöry-

tyksiä ei tehdä. Päihdepalveluihin ei aiempina vuosina ole sisällytetty vyörytyksiä, vaan kustannus-tietoihin ovat sisältyneet ainoastaan palvelujen tuottamisen välittömät kustannukset. Vuodesta 2018 vyörytykset kuitenkin sisältyvät sekä omien että ostopalvelujen kustannuksiin, ja kustannus-tietoja on korjattu takautuvasti myös vuoden 2017 osalta. Tästä johtuen kustannukset eivät ole täy-sin vertailukelpoisia keskenään ennen ja jälkeen vuoden 2017.

Toiminta- ja kustannustiedot kootaan koko tarkasteluvuoden ajalta. Toiminta- ja kustannustie-doissa erotellaan kunnan itse tuottamat ja kunnan ostamat palvelut. Kuntayhtymän, kolmannen sek-torin ja yhdistysten toimintatiedot ja kustannukset kuuluvat ostopalveluihin. Tiedonkeruussa ei eri-tellä bruttokustannuksia ja asiakasmaksuja, vaan kaikki vertailut tehdään nettokustannuksista. Sil-loin, kun työntekijä jalkautuu esimerkiksi erityistasolta perustasolle, eikä tälle toiminnalle ole omaa kustannuspaikkaa, raportoidaan kyseisestä toiminnasta ainoastaan henkilöstökulut.

Asiakasmäärät ilmoitetaan palvelukohtaisesti, ja asiakkaiden yhteismäärä muodostuu näiden eri palvelujen summasta. Koska sama asiakas voi käyttää monia eri palveluja, on yhteenlaskettu asiak-kaiden kokonaismäärä suurempi, kuin mitä se todellisuudessa on. Tähän raportointitapaan työ-ryhmä on päätenyt siitä syystä, että osassa kuntia päihde- ja mielenterveyspalvelut kirjataan eri tie-tojärjestelmiin tai manuaalisesti, mistä johtuen ei saada henkilötunnus kertaalleen -tietoja. Lisäksi tietyissä, erityisesti päihdehuollon, palveluissa on mahdollista asioida nimettömänä, esimerkkeinä terveysneuvonta ja päivätoiminta. Mikäli mahdollista, kunnat ilmoittavat asiakasmäärät myös ”hen-kilötunnus kertaalleen” -muodossa, mutta näitä lukuja ei käytetä vertailuissa.

Asiakkaista pyritään keräämään myös ikäryhmäkohtaista tietoa siten, että ilmoitetaan 18-64 -vuo-tioiden asiakkaiden määrä (joista erikseen 18-24 -vuotiaat ja 25-64 -vuotiaat) ja yli 65-vuotiaiden asiakkaiden määrä. Jos tämä ei ole mahdollista, ilmoitetaan ainoastaan asiakkaiden kokonaismäärä.

Suoritteina raportoidaan palvelusta riippuen joko käyntien tai hoitovuorokausien määrä, jotka ne-kin eritellään omiin ja ostopalveluihin. Tietyissä palveluissa naisasiakkaiden määrä ilmoitetaan erik-seen.

Kustannusten muutoksia esittelevissä pitkittäistaulukoissa ja kuvioissa käytetään aina deflatoituja kustannuksia. Kustannusten muuntamisessa viimeisen vertailuvuoden arvoon käytetään Tilasto-keskuksen (SVT 2020a) tuottamaa julkisten menojen hintaindeksiä sosiaalitoimelle, 2000=100. De-flatoinneissa käytetyt kertoimet löytyvät taulukosta 1. Mielenterveyspalveluista on käytettävissä tiedot vuodesta 2017 alkaen.

Taulukko 35. Tilastokeskuksen (SVT 2019a) julkisten menojen hintaindeksi sosiaalitoimelle, kuntata-lous

Vuosi	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019*
Pisteluku	100	103,3	105,6	109	112,9	116,9	120,4	124,3	130,4	133,6	137,4	141,9	146,2	148,8	149,6	150,5	150,3	148,9	151,4	154,9
Kerroin	1,549	1,49952	1,46686	1,4211	1,37201	1,32506	1,28654	1,24618	1,18788	1,15943	1,12737	1,09161	1,05951	1,04099	1,03543	1,02924	1,03061	1,0403	1,02312	1

*= Ennakollinen tieto 13.2.2020

Lisäksi väestösuhteutuksissa käytetään Tilastokeskukselta (SVT 2019b) saatavia kunkin vuoden vä-estötietoja ajankohdalta 31.12.

KUNNILTA TIEDONKERUUSSA KOOTTAVAT PERUSTIEDOT

PÄIHDE- JA MIELENTERVEYSPALVELUJEN INTEGROIDUT PALVELUT

Integroituihin palveluihin sisältyy ehkäisevät päihde- ja mielenterveyspalvelut, perustason päihde- ja mielenterveyspalvelut, nuorisoasemat ja päihdepsykiatrinen erikoissairaanhoito.

Ehkäisevät päihde- ja mielenterveyspalvelut

Järjestöavustukset ja muut ehkäisevän työn kustannukset raportoidaan tässä yhteydessä. Kustannustiedot eritellään omiin ja ostopalveluihin. Kunnat kuvaavat mistä kustannukset muodostuvat. Ehkäisevän työn asiakasmääriä ja suoritteita ei raportoida.

Perustason päihde- ja mielenterveyspalvelut

Muulla kuin erityispalveluissa tehtävä perustason erityistyöntekijöiden tekemä päihde- ja mielenterveystyö. Tällaista on esimerkiksi terveysasemilla tapahtuva työ, joka kohdentuu päihde- ja/tai mielenterveystyöhön. Kunnat kuvaavat, mitä palveluja ovat tähän sisällyttäneet. Toiminnasta raportoidaan kustannukset sekä asiakas- ja käyntimäärät.

Nuorisoasemat

Raportoidaan kustannukset ja asiakas- ja käyntimäärät täysi-ikäisten asiakkaiden osalta. Kunnat kuvaavat miten toiminta on kussakin kunnassa järjestetty, ja nämä kuvaukset sisältyvät raportin tekstiin.

Päihdepsykiatrinen erikoissairaanhoito

Hoito on tarkoitettu asiakkaille, joilla on sekä vakava päihdeongelma että vakava mielenterveysongelma. Hoito järjestetään joko osasto- tai avohoitona. Toiminnasta raportoidaan kustannukset, asiakasmäärät sekä käynti- ja hoitovuorokaudet.

PÄIHDEHUOLLON AVOPALVELUJEN KOKONAISUUS

Päihdehuollon avopalvelujen kokonaisuus sisältää polikliniset palvelut ja muut avopalvelut.

Päihdehuollon polikliniset palvelut

Päihdehuoltolain mukaista erityispalvelua, joihin liittyy vapaaehtoisuuteen perustuvaa neuvonta-, tutkimus- ja hoitopalvelua. Raportissa päihdehuollon poliklinisiin palveluihin sisältyvät päihdepoliklinikat (myös A-klinikat, H-klinikat ja Peliklinikat), korvaushoito, päiväkuntoutus ja muut polikliniset palvelut.

Päihdepoliklinikat

Päihdepoliklinikat ovat riippuvuusongelmiin erikoistuneita avohoitopaikkoja. Palvelumuotoina voivat olla asiakkaan tarpeiden ja valinnan mukaan mm. somaattisen ja psyykkisen tilan kartoitus, sosiaali- ja terveysneuvonta, intensiivinen avokuntoutus, yksilö-, ryhmä- ja perhekeskustelut, verkostotyö, avovieroitukset sekä läheteet ja lausunnot jatkotutkimuksiin ja muihin hoitopaikkoihin. Toiminnasta raportoidaan kustannukset, sekä asiakas- ja käyntimäärät.

Korvaushoito

Korvaushoitoa annetaan niille opioidiriippuvaisille asiakkaille, jotka eivät ole kyenneet vieroittautumaan opioideista. Opioidiriippuvaisten lääkkeellisen korvaushoidon tavoitteena on kuntoutuminen ja päihteettömyys tai haittojen vähentäminen ja asiakkaan elämänlaadun parantaminen. Korvaushoidon lääkkeitä ovat metadoni ja buprenorfiini. Hoito toteutuu erikoissairaanhoidossa, poliklinisessa päihdehuollossa tai perustasolla.¹ Korvaushoito kuuluu hoitotakuun piiriin ainoana päihdehuollon palveluna. Tässä raportissa korvaushoito ei sisällä erikoissairaanhoidon kustannuksia. Korvaushoidon asiakas voi saada vuoden aikana sekä haittoja vähentävää, että kuntouttavaa korvaushoitoa. Kokonaisasiakasmäärä kerätään henkilötunnus kertaalleen. Tietoa korvaushoidon keskeytymisten tai päättymisten määrästä kerätään myös. Korvaushoidosta raportoidaan kustannukset sekä asiakas- ja käyntimäärät.

Päiväkuntoutus

Päiväkuntoutus on määrääjän kestävä, suljetussa ja mahdollisesti täydentyvässä ryhmässä tapahtuvaa hoitoa. Kuntoutus perustuu tavoitteelliseen hoitosuunnitelmaan. Päiväkuntoutuksen intensiivisyys ja kesto vaihtelevat merkittävästi palvelumuodon sisällä. Hoitajakson ajan asiakas osallistuu päiväaikaiseen kuntoutukseen tai useita kertoja viikossa kuntoutusryhmään. Päiväkuntoutuksesta raportoidaan kustannukset, asiakasmäärät sekä käynnit.

Muut avopalvelut

Muihin avopalveluihin sisältyvät huumeiden käyttäjien terveysneuvonta ja päiväkeskustoiminta. Palvelut ovat anonymiä eikä niistä tehdä asiakkaalle päätöstä. Lisäksi muihin avopalveluihin lukeutuvat selviämishoitoasemat.

Huumeiden käyttäjien terveysneuvonta

Palvelu sisältää huumeiden riskikäyttöön liittyvää terveys- ja sosiaalineuvontaa, ja käytettyjen pistosvälineiden vaihtaminen uusiin. Kunnasta riippuen asiakkailla saatavaa olla lisäksi mahdollisuus hiv-, raskaus- ja c-hepatiittitesteihin sekä A- ja B-hepatiittirokotuksiin. Toiminnasta raportoidaan kustannukset ja mikäli mahdollista myös asiakas- ja käyntimäärät.

Päiväkeskustoiminta

Päiväkeskus on matalan kynnyksen kohtaamispaikka, josta saa ammattihenkilöstön ohjausta ja neuvontaa, anonymiä palvelua ja siellä tehdään hoidon tarpeen arviointia. Päiväkeskustoiminta tarjoaa pyykinpesu- ja peseytymismahdollisuuden, vaatteiden-

¹ ”Opioidiriippuvaisen hoidon tarve tulee arvioida ja hoito toteuttaa sellaisessa terveyskeskuksessa, päihdehuollon yksikössä tai vankeinhoitolaitoksen terveydenhuollon yksikössä, jossa on hoidon antamiseen perehtynyt hoidosta vastaava lääkäri ja toiminnan edellyttämä muu henkilökunta sekä muut edellytykset hoidon antamiseen.

Hoidon vaatavuuden sitä edellyttäessä hoidon tarve tulee arvioida ja hoito aloittaa ja toteuttaa sairaanhoitopiirin kuntayhtymän toimintayksikössä, Järvenpään sosiaalisairaalassa tai valtion mielisairaalassa. Hoitoa voidaan jatkaa yhteistyössä hoidon aloittaneen yksikön kanssa sellaisessa terveyskeskuksessa, päihdehuollon yksikössä taikka vankeinhoitolaitoksen terveydenhuollon yksikössä, jolla hoidon aloittaneen toimintayksikön käytettävissä olevien tietojen mukaan on siihen riittävät edellytykset. Korvaushoito tulee hoidon pitkäkestoisuuden vuoksi pyrkiä toteuttamaan mahdollisimman lähellä potilaan asuinpaikkaa.” (STM 33/2008 § 4.)

vaihtomahdollisuuden, mahdollisuuden lepoon, median seuraamisen mahdollisuuden, vertaistukea ja edullista ruokaa. Päiväkeskus järjestää myös retkiä ja toiminnallisia ryhmiä. Asiakkaat voivat asioida päivätoimintakeskuksessa myös päihtyneinä. Toiminnasta raportoidaan kustannukset sekä asiakas- ja käyntimäärät.

Selviämishoitoasema

Selviämishoitoasemalla hoidetaan asiakkaita, jotka tarvitsevat päihtymyksen vuoksi lyhytaikaista sairaanhoidollista seurantaa. Asiakkaat tulevat selviämishoitoasemalle sairaankuljetuksen tai poliisin kautta tai muista hoitoyksiköistä. Selviämishoitoasemalta asiakkaita ohjataan tarvittaessa jatkohoitoon, esimerkiksi katkaisu- ja vieroitus- hoitoon, psykiatriseen hoitoon tai tarvittaviin sosiaalipalveluihin.

MIELENTERVEYSAVOPALVELUJEN KOKONAISUUS

Mielenterveyspalvelujen avopalveluihin sisältyvät psykiatrinen avohoito ja psykoterapia.

Psykiatrinen avohoito

Psykiatrinen avohoito on erikoissairaanhoitoa. Hoito järjestetään esimerkiksi psykiatrian poliklinikoilla, itse hoito voi tapahtua muuallakin (esimerkiksi jalkautumalla terveyskeskuksiin tai sosiaalityöhön). Hoitoon tullaan useimmiten lähetteellä. Psykiatrian poliklinikat tarjoavat neuvontaa sekä psykiatrasta tutkimusta, hoitoa ja kuntoutusta. Hoito poliklinikalla alkaa aina tutkimus- ja arviointikäynneillä. Tutkimuskäyntien jälkeen potilaalle annetaan hoitosuositus tai sovitaan hoidon jatkumisesta psykiatrian poliklinikalla. Psykiatrian poliklinikoilla hoitomuotoina käytetään mm. perhe- ja verkostotyötä, yksilökeskusteluja, erilaisia ryhmämuotoisia hoitoja, toimintaterapiaa ja lääkehoitoa. Toteutunutta hoitoa arvioidaan ja suunnitellaan määräajoin yhdessä potilaan kanssa. Toiminnasta raportoidaan kustannukset sekä asiakas- ja käyntimäärät.

Psykoterapia

Tässä yhteydessä raportoidaan sellaiset psykoterapiat, joiden kustannukset maksaa kunta. Näitä ovat esimerkiksi lääkinnällisenä kuntoutuksena annettava psykoterapia sekä nettiterapiat.

KOTIIN VIETÄVÄT PALVELUT

Palveluja, jotka viedään asiakkaalle kotiin. Kotiin vietävät palvelut vaihtelevat lyhytaikaisesta intensiivisestä tuesta pitkäaikaiseen tukeen. Kotiin vietäviin palveluihin raportoidaan myös tuettu asuminen ja tukiasuminen. Tiedot kerätään erikseen päihdepalveluista ja mielenterveyspalveluista. Asumisen tuen toiminnasta raportoidaan kustannustiedot, asiakasmäärät sekä asumisvuorokaudet.

Tuettu asuminen on asiakkaan omaan asuntoon järjestettyä palvelua, joka painottuu arkisin virka-aikaan, mutta tukea voi olla saatavilla myös iltaisin tai viikonloppuisin. Tuen määrä on sidoksissa tehtyyn palvelusuunnitelmaan. Tavoitteena on varmistaa asiakkaan itsenäisen asumisen jatkuminen.

Tukiasuminen on suunnitelmallista, tiivistettyä jokaviikkoista tai lähes päivittäistä tukea. Tukiasumisessa voi olla tarjolla myös yhteistä ryhmätoimintaa asukkaille. Tavoitteena on siirtyminen itsenäiseen asumiseen. Tukiasumisessa asumisvuorokausien määrä koostuu asiakkaan toteutuneista asumisvuorokausista. Vuorokausien määrä ei ole sidottu henkilökunnalta saatavan tuen määrään.

Kotiin vietävät palvelut päihdepalveluissa

Asiakkaan kotona toteutettava **katkaisuhuolto** tai **kotikuntoutus**. Toiminnasta raportoidaan kustannukset sekä asiakas- ja käyntimäärät.

Kotiin vietävät palvelut mielenterveyspalveluissa

Asiakkaan kotona toteutettava psykiatrinen hoito, esimerkiksi psykiatrinen kotihoito tai liikkuva avohoito. Toiminnasta raportoidaan kustannukset sekä asiakas- ja käyntimäärät.

TYÖ- JA PÄIVÄTOIMINTA

Toimintakykyä ylläpitävää työ- tai päivätoimintaa, jonka tarkoituksena ei ole asiakkaan kuntoutuminen avoimille työmarkkinoille. Tähän raportoidaan esimerkiksi mielenterveysasiakkaiden ja päihdeasiakkaiden työtoiminta, mielenterveysasiakkaiden päivätoiminta ja päihdeasiakkaiden päiväkeskuspalvelut, mikäli palvelusta on tehty päätös. Anonymisti tapahtuva päiväkeskuspalvelu raportoidaan päiväkeskustoiminta-kohtaan. Tiedot kerätään erikseen työtoiminnasta ja päivätoiminnasta. Kunnat kuvaavat mitä toimintaa on raportoitu. Toiminnasta raportoidaan kustannukset, asiakasmäärät ja käyttöpäivät.

PÄIHDE- JA MIELENTERVEYSASIAKKAIDEN ASUMISPALVELUT

Asumispalveluissa tavoitteena on luoda kokonaisuus, jossa asiakkaalle pystytään tarjoamaan hänen tarpeitaan vastaava asumismuoto. Tavoitteena on asiakkaan asumisen turvaaminen, tarvittaessa päihde- ja mielenterveysasiakkaiden tukeminen ja itsenäinen pärjääminen. Työmuotoihin voi kuulua ohjaus ja neuvonta arjen asioissa, asiakkaan sosiaalisten tukiverkostojen kartoittaminen ja vahvistaminen sekä terveydenhoidon antaminen. Asumispalvelu perustuu asiakkaalle laadittavaan palvelu- ja kuntoutumissuunnitelmaan. Asumispalvelujen pituus vaihtelee lyhytaikaisesta intervalliasumisesta pitkäaikaiseen asumiseen. Asumispalveluja ovat tehostettu palveluasuminen, palveluasuminen, tukiasuminen ja tuettu asuminen sekä tilapäinen asuminen. **Tukiasuminen ja tuettu asuminen raportoidaan tässä raportissa kotiin vietävien palvelujen yhteydessä.** Asumispalveluista raportoidaan kustannukset, asiakasmäärät ja hoitovuorokaudet ja ne eritellään päihde- ja mielenterveyspalveluihin.

Palveluasuminen

”Asiakkaat saavat päivittäistä tukea, apua ja palveluita omatoimisen suoriutumisen mahdollistamiseksi. Palveluntuottaja järjestää asumiseen liittyvät palvelut (esim. avustaa liikkumisessa, pukeutumisessa, henkilökohtaisessa hygieniassa, ruokataloudessa ja asunnon siivouksessa) sekä asukkaan terveyden, kuntoutuksen ja viihtyvyy-

den edistämiseksi tarvittavat palvelut. Yksikön käyttämä palvelunimike voi olla hoitokoti, palvelutalo, pienkoti, perhekoti, asuntola jne.” (Valvira 2012, 10)² Palveluasumisessa on tavoitteena yksilöllinen kuntoutuminen kevyempään asumispalveluun tai itsenäiseen asumiseen.

Tehostettu palveluasuminen

Tehostettua palveluasumista järjestetään niille asiakkaille, joilla hoidon ja huolenpidon tarve on ympärivuorokautista. Tavoitteena on yksilöllinen kuntoutuminen kevyempään asumispalveluun tai asukkaan elämänlaadun ja toimintakyvyn säilyttäminen.

Tilapäinen asuminen

Nämä yksiköt tarjoavat tilapäistä majoitusta matalalla kynnyksellä. Asiakas voi hakeutua palvelun pariin ilman lähetettä esimerkiksi asunnottomuuden seurauksena. Palvelu voi sisältää muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja ja ruokapalveluja. Palveluun voi hakeutua myös päihtyneenä.

LAITOSHOITO

Päihdehuollon laitoshoidon kokonaisuus

Päihdehuollon laitoshoidon koostuu ympärivuorokautisesta katkaisu- ja vieroitushoidosta ja kuntouttavasta laitoshoidosta.

Katkaisu- ja vieroitushoido

Hoidon pituus määrittyy yksilöllisesti hoidon tarpeen arvioinnin perusteella. Hoidon tavoitteena on päihdekierteen katkaisu, vieroitusoireiden hoitaminen sekä jatkohoidon suunnittelu. Somaattisen kunnon kohotessa katkaisu- ja vieroitushoitoon voi kuulua mm. keskusteluapu, sosiaali- ja terveysneuvonta, pari- ja perhetapaamisia sekä verkostotapaamisia.

Kuntouttava laitoshoido

Päihdehuollon kuntouttava laitoshoido on ympärivuorokautista pitempiaikaista laitoshoidoa. Kuntouttava laitoshoido on osa asiakkaan kokonaiskuntoutusta ja se perustuu asiakkaalle tehtävään palvelu- ja kuntoutussuunnitelmaan. Kuntouttava laitoshoido on tarkoitettu avohoidon tukevuksi hoitojaksoksi vaikeasti päihdeongelmallisille, joille avohuollon palvelut tai katkaisu laitoshoidossa eivät ole riittäviä tai tarkoituksenmukaisia, tai joiden kuntoutuminen edellyttää väliaikaista irrottautumista normaalista elinympäristöstä. Hoidon pituus määrittyy yksilöllisesti hoidon tarpeen arvioinnin perusteella. Laitoskuntoutus tarjoaa päihdeasiakkaille peruskuntoutusta sekä lyhytaikaisia intervalli- ja kriisihoitojaksoja. Laitoshoidoa voidaan tarjota myös päihdehaittojen vähentämisen tavoittein.

Tietoa kerätään myös siitä, mikä on ollut hoitojaksolle hakeutumisen aiheuttanut **pääasiallinen päihde**. Se perustuu asiakkaan kertomaan tietoon. Lisäksi kerätään tieto tapauksista, joissa on kirjattu myös muita päihteitä kuin pääasialliseksi päihteeksi mainittu.

² Valvira (2012) Mielenterveys- ja päihdehuollon ympärivuorokautiset asumispalvelut sekä päihdehuollon laitoshoido, valvontakunnallinen valvontaohjelma 2012–2014. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira). Helsinki.

Psykiatrinen laitoshoido

Psykiatrinen sairaalahoito tarjoaa tehostettua tutkimusta, hoitoa ja kuntoutusta psykiatrisen avohoidon tueksi tai silloin, kun muut hoitomuodot ovat riittämättömiä. Psykiatrisesta laitoshoidosta raportoidaan akuutti- ja kuntoutushoito. Laitoshoidon yhteydessä raportoidaan myös tiedot oikeuspsykiatrisista ja vanhuspsykiatrisista yksiköistä. Laitoshoidosta raportoidaan palvelun kustannukset, asiakasmäärät ja hoitovuorokaudet.

Oikeuspsykiatriset yksiköt

Tietoihin sisältyvät ne potilaat, joita hoidetaan oikeuspsykiatrisissa yksiköissä. Potilaita ovat esim. oikeuspsykiatriset potilaat, mielentilatutkimuksessa olevat potilaat sekä vaikeahoitoiset potilaat. Oikeuspsykiatriset potilaat ovat rikoksiin syyllistyneitä henkilöitä, joita ei tuomita rangaistukseen, vaan jotka Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) määrää tahdosta riippumattomaan psykiatriseen hoitoon mielentilatutkimuksen perusteella. Mielentilatutkimukseen määräämisestä päättää tuomioistuin ja tutkimuspaikan määrää THL. Tutkimuksen tarkoituksena on määrittää syytetyn mielentila teon tai tekojen aikana ja hänen hoidon tarpeensa tutkimuksen päättyessä. Vaikeahoitoisilla potilailla tarkoitetaan potilaita, jotka ovat erityisen väkivaltaisia, sairautentunnottomia tai hoitoon sitoutumattomia, tai jotka jostain muusta syystä tarvitsevat pitkää kuntouttavaa psykiatrista osastohoitoa.

Vanhuspsykiatriset yksiköt

Vanhuspsykiatriassa hoidetaan vakavasta masennustilasta tai muusta mielialahäiriöstä kärsiviä vanhuksia, myöhäisiän psykoottistasoista häiriötä sairastavia potilaita sekä dementiapotilaita, joilla on vanhuspsykiatrista erityisosaamista vaativia liitännäisoireita sekä potilaita, joiden hoito vaatii erotusdiagnostista selvittelyä.

Liite 2: Päihde- ja mielenterveyspalvelujen toiminta- ja kustannustiedot vuodelta 2019

Raportin taulukot ja kuviot voi tarvittaessa pyytää saavutettavassa muodossa sähköpostilla:kuusikko@hel.fi.

Päihde- ja mielenterveyspalvelujen tiedonkeruupohja	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko	VUOTTA 2019 KOSKEVAT HUOMAUTUKSET
	2019	2019	2019	2019	2019	2019	2019	
Väestö yhteensä 31.12.	653 835	289 731	233 775	192 962	239 140	205 489	1 814 932	Kunnan antamat tiedot
Alle 18-vuotiaat	109 750	65 005	48 145	29 179	37 973	44 133	334 185	Puuttuvan tiedon merkitseminen
18 vuotta täyttäneet	544 085	224 726	185 630	163 783	200 167	161 356	1 479 747	= kunnalla ei käytössä kyseistä palvelua
18–24-vuotiaat	54 453	24 044	20 225	23 808	28 480	22 850	173 860	= tietoa ei ole saatu tai sitä ei voi eritellä
25–64-vuotiaat	377 014	157 756	129 412	99 934	126 243	105 220	995 579	= muu syy puuttumiselle
65 vuotta täyttäneet	112 618	42 926	35 993	40 041	45 444	33 286	310 308	0 = ei asiakkaita / kustannuksia tai luvut pyöristyvät nollian
PÄIHDE- JA MIELENTERVEYS PALVELUIDEN KUSTANNUKSET VUODEN AIKANA YHTEENSÄ								
Kustannukset yhteensä, €	185 562 067	63 715 814	48 863 856	63 314 337	67 554 994	53 972 664	482 983 732	
Oman toiminnan kustannukset, €	111 440 873	10 378 196	10 496 051	5 314 918	27 156 259	20 588 733	185 375 029	
Ostopalvelujen kustannukset, €	74 121 194	53 337 618	38 367 806	57 999 419	40 398 735	33 383 932	297 608 703	
Kustannukset yhteensä / 18-v. asukas, €	341,1	283,5	263,2	386,6	0,0	334,5	326,4	
Oman toiminnan kustannukset / 18-v. asukas, €	204,8	46,2	56,5	32,5	0,0	127,6	125,3	
Ostopalvelujen kustannukset / 18-v. asukas, €	136,2	237,3	206,7	354,1	0,0	206,9	201,1	
INTEGROITUIJEN PALVELUJEN KUSTANNUKSET YHTEENSÄ (SISÄLTÄÄ EHKÄISEVÄT PALVELUT, PERUSTASON PÄIHDE- JA MIELENTERVEYSTYÖN, NUORISOASEMAT JA PÄIHDEPSYKIATRISEN ERIKOISSAIRAANHOIDON)								
Kustannukset yhteensä, €	13 753 007	4 905 722	2 846 491	4 699 728	2 682 881	2 063 968	30 951 796	
Oman toiminnan kustannukset, €	6 188 454	3 312 511	2 137 310	889 944	1 336 128	2 063 968	15 928 314	
Ostopalvelujen kustannukset, €	7 564 553	1 593 211	709 181	3 809 784	1 346 753	0	15 023 482	
Kustannukset yhteensä / 18-v. asukas, €	25,3	21,8	15,3	28,7	0,0	12,8	20,9	
Oman toiminnan kustannukset / 18-v. asukas, €	11,4	14,7	11,5	5,4	0,0	12,8	10,8	
Ostopalvelujen kustannukset / 18-v. asukas, €	13,9	7,1	3,8	23,3	0,0	0,0	10,2	
PÄIHDEHUOLLON PALVELUJEN KUSTANNUKSET VUODEN AIKANA YHTEENSÄ (sisältää avopalvelut, kotiin vietävät palvelut, asumispalvelut ja laitospalvelut)								
Kustannukset yhteensä, €	53 875 907	14 349 881	11 516 247	14 079 881	13 856 456	8 755 000	116 433 373	
Oman toiminnan kustannukset, €	32 218 831	5 741 295	7 648 715	4 284 974	7 189 865	6 549 857	63 633 537	
Ostopalvelujen kustannukset, €	21 657 076	8 608 586	3 867 532	9 794 907	6 666 591	2 205 144	52 799 836	
Kustannukset yhteensä / 18-v. asukas, €	99,0	63,9	62,0	86,0	0,0	54,3	78,7	
Oman toiminnan kustannukset / 18-v. asukas, €	59,2	25,5	41,2	26,2	0,0	40,6	43,0	
Ostopalvelujen kustannukset / 18-v. asukas, €	39,8	38,3	20,8	59,8	0,0	13,7	35,7	
Kustannukset yhteensä ilman korvaushoitoa, €	48 560 559	12 445 990	10 846 123	12 553 356	11 921 690	7 694 761	104 022 480	
Oman toiminnan kustannukset ilman korvaushoitoa, €	28 917 038	5 741 295	7 648 715	4 187 974	6 687 278	5 489 618	58 671 918	
Ostopalvelujen kustannukset ilman korvaushoitoa, €	19 643 521	6 704 695	3 197 408	8 365 382	5 234 412	2 205 144	45 350 562	
MIELENTERVEYSPALVELUJEN KUSTANNUKSET VUODEN AIKANA YHTEENSÄ (sisältää avopalvelut, kotiin vietävät palvelut, työ- ja päivätoiminnan, asumispalvelut ja laitospalvelut)								
Kustannukset yhteensä, €	117 933 153	44 460 211	34 501 118	44 534 727	51 015 657	43 153 696	335 598 563	
Oman toiminnan kustannukset, €	73 033 588	1 324 390	710 026	140 000	18 630 266	11 974 908	105 813 178	
Ostopalvelujen kustannukset, €	44 899 565	43 135 821	33 791 092	44 394 727	32 385 391	31 178 788	229 785 385	
Kustannukset yhteensä / 18-v. asukas, €	216,8	197,8	185,9	271,9	0,0	267,4	226,8	
Oman toiminnan kustannukset / 18-v. asukas, €	134,2	5,9	3,8	0,9	0,0	74,2	71,5	
Ostopalvelujen kustannukset / 18-v. asukas, €	82,5	191,9	182,0	271,1	0,0	193,2	155,3	

Päihde- ja mielenterveyspalvelujen tiedonkeruupohja	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko	UUOTTA 2019 KOSKEVAT HUOMAUTUKSET
1 INTEGROIDUT PALVELUT (ehkäisevät päihde- ja mielenterveyspalvelut, perustason päihde- ja mielenterveyspalvelut, nuorisosemat ja päihdepsykiatrinen erikoissairaanhoido)								
1.1 Ehkäisevät päihde- ja mielenterveyspalvelut								
Ehkäisevien palvelujen kustannukset yhteensä, €	1 419 467	548 795	265 371	166 222	194 262	53 391	2 647 508	
Oman toiminnan kustannukset, €	134 467	5 000	265 371	65 000	50 612	53 391	573 841	
Ostopalvelujen kustannukset, €	1 285 000	543 795	0	101 222	143 650	0	2 073 667	
1.2 Perustason päihde- ja mielenterveyspalvelut								
Perustason päihde- ja mielenterveyspalvelujen asiakkaat yhteensä	17 727	6 042	2 931	2 322	3 768	5 664	38 454	
Oman toiminnan asiakkaat								Espoo: MtP-klinikan asiakkaat (ei Nuorisopoliklinikkaa ja kotiin vietyjä palveluja). Vuosi 2016 ei ole vertailukelpoinen vuosien 2017–2019 kanssa.
13–64-vuotiaat	13 127	6 007	2 931	1 351	3 768	5 664	32 848	
18–24-vuotiaat	11 619	5 354	2 627	0	3 600	5 574	28 774	
25–64-vuotiaat	2 243	1 048	658	0	816	0	4 765	
65 vuotta täyttäneet	9 376	4 306	1 969	0	2 784	0	18 435	
Ostopalvelujen asiakkaat	1 508	653	304	0	168	561	3 194	
18–64-vuotiaat	4 600	35	-	971	0	0	5 606	
18–24-vuotiaat	4 214	35	-	0	0	0	4 249	
25–64-vuotiaat	1 041	35	-	0	0	0	1 076	
65 vuotta täyttäneet	3 173	-	-	0	0	0	3 173	
65 vuotta täyttäneet	386	-	-	0	0	0	386	
Perustason päihde- ja mielenterveyspalvelujen käynnit yhteensä	60 156	24 378	6 870	9 004	18 233	16 414	135 055	Vantaa: Vuonna 2019 mukana vain ajanvaraukselliset puhelut. Vuosina 2016–2018 mukana ei puhelinkontakteja. Vuoden 2019 alusta matalan kynnyksen mielenterveys- ja päihdevastaanoton toiminta muuttunut siten, että osa päihde-ehdoista asioinneista, jotka vuonna 2018 raportoituivat perustason palveluihin, ovat raportoituneet vuonna 2019 päihdepoliklinisiin palveluihin.
Oman toiminnan käynnit	56 893	24 093	6 870	6 184	18 233	16 414	128 687	
Ostopalvelujen käynnit	3 263	285	0	2 820	0	0	6 368	
Perustason päihde- ja mielenterveyspalvelujen kustannukset yhteensä, €	6 268 890	3 070 444	849 621	1 427 538	1 285 516	2 010 577	14 912 585	Oulu: Psyk. sh. työpanos korjattu vuosilta 2016–2018. Kustannustiedot korjattu, aiemmin virheellisellä kaavalla lasketut tiedot.
Oman toiminnan kustannukset, €	4 703 931	2 963 359	849 621	824 944	1 285 516	2 010 577	12 637 948	
Ostopalvelujen kustannukset, €	1 564 959	107 084	..	602 594	0	0	2 274 637	Turku: TYKS:N konsultoivat psyk.sairaanhoidajat
1.3 Nuorisosemat								
Nuorisosemien asiakkaat yhteensä	1 082	499	937	266	0	0	2 784	
Oman toiminnan asiakkaat								Helsinki: Ei sisällä 285 alaikäistä asiakasta. Vantaa: Nuorten psykososiaaliset palvelut, ennen vain päihdeperuste
Ostopalvelujen asiakkaat	1 082	492	937	0	0	0	2 511	
Naisasiakkaat	-	7	..	266	0	0	273	
Naisasiakkaat	678	..	0	0	0	0	678	Helsinki: Ei sisällä 165 alaikäistä asiakasta.
Nuorisosemien käynnit yhteensä	6 875	2 699	6 699	2 400	0	0	18 673	
Oman toiminnan käynnit	6 875	2 552	6 699	0	-	0	16 126	Helsinki: Sisältää 44 anonyymiä käyntiä.
Ostopalvelujen käynnit	0	147	0	2 400	-	0	2 547	Helsinki: Ei sisällä 1997 alaikäisen käyntiä.
Nuorisosemien kustannukset yhteensä, €	1 350 056	365 819	1 022 318	279 250	0	0	3 017 443	
Oman toiminnan kustannukset, €								
Oman toiminnan kustannukset, €	1 350 056	344 151	1 022 318	0	-	0	2 716 525	
Ostopalvelujen kustannukset, €	0	21 668	0	279 250	-	0	300 918	

Päihde- ja mielenterveyspalvelujen tiedonkeruupohja	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko	UUOTTA 2019 KOSKEVAT HUOMAUTUKSET
1 INTEGROIDUT PALVELUT (ehkäisevät päihde- ja mielenterveyspalvelut, perustason päihde- ja mielenterveyspalvelut, nuorisosemat ja päihdepsykiatrinen erikoissairaanhoido)								
1.4 Päihdepsykiatrinen erikoissairaanhoido								
Asiakkaat yhteensä	278	145	95	284	210	0	1 012	
18–64-vuotiaat	276	144	95	0	209	0	724	
18–24-vuotiaat	49	39	22	0	..	0	110	
25–64-vuotiaat	227	105	73	0	..	0	405	
65 vuotta täyttäneet	2	1	0	0	1	0	4	
Käynnit yhteensä	18 526	3 820	2 222	5 987	141	0	30 696	
Hoitovuorokaudet yhteensä	2 221	907	860	2 959	2 761	0	9 708	
Kustannukset yhteensä	4 714 594	920 664	709 181	2 826 718	1 203 103	0	10 374 260	
Avohoidon kustannukset	3 648 514	485 304	296 381	1 347 724	38 312	0	5 816 235	
Laitoshoidon kustannukset	1 066 080	435 360	412 800	1 478 994	1 164 791	0	4 558 025	
2 PÄIHDE- JA MIELENTERVEYSAVOPALVELUT								
Avopalvelujen asiakkaat yhteensä	33 526	10 049	11 532	10 902	17 002	10 652	93 663	
Oman toiminnan asiakkaat	21 266	1 753	3 808	1 371	14 025	7 680	49 903	
18–64-vuotiaat	19 658	488	3 503	0	12 940	7 231	43 820	
18–24-vuotiaat	2 679	54	339	0	2 963	2 057	8 092	
25–64-vuotiaat	16 979	434	3 164	0	9 977	5 534	36 088	
65 vuotta täyttäneet	1 579	119	224	0	1 085	348	3 355	
Ostopalvelujen asiakkaat	12 260	8 296	7 724	9 531	2 977	2 972	43 760	
18–64-vuotiaat	7 746	7 765	7 004	0	2 565	2 723	27 803	
18–24-vuotiaat	1 998	1 798	1 624	0	56	0	5 476	
25–64-vuotiaat	5 748	5 967	5 380	0	495	0	17 590	
65 vuotta täyttäneet	938	530	720	0	206	249	2 643	
Avopalvelujen käynnit yhteensä	418 137	89 285	114 041	119 107	132 172	94 845	967 587	
Oman toiminnan käynnit	347 409	8 328	44 234	20 216	99 581	72 085	591 853	
Ostopalvelujen käynnit	70 728	80 957	69 807	98 891	32 591	22 760	375 734	
Avopalvelujen kustannukset yhteensä, €	55 201 973	19 794 436	18 339 450	16 531 673	19 598 169	17 905 663	147 371 365	
Oman toiminnan kustannukset, €	42 286 005	1 196 049	3 238 322	646 132	14 877 309	11 316 904	73 560 721	
Ostopalvelujen kustannukset, €	12 915 968	18 598 387	15 101 128	15 885 541	4 720 860	6 588 760	73 810 644	Oulu: Mt- ja päihdepalvelut: 1 121 487 euroa, josta päihdelaitosostot noin 419 104 euroa. /Marjo
Avopalvelujen kustannusten osuus kokonaiskustannuksista, %	29,7	31,1	37,5	26,1	29,0	33,2	30,5	
2.1 PÄIHDEHUOLLON AVOPALVELUT (polikliiniset palvelut ja muut avopalvelut)								
Avopalvelujen asiakkaat yhteensä	11 524	2 023	3 975	2 837	5 450	1 685	27 494	
Oman toiminnan asiakkaat	7 509	1 753	3 808	1 371	4 891	1 685	21 017	
18–64-vuotiaat	6 672	488	3 503	0	4 607	1 530	16 800	
18–24-vuotiaat	501	54	339	0	844	305	2 043	
25–64-vuotiaat	6 171	434	3 164	0	3 763	1 241	14 773	
65 vuotta täyttäneet	837	119	224	0	284	56	1 520	
Ostopalvelujen asiakkaat	4 015	270	167	1 466	559	0	6 477	
18–64-vuotiaat	434	267	166	0	551	0	1 418	
18–24-vuotiaat	14	4	1	0	56	0	75	
25–64-vuotiaat	420	263	165	0	495	0	1 343	
65 vuotta täyttäneet	5	2	1	0	8	0	16	
Avopalvelujen käynnit yhteensä (ilman korvaushoitoa)	186 127	8 372	45 782	29 037	52 497	18 016	339 831	
Oman toiminnan käynnit	168 244	8 328	44 234	20 216	27 872	18 016	286 910	Helsinki: terveysneuvonnan omat käynnit 2019: 26672 rivi 255
Ostopalvelujen käynnit	17 883	44	1 548	8 821	24 625	0	52 921	
Avopalvelujen kustannukset yhteensä, €	18 174 087	3 105 873	4 079 360	3 316 142	7 132 110	3 355 285	39 162 857	
Oman toiminnan kustannukset, €	15 440 668	1 196 049	3 238 322	646 132	3 896 296	3 355 285	27 772 752	
Ostopalvelujen kustannukset, €	2 733 419	1 909 824	841 038	2 670 010	3 235 814	0	11 390 105	
Avopalvelujen kustannusten osuus päihdepalvelujen kokonaiskustannuksista, %	33,7	21,6	35,4	23,6	51,5	38,3	33,6	

Päihde- ja mielenterveyspalvelujen tiedonkeruupohja	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko	UUOTTA 2019 KOSKEVAT HUOMAUTUKSET
2 PÄIHDE- JA MIELENTERVEYSAVOPALVELUT								
2.1 PÄIHDEHUOLLON AVOPALVELUT (polikliniset palvelut ja muut avopalvelut)								
2.1.2 PÄIHDEHUOLLON POLIKLINISET PALVELUT (päihdepoliklinikat, korvaushoito ja päiväkuntoutus) Korvaushoidon käynnit eivät ole mukana poliklinisten palvelujen käynneissä!								
Poliklinisten palvelujen asiakkaat yhteensä	6 288	270	2 638	1 264	4 440	1 672	16 572	
Oman toiminnan asiakkaat	5 875	0	2 481	75	3 881	1 685	13 997	
18–64-vuotiaat	5 330	0	2 187	0	3 777	1 530	12 824	
18–24-vuotiaat	295	0	152	0	692	305	1 444	
25–64-vuotiaat	5 035	0	2 035	0	3 085	1 241	11 396	
65 vuotta täyttäneet	545	0	213	0	104	56	918	
Ostopalvelujen asiakkaat	439	270	167	1 189	559	0	2 624	
18–64-vuotiaat	434	267	166	0	551	0	1 418	
18–24-vuotiaat	14	4	1	0	56	0	75	
25–64-vuotiaat	420	263	165	0	495	0	1 343	
65 vuotta täyttäneet	5	2	1	0	8	0	16	
Poliklinisten palvelujen käynnit yhteensä (ilman korvaushoitoa)	59 726	44	37 472	8 158	37 984	15 962	159 346	
Oman toiminnan käynnit (ilman korvaushoitoa)	57 620	0	36 707	0	13 359	15 962	123 648	
Ostopalvelujen käynnit (ilman korvaushoitoa)	2 106	44	765	8 158	24 625	0	35 698	
Poliklinisten palvelujen kustannukset yhteensä, €	14 399 463	1 909 824	3 982 411	2 604 575	5 125 515	3 294 267	31 316 055	
Oman toiminnan kustannukset, €	12 178 533	0	3 238 322	97 000	2 746 581	3 294 267	21 554 703	
Ostopalvelujen kustannukset, €	2 220 930	1 909 824	744 089	2 507 575	2 378 934	0	9 761 352	
Päihdepoliklinikka								
Päihdepoliklinikoiden asiakkaat yhteensä	4 734	1	2 261	944	3 868	1 402	13 210	
Oman toiminnan asiakkaat	4 734	.	2 261	0	3 743	1 402	12 140	Espoo: vuosien 2017–2019 tiedot sisältyvät kohtaan 1.2 Perustason päihde- ja mielenterveyspalvelut. Vantaa: Vuoden 2016-2019 luvuissa ei mukana peliklinikan asiakkaita (ei saada eriteltynä).
18–64-vuotiaat	4 234	.	2 050	0	3 640	1 289	11 213	
18–24-vuotiaat	270	.	146	0	692	248	1 356	
25–64-vuotiaat	3 964	.	1 904	0	2 948	1 041	9 857	
65 vuotta täyttäneet	500	.	211	0	103	32	846	
Ostopalvelujen asiakkaat	-	1	0	944	125	0	1 070	
18–64-vuotiaat	0	..	0	0	125	0	125	
18–24-vuotiaat	0	..	0	0	35	0	35	
25–64-vuotiaat	0	..	0	0	90	0	90	
65 vuotta täyttäneet	0	..	0	0	0	0	0	
Päihdepoliklinikoiden käynnit yhteensä	48 791	44	34 596	8 158	29 271	13 288	134 148	Vantaa: Vuoden 2016-2019 luvuissa peliklinikan käynnit vain Vantaan osalta, aiemmilta vuosilta kokonaissumma jossa myös muut kaupungit
Oman toiminnan käynnit	48 791	.	34 596	0	13 359	13 288	110 034	Helsinki: Ei sisällä 13 alle 18-vuotiaiden käyntiä. Vantaa: Mukana myös PVY:n lääkkeenottokäynnit
Ostopalvelujen käynnit	0	44	0	8 158	15 912	0	24 114	
Päihdepoliklinikoiden kustannukset yhteensä, €	7 351 030	5 933	3 238 322	1 078 050	2 671 313	2 140 488	16 485 136	
Oman toiminnan kustannukset, €	7 351 030	.	3 238 322	0	2 243 994	2 140 488	14 973 834	
Ostopalvelujen kustannukset, €	0	5 933	0	1 078 050	427 319	0	1 511 302	

Päihde- ja mielenterveyspalvelujen tiedonkeruupohja	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko	UUOTTA 2019 KOSKEVAT HUOMAUTUKSET
2 PÄIHDE- JA MIELENTERVEYSAVOPALVELUT								
2.1 PÄIHDEHUOLLON AVOPALVELUT (polikliniset palvelut ja muut avopalvelut)								
2.1.2 PÄIHDEHUOLLON POLIKLINISET PALVELUT (päihdepoliklinikat, korvaushoito ja päiväkuntoutus) Korvaushoidon käynnit eivät ole mukana poliklinisten palvelujen käynneissä!								
Korvaus- ja ylläpitohoito								
Korvaushoidon asiakkaat yhteensä	958	269	262	320	482	256	2547	Vantaa: HUOM! Luku on hetu-kertaalleen! Sisältää vain avopalvelun, laitospaksot kuntouttavassa laitosshoidossa
Korvaushoidon oman toiminnan asiakkaat	587	-	139	75	138	256	1 195	
18-64-vuotiaat	576	-	137	0	137	256	1 106	
18-24-vuotiaat	7	-	6	0	0	13	26	
25-64-vuotiaat	569	-	131	0	137	243	1 080	
65 vuotta täyttäneet	11	-	2	0	1	0	14	
Korvaushoidon ostopalvelujen asiakkaat	397	269	133	245	344	0	1 388	
18-64-vuotiaat	392	267	133	0	344	0	1 136	
18-24-vuotiaat	4	4	1	0	15	0	24	
25-64-vuotiaat	388	263	132	0	329	0	1 112	
65 vuotta täyttäneet	5	2	0	0	0	0	7	
Haittoja vähentävän korvaushoidon asiakkaat	191	116	120	0	..	0	427	Vantaa: Luvut laskennallisia, 2017 ja 2018 mukana omat ja ostot, ei vertailtavissa
18-64-vuotiaat	0	115	..	0	..	0	115	
18-24-vuotiaat	0	1	..	0	..	0	1	
25-64-vuotiaat	0	114	..	0	..	0	114	
65 vuotta täyttäneet	0	1	..	0	..	0	1	
Kuntouttavan korvaushoidon asiakkaat	767	153	142	0	..	0	1 062	Vantaa: Luvut laskennallisia, 2017 ja 2018 mukana omat ja ostot, ei vertailtavissa
18-64-vuotiaat	0	153	..	0	..	0	153	
18-24-vuotiaat	0	3	..	0	..	0	3	
25-64-vuotiaat	0	150	..	0	..	0	150	
65 vuotta täyttäneet	0	0	..	0	..	0	0	
Erikoissairaanhoidon ja terveysasemien korvaushoidon asiakkaat	199	..	..	0	130	0	329	Helsinki: Hiv pos palvelukeskuksen korvaushoitoas. 59 Vantaa: Ei tilastoa
18-64-vuotiaat	0	..	..	0	129	0	129	Helsinki: Hus opioidipoli 142 asiakasta
18-24-vuotiaat	0	..	..	0	0	0	0	
25-64-vuotiaat	0	..	..	0	129	0	129	
65 vuotta täyttäneet	0	..	..	0	1	0	1	
Asiakkaat, joilla hoitotakuu ei ole toteutunut korvaushoidossa	7	0	0	0	0	0	7	Helsinki: 1 ei-potilaasta johtuvista syistä.
Korvaushoidon käynnit yhteensä	125 755	33 033	23 210	36 098	53 931	30 178	302 205	
Korvaushoidon oman toiminnan käynnit	62 590	-	..	2 637	6 617	30 178	102 022	Vantaa: Ei erotettavissa muista poliklinisista käynneistä
Korvaushoidon ostopalvelujen käynnit	63 165	33 033	23 210	33 461	47 314	0	176 973	
Korvaushoidon kustannukset yhteensä, €	5 315 348	1 903 891	670 124	1 526 525	1 934 766	1 060 239	12 410 893	
Korvaushoidon oman toiminnan kustannukset, €	3 301 793	-	0	97 000	502 587	1 060 239	4 961 619	Vantaa: Oman toiminnan menot H-klinikan menoissa Turku: TK sairaanhoitajan palkkakulu ja korvaushoitolääkkeen hinta
Korvaushoidon ostopalvelujen kustannukset, €	2 013 555	1 903 891	670 124	1 429 525	1 432 179	0	7 449 274	
Korvaushoidon keskeytymisten tai päättymisten määrä	..	35	23	0	0	0	58	
Kuntoutuneet, jotka ovat suunnitelmallisesti vieroittuneet haittoja vähentävästä hoidosta	0	1	2	0	..	0	3	
Kuntoutuneet, jotka ovat suunnitelmallisesti vieroittuneet kuntouttavasta hoidosta	0	4	0	0	..	0	4	
Sääntörikkomus	0	0	0	0	..	0	0	
Menehtyminen	0	2	3	0	..	0	5	
Muutto	0	11	5	0	..	0	16	
Vankila	0	0	2	0	..	0	2	
Muu syy	0	17	11	0	..	0	28	Vantaa: Ei-suunnitelmallisesti lopettaneet + muut

Päihde- ja mielenterveyspalvelujen tiedonkeruupohja	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko	UUOTTA 2019 KOSKEVAT HUOMAUTUKSET
2 PÄIHDE- JA MIELENTERVEYSAVOPALVELUT								
2.1 PÄIHDEHUOLLON AVOPALVELUT (polikliniset palvelut ja muut avopalvelut)								
2.1.2 PÄIHDEHUOLLON POLIKLINISET PALVELUT (päihdepoliklinikat, korvaushoito ja päiväkuntoutus) Korvaushoidon käynnit eivät ole mukana polikliinisten palvelujen käynneissä!								
Päiväkuntoutus								
Päiväkuntoutuksen asiakkaat yhteensä	596	-	115	0	90	14	815	
Oman toiminnan asiakkaat	554	-	81	0	0	14	649	
18-64-vuotiaat	520	-	..	0	0	0	520	
18-24-vuotiaat	18	-	..	0	0	0	18	
25-64-vuotiaat	502	-	..	0	0	0	502	
65 vuotta täyttäneet	34	-	..	0	0	0	34	
Ostopalvelujen asiakkaat	42	-	34	0	90	0	166	
18-64-vuotiaat	42	-	33	0	82	0	157	
18-24-vuotiaat	10	-	0	0	6	0	16	
25-64-vuotiaat	32	-	33	0	76	0	141	
65 vuotta täyttäneet	0	-	1	0	8	0	9	
Päiväkuntoutuksen käynnit yhteensä	10 935	-	2 876	0	8 713	2 674	25 198	
Oman toiminnan käynnit	8 829	-	2 111	0	0	2 674	13 614	
Ostopalvelujen käynnit	2 106	-	765	0	8 713	0	11 584	
Päiväkuntoutuksen kustannukset yhteensä, €	1 733 085	-	73 965	0	519 436	93 540	2 420 026	
Oman toiminnan kustannukset, €	1 525 710	-	..	0	0	93 540	1 619 250	Vantaa: A-klinikan kustannuksissa, ei voida eritellä
Ostopalvelujen kustannukset, €	207 375	-	73 965	0	519 436	0	800 776	
2.1.3 MUUT PÄIHDEHUOLLON AVOPALVELUT (Huumeiden käyttäjien terveysneuvonta, päiväkeskustoiminta ja selviämishoitoasema)								
Huumeiden käyttäjien terveysneuvonta								
Terveysneuvonnan asiakkaat yhteensä	3 576	1 142	1 327	1 096	0	318	7 459	Tampere: Anonymipalvelua, ei saada asiakastietoja eikä käyntitietoja saatavilla
Oman toiminnan asiakkaat	..	1 142	1 327	1 096	-	318	3 883	Turku: Näistä turkulaisia 770, ulkokuntalaisia 326
18-64-vuotiaat	0	..	1 316	0	-	0	1 316	
18-24-vuotiaat	0	..	187	0	-	0	187	
25-64-vuotiaat	0	..	1 129	0	-	0	1 129	
65 vuotta täyttäneet	0	..	11	0	-	0	11	
Ostopalvelujen asiakkaat	3 576	-	..	0	..	0	3 576	Vantaa: Liikkuvan terveysneuvonnan asiakasmäärä ei raportoitavissa
18-64-vuotiaat	0	-	..	0	..	0	0	
18-24-vuotiaat	0	-	..	0	..	0	0	
25-64-vuotiaat	0	-	..	0	..	0	0	
65 vuotta täyttäneet	0	-	..	0	..	0	0	
Terveysneuvonnan käynnit yhteensä	15 777	5 547	8 310	7 302	0	2 054	38 990	
Oman toiminnan käynnit	..	5 547	7 527	7 302	0	2 054	22 430	Vantaa: Vuonna 2019 raportoitu ensimmäisen kerran myös liikkuvan terveysneuvonnan käynnit Turku: Turkuilaisten käyntejä 6003, ulkokuntalaisten 1299
Ostopalvelujen käynnit	15 777	-	783	0	..	0	16 560	
Terveysneuvonnan kustannukset yhteensä, €	512 489	349 807	96 949	230 318	856 880	61 018	2 107 461	
Oman toiminnan kustannukset, €	0	349 807	..	230 318	0	61 018	641 143	
Ostopalvelujen kustannukset, €	512 489	-	96 949	0	856 880	0	1 466 318	Vantaa: Sisältää liikkuvan terveysneuvonnan kustannukset
Naisiasiakkaita terveysneuvonnan avopalveluissa	0	303	442	340	..	0	1 085	

Päihde- ja mielenterveyspalvelujen tiedonkeruupohja	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko	UUOTTA 2019 KOSKEVAT HUOMAUTUKSET
2 PÄIHDE- JA MIELENTERVEYS AVOPALVELUT								
2.1 PÄIHDEHUOLLON AVOPALVELUT (poliikliniset palvelut ja muut avopalvelut)								
2.1.3 MUUT PÄIHDEHUOLLON AVOPALVELUT (Huumeiden käyttäjien terveysneuvonta, päiväkeskustoiminta ja selviämishoitoasema)								
Päiväkeskustoiminta								
Päiväkeskusten asiakkaat yhteensä	0	-	0	200	0	0	200	
Oman toiminnan asiakkaat	..	-	0	200	..	0	200	Turku: asiakasmäärä ei tarkka, koska anonyymi palvelu, eri asiakkaita 135-180/kk, uudet asiakkaat 161/v
18-64-vuotiaat	0	-	0	0	..	0	0	Turku: Vuonna 2018 päiväkeskus oli suljettu 9 kk
18-24-vuotiaat	0	-	0	0	..	0	0	
25-64-vuotiaat	0	-	0	0	..	0	0	
65 vuotta täyttäneet	0	-	0	0	..	0	0	
Ostopalvelujen asiakkaat	-	-	0	0	-	0	0	
18-64-vuotiaat	0	-	0	0	-	0	0	
18-24-vuotiaat	0	-	0	0	-	0	0	
25-64-vuotiaat	0	-	0	0	-	0	0	
65 vuotta täyttäneet	0	-	0	0	-	0	0	
Päiväkeskusten käynnit yhteensä	107 979	-	0	12 914	12 667	0	133 560	
Oman toiminnan käynnit	107 979	-	0	12 914	12 667	0	133 560	
Ostopalvelujen käynnit	-	-	0	0	-	0	0	Turku: Järjestöjen tuottamien palveluiden tietoja ei saatavissa, kustannukset sisältyvät ehkäiseviin palveluihin
Päiväkeskusten kustannukset yhteensä, €	2 062 450	-	0	318 814	373 699	0	2 754 963	
Oman toiminnan kustannukset, €	2 062 450	-	-	318 814	373 699	0	2 754 963	
Ostopalvelujen kustannukset, €	0	-	-	0	0	0	0	
Selviämishoitoasema								
Selviämishoitoaseman asiakkaat yhteensä	1 634	611	0	277	1 010	0	3 532	
Oman toiminnan asiakkaat	1 634	611	0	0	1 010	0	3 255	
18-64-vuotiaat	1 342	488	0	0	830	0	2 660	
18-24-vuotiaat	206	54	0	0	152	0	412	
25-64-vuotiaat	1 136	434	0	0	678	0	2 248	
65 vuotta täyttäneet	292	119	0	0	180	0	591	
Ostopalvelujen asiakkaat	0	-	0	277	-	0	277	
18-64-vuotiaat	0	-	0	0	-	0	0	
18-24-vuotiaat	0	-	0	0	-	0	0	
25-64-vuotiaat	0	-	0	0	-	0	0	
65 vuotta täyttäneet	0	-	0	0	-	0	0	
Selviämishoitoaseman käynnit yhteensä	2 645	2 781	0	663	1 846	0	7 935	
Oman toiminnan käynnit	2 645	2 781	-	0	1 846	0	7 272	
Ostopalvelujen käynnit	0	-	-	663	-	0	663	
Selviämishoitoaseman kustannukset yhteensä, €	1 199 685	846 242	0	162 435	776 016	0	2 984 378	
Oman toiminnan kustannukset, €	1 199 685	846 242	-	0	776 016	0	2 821 943	
Ostopalvelujen kustannukset, €	0	-	-	162 435	-	0	162 435	

Päihde- ja mielenterveyspalvelujen tiedonkeruupohja	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko	UUOTTA 2019 KOSKEVAT HUOMAUTUKSET
2 PÄIHDE- JA MIELENTERVEYSAVOPALVELUT								
2.2 MIELENTERVEYSAVOPALVELUT (psykiatrinen avohoito ja psykoterapiat)								
Mielenterveysavopalvelujen asiakkaat yhteensä	22 002	8 026	7 557	8 065	11 552	8 938	66 140	
Oman toiminnan asiakkaat	13 757	0	-	0	9 134	5 966	28 857	
18-64-vuotiaat	12 986	0	0	0	8 333	5 701	27 020	
18-24-vuotiaat	2 178	0	0	0	2 119	1 547	5 844	
25-64-vuotiaat	10 808	0	0	0	6 214	4 264	21 286	
65 vuotta täyttäneet	742	0	0	0	801	223	1 766	
Ostopalvelujen asiakkaat	8 245	8 026	7 557	8 065	2 418	2 972	37 283	
18-64-vuotiaat	7 312	7 498	6 838	0	2 014	2 723	26 385	
18-24-vuotiaat	1 984	1 794	1 623	0	0	0	5 401	
25-64-vuotiaat	5 328	5 704	5 215	0	0	0	16 247	
65 vuotta täyttäneet	933	528	719	0	198	249	2 627	
Mielenterveysavopalvelujen käynnit yhteensä	232 010	80 913	68 259	90 070	79 675	76 829	627 756	
Oman toiminnan käynnit	179 165	0	0	0	71 709	54 069	304 943	
Ostopalvelujen käynnit	52 845	80 913	68 259	90 070	7 966	22 760	322 813	
Mielenterveysavopalvelujen kustannukset yhteensä, €	37 027 886	16 688 563	14 260 090	13 215 531	12 466 059	14 550 378	108 208 508	
Oman toiminnan kustannukset, €	26 845 337	0	0	0	10 981 013	7 961 619	45 787 969	
Ostopalvelujen kustannukset, €	10 182 549	16 688 563	14 260 090	13 215 531	1 485 046	6 588 760	62 420 539	
Avopalvelujen kustannusten osuus mielenterveyspalvelujen kokonaiskustannuksista, %	31,4	37,5	41,3	29,7	24,4	33,7	32,2	
Psykiatrinen avohoito								
Psykiatrisen avohoidon asiakkaat yhteensä	19 986	6 902	6 546	7 616	11 346	8 938	61 334	
Oman toiminnan asiakkaat	13 757	-	-	0	9 134	5 966	28 857	
18-64-vuotiaat	12 986	-	-	0	8 333	5 701	27 020	
18-24-vuotiaat	2 178	-	-	0	2 119	1 547	5 844	
25-64-vuotiaat	10 808	-	-	0	6 214	4 264	21 286	
65 vuotta täyttäneet	742	-	-	0	801	223	1 766	
Ostopalvelujen asiakkaat	6 229	6 902	6 546	7 616	2 212	2 972	32 477	Turku: Korjattu vuoden 2018 luku
18-64-vuotiaat	5 334	6 394	5 839	0	2 014	2 723	22 304	
18-24-vuotiaat	1 484	1 485	1 362	0	..	0	4 331	
25-64-vuotiaat	3 850	4 909	4 477	0	..	0	13 236	
65 vuotta täyttäneet	895	508	707	0	198	249	2 557	
Psykiatrisen avohoidon käynnit yhteensä	224 135	74 655	61 894	80 951	79 146	76 828	597 609	
Oman toiminnan käynnit	179 165	-	-	0	71 709	54 068	304 942	Tampere: Päiväsairaalan vuorokaudet laskettu käynteinä
Ostopalvelujen käynnit	44 970	74 655	61 894	80 951	7 437	22 760	292 667	
Psykiatrisen avohoidon kustannukset yhteensä, €	35 565 211	15 460 513	13 046 198	12 541 125	12 365 779	14 550 378	103 529 205	
Oman toiminnan kustannukset, €	26 845 337	-	0	0	10 981 013	7 961 619	45 787 969	
Ostopalvelujen kustannukset, €	8 719 874	15 460 513	13 046 198	12 541 125	1 384 766	6 588 760	57 741 236	Turku: Korjattu vuoden 2018 luku

Päihde- ja mielenterveyspalvelujen tiedonkeruupohja	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko	UUOTTA 2019 KOSKEVAT HUOMAUTUKSET
2 PÄIHDE- JA MIELENTERVEYSAPOPALVELUT								
2.2 MIELENTERVEYSAPOPALVELUT (psykiatrinen avoholto ja psykoterapiat)								
Psykiatrit								
Psykiatritian asiakkaat yhteensä	2 016	1 124	1 011	449	206	0	4 806	Vantaa: Vuoden 2016 ja 2017 osalta raportoitu vain nettiterapian tiedot
Oman toiminnan asiakkaat	0	-	0	0	0	0	0	
18-64-vuotiaat	0	-	0	0	0	0	0	
18-24-vuotiaat	0	-	0	0	0	0	0	
25-64-vuotiaat	0	-	0	0	0	0	0	
65 vuotta täyttäneet	0	-	0	0	0	0	0	
Ostopalvelujen asiakkaat	2 016	1 124	1 011	449	206	0	4 806	
18-64-vuotiaat	1 978	1 104	999	0	..	0	4 081	
18-24-vuotiaat	500	309	261	0	..	0	1 070	
25-64-vuotiaat	1 478	795	738	0	..	0	3 011	
65 vuotta täyttäneet	38	20	12	0	..	0	70	
Joista nettiterapia-asiakkaat	1 764	546	507	230	145	0	3 192	
18-64-vuotiaat	1 730	532	499	0	..	0	2 761	
18-24-vuotiaat	385	122	104	0	..	0	611	
25-64-vuotiaat	1 345	410	395	0	..	0	2 150	
65 vuotta täyttäneet	34	14	8	0	..	0	56	
Psykiatritian käynnit yhteensä	7 875	6 258	6 365	..	529	0	21 027	
Oman toiminnan käynnit	0	-	-	0	0	0	0	
Ostopalvelujen käynnit	7 875	6 258	6 365	9 119	529	0	30 146	Tampere: Luvussa mukana vain palveluseteli ostoilla toteutuneet terapiakäynnit Tampere: Nettiterapia käyntilukuja ei ole
Psykiatritian kustannukset yhteensä, €	1 462 675	1 228 050	1 213 892	674 406	100 280	0	4 679 303	
Oman toiminnan kustannukset, €	0	-	0	0	0	0	0	
Ostopalvelujen kustannukset, €	1 462 675	1 228 050	1 213 892	674 406	100 280	0	4 679 303	
Joista nettiterapian kustannukset €	787 640	241 360	225 960	0	63 280	0	1 318 240	
4 KOTIIN VIETÄVÄT PÄIHDE- JA MIELENTERVEYSAPOPALVELUT (sisältää sekä kotiin vietävät palvelut että tuki- ja tuetun asuminen)								
Kotiin vietävien palvelujen asiakkaat yhteensä	7 343	1 878	1 060	1 672	2 729	858	15 540	
Joista päihdepalvelujen asiakkaat	1 688	359	368	385	686	196	3 682	
Joista mielenterveyspalvelujen asiakkaat	5 655	1 519	692	1 287	2 043	662	11 858	
Oman toiminnan asiakkaat yhteensä	4 426	561	389	162	1 492	606	7 636	
18-64-vuotiaat	3 992	529	176	141	943	567	6 348	
18-24-vuotiaat	512	56	4	19	220	89	900	
25-64-vuotiaat	3 480	473	172	126	723	478	5 452	
65 vuotta täyttäneet	434	40	22	19	549	47	1 111	
Ostopalvelujen asiakkaat yhteensä	2 917	1 317	671	1 510	1 237	252	7 904	
18-64-vuotiaat	2 328	0	307	483	1 153	209	4 480	
18-24-vuotiaat	110	0	48	72	265	7	502	
25-64-vuotiaat	2 218	0	259	449	888	84	3 898	
65 vuotta täyttäneet	589	0	221	54	84	6	954	
Kotiin vietävien palvelujen kustannukset yhteensä	27 331 692	8 257 959	4 196 830	6 212 803	7 756 352	3 151 799	56 907 435	
Joista päihdepalvelujen kustannukset	16 430 218	3 203 142	1 790 623	2 167 026	2 426 621	534 223	26 551 853	
Joista mielenterveyspalvelujen kustannukset	10 901 474	5 054 817	2 406 206	4 045 777	5 329 731	2 617 576	30 355 582	
Oman toiminnan kustannukset yhteensä	10 768 195	1 670 710	1 738 737	395 000	1 813 201	1 684 450	18 070 293	
Joista päihdepalvelujen kustannukset	4 793 074	811 141	1 028 711	255 000	557 693	243 711	7 689 330	
Joista mielenterveyspalvelujen kustannukset	5 975 121	859 569	710 026	140 000	1 255 508	1 440 739	10 380 963	
Ostopalvelujen kustannukset yhteensä	16 563 497	6 587 249	2 458 093	5 817 803	5 943 151	1 467 349	38 837 142	
Joista päihdepalvelujen kustannukset	11 637 144	2 392 001	761 912	1 912 026	1 868 928	290 512	18 862 524	
Joista mielenterveyspalvelujen kustannukset	4 926 353	4 195 248	1 696 180	3 905 777	4 074 223	1 176 837	19 974 619	

Päihde- ja mielenterveyspalvelujen tiedonkeruupohja	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko	VUOTTA 2019 KOSKEVAT HUOMAUTUKSET
4 KOTIIN VIETÄVÄT PÄIHDE- JA MIELENTERVEYSPALVELUT (sisältää sekä kotiin vietävät palvelut että tuki- ja tuetun asumisen)								
4.1 KOTIIN VIETÄVÄT PÄIHDEPALVELUT (kotikatka- ja -kuntoutuskäynnit)								
Kotiin vietävien päihdepalvelujen asiakkaat yhteensä	15	64	140	0	352	0	571	Helsinki: Kotikatko, vain ostopalvelu.
Oman toiminnan asiakkaat	-	-	140	0	352	0	492	
18-64-vuotiaat	0	-	..	0	247	0	247	
18-24-vuotiaat	0	-	..	0	36	0	36	
25-64-vuotiaat	0	-	..	0	211	0	211	
65 vuotta täyttäneet	0	-	..	0	105	0	105	
Ostopalvelujen asiakkaat	15	64	..	0	-	0	79	
18-64-vuotiaat	13	..	..	0	-	0	13	
18-24-vuotiaat	1	..	..	0	-	0	1	
25-64-vuotiaat	12	..	..	0	-	0	12	
65 vuotta täyttäneet	2	..	..	0	-	0	2	
Kotiin vietävien päihdepalvelujen käynnit yhteensä	63	253	1 084	0	3 601	0	5 001	Vantaa: Toiminta muuttunut omaksi toiminnaksi vuonna 2017
Oman toiminnan käynnit	-	-	1 084	0	3 601	0	4 685	
Ostopalvelujen käynnit	63	253	-	0	-	0	316	Espoo: Kotikuntoutuksesta ei saada käyntimääriä vuodelta 2019.
Kotiin vietävien päihdepalvelujen kustannukset yhteensä	4 705	148 138	0	0	420 751	0	573 594	
Oman toiminnan kustannukset	0	-	..	0	420 751	0	420 751	Vantaa: Kustannukset A-klinikan kustannuksissa Turku: Kotiin annettavaa vieroitusta ei järjestetty v. 2019
Ostopalvelujen kustannukset	4 705	148 138	-	0	-	0	152 843	
Kustannukset € / käynti	75	..	0	0	117	0	115	
Naisasiakkaita kotiin vietävissä palveluissa	5	..	..	0	149	0	154	
18-64-vuotiaat	5	..	..	0	107	0	112	
18-24-vuotiaat	0	..	..	0	18	0	18	
25-64-vuotiaat	5	..	..	0	89	0	94	
65 vuotta täyttäneet	0	..	..	0	42	0	42	
4.2 PÄIHDEASIAKKAIDEN TUKI- JA TUETTU ASUMINEN								
Tuki- ja tuetun asumisen asiakkaat yhteensä	1 673	295	228	385	334	196	3 111	
Oman toiminnan asiakkaat	507	118	198	122	17	144	1 106	
18-64-vuotiaat	381	108	176	103	14	122	904	
18-24-vuotiaat	21	6	4	6	0	28	65	
25-64-vuotiaat	360	102	172	101	14	94	843	
65 vuotta täyttäneet	126	10	22	17	3	30	208	
Ostopalvelujen asiakkaat	1 166	177	30	263	317	52	2 005	
18-64-vuotiaat	1 039	0	0	247	269	13	1 568	
18-24-vuotiaat	33	0	0	21	28	0	82	
25-64-vuotiaat	1 006	0	0	229	241	13	1 489	
65 vuotta täyttäneet	127	0	0	18	48	2	195	
Tuki- ja tuetun asumisen asumisvuorokaudet yhteensä	479 780	120 046	36 350	101 576	76 024	27 474	841 250	
Oman toiminnan asumisvuorokaudet	147 393	25 869	22 621	32 632	5 352	14 912	248 779	
Ostopalvelujen asumisvuorokaudet	332 387	94 177	13 729	68 944	70 672	12 562	592 471	
Tuki- ja tuetun asumisen kustannukset yhteensä, €	16 425 513	3 055 004	1 790 623	2 167 026	2 005 870	534 223	25 978 260	
Oman toiminnan kustannukset, €	4 793 074	811 141	1 028 711	255 000	136 942	243 711	7 268 579	
Ostopalvelujen kustannukset, €	11 632 439	2 243 863	761 912	1 912 026	1 868 928	290 512	18 709 681	
Kustannukset € / asumisvuorokausi	34	25	49	21	26	19	31	
Oman toiminnan kustannukset € / asumisvuorokausi	33	31	45	8	26	16	29	
Ostopalvelujen kustannukset € / asumisvuorokausi	35	24	55	28	26	23	32	

Päihde- ja mielenterveyspalvelujen tiedonkeruupohja	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko	UUOTTA 2019 KOSKEVAT HUOMAUTUKSET
4 KOTIIN VIETÄVÄT PÄIHDE- JA MIELENTERVEYSPALVELUT (sisältää sekä kotiin vietävät palvelut että tuki- ja tuetun asumisen)								
4.3 KOTIIN VIETÄVÄT MIELENTERVEYSPALVELUT (liikkuvan avohoidon ja psykiatrisen kotihoidon kotikäynnit)								
Kotiin vietävien mielenterveyspalvelujen asiakkaat yhteensä	4 088	1 519	528	952	1 123	0	8 210	
Oman toiminnan asiakkaat	3 726	443	-	0	1 123	0	5 292	Espoo: MtP-klinikan liikkuvan tiimin kustannukset.
18-64-vuotiaat	3 437	421	-	0	682	0	4 540	
18-24-vuotiaat	482	50	-	0	184	0	716	
25-64-vuotiaat	2 955	371	-	0	498	0	3 824	
	289	30	-	0	441	0	760	
Ostopalvelujen asiakkaat								
	362	1 076	528	952	-	0	2 918	
18-64-vuotiaat	107	..	307	0	-	0	414	
18-24-vuotiaat	24	..	48	0	-	0	72	
25-64-vuotiaat	83	..	259	0	-	0	342	
65 vuotta täyttäneet	255	..	221	0	-	0	476	
Kotiin vietävien mielenterveyspalvelujen käynnit yhteensä	29 294	16 272	2 075	6 524	5 830	0	59 995	
Oman toiminnan käynnit	28 221	7 041	-	0	5 830	0	41 092	Espoo: Tilastointitavan muutos lisäsi käyntejä vuonna 2019.
Ostopalvelujen käynnit	1073	9231	2075	6524	0	0	18903	
Kotiin vietävien mielenterveyspalvelujen kustannukset yhteensä, €	4 541 827	4 913 422	634 950	2 055 060	1 255 508	0	13 400 767	
Oman toiminnan kustannukset, €	4 213 489	718 174	-	0	1 255 508	0	6 187 171	
Ostopalvelujen kustannukset, €	328 338	4 195 248	634 950	2 055 060	0	0	7 213 596	Espoo: laskennalliset kustannukset vuonna 2018. Turku: Korjattu vuoden 2018 luku
Kustannukset € / käynti	155	302	306	315	215	0	223	
4.4 MIELENTERVEYSPALVELUJEN TUKI- JA TUETTU ASUMINEN								
Mielenterveyspalvelujen tuki- ja tuetun asumisen asiakkaat yhteensä	1 567	0	164	335	920	662	3 648	
Oman toiminnan asiakkaat	193	0	51	40	0	462	746	
18-64-vuotiaat	174	0	0	38	0	445	657	
18-24-vuotiaat	9	0	0	13	0	61	83	
25-64-vuotiaat	165	0	0	25	0	384	574	
65 vuotta täyttäneet	19	0	0	2	0	17	38	
Ostopalvelujen asiakkaat	1 374	0	113	295	920	200	2 902	
18-64-vuotiaat	1 169	0	0	236	884	196	2 485	
18-24-vuotiaat	52	0	0	51	237	7	347	
25-64-vuotiaat	1 117	0	0	220	647	71	2 055	
65 vuotta täyttäneet	205	0	0	36	36	4	281	
Mielenterveyspalvelujen tuki- ja tuetun asumisen asumisvuorokaudet yhteensä	539 925	4 230	54 205	90 431	238 094	184 488	1 111 373	
Oman toiminnan asumisvuorokaudet	63 010	4 230	14 655	8 183	0	127 376	217 454	
Ostopalvelujen asumisvuorokaudet	476 915	0	39 550	82 248	238 094	57 112	893 919	
Mielenterveyspalvelujen tuki- ja tuetun asumisen kustannukset yhteensä, €	6 359 647	141 395	1 771 256	1 990 717	4 074 223	2 617 576	16 954 815	
Oman toiminnan kustannukset	1 761 632	141 395	710 026	140 000	0	1 440 739	4 193 792	
Ostopalvelujen kustannukset	4 598 015	0	1 061 230	1 850 717	4 074 223	1 176 837	12 761 023	
Kustannukset € / asumisvuorokausi	12	33	33	22	17	14	15	
Oman toiminnan kustannukset € / asumisvuorokausi	28	33	48	17	0	11	19	
Ostopalvelujen kustannukset € / asumisvuorokausi	10	0	27	23	17	21	14	

Päihde- ja mielenterveyspalvelujen tiedonkeruupohja	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko	VUOTTA 2019 KOSKEVAT HUOMAUTUKSET
4 KOTIIN VIETÄVÄT PÄIHDE- JA MIELENTERVEYSPALVELUT (sisältää sekä kotiin vietävät palvelut että tuki- ja tuetun asumisen)								
4.2 PÄIHDEASIAKKAIDEN TUKI- JA TUETTU ASUMINEN								
Tukiasumisen asiakkaat yhteensä	1 673	295	129	65	271	47	2 480	
Oman toiminnan asiakkaat	507	118	99	65	17	32	838	Espoo: sisältää tukiasumisen ja tuetun asumisen tiedot. Vuoden 2016 tiedot eivät ole vertailukelpoisia.
18–64-vuotiaat	381	108	88	52	14	19	662	
18–24-vuotiaat	21	6	2	2	0	18	49	
25–64-vuotiaat	360	102	86	53	14	1	616	
65 vuotta täyttäneet	126	10	11	11	3	17	178	
Ostopalvelujen asiakkaat	1 166	177	30	0	254	15	1 642	Espoo: sisältää terveyspalveluiden tuki- ja tuetun asumisen asiakkaat ja aikuisten sosiaalipalveluiden tukiasumisen asiakkaat. Päihde- ja mielenterveysasiakkaat on yhdistettynä, koska niitä ei pystytä erottelemaan.
18–64-vuotiaat	1 039	..	0	0	214	13	1 266	
18–24-vuotiaat	33	..	0	0	23	0	56	
25–64-vuotiaat	1 006	..	0	0	191	13	1 210	
65 vuotta täyttäneet	127	..	0	0	40	2	169	
Tukiasumisen asumisvuorokaudet yhteensä	479 780	120 046	36 350	19 473	64 040	6 078	725 767	
Oman toiminnan asumisvuorokaudet	147 393	25 869	22 621	19 473	5 352	2 816	223 524	
Ostopalvelujen asumisvuorokaudet	332 387	94 177	13 729	0	58 688	3 262	502 243	Espoo: aikuisten sosiaalipalveluiden tukiasumisen ja tuetun asumisen vuorokaudet.
Tukiasumisen kustannukset yhteensä, €	16 425 513	3 055 004	1 673 036	80 000	1 844 108	0	23 077 662	
Oman toiminnan kustannukset, €	4 793 074	811 141	1 028 711	80 000	136 942	0	6 849 868	
Ostopalvelujen kustannukset, €	11 632 439	2 243 863	644 325	0	1 707 166	0	16 227 793	Espoo: terveyspalveluiden ja aikuisten sosiaalipalveluiden tukiasumisen kustannukset. Päihde- ja mielenterveyskustannukset on yhdistettynä, koska niitä ei pystytä erottelemaan.
Kustannukset € / asumisvuorokausi	34	25	46	4	29	0	139	
Oman toiminnan kustannukset € / asumisvuorokausi	33	31	45	4	26	0	139	
Ostopalvelujen kustannukset € / asumisvuorokausi	35	24	47	0	29	0	135	
Tuetun asumisen asiakkaat yhteensä	-	.	.	320	63	149	532	
Oman toiminnan asiakkaat	-	.	99	57	-	112	268	
18–64-vuotiaat	0	.	88	51	-	103	242	
18–24-vuotiaat	0	.	2	4	-	10	16	
25–64-vuotiaat	0	.	86	48	-	93	227	
65 vuotta täyttäneet	0	.	11	6	-	13	30	
Ostopalvelujen asiakkaat	-	.	..	263	63	37	363	
18–64-vuotiaat	0	.	0	247	55	0	302	
18–24-vuotiaat	0	.	0	21	5	0	26	
25–64-vuotiaat	0	.	0	229	50	0	279	
65 vuotta täyttäneet	0	.	0	18	8	0	26	
Tuetun asumisen asumisvuorokaudet yhteensä	-	.	.	82 103	11 984	21 396	115 483	
Oman toiminnan asumisvuorokaudet	0	.	0	13 159	-	12 096	25 255	
Ostopalvelujen asumisvuorokaudet	0	.	0	68 944	11 984	9 300	90 228	
Tuetun asumisen kustannukset yhteensä, €	0	.	.	2 087 026	161 762	534 223	2 783 011	
Oman toiminnan kustannukset, €	0	.	0	175 000	-	243 711	418 711	
Ostopalvelujen kustannukset, €	0	.	0	1 912 026	161 762	290 512	2 364 300	
Kustannukset € / asumisvuorokausi	0	0	0	25	13	25	24	
Oman toiminnan kustannukset € / asumisvuorokausi	0	0	0	13	0	20	17	
Ostopalvelujen kustannukset € / asumisvuorokausi	0	0	0	28	13	31	26	

Päihde- ja mielenterveyspalvelujen tiedonkeruupohja	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko	VUOTTA 2019 KOSKEVAT HUOMAUTUKSET
4 KOTIIN VIETÄVÄT PÄIHDE- JA MIELENTERVEYSPALVELUT (sisältää sekä kotiin vietävät palvelut että tuki- ja tuetun asumisen)								
4.3 KOTIIN VIETÄVÄT MIELENTERVEYSPALVELUT (liikkuvan avohoidon ja psykiatrisen kothoidon kotikäynnit)								
Kotiin vietävien mielenterveyspalvelujen asiakkaat yhteensä	4 088	1 519	528	952	1 123	0	8 210	
Oman toiminnan asiakkaat	3 726	443	-	0	1 123	0	5 292	Espoo: MtP-klinikan liikkuvan tiimin kustannukset.
18-64-vuotiaat	3 437	421	-	0	682	0	4 540	
18-24-vuotiaat	482	50	-	0	184	0	716	
25-64-vuotiaat	2 955	371	-	0	498	0	3 824	
	289	30	-	0	441	0	760	
Ostopalvelujen asiakkaat	362	1 076	528	952	-	0	2 918	
18-64-vuotiaat	107	..	307	0	-	0	414	
18-24-vuotiaat	24	..	48	0	-	0	72	
25-64-vuotiaat	83	..	259	0	-	0	342	
65 vuotta täyttäneet	255	..	221	0	-	0	476	
Kotiin vietävien mielenterveyspalvelujen käynnit yhteensä	29 294	16 272	2 075	6 524	5 830	0	59 995	
Oman toiminnan käynnit	28 221	7 041	-	0	5 830	0	41 092	Espoo: Tilastointitavan muutos lisäsi käyntejä vuonna 2019.
Ostopalvelujen käynnit	1073	9231	2075	6524	0	0	18903	
Kotiin vietävien mielenterveyspalvelujen kustannukset yhteensä, €	4 541 827	4 913 422	634 950	2 055 060	1 255 508	0	13 400 767	
Oman toiminnan kustannukset, €	4 213 489	718 174	-	0	1 255 508	0	6 187 171	
Ostopalvelujen kustannukset, €	328 338	4 195 248	634 950	2 055 060	0	0	7 213 596	Espoo: laskennalliset kustannukset vuonna 2018. Turku: Korjattu vuoden 2018 luku
Kustannukset € / käynti	155	302	306	315	215	0	223	
4.4 MIELENTERVEYSPALVELUJEN TUKI- JA TUETTU ASUMINEN								
Mielenterveyspalvelujen tuki- ja tuetun asumisen asiakkaat yhteensä	1 567	0	164	335	920	662	3 648	
Oman toiminnan asiakkaat	193	0	51	40	0	462	746	
18-64-vuotiaat	174	0	0	38	0	445	657	
18-24-vuotiaat	9	0	0	13	0	61	83	
25-64-vuotiaat	165	0	0	25	0	384	574	
65 vuotta täyttäneet	19	0	0	2	0	17	38	
Ostopalvelujen asiakkaat	1 374	0	113	295	920	200	2 902	
18-64-vuotiaat	1 169	0	0	236	884	196	2 485	
18-24-vuotiaat	52	0	0	51	237	7	347	
25-64-vuotiaat	1 117	0	0	220	647	71	2 055	
65 vuotta täyttäneet	205	0	0	36	36	4	281	
Mielenterveyspalvelujen tuki- ja tuetun asumisen asumis- vuorokaudet yhteensä	539 925	4 230	54 205	90 431	238 094	184 488	1 111 373	
Oman toiminnan asumisvuorokaudet	63 010	4 230	14 655	8 183	0	127 376	217 454	
Ostopalvelujen asumisvuorokaudet	476 915	0	39 550	82 248	238 094	57 112	893 919	
Mielenterveyspalvelujen tuki- ja tuetun asumisen kustannukset yhteensä, €	6 359 647	141 395	1 771 256	1 990 717	4 074 223	2 617 576	16 954 815	
Oman toiminnan kustannukset	1 761 632	141 395	710 026	140 000	0	1 440 739	4 193 792	
Ostopalvelujen kustannukset	4 598 015	0	1 061 230	1 850 717	4 074 223	1 176 837	12 761 023	
Kustannukset € / asumisvuorokausi	12	33	33	22	17	14	15	
Oman toiminnan kustannukset € / asumisvuorokausi	28	33	48	17	0	11	19	
Ostopalvelujen kustannukset € / asumisvuorokausi	10	0	27	23	17	21	14	

Päihde- ja mielenterveyspalvelujen tiedonkeruupohja	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko	VUOTTA 2019 KOSKEVAT HUOMAUTUKSET
4.4 MIELENTERVEYSPALVELUJEN TUKI- JA TUETTU ASUMINEN								
Mielenterveyspalvelujen tukiasumisen asiakkaat yhteensä	0	0		0	244	92	336	
Tukiasumisen oman toiminnan asiakkaita	-	.	0	0	0	13	13	Espoo: sisältyvät kohtaan 4.3 Kotiin vietävät mielenterveyspalvelut.
18-64-vuotiaat	0	.	0	0	0	13	13	
18-24-vuotiaat	0	.	0	0	0	2	2	
25-64-vuotiaat	0	.	0	0	0	11	11	
65 vuotta täyttäneet	0	.	0	0	0	0	0	
Tukiasumisen ostopalvelujen asiakkaita	-	.	0	0	244	79	323	Espoo: sisältyvät kohtaan 4.2 Päihdeasiakkaiden tuki- ja tuettu asuminen.
18-64-vuotiaat	0	.	0	0	225	75	300	
18-24-vuotiaat	0	.	0	0	56	7	63	
25-64-vuotiaat	0	.	0	0	169	71	240	
65 vuotta täyttäneet	0	.	0	0	19	4	23	
Mielenterveyspalvelujen tukiasumisen asumisvuorokaudet yhteensä	0	4 230		0	66 058	28 508	98 796	
Tukiasumisen oman toiminnan vuorokausia	0	4 230	0	0	0	3 901	8 131	Espoo: Auroranportin vuorokaudet 1-3/2019.
Tukiasumisen ostopalvelujen vuorokausia	0	..	0	0	66 058	24 607	90 665	
Mielenterveyspalvelujen tukiasumisen kustannukset yhteensä, €	0	141 395		0	1 925 103	1 217 997	3 284 495	
Tukiasumisen oman toiminnan kustannukset	0	141 395	0	0	0	102 681	244 076	
Tukiasumisen ostopalvelujen kustannukset	0	.	0	0	1 925 103	1 115 317	3 040 420	Espoo: sisältyvät kohtaan 4.2 Päihdeasiakkaiden tuki- ja tuettu asuminen.
Kustannukset € / asumisvuorokausi	0	33	0	0	29	43	33	
Oman toiminnan kustannukset € / asumisvuorokausi	0	33	0	0	0	26	30	
Ostopalvelujen kustannukset € / asumisvuorokausi	0	0	0	0	29	45	34	
Mielenterveyspalvelujen tuetun asumisen asiakkaat yhteensä	1 567	0	164	335	676	570	3 312	
Tuetun asumisen oman toiminnan asiakkaita	193	.	51	40	0	449	733	Espoo: sisältyvät kohtaan 4.3 Kotiin vietävät mielenterveyspalvelut.
18-64-vuotiaat	174	.	0	38	0	432	644	
18-24-vuotiaat	19	.	0	2	0	17	38	
25-64-vuotiaat		.					0	
65 vuotta täyttäneet	1 117	.	0	220	478	0	1 815	
Tuetun asumisen ostopalvelujen asiakkaita	205	.	0	36	17	0	258	Espoo: sisältyvät kohtaan 4.2 Päihdeasiakkaiden tuki- ja tuettu asuminen.
18-64-vuotiaat	0	0	0	0	0	0	0	
18-24-vuotiaat	52	.	0	51	181	0	284	
25-64-vuotiaat	1 117	.	0	220	478	0	1 815	
65 vuotta täyttäneet	205	.	0	36	17	0	258	
Mielenterveyspalvelujen tuetun asumisen asumisvuorokaudet yhteensä	539 925	0	54 205	90 431	172 036	155 980	1 012 577	
Tuetun asumisen oman toiminnan vuorokausia	63 010	.	14 655	8 183	0	123 475	209 323	Espoo: sisältyvät kohtaan 4.2 Päihdeasiakkaiden tuki- ja tuettu asuminen. Vantaa: Arvoitu 350 vrk / asiakas, koska asiakasmäärä tasainen
Tuetun asumisen ostopalvelujen vuorokausia	476 915	.	39 550	82 248	172 036	32 505	803 254	
Mielenterveyspalvelujen tuetun asumisen kustannukset yhteensä, €	6 359 647	0	1 771 256	1 990 717	2 149 120	1 399 579	13 670 320	
Tuetun asumisen oman toiminnan kustannukset	1 761 632	.	710 026	140 000	0	1 338 059	3 949 717	Espoo: sisältyvät kohtaan 4.3 Kotiin vietävät mielenterveyspalvelut.
Tuetun asumisen ostopalvelujen kustannukset	4 598 015	.	1 061 230	1 850 717	2 149 120	61 520	9 720 603	
Kustannukset € / asumisvuorokausi	12	0	33	22	12	9	14	
Oman toiminnan kustannukset € / asumisvuorokausi	28	0	48	17	0	11	19	
Ostopalvelujen kustannukset € / asumisvuorokausi	10	0	27	23	12	2	12	

Päihde- ja mielenterveyspalvelujen tiedonkeruupohja	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko	UUOTTA 2019 KOSKEVAT HUOMAUTUKSET
5 TYÖ- JA PÄIVÄTOIMINTA								
Työ- ja päivätoiminnan asiakkaat yhteensä	.	81	0	5	463	226	775	
Oman toiminnan asiakkaat	.	0	0	0	0	226	226	
18-64-vuotiaat	.	0	0	0	0	226	226	
18-24-vuotiaat	.	0	0	0	0	22	22	
25-64-vuotiaat	.	0	0	0	0	204	204	
65 vuotta täyttäneet	.	0	0	0	0	10	10	
Ostopalvelujen asiakkaat	.	81	0	5	463	0	549	
18-64-vuotiaat	.	0	0	0	456	0	456	
18-24-vuotiaat	.	0	0	0	63	0	63	
25-64-vuotiaat	.	0	0	0	393	0	393	
65 vuotta täyttäneet	.	0	0	0	7	0	7	
Työ- ja päivätoiminnan käyttöpäivät yhteensä	.	..	0	500	28 963	9 495	38 958	
Oman toiminnan käyttöpäivät	.	0	0	0	0	9 495	9 495	
Ostopalvelujen käyttöpäivät	.	0	0	500	28 963	0	29 463	
Työ- ja päivätoiminnan kustannukset yhteensä, €	.	285 517	..	22 701	775 317	930 375	2 013 910	
Oman toiminnan kustannukset, €	.	0	0	0	0	930 375	930 375	
Ostopalvelujen kustannukset, €	.	285 517	0	22 701	775 317	0	1 083 535	
5.1 TYÖTOIMINTA								
Työtoiminnan asiakkaat yhteensä	.	81	0	5	0	226	312	
Oman toiminnan asiakkaat	.	-	0	0	-	226	226	
18-64-vuotiaat	0	-	0	0	-	226	226	
18-24-vuotiaat	0	-	0	0	-	22	22	
25-64-vuotiaat	0	-	0	0	-	204	204	
65 vuotta täyttäneet	0	-	0	0	-	10	10	
Ostopalvelujen asiakkaat	.	81	0	5	-	0	86	Espoo: vuonna 2017 muuttunut ostokäytäntö.
18-64-vuotiaat	0	..	0	0	-	0	0	
18-24-vuotiaat	0	..	0	0	-	0	0	
25-64-vuotiaat	0	..	0	0	-	0	0	
65 vuotta täyttäneet	0	..	0	0	-	0	0	
Työtoiminnan käyttöpäivät yhteensä	.	0	0	500	0	9 495	9 995	
Oman toiminnan käyttöpäivät	.	-	0	0	-	9 495	9 495	
Ostopalvelujen käyttöpäivät	.	..	0	500	-	0	500	
Työtoiminnan kustannukset yhteensä, €	.	285 517	0	22 701	0	930 375	1 238 593	
Oman toiminnan kustannukset, €	.	-	0	0	-	930 375	930 375	
Ostopalvelujen kustannukset, €	.	285 517	0	22 701	-	0	308 218	Espoo: Vyrörytykset puuttuu

Päihde- ja mielenterveyspalvelujen tiedonkeruupohja	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko	VUOTTA 2019 KOSKEVAT HUOMAUTUKSET
5 TYÖ- JA PÄIVÄTOIMINTA								
5.2 PÄIVÄTOIMINTA								
Päivätoiminnan asiakkaat yhteensä	.	-	-	0	463	0	463	Espoo: päivätoiminta on kohdeavustuksia järjestöille ja ne sisältävät kohtaan 1.1. Ehkäisevät päihde- ja mielenterveyspalvelut.
Oman toiminnan asiakkaat	.	-	0	0	-	0	0	
18–64-vuotiaat	0	-	0	0	-	0	0	
18–24-vuotiaat	0	-	0	0	-	0	0	
25–64-vuotiaat	0	-	0	0	-	0	0	
65 vuotta täyttäneet	0	-	0	0	-	0	0	
Ostopalvelujen asiakkaat	.	-	0	0	463	0	463	
18–64-vuotiaat	0	-	0	0	456	0	456	
18–24-vuotiaat	0	-	0	0	63	0	63	
25–64-vuotiaat	0	-	0	0	393	0	393	
65 vuotta täyttäneet	0	-	0	0	7	0	7	
Päivätoiminnan käyttöpäivät yhteensä	.	0	0	0	28 963	0	28 963	
Oman toiminnan käyttöpäivät	0	-	0	0	0	-	0	
Ostopalvelujen käyttöpäivät	0	-	0	0	28 963	0	28 963	
Päivätoiminnan kustannukset yhteensä, €	.	0	0	0	775 317	0	775 317	
Oman toiminnan kustannukset, €	0	-	0	0	0	0	0	
Ostopalvelujen kustannukset, €	0	-	0	0	775 317	0	775 317	
6 PÄIHDE- JA MIELENTERVEYASUMISPALVELUJEN KOKONAISUUS								
Asumispalvelujen asiakkaat yhteensä	1 911	478	545	874	735	736	5 279	
Oman toiminnan asiakkaat	812	135	379	323	363	361	2 373	
18–64-vuotiaat	742	109	311	236	324	335	2 057	
18–24-vuotiaat	59	11	19	33	29	52	203	
25–64-vuotiaat	681	98	286	221	295	283	1 864	
65 vuotta täyttäneet	72	4	20	72	39	26	233	
Ostopalvelujen asiakkaat	1099	343	166	551	372	375	2 906	
18–64-vuotiaat	801	230	0	299	306	245	1 881	
18–24-vuotiaat	72	22	0	64	51	21	230	
25–64-vuotiaat	729	208	0	327	255	224	1 743	
65 vuotta täyttäneet	297	32	0	173	66	129	697	
Asumispalvelujen asumisvuorokaudet yhteensä	379 425	117 091	69 163	201 435	114 005	133 812	1 014 931	
Oman toiminnan asumisvuorokaudet	84 365	15 535	13 132	31 366	21 800	23 355	189 553	
Ostopalvelujen asumisvuorokaudet	295 060	101 556	56 031	170 069	92 205	110 457	825 378	
Asumispalvelujen kustannukset yhteensä, €	28 896 006	12 247 677	7 508 549	15 768 977	9 957 354	12 509 053	86 887 616	
Oman toiminnan kustannukset, €	6 873 939	2 434 354	1 631 716	3 383 842	2 027 632	2 993 287	19 344 770	
Ostopalvelujen kustannukset, €	22 022 067	9 813 323	5 876 833	12 385 135	7 929 722	9 515 766	67 542 846	
Asumispalvelujen kustannukset € / asumisvuorokausi	76	105	109	78	87	93	86	
Oman toiminnan kustannukset € / asumisvuorokausi	81	157	124	108	93	128	102	
Ostopalvelujen kustannukset € / asumisvuorokausi	75	97	105	73	86	86	82	
Asumispalvelujen kustannusten osuus kokonaiskustannuksista, %	15,6	19,2	15,4	24,9	14,7	23,2	18,0	

Päihde- ja mielenterveyspalvelujen tiedonkeruupohja	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko	VUOTTA 2019 KOSKEVAT HUOMAUTUKSET
6 PÄIHDE- JA MIELENTERVEYASUMISPALVELUJEN KOKONAISUUS								
6.1 PÄIHDEHUOLLON ASUMISPALVELUJET (Palveluasuminen, tehostettu palveluasuminen ja tilapäinen asuminen)								
Päihdehuollon asumispalvelujen asiakkaat yhteensä	1 079	219	394	443	420	253	2 808	
Oman toiminnan asiakkaat	667	135	379	323	360	184	2048	
18–64-vuotiaat	620	109	311	236	321	174	1771	
18–24-vuotiaat	47	11	19	33	29	20	159	
25–64-vuotiaat	571	98	286	221	292	154	1622	
65 vuotta täyttäneet	49	4	20	72	39	10	194	
Ostopalvelujen asiakkaat	412	84	15	120	60	69	760	
18–64-vuotiaat	333	0	0	3	48	43	427	
18–24-vuotiaat	20	0	0	47	2	0	69	
25–64-vuotiaat	313	0	0	48	46	43	450	
65 vuotta täyttäneet	78	0	0	31	12	26	147	
Päihdehuollon asumispalvelujen asumisvuorokaudet yhteensä	116 436	40 938	16 470	64 435	29 792	32 132	300 203	
Oman toiminnan asumisvuorokaudet	41 443	15 535	13 132	31 366	20 705	12 808	134 989	
Ostopalvelujen asumisvuorokaudet	74 993	25 403	3 338	33 069	9 087	19 324	165 214	
Päihdehuollon asumispalvelujen kustannukset yhteensä, €	7 019 419	5 580 049	2 076 127	5 889 461	2 672 583	2 841 346	26 078 985	
Oman toiminnan kustannukset, €	2 094 575	2 434 354	1 631 716	3 383 842	1 831 627	1 351 112	12 727 226	
Ostopalvelujen kustannukset, €	4 924 844	3 145 695	444 411	2 505 619	840 956	1 490 235	13 351 760	
Asumispalvelujen kustannukset € / asumisvuorokausi	60	136	126	91	90	88	87	
Oman toiminnan kustannukset € / asumisvuorokausi	51	157	124	108	88	105	94	
Ostopalvelujen kustannukset € / asumisvuorokausi	66	124	133	76	93	77	81	
Asumispalvelujen kustannusten osuus päihdehuollon kokonaiskustannuksista, %	13,0	38,9	18,0	41,8	19,3	32,5	22,4	
Palveluasuminen, päihdepalvelut								
Palveluasumisen asiakkaat yhteensä	410	20	119	180	36	40	805	
Oman toiminnan asiakkaat	29	-	114	117	21	0	281	Turku: Sillankorvan ensisuojan päihdehuollon osaston asiakkaat on tilastoitu palveluasumiseen 31.12.2018 asti.
18–64-vuotiaat	29	-	60	88	12	0	189	
18–24-vuotiaat	0	-	1	6	0	0	7	
25–64-vuotiaat	27	-	53	82	12	0	174	
65 vuotta täyttäneet	2	-	6	29	9	0	46	
Ostopalvelujen asiakkaat	381	20	5	63	15	40	524	
18–64-vuotiaat	315	..	0	3	13	30	361	
18–24-vuotiaat	20	..	0	46	1	0	67	
25–64-vuotiaat	295	..	0	21	12	30	358	
65 vuotta täyttäneet	65	..	0	0	2	10	77	
Palveluasumisen asumisvuorokaudet yhteensä	67 877	4 416	7 416	33 130	8 230	10 751	131 820	
Oman toiminnan asumisvuorokaudet	3 692	-	5 685	16 612	5 671	0	31 660	Vantaa: Koiskodit ja Arvi
Ostopalvelujen asumisvuorokaudet	64 185	4 416	1 731	16 518	2 559	10 751	100 160	
Palveluasumisen kustannukset yhteensä, €	4 290 539	434 831	940 365	2 576 469	586 172	656 383	9 484 759	
Oman toiminnan kustannukset, €	228 907	-	710 026	1 470 212	421 215	0	2 830 360	
Ostopalvelujen kustannukset, €	4 061 632	434 831	230 339	1 106 257	164 957	656 383	6 654 400	Espoo: asiaskasmaksutuotot ovat laskennallisia.
Kustannukset € / asumisvuorokausi	63	98	127	78	71	61	72	
Oman toiminnan kustannukset € / asumisvuorokausi	62	0	125	89	74	0	89	
Ostopalvelujen kustannukset € / asumisvuorokausi	63	98	133	67	64	61	66	

Päihde- ja mielenterveyspalvelujen tiedonkeruupohja	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko	VUOTTA 2019 KOSKEVAT HUOMAUTUKSET
6 PÄIHDE- JA MIELENTERVEYASUMISPALVELUJEN KOKONAISUUS								
6.1 PÄIHDEHUOLLON ASUMISPALVELUJET (Palveluasuminen, tehostettu palveluasuminen ja tilapäinen asuminen)								
Tehostettu palveluasuminen, päihdepalvelut								
Tehostetun palveluasumisen asiakkaat yhteensä	31	88	10	88	33	29	279	
Oman toiminnan asiakkaat	-	24	0	31	13	0	68	
18-64-vuotiaat	0	..	0	0	6	0	6	
18-24-vuotiaat	0	..	0	0	0	0	0	
25-64-vuotiaat	0	..	0	7	6	0	13	
65 vuotta täyttäneet	0	..	0	26	7	0	33	
Ostopalvelujen asiakkaat	31	64	10	57	20	29	211	Vantaa: Simonpirtti, tuote 4
18-64-vuotiaat	18	..	0	0	10	13	41	
18-24-vuotiaat	0	..	0	1	0	0	1	
25-64-vuotiaat	18	..	0	27	10	13	68	
65 vuotta täyttäneet	13	..	0	31	10	16	70	
Tehostetun palveluasumisen asumisvuorokaudet yhteensä	10 808	28 964	1 607	23 676	8 766	8 573	82 394	
Oman toiminnan asumisvuorokaudet	-	7 977	0	7 125	2 916	0	18 018	
Ostopalvelujen asumisvuorokaudet	10 808	20 987	1 607	16 551	5 850	8 573	64 376	Vantaa: Simonpirtti, poistunut
Tehostetun palveluasumisen kustannukset yhteensä, €	863 212	3 595 824	214 071	2 469 574	1 155 211	833 852	9 131 744	
Oman toiminnan kustannukset, €	-	884 960	0	1 070 212	523 187	0	2 478 359	
Ostopalvelujen kustannukset, €	863 212	2 710 864	214 071	1 399 362	632 024	833 852	6 653 385	Espoo: asiakasmaksutuotot ovat laskennallisia.
Kustannukset € / asumisvuorokausi	80	124	133	104	132	97	111	
Oman toiminnan kustannukset € / asumisvuorokausi	0	111	0	150	179	0	138	
Ostopalvelujen kustannukset € / asumisvuorokausi	80	129	133	85	108	97	103	
Tilapäinen asuminen								
Tilapäisen asumisen asiakkaat yhteensä	638	111	265	175	351	184	1 724	
Oman toiminnan asiakkaat	638	111	265	175	326	184	1 699	Espoo: tiedot sisältävät päihde- ja mielenterveysasiakkaiden
18-64-vuotiaat	591	109	251	148	303	174	1 576	
18-24-vuotiaat	47	11	18	27	29	20	152	
25-64-vuotiaat	544	98	233	132	274	154	1 435	
65 vuotta täyttäneet	47	4	14	17	23	10	115	
Ostopalvelujen asiakkaat	0	-	0	0	25	0	25	
18-64-vuotiaat	0	-	0	0	25	0	25	
18-24-vuotiaat	0	-	0	0	1	0	1	
25-64-vuotiaat	0	-	0	0	24	0	24	
65 vuotta täyttäneet	0	-	0	0	0	0	0	
Tilapäisen asumisen asumisvuorokaudet yhteensä	37 751	7 558	7 447	7 629	12 796	12 808	85 989	
Oman toiminnan asumisvuorokaudet	37 751	7 558	7 447	7 629	12 118	12 808	85 311	Vantaa: Koison päivystys
Ostopalvelujen asumisvuorokaudet	-	-	0	0	678	0	678	
Tilapäisen asumisen kustannukset yhteensä, €	1 865 668	1 549 394	921 690	843 419	931 200	1 351 112	7 462 483	
Oman toiminnan kustannukset, €	1 865 668	1 549 394	921 690	843 419	887 225	1 351 112	7 418 508	
Ostopalvelujen kustannukset, €	0	-	0	0	43 975	0	43 975	
Kustannukset € / asumisvuorokausi	49	205	124	111	73	105	87	
Oman toiminnan kustannukset € / asumisvuorokausi	49	205	124	111	73	105	87	
Ostopalvelujen kustannukset € / asumisvuorokausi	0	0	0	0	65	0	65	

Päihde- ja mielenterveyspalvelujen tiedonkeruupohja	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko	VUOTTA 2019 KOSKEVAT HUOMAUTUKSET
6 PÄIHDE- JA MIELENTERVEYASUMISPALVELUJEN KOKONAISUUS								
6.2 MIELENTERVEYASIAKKAIDEN ASUMISPALVELUT (Palveluasuminen ja tehostettu palveluasuminen)								
Mielenterveyspalvelujen asumispalvelujen asiakkaat yhteensä	832	259	151	431	315	483	2 471	
Oman toiminnan asiakkaat	145	0	0	0	3	177	325	
18–64-vuotiaat	122	0	0	0	3	161	286	
18–24-vuotiaat	12	0	0	0	0	32	44	
25–64-vuotiaat	110	0	0	0	3	129	242	
65 vuotta täyttäneet	23	0	0	0	0	16	39	
Ostopalvelujen asiakkaat	687	259	151	431	312	306	2 146	
18–64-vuotiaat	468	230	0	296	258	202	1 454	
18–24-vuotiaat	52	22	0	17	49	21	161	
25–64-vuotiaat	416	208	0	279	209	181	1 293	
65 vuotta täyttäneet	219	32	0	142	54	103	550	
Mielenterveyspalvelujen asumispalvelujen asumisvuorokaudet yhteensä	262 989	76 153	52 693	137 000	84 213	101 680	714 728	
Oman toiminnan asumisvuorokaudet	42 922	0	0	0	1 095	10 547	54 564	
Ostopalvelujen asumisvuorokaudet	220 067	76 153	52 693	137 000	83 118	91 133	660 164	
Mielenterveyspalvelujen asumispalvelujen kustannukset yhteensä, €	21 876 587	6 667 628	5 432 422	9 879 516	7 284 771	9 667 707	60 808 631	
Oman toiminnan kustannukset	4 779 364	0	0	0	196 005	1 642 175	6 617 544	
Ostopalvelujen kustannukset	17 097 223	6 667 628	5 432 422	9 879 516	7 088 766	8 025 531	54 191 086	
Kustannukset € / asumisvuorokausi	83	88	103	72	87	95	85	
Oman toiminnan kustannukset € / asumisvuorokausi	111	0	0	0	179	156	121	
Ostopalvelujen kustannukset € / asumisvuorokausi	78	88	103	72	85	88	82	
Palveluasuminen, mielenterveyspalvelut								
Mielenterveyspalvelujen palveluasumisen asiakkaat yhteensä	225	163	151	241	171	164	1 115	
Oman toiminnan asiakkaat	-	-	0	0	-	0	0	
18–64-vuotiaat	0	-	0	0	-	0	0	
18–24-vuotiaat	0	-	0	0	-	0	0	
25–64-vuotiaat	0	-	0	0	-	0	0	
65 vuotta täyttäneet	0	-	0	0	-	0	0	
Ostopalvelujen asiakkaat	225	163	151	241	171	164	1 115	
18–64-vuotiaat	188	153	0	178	148	126	793	
18–24-vuotiaat	26	12	0	11	23	11	83	
25–64-vuotiaat	162	141	0	167	125	115	710	
65 vuotta täyttäneet	37	11	0	63	23	38	172	
Mielenterveyspalvelujen palveluasumisen asumisvuorokaudet yhteensä	70 689	46 541	52 693	76 132	43 485	48 944	338 484	
Oman toiminnan asumisvuorokaudet	-	-	0	0	0	0	0	
Ostopalvelujen asumisvuorokaudet	70 689	46 541	52 693	76 132	43 485	48 944	338 484	
Mielenterveyspalvelujen palveluasumisen kustannukset yhteensä, €	4 245 499	3 380 617	5 432 422	5 044 143	2 584 320	3 738 836	24 425 837	
Oman toiminnan kustannukset	-	-	0	0	0	0	0	
Ostopalvelujen kustannukset	4 245 499	3 380 617	5 432 422	5 044 143	2 584 320	3 738 836	24 425 837	Espoo: asiakasmaksutuotot ovat laskennallisia. Vuoden 2016 kustannukset sisältävät sekä palveluasumisen että tehostetun palveluasumisen kustannukset.
Kustannukset € / asumisvuorokausi	60	73	103	66	59	76	72	
Oman toiminnan kustannukset € / asumisvuorokausi	-	0	0	0	0	-	-	
Ostopalvelujen kustannukset € / asumisvuorokausi	60	73	103	66	59	76	72	

Päihde- ja mielenterveyspalvelujen tiedonkeruupohja	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko	VUOTTA 2019 KOSKEVAT HUOMAUTUKSET
6 PÄIHDE- JA MIELENTERVEYSPALVELUJEN KOKONAISUUS								
6.2 MIELENTERVEYSPALVELUJEN ASUMISPALVELUT (Palveluasuminen ja tehostettu palveluasuminen)								
Tehostettu palveluasuminen, mielenterveyspalvelut								
Mielenterveyspalvelujen tehostetun palveluasumisen asiakkaat yhteensä	607	96	-	190	144	319	1 356	
Oman toiminnan asiakkaat	145	-	0	0	3	177	325	Espoo: Oma toiminta loppunut 5/2017.
18-64-vuotiaat	122	-	0	0	3	161	286	
18-24-vuotiaat	12	-	0	0	0	32	44	
25-64-vuotiaat	110	-	0	0	3	129	242	
65 vuotta täyttäneet	23	-	0	0	0	16	39	
Ostopalvelujen asiakkaat	462	96	0	190	141	142	1 031	
18-64-vuotiaat	280	77	0	118	110	76	661	
18-24-vuotiaat	26	10	0	6	26	10	78	
25-64-vuotiaat	254	67	0	112	84	66	583	
65 vuotta täyttäneet	182	21	0	79	31	65	378	
Mielenterveyspalvelujen tehostetun palveluasumisen asumisvuorokaudet yhteensä	192 300	29 612	-	60 868	40 728	52 736	376 244	
Oman toiminnan asumisvuorokaudet	42 922	-	0	0	1 095	10 547	54 564	
Ostopalvelujen asumisvuorokaudet	149 378	29 612	0	60 868	39 633	42 189	321 680	
Mielenterveyspalvelujen tehostetun palveluasumisen kustannukset yhteensä, €	17 631 088	3 287 011	-	4 835 373	4 700 451	5 928 871	36 382 794	
Oman toiminnan kustannukset	4 779 364	-	0	0	196 005	1 642 175	6 617 544	
Ostopalvelujen kustannukset	12 851 724	3 287 011	0	4 835 373	4 504 446	4 286 696	29 765 250	Espoo: asiakasmaksutuotot ovat laskennallisia.
Kustannukset € / asumisvuorokausi	92	111	-	79	115	112	97	
Oman toiminnan kustannukset € / asumisvuorokausi	111	0	0	0	179	156	121	
Ostopalvelujen kustannukset € / asumisvuorokausi	86	111	0	79	114	102	93	
7 LAITOSHOITO								
Laitoshoidon asiakkaat yhteensä	4 303	1 766	1 665	1 579	2 211	1 428	12 952	
Oman toiminnan asiakkaat	3 382	575	502	0	600	357	5416	
18-64-vuotiaat	3 051	409	477	0	288	0	4225	
18-24-vuotiaat	383	46	44	0	6	0	479	
25-64-vuotiaat	2 668	354	433	0	282	0	3737	
65 vuotta täyttäneet	331	168	25	0	312	0	836	
Ostopalvelujen asiakkaat	921	1 191	1 163	1 579	1 611	1 071	7536	
18-64-vuotiaat	719	858	1 021	78	1 379	725	4780	
18-24-vuotiaat	91	194	191	0	322	0	798	
25-64-vuotiaat	628	664	830	0	1 057	0	3179	
65 vuotta täyttäneet	202	132	142	2	172	245	895	
Laitoshoidon hoitovuorokaudet yhteensä	136 519	47 806	42 820	48 213	62 779	40 325	378 462	
Oman toiminnan hoitovuorokaudet	93 822	9 453	5 186	0	21 849	4 183	134493	
Ostopalvelujen hoitovuorokaudet	42 697	38 353	37 634	48 213	40 930	36 142	243969	
Laitoshoidon kustannukset yhteensä, €	58 017 720	18 224 503	15 972 537	20 078 454	26 784 921	17 411 806	156 489 941	
Oman toiminnan kustannukset, €	45 324 280	1 764 572	1 749 966	0	7 101 989	1 599 750	57 540 557	
Ostopalvelujen kustannukset, €	12 693 440	16 459 931	14 222 571	20 078 454	19 682 932	15 812 057	98 949 384	
Kustannukset € / hoitovuorokausi	425	381	373	416	427	432	413	
Oman toiminnan kustannukset € / hoitovuorokausi	483	187	337	0	325	382	428	
Ostopalvelujen kustannukset € / hoitovuorokausi	297	429	378	416	481	437	406	
Laitoshoidon kustannusten osuus kokonaiskustannuksista, %	31	29	33	32	40	32	32,4	

Päihde- ja mielenterveyspalvelujen tiedonkeruupohja	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko	UUOTTA 2019 KOSKEVAT HUOMAUTUKSET
7 LAITOSHOITO								
7.1 PÄIHDEHUOLLON LAITOSHOITO (Katkaisu- ja vieroitushoito sekä kuntoutushoito)								
Päihdehuollon laitoshoidon asiakkaat yhteensä	1 932	620	787	639	516	458	4 952	
Oman toiminnan asiakkaat	1 477	419	502	0	266	357	3021	
18–64-vuotiaat	1 360	400	477	0	257	0	2494	
18–24-vuotiaat	84	46	44	0	6	0	180	
25–64-vuotiaat	1 276	354	433	0	251	0	2314	
65 vuotta täyttäneet	117	21	25	0	9	0	172	
Ostopalvelujen asiakkaat	455	201	285	639	250	101	1931	
18–64-vuotiaat	442	0	268	78	249	0	1037	
18–24-vuotiaat	44	0	26	0	40	0	110	
25–64-vuotiaat	398	0	242	0	209	0	849	
65 vuotta täyttäneet	13	0	17	2	1	0	33	
Päihdehuollon laitoshoidon hoitovuorokaudet yhteensä	34 824	8 608	15 395	10 657	6 746	6 070	82 300	
Oman toiminnan hoitovuorokaudet	21 397	3 873	5 186	0	2 599	4 183	37 238	
Ostopalvelujen hoitovuorokaudet	13 427	4 735	10 209	10 657	4 147	1 887	45062	
Päihdehuollon laitoshoidon kustannukset yhteensä, €	12 252 183	2 460 817	3 570 137	2 707 252	1 625 142	2 024 146	24 639 677	
Oman toiminnan kustannukset, €	9 890 514	1 299 751	1 749 966	0	904 249	1 599 750	15 444 230	
Ostopalvelujen kustannukset, €	2 361 669	1 161 066	1 820 171	2 707 252	720 893	424 397	9195447,64	
Kustannukset € / hoitovuorokausi	352	286	232	254	241	333	299	
Oman toiminnan kustannukset € / hoitovuorokausi	462	336	337	0	348	382	415	
Ostopalvelujen kustannukset € / hoitovuorokausi	176	245	178	254	174	225	204	
Laitoshoidon kustannusten osuus päihdehuollon kokonaiskustannuksista, %	22,7	17,1	31,0	19,2	11,7	23,1	21,2	
Katkaisu- ja vieroitushoito								
Katkaisu- ja vieroitushoidon asiakkaat yhteensä	1 239	454	567	559	353	357	3 529	
Oman toiminnan asiakkaat	1 165	419	502	0	229	357	2 672	
18–64-vuotiaat	1 061	400	477	0	228	0	2 166	
18–24-vuotiaat	65	46	44	0	6	0	161	
25–64-vuotiaat	996	354	433	0	222	0	2 005	
65 vuotta täyttäneet	104	21	25	0	1	0	151	
Ostopalvelujen asiakkaat	74	35	65	559	124	0	857	
18–64-vuotiaat	74	..	61	0	123	..	258	
18–24-vuotiaat	11	..	10	0	25	0	46	
25–64-vuotiaat	63	..	51	0	98	0	212	
65 vuotta täyttäneet	0	..	4	0	1	0	5	
Katkaisu- ja vieroitushoidon hoitovuorokaudet yhteensä	11 252	4 217	5 718	6 103	2 928	4 638	34 856	
Oman toiminnan hoitovuorokaudet	10 327	3 873	5 186	0	1 600	4 638	25 624	
Ostopalvelujen hoitovuorokaudet	925	344	532	6 103	1 328	0	9 232	Oulu: Siirretty 2016-2018 toteuma kuntoutushoitoon.
Katkaisu- ja vieroitushoidon kustannukset yhteensä, €	4 590 306	1 537 175	1 904 456	1 729 195	1 121 278	1 599 750	12 482 160	
Oman toiminnan kustannukset, €	4 590 306	1 299 751	1 749 966	0	725 428	1 599 750	9 965 201	
Ostopalvelujen kustannukset, €	0	237 424	154 490	1 729 195	395 850	0	2 516 959	
Kustannukset € / hoitovuorokausi	408	365	333	283	383	345	358	
Oman toiminnan kustannukset € / hoitovuorokausi	444	336	337	0	453	345	389	
Ostopalvelujen kustannukset € / hoitovuorokausi	0	690	290	283	298	0	273	

Päihde- ja mielenterveyspalvelujen tiedonkeruupohja	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko	UUOTTA 2019 KOSKEVAT HUOMAUTUKSET
7 LAITOSHOITO								
7.1 PÄIHDEHUOLLON LAITOSHOITO (Katkaisu- ja vieroitushoito sekä kuntoutushoito)								
Kuntoutushoito								
Kuntoutushoidon asiakkaat yhteensä	693	166	220	80	163	101	1 423	
Oman toiminnan asiakkaat	312	-	0	0	37	0	349	Tampere: Lyhytaikainen päihdelaitoshoido siirretty vuonna 2018 palveluasumisesta kuntoutushoitoon
18-64-vuotiaat	299	-	0	0	29	0	328	
18-24-vuotiaat	13	-	0	0	8	0	21	
25-64-vuotiaat	280	-	0	0	29	0	309	
65 vuotta täyttäneet	368	..	207	78	126	0	779	
Ostopalvelujen asiakkaat	381	166	220	80	126	101	1 074	
18-64-vuotiaat	335	..	191	0	111	0	637	
18-24-vuotiaat	33	..	16	0	15	0	64	
25-64-vuotiaat	0	0	0	0	0	0	0	
65 vuotta täyttäneet	13	..	13	2	0	0	28	
Kuntoutushoidon hoitovuorokaudet yhteensä	23 572	4 391	9 677	4 554	3 818	1 887	47 899	
Oman toiminnan hoitovuorokaudet	0	0	0	0	0	0	0	
Ostopalvelujen hoitovuorokaudet	12 502	4 391	9 677	4 554	2 819	1 887	35 830	
Kuntoutushoidon kustannukset yhteensä, €	5 300 208	923 642	1 665 681	978 057	503 864	424 397	9 795 849	
Oman toiminnan kustannukset, €	225	210	172	215	132	225	1 179	
Ostopalvelujen kustannukset, €	0	923 642	1 665 681	978 057	325 043	424 397	4 316 820	
Kustannukset € / hoitovuorokausi	0	210	172	215	115	225	205	
Oman toiminnan kustannukset € / hoitovuorokausi	479	0	0	0	179	0	0	
Ostopalvelujen kustannukset € / hoitovuorokausi	2 371	1 146	878	940	1 695	970	120	
7.2 PSYKIATRINEN LAITOSHOITO (sisältää akuuttihoidon, kuntoutushoidon ja oikeuspsykiatrisen hoidon)								
Psykiatrisen osastohoidon asiakkaat yhteensä	2 371	1 146	878	940	1 695	970	8 000	
Oman toiminnan asiakkaita	1 905	156	0	0	334	0	2 395	
18-64-vuotiaat	1 691	9	0	0	31	0	1 731	
18-24-vuotiaat	299	0	0	0	0	0	299	
25-64-vuotiaat	1 392	0	0	0	31	0	1 423	
65 vuotta täyttäneet	214	147	0	0	303	0	664	
Ostopalvelujen asiakkaita	466	990	878	940	1 361	970	5 605	
18-64-vuotiaat	277	858	753	0	1 130	725	3 743	
18-24-vuotiaat	47	194	165	0	282	0	688	
25-64-vuotiaat	230	664	588	0	848	0	2 330	
65 vuotta täyttäneet	189	132	125	0	171	245	862	
Psykiatrisen osastohoidon hoitovuorokaudet yhteensä	101 695	39 198	27 425	37 556	56 033	34 255	296 162	
Oman toiminnan vuorokausia	72 425	5 580	0	0	19 250	0	97 255	
Ostopalvelujen vuorokausia	29 270	33 618	27 425	37 556	36 783	34 255	198 907	Oulu: ppsph psyk.osasto 28 155, vanha vaasa yms 6100
Psykiatrisen osastohoidon kustannukset yhteensä, €	48 127 206	15 763 686	12 402 400	17 371 202	25 159 779	15 387 660	134 211 933	
Oman toiminnan kustannukset	35 433 766	464 821	0	0	6 197 740	0	42 096 327	
Ostopalvelujen kustannukset	12 693 440	15 298 865	12 402 400	17 371 202	18 962 039	15 387 660	92 115 606	
Kustannukset € / hoitovuorokausi	473	402	452	463	449	449	453	
Oman toiminnan kustannukset € / hoitovuorokausi	489	83	0	0	322	0	433	
Ostopalvelujen kustannukset € / hoitovuorokausi	434	455	452	463	516	449	463	

Päihde- ja mielenterveyspalvelujen tiedonkeruupohja	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko	VUOTTA 2019 KOSKEVAT HUOMAUTUKSET
2019	2019	2019	2019	2019	2019	2019	2019	
7.2 PSYKIATRINEN LAITOSHOITO (sisältää akuuttihoidon, kuntoutushoidon ja oikeuspsykiatrisen hoidon)								
7 LAITOSHOITO								
Psykiatrisen akuutti- ja kuntoutushoidon asiakkaat yhteensä	2 128	881	769	796	1 101	819	6 494	
Oman toiminnan asiakkaita	1 905	-	-	0	-	0	1 905	
18-64-vuotiaat	1 691	-	-	0	-	0	1 691	
18-24-vuotiaat	299	-	-	0	-	0	299	
25-64-vuotiaat	1 392	-	-	0	-	0	1 392	
65 vuotta täyttäneet	214	-	-	0	-	0	214	
Ostopalvelujen asiakkaita	223	881	769	796	1 101	819	4 589	
18-64-vuotiaat	214	826	713	0	1 084	695	3 532	
18-24-vuotiaat	41	191	162	0	279	0	673	
25-64-vuotiaat	173	635	551	0	805	0	2 164	
65 vuotta täyttäneet	9	55	56	0	17	124	261	
Psykiatrisen akuutti- ja kuntoutushoidon hoitovuorokaudet yhteensä	86 078	27 090	21 597	24 758	27 603	0	187 126	
Oman toiminnan vuorokausia	72 425	-	-	0	0	0	72 425	
Ostopalvelujen vuorokausia	13 653	27 090	21 597	24 758	27 603	0	114 701	
Psykiatrisen akuutti- ja kuntoutushoidon kustannukset yhteensä, €	41 613 136	12 587 615	9 932 760	12 253 911	13 472 667	0	89 860 089	
Oman toiminnan kustannukset	35 433 766	-	-	0	0	0	35 433 766	
Ostopalvelujen kustannukset	6 179 370	12 587 615	9 932 760	12 253 911	13 472 667	0	54 426 323	
Oikeuspsykiatriset yksiköt								
Oikeuspsykiatristen yksiköiden asiakkaat yhteensä	54	31	34	33	60	23	235	
Oman toiminnan asiakkaita	0	-	-	0	0	0	0	
18-64-vuotiaat	0	-	-	0	0	0	0	
18-24-vuotiaat	0	-	-	0	0	0	0	
25-64-vuotiaat	0	-	-	0	0	0	0	
65 vuotta täyttäneet	0	-	-	0	0	0	0	
Ostopalvelujen asiakkaita	54	31	34	33	60	23	235	
18-64-vuotiaat	53	31	34	0	..	22	140	
18-24-vuotiaat	6	3	3	0	..	0	12	
25-64-vuotiaat	47	28	31	0	..	0	106	
65 vuotta täyttäneet	1	0	0	0	..	1	2	
Oikeuspsykiatristen yksiköiden hoitovuorokaudet yhteensä	7 579	3 435	3 320	9 379	2 508	6 100	32 321	
Oman toiminnan vuorokausia	0	-	-	0	0	0	0	
Ostopalvelujen vuorokausia	7 579	3 435	3 320	9 379	2 508	6 100	32 321	Tampere: Oikeuspsykiatrian vuorokaudet, Valtion mielisairaaloiden hvrk erittelyä ei saada
Oikeuspsykiatrisen hoidon kustannukset yhteensä, €	2 886 290	1 296 450	1 337 800	3 427 623	2 304 922	2 458 543	13 711 628	
Oman toiminnan kustannukset	0	-	0	0	0	0	0	
Ostopalvelujen kustannukset	2 886 290	1 296 450	1 337 800	3 427 623	2 304 922	2 458 543	13 711 628	

Päihde- ja mielenterveyspalvelujen tiedonkeruupohja	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko	UUOTTA 2019 KOSKEVAT HUOMAUTUKSET
7 LAITOSHOITO								
Vanhuspsykiatriset yksiköt								
Vanhuspsykiatristen yksikköjen asiakkaat yhteensä	189	234	75	111	534	128	1 271	
Oman toiminnan asiakkaita	0	156	.	0	334	0	490	
18-64-vuotiaat	0	9	.	0	31	0	40	
18-24-vuotiaat	0	..	.	0	0	0	0	
25-64-vuotiaat	0	..	.	0	31	0	31	
65 vuotta täyttäneet	0	147	.	0	303	0	450	
Ostopalvelujen asiakkaita	189	78	75	111	200	128	781	
18-64-vuotiaat	10	1	6	0	46	8	71	
18-24-vuotiaat	0	0	0	0	3	0	3	
25-64-vuotiaat	10	1	6	0	43	0	60	
65 vuotta täyttäneet	179	77	69	0	154	120	599	
Vanhuspsykiatristen yksikköjen hoitovuorokaudet yhteensä	8 038	8 673	2 508	3 419	25 922	3 032	51 592	
Oman toiminnan vuorokausia	0	5 580	.	0	19 250	0	24 830	
Ostopalvelujen vuorokausia	8 038	3 093	2 508	3 419	6 672	3 032	26 762	
Vanhuspsykiatristen yksikköjen kustannukset yhteensä, €	3 627 780	1 879 621	1 131 840	1 689 668	9 382 190	1 918 634	19 629 733	
Oman toiminnan kustannukset	0	464 821	.	0	6 197 740	0	6 662 561	Espoo: vanhuspsykiatrian yhteisiä kustannuksia ei pystytä kohdistamaan tarkasti.
Ostopalvelujen kustannukset	3 627 780	1 414 800	1 131 840	1 689 668	3 184 450	1 918 634	12 967 172	Tampere: PSHP uudelleen organisoitunut toimintaansa vuonna 2019, josta johtuu kustannusten lisäys Oulu: Otettu huomioon myös alle 65-v kustannukset. Muutettu ed. vuodet
MUUT PÄIHDEHUOLTOA KOSKEVAT TIEDOT								
HOITOJAKSOLLE HAKEUTUMISEN AIHEUTTANUT PÄÄASIALLINEN PÄIHDE								
Hoitojaksolle hakeutumisen aiheuttanut pääasiallinen päihde, avopalvelujen asiakkaat yhteensä	4 266	1 282	1 786	0	..	306	7 640	Espoo: pääasiallisen päihteen kirjaamisissa on epäluotettavuutta sekakäytön vuoksi.
Alkoholi	2 454	1 173	1 237	0	..	137	5 001	
Amfetamiini tai muu stimulantti	192	..	81	0	..	7	280	
Buprenorfiini	584	..	281	0	..	89	954	
Ekstaasi	22	..	..	0	..	0	22	
GBH, gamma tai lakka	17	..	..	0	..	1	18	
Heroiini tai muu opiaatti	139	..	17	0	..	0	156	
Kannabis	378	91	92	0	..	25	586	
Kipulääkkeet	84	..	..	0	..	0	84	
Kokaiini	28	..	..	0	..	0	28	
Luotinalineet	3	..	..	0	..	0	3	
LSD	7	..	..	0	..	0	7	
MDPV	11	..	..	0	..	0	11	
Rauhoittavat lääkkeet	321	18	55	0	..	13	407	
Muu riippuvuus, kemiallinen	26	..	..	0	..	3	29	
Muu riippuvuus, toiminnallinen	0	..	23	0	..	31	54	
Tapaukset, joissa kirjattu myös muu päihde tai muita päihteitä	2 114	..	551	0	..	0	2 665	
Useampaa päihdettä käyttävien osuus, %	49,6	0,0	30,9	0,0	0,0	0,0	34,9	

Liite 3: Päihde- ja mielenterveyspalvelujen Kuusikko-työryhmän jäsenten yhteystiedot

Tuomo Varis, pj

Espoon sosiaali- ja terveystoimi
Mielenterveys- ja päihdepalvelut
PL 2134, 02070 Espoon kaupunki
Puh. 050 368 2564
etunimi.sukunimi@espoo.fi

Mirja Asikainen

Helsingin sosiaali- ja terveystoimiala
Talouden ja toiminnan suunnittelu
PL 6030, 00099, Helsingin kaupunki
Puh. (09) 310 64840
etunimi.sukunimi@hel.fi

Jari Hartzell

Helsingin sosiaali- ja terveystoimiala
Tietohallintopalvelut, Tilastopalvelut
PL 6060, 00099 Helsingin kaupunki
Puh. (09) 310 23009
etunimi.sukunimi@hel.fi

Tuija Jokela

Helsingin sosiaali- ja terveystoimiala
Talouden ja toiminnan suunnittelu
PL 6030, 00099 Helsingin kaupunki
Puh. (09) 310 42698
etunimi.sukunimi@hel.fi

Anne Leppänen

Helsingin sosiaali- ja terveystoimiala
Tietohallintopalvelut, Tilastopalvelut
PL 6060, 00099 Helsingin kaupunki
Puh. (09) 310 46829
etunimi.sukunimi@hel.fi

Taru Neiman

Helsingin sosiaali- ja terveystoimiala
Psykiatria- ja päihdepalvelut,
Asumisen tuki
PL 8660, 00099, Helsingin kaupunki
Puh. (09) 310 43398
etunimi.sukunimi@hel.fi

Aila Ronkanen

Helsingin sosiaali- ja terveystoimiala
Psykiatria- ja päihdepalvelut,
Päihdepalvelut
PL 6800, 00099 Helsingin kaupunki
Puh. (09) 310 42970
etunimi.sukunimi@hel.fi

Maija Ruotsala

Helsingin sosiaali- ja terveystoimiala
Talouden ja toiminnan suunnittelu
PL 6030, 00099 Helsingin kaupunki
Puh. (09) 310 42686
etunimi.sukunimi@hel.fi

Anna-Leena Bergdahl

Espoon sosiaali- ja terveystoimi
Mielenterveys- ja päihdepalvelut
PL 2314, 02070 Espoon kaupunki
Puh. 040 357 9168
etunimi.sukunimi@espoo.fi

Kirsi Aro

Espoon sosiaali- ja terveystoimi
Mielenterveys- ja päihdepalvelut
PL 2314, 02070 Espoon kaupunki
Puh. 040 639 3158
etunimi.sukunimi@espoo.fi

Tuomo Laurikainen

Espoon sosiaali- ja terveystoimi
Esikunta, talouden ja hallinnon tulosalue
PL 208, 02070 Espoon kaupunki
Puh. 050 371 3326
etunimi.sukunimi@espoo.fi

Hanna Ahokas

Vantaan sosiaali- ja terveydenhuollon
toimiala,
Terveyspalvelut, Päihde- ja mielenter-
veyspalvelut
Kielotie 7 A, 01300 Vantaa
Puh. 040 716 5140
etunimi.sukunimi@vantaa.fi

Agnes Stenius-Ayoade

Vantaan sosiaali- ja terveydenhuollon
toimiala,
Terveyspalvelut, Päihde- ja mielenter-
veyspalvelut
Kielotie 7 A, 01300 Vantaa
Puh. 040 762 5120
etunimi.sukunimi@vantaa.fi

Monika Eklund

Vantaan sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala,
Terveyspalvelut, Päihde- ja mielenterveyspalvelut
Kielotie 7 A, 01300 Vantaa
Puh. 040 596 2920
etunimi.sukunimi@vantaa.fi

Sanna Sievers

Vantaan sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala,
Terveyspalvelut, Päihde- ja mielenterveyspalvelut
Kielotie 7 A, 01300 Vantaa
Puh. 040 731 1234
etunimi.sukunimi@vantaa.fi

Arja Kanerva

Vantaan sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala,
Terveyspalvelut, Päihde- ja mielenterveyspalvelut
Kielotie 7 A, 01300 Vantaa
Puh. 040 8676302
etunimi.sukunimi@vantaa.fi

Aino-Maija Heiska-Johansson

Vantaan sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala,
Terveyspalvelut, Päihde- ja mielenterveyspalvelut
Kielotie 7 A, 01300 Vantaa
Puh. 040 527 2162
etunimi.sukunimi@vantaa.fi

Pia Heiskari

Vantaan sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala
Perhepalvelut, Aikuissosiaalityö
Peltolantie 2 D, 01300 Vantaa
Puh. 040 198 4578
etunimi.sukunimi@vantaa.fi

Liisa Kankkunen

Vantaan sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala,
Perhepalvelut, Aikuissosiaalityö
Peltolantie 2 D, 01300 Vantaa
Puh. 043 826 7658
etunimi.sukunimi@vantaa.fi

Leena Kurki-Kangas

Vantaan sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala
Terveyspalvelut
Peltolantie 2 D, 01300 Vantaa
Puh. 040 670 4396
etunimi.sukunimi@vantaa.fi

Leena Kaijala

Vantaan sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala
Perhepalvelut
Peltolantie 2 D, 01300 Vantaa
Puh. 040 832 9937
etunimi.sukunimi@vantaa.fi

Patrik Silfverberg

Vantaan sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala
Perhepalvelut, Aikuissosiaalityö
Peltolantie 2 D, 01300 Vantaa
Puh. 040 581 1098
etunimi.sukunimi@vantaa.fi

Mirjam Jarhio

Turun kaupungin hyvinvointitoimiala
Tietopalvelu ja kehittäminen
Yliopistonkatu 30, 20100 Turku
Puh. 040 157 7889
etunimi.sukunimi@turku.fi

Pasi Lehti

Turun kaupungin hyvinvointitoimiala
Psykososiaaliset palvelut
Asumis- ja päihdepalvelut
Linnankatu 23, 20100 Turku
Puh. 050 590 7497
etunimi.sukunimi@turku.fi

Tarja Koskinen

Tampereen kaupunki
Psykososiaalisen tuen palveluryhmä
Naulakatu 2, 33100 Tampere
Puh. 041 7303536
etunimi.h.sukunimi@tampere.fi

Kristiina Terävä

Tampereen kaupunki
Psykososiaalisen tuen palveluryhmä
Naulakatu 2, 33100 Tampere
Puh. 044 431 4423
etunimi.sukunimi@tampere.fi

Veijo Vähätiitto

Tampereen kaupunki
Mielenterveys- ja päihdepalvelut
Hatanpäänkatu 3 B, 33900 Tampere
Puh. 050 329 5382
etunimi.sukunimi@tampere.fi

Merja Halonen

Oulun kaupunki
Hyvinvointipalvelut
PL 37, 90015 Oulun kaupunki
Puh. 044 703 6243
etunimi.sukunimi@ouka.fi

Marjo Kiviniemi

Oulun kaupunki
Hyvinvointipalvelut
PL 37, 90015 Oulun kaupunki
p. 044 703 6066
etunimi.sukunimi@ouka.fi

Riitta Vähäkuopus

Oulun kaupunki
Hyvinvointipalvelut
PL 37, 90015 Oulun kaupunki
p. 044 703 4092
etunimi.sukunimi@ouka.fi

Varpu Mäkelä, sihteeri

Helsingin kaupunki
Kaupunginkanslia
Kaupunkitutkimus ja -tilastot
PL 5500, 00099 Helsingin kaupunki
Puh. 040 584 0359
etunimi.sukunimi@hel.fi

